

Kawamurpa
రవంశభేదనము

W17/3/25

435

E-70

శ్రీ కేతవరపు శంకటశాస్త్రి

గారి.

శ్రీ కేతవరపు శంకటశాస్త్రి

KAS

వింతలము కలకాండది

శ్రీ శివ

5

సర్వస్వాప్యములు

ప్రకాశము

శ్రీ విజయనంద్రులయందు
తీర్థములు.

ప్రథమము ప్రకాశము ౧౯౦౫

గోదావరీతీరమున గల పల్లణములలో గానమహోదయము తల
పూనికమునందలిది. అది నన్నచార్యశ్రీవాధానినత్కపేష్వరులకును,
గాననానందాచారివిద్వత్ప్రభువులకును నివాసయోగ్యమై మిగుల
ప్రఖ్యాతి గాంచి చరిత్రనందించి గుర్తింపబడినది గావున చున్న
ది. దాని కొకచార్యమున లోకపాలని యగుగోదావరీనది పరీ
వారిచి తననిర్మలలోకమున నప్పునవారు కమితప్రాప్తియు గల్గించు
చున్నది.

ఆనగమున గానాచార్యములలో కొకవిశాలభవనమున గు
ంబుగా నుండి చూడగలిగెడిదిగాని గానాచార్యుల కొకడు కాపురము
జేయు. అతడు గోదావరీచారియమువారి వయనట్లు తిలకములములు
కలియబోసి నన్నయతనినోజుమున గాంచి చుచుండెను. అతడు
మరహస్యగ్రాంథనిర్మలములలో నగరిగార్లు జేసి పరిష్కరి
యే కాదు. కీహస్యగ్రాంథనిర్మలమున నతనిని లయతి

నిచ్చి దొరతనమునా. తననికి జేసి బహు

తనమున దగున నయం

నమిత మగుభక్తివి

తరు చూచిన

యును బయటికిని నీయవేక పోయి. మఱియు నానగరచారి
సందే దొరతనమునానినాగానమునకుఁ బోవు మన్నననము ను
వి తస్త్రిమకథలను నిన్ని శక్తనమును పొందించి. అట్లు చేసిన నా
వచ్చునో యేమియును తెలియలేదు. ఈచూడ్యములను కరిత్రోగించి
వెలిపుచ్చునలయు నని ఈనాగ్రామిగి గలకుటుంబరావు సందూకున
దొంగిరిప నతఁడు ఈ సంఘముతోఁగూడ నాపురమునకు వచ్చి నివ
సించి శక్తనంచన లేక సామిషడు చుండును.

అతఁడు దానయు సత్సదుఘఁడు నగుటచే నానగరములలోఁ బె
క్కుం శాత్రునిషణిచయమును సాపాదించుకొని శక్తిదిన మేదో యొ
కవేళ వచ్చి యాశచి కర్మించి పోవు చుండును. ఆకుటుంబరా వచ్చ
టికి వచ్చి కొలదికాలమే యైకను, సతఁ డతిగతుడును నతిగా
కచక్రము గలవాఁడు నగుటచే బురజనులచైత్రీ నతిస్వల్పకాలము
సాపాదించెను. అందుచే నతఁడు మిత్రబృందముతోఁ గలిసి

రిచుచుఁ బొన్నాపుచ్చుచున్నట్లు గనకడును. కాని యతఁడు

మనుమాత్రము మఱిదువాఁడు కా ఁ. ఆపురకహస్యపు

నానగర నన కను నగు నని మిత్రసంభా

మునఁ గంత్రీకార్మిగ్నాన

శములును దెలియు

లో విచుచున్న

హ

చిత్రాశ్రమము లగుపతాకలతోను గొలనురుగుపతాక శిల్పసప్తతాసములతోను, గమసాబగుగ నంచుఁ బ్రాకింపఁబడి యున్నద్రాక్షలతలతోను, పలురంగులపాక్షరసప్తబుద్ధితోను, కన్నులకు మిరుమిట్టగొలుపుకలతాకుష్మలతోను గూడి చూపక కానందము గొల్పుచున్న పెండ్లిపందిరికింనుఁ గూర్చుండి కుటుంబరా హాకనాఁడు కార్యాలోచనము చేయు చుండెను. మధురపదార్థమునకుఁ జేరుచీనులచలె సతనిమిత్రులు తమంత తామే వచ్చి యతనిని మీఁపమునఁ గూర్చుండిరి. అతఁ డధికోత్సాహముతోఁ బూర్వవృత్తాంతముల నుపన్యసించి వారి కానందము గల్గించు చుండెను.

అంతటఁ దపాలనాఁ డొకచిన్నపెద్దెను గొలిపిచ్చి కుటుంబరా ప్రమోదము నుంచెను. అతఁడు నిదానిచి దానిని చూచి దాని నంపినవారిచేరు చున్న “బ్రహ్మో! ఇది కాశీపురమునండి నా నది. నేను బట్టునప్త్రములకలు కాశీమదనమిదము” మయమున కవి యుండెను.

యవిభగవదన.

పదార్థము నేకై నను జుప్పించి యుండ వచ్చును.

అని తేచాలావాడు పెడలిపోయెను. అంతిమమాయన కయముల
చిసపట్టినత్రుము తెట్టాచుకో మచ్చోవాడినఁ జూపఁ గుత్తూహలి
యై కుత్తూ బరావు నేచకుకొకనిఁ బీలిచి మూపెట్టె మూతను విడగొ
ట్టి నాగ్నాపి నెను. నాఁ జూచి మొచరి మ చుడ నచ్చటివా రాన
నములనుండి తేచి కుక్కరిచి మి చి క్కుక్కర దానినఁ జూచు చుండిరి.
నేచకుఁడు పెట్టిమూతను క్షణగోర్చి క్కుక్కర బరావు మోలెను చెను.
అతఁడు వారినీ క్కరిగారి నీలొసమూతను తాచి పెట్టి మూపెట్టెనో
మీదాదా నున్న కాగితపుముక్కలను కిసి చూచెను. అ దేమికారిణ

ప్రకాశము - పేగుల్లి - రామరావు కిన్నెలు మగాపి
మ. అతనినెంబోష ము

శ్రీశ్రీమును బ్రహ్మ

చాత్రమున నున్నయపరాధులను బట్టుకొనుట కై నే నచ్చినట్లు
 చెబిసికొని నాచే యీపని గానివి యుదా" రని ప్రసంగించు
 చున్నననుయమున నేనకుఁ డచ్చటికి వచ్చి మాపెట్టెలో నున్న నని
 కాల్చి రక్తచిహ్నభూయిష్ట మగునుత్తర మందిచ్చెను. దానియం ది
 ట్లున్నది.

“శ్రీకుటుంబరావు పంతులు గారికి

అగ్రాః!

మీ నిష్పతిపక్షేదానులలో (రహస్యాపరాధపరిశోధకులలో)
 శ్రీగణ్యులని దొరతనమునారు మీకుఁ బెక్కుబహుమతు
 లించినట్లు విని యున్నాము. శ్రీవారియనుమతిచొప్పున మీ
 తమునం దున్నరహస్యాపరాధులను నిర్బంధింప నచ్చినట్లు
 మీయొద్దనున్నట్లుఁ జూగనట్లు లగుతమవంటివారు మాపు
 మునకు నచ్చినప్పుడు తగినసత్కార మొనర్చకపోవుట మానం
 వారి కనుచితము. తమకు తమకుమారికి వివాహమహోత్సవ మొన
 ర్చ నున్నారట. అట్టిశుభసమయమున మాకును మీకును నత్యంత
 ప్రియ మగునప్పుడు మీకుఁ గాన్కరాఁ బంపుట సముచితము
 కాదా? మాకు మాశత్రువులశరములే యత్యంతప్రియవస్తువులు.
 మీకు మీయల్లునిముఖకము మత్యంతప్రియము. కావున మనయు
 భయులకోర్కెలును నెఱవేర్చుట కై మీకాఁగలయల్లునిశరస్సు
 నిండుఁ జేర్చి పంపితిమి. శరస్సుమాత్రమే పంపినందులకు మమ్మఁ
 గోపింపకుడు. పెట్టె చిన్నదయినందున నట్లు చేయనలసి వచ్చెను.
 మొండెగురు సురక్షితముగా నుంచితిమి. కొలఁదిదినములలో దాని
 గూడ మీచేతిలోఁ బంపెదము. అది నచ్చునందాక

కులంబరా వట్టే కొంగెముసేపు మాచి యై కూర్చుండెను. అతని
మిత్రులును బంధుగుంబును నూడ మానముదాధాగులై సాయంస
మయమునఁ గులాయమునఁ జేసినకత్తులవలె నిశ్శబ్దముగా నుండిరి.
నాకొకఁడును కులంబరావ్రమూఖమండలమునందే తమచూడ్కులు
నిల్పియుండిరి. అతఁ డేమియును బలు లేదు. వీరును గొంతనఱకు
మాటాడుట లేదు. అతఁ మిత్రబృందమునా కొకఁడు “కుట్టు
—వ్రచరికొకత్తుకూషున కిట్టియాక కృష్ణి. ఇదిచిహ్నమనాత్మ తన్న
యని చెల్లగాఁ బలికెను. పట్టువస్త్రములను న్నాశుచే దుష్టులెవ
ముఖార మాచరించి యుగకు” ఇతఁడుచెప్పినట్లెడలెను. “కుట్టు
జగదాచరికొకత్తు కెవ్వనో యతని పరాధవిదమన కై బట్టు చెసి
యుండు గని యుంకొడఁ జదియెను. నీ కట్టు పరాధిగములఁ బలు
చుండ వీని కులంబరావ్ర నానికొ నిట్లుకెను.

“అయ్యా! ఇది వింత కాదు. పోతేనునాని కిట్టియనచూసములు,
నిపరాధములు లెక్కింపఁ దగినవి కావు. నేనక గాఢులను లెక్కండ్రఁ
బట్టుకొని శిక్షింపఁ జేసితిని. నా రండఱును నాకు శత్రువులే. నే
నేమాత్రము కన్న మూసినను నాకు న కొక్క పట్టుక మ్రింగవలె
నని సిద్ధముగా నున్నాను. నాశత్రువు లొకవఱ కనేకవిధముల నన్నుఁ
పరాధవింప యత్నించిరి. కాని యా పరాధవమేనాకుఁ గార్యసాధన
కును చూడెను. ఇదివఱ కెవ్వరు నింతటి మూలకపాధన మాచరిం
దు. ఇది నాపూర్వవిరోధు నానరించినది కాదు. ఈ

ము నీయును బనిలేదు. “సర్వస్యైత్య శేషః ప్రధానః” ముని
కదా పండితు లందురు. కావున నీశరమునకు మీహాతు నిచ్చి
వివాహ మొనర్పడు. మీకు ముఖ్యశత్రువు నగున నేమి చలపరా
దిని యడుగుదురే మో? అట్లు చేయుట మాకుఁ దృణసాగ్రయము.
కాని రహస్యాపరాధములను వెలిపుచ్చుటలో మీకు మిక్కిలిపాపము
లని దొరతనముచారు మీ కొనర్చినబహుమతులకు మిక్కిలి
కాఁగి యన్నయంతమును నిగ్గయించునంతవఱకు
ములతో మిగిల్పితిమి. అంతయు కాని వేయి కాదు.

భవద్భయ
హార

పినయ ముట్టఁజేడ దారుణవిధాతములతోఁగల సమగ్రము
ముతోఁ గూర్చిన యాయుత్తరమును విన్నప్పు డచ్చటివాఁగుం
లలోఁ బ్రాణములులేవు. మహాధైర్యవంతుఁ డైనను, సతిసాహసి
యైనను, నది చదువునపుడు కుటుంబరావుహృదయము కంపింపక
పోలేదు. కాఁగల పుష్కలకొడుకునకే యట్టిదుర్మత సంభవించినదిని
తెలిసినప్పు డచ్చటివా రెవఱును హాహాకారములు చేయఁ గొడం
గిరి. ఈవార్త యింటిలోనికిఁ బ్రాకెను. అనువాం డ్రిదలు నొ
క్కపట్టున గొల్లున నేడ్వఁ దొచ్చిరి. అంతవఱకును కత్తాలంకారి
ములతోఁ గలకలలాడుచు నున్న సంతోషవారియిల్లిప్పుడు శోభావిహీ
నమై యేడుపులతోను, బెనుబొబ్బలతోను నిండిపోయెను. కాఁగల
కుటుంబరావుగోవిందరావుదుర్మరణమునకుఁ దానే హేతు వై నందు
నగుటకుంబరావు మిక్కిలివిచారంప నారి భీంచెను. వెంటనే య

తఁడు దైర్ఘ్యమున విచారము నడంచుకొని యచ్చకివాదితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“అయ్యా, అదురాత్ములు నన్ను బరాధవిచించుదులకు విచారము లేదు. వాటిలో నచ్చట నా నష్టకారమే. కాని వాస్తవముగా నాగోపించరావే యాదురాచారులబార బడినచో నది మిక్కిలిశోచ

కయుత్తము. మర్మప్రతిక నేచే కారమును. నా కల్లు చేసినే యతనిని నావిరోధు లిట్లు చేసియుందును. ఆ బ్రహ్మక్షముగా నష్టకారముచేయలేక నా కల్లుండగు నాకుత్సాహధంగిము గల్గించ నెంచితి. వారు నిక గ్రావును జంపనచో వారు నన్ను దుఃఖము చేయుట లగుటకు సాధ్యము లేదు. ఆలోచించ గోవిందుని మోక్షమును లేదు. అతఁడు నాకల్లుండగు నని యె

ఠాసిండున్నాను. అదురాత్ము లీసంతనమును జడగొట్టిరి. ఆగోపించరావు నాకు బాహులు కాదు, నావల్లెకి కుమారుడు, అతని తండ్రీసంజనరావు. అతఁడు నర్తకమువలన లక్షలూచ యిలు సంచించినాడు. అతని గోవిందరా వొక్కండే కుమారుడు. గోవిందరావు చిన్ననాటనే యశవితల్లి మృత్యు పొందినది. భార్యపయోగము కొరతను సంజనరావు స్వతీయవివాహము చేసి కొనలేదు. తనసకలాశలును గోవిందు ను దుంచి యతఁడు కాలముకడప నొచ్చెను. అతఁడు కుమారునికి బట్టపరీక్ష ను జను జదువు చేప్పించెను. బుద్ధమంతుండగు గోవిందరా వన్నితరగతులలో నెక్కుడుగుణములు సంపాదించి యుపాధ్యాయుల మెప్పుడువాడు. అతఁడు పట్టపరీక్షయందు మొదటితరగతిలోనే కృతార్థుండయ్యెను. అతనికి విరాహప్రాయము వచ్చెను. అప్పటికి మాపల్లకామేశ్వరి చిన్న కుటుచే సంజనరావు వే అొకపిల్లను దెచ్చి యశ

నికే బెండ్లి గావించెను. ఆ బాలిక యుక్తవయస్కురాలయి సంవత్సరము భర్తతో గాపరముచేసి గుస్సహనోపశీతిత యై కాలభర్తము నొందెను. ఆమె మరణించిన కొలది కాలములో న జీవరావు గూడ గాలభర్తము నొందెను. అతడు పెరిత్రోకమున కేగి నపుడు గోవిందుని నొకప్పుగించెను. గోవిందుని రావు ధనసంపన్నుడగును దొరశనమువారియద్యోగియు నగుటచే బెక్కండు తమకన్యకల నతనికిచ్చిన మని చెప్పవచ్చును. కానియతఁ డిట్లుండ లేదు. చిన్నపల్లెయైనను మాకామేశ్వరిని జరిణయముచేసికొన నిశ్చయించెను. సంజీవరావు బ్యాంకులోనుంచిన ధనములోనే బదివేలు గీసికొని భూమిపై మొకదానిని గొన్నాడు. తక్కిన దింకను బ్యాంకులోనే యున్నది. అతనికి బాపరములో దిచ్చిస్తాఁడ మున్నది. పెరిత్రోక మతఁడందే నిరసించుచున్నాడు. ఈనడుమనే సతని జూచి వచ్చితిని. అప్పుడతఁడు త్వేమముగానే యున్నాడు. అతడు పెండ్లి కిక్కడను పచ్చు నప్పుడు కాకనాడకుం బోయి బ్యాంకులో మిగిలినసొమ్ము తేచ్చిన నని నాతో చెప్పెను. నే నాదుల కంగీకరించితిని. పెండ్లి నాటికి వచ్చుచున్నానని యతడు నాకు నాల్గుదినములక్రిందట నుత్తరము వ్రాసినాడు, ఇంకన్వల్పకాలములో నితని కెట్టిదుర్దశ సంభవించినదో చూడడు. ఆదురాత్ములు నామూలమున సతనికి హాని చేసియున్నాడు. నా కెట్టిదుఃఖము కల్గించినదో నేను నిరుత్సాహుడ నై కార్యవిముఖుడ నయ్యెడి నని వారియూహ, అగుగాక. నేనంతమాత్రమున గార్యవైముఖ్యము నొందువాడను గాను. ఎట్లయిన నాదురాత్ములు బంధించి ధర్మస్థాపనము గావించెదను. ఎట్టికష్టముల కయిన నోర్చెదను. ఏ మైనను నాకంతమున జీవమున్నంత కాలము ను నాప్రధానకృత్యమును మానను. భగవంతుడు మొదట సభర్త నకుఁ గోడిగును. అందుచేతనే వారిమూల లట్లు నాగుచున్నవి.

ఈశ్వరుడు స్మృతిగర్భముగా నాదురాచారుల కి శ్చైంతలకాలము నో
చ్చెడునో చూపెదనుగాక” యని గంభీరస్వరముతో బలికెను. పొరు
ల నెఱుసు దమతమమందరముల కరిగిరి.

3

రాత్రు మునిమిదిగంట లయ్యెను. కుటుంబరావు భుజించి సుఖాసన
మునఁ గూర్చుండి యగ్నివిమాలితవేత్తుఁడై తాత్యలోచనము చే
యుచుండెను. అంతలో నట్కిడ నొకపరుషుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యె
ను. అతనియడుగులచప్పుడు కుటుంబరావును సమాధిమండి మేల్కొ
లింపెను. కుటుంబరావు కన్నులజెఱచి చూచి “ఎవ్వరు, అచచ్చిన వా
ర”ని ప్రశ్నించెను.

ఆవ్యక్తి సమీపించి సమస్కరించి “తాత్య, నేను శ్యామలరావు”
నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

కుటుంబరా నతనిఁ గూర్చుండి నియమించెను. శ్యామలుఁడు
సమీపమును గూర్చుండెను. అతఁడు రహస్యపరాకాష్ఠతోధనలో
కుటుంబరావునకు సహాయుఁడై పనిచేయుచుండెను.

కుటుంబరా నతనిఁ జూచి “శ్యామలా! క్రియముగా మన
కుఁ బని నొచ్చిపోవుచున్నది. నేఁడు అరిగినవింశవార్ష విన్నానా?”
యని యడిగెను.

శ్యామ:—నామీ! విన్నాను. ఇది యన్నింటికంటెను భయం
కరము!

కు:—కాని కేమి. కోరాచాక్కులు వ్రాసినయు త్తరమును చదువుము. అంతభయంకరముగా నుండుచో వెలియఁగలను. (అని తనపెట్టెలోని యత్తరమును కీసిఁబెట్టెను.)

శ్యా:—(చదివి.) అయ్యో! ఇది నిజముగా భయంకరముగా నే యున్నది. ఇది మాలోచింప వొంగలు మనకాలు నేతులాడచిచ్చు నట్టులేదు. నీనిని జూడఁగానే నాకు కార్యోత్సాహము తగ్గిపోవుచున్నది.

కు:—మనము మూఢుల మై యట్లగుచు మనఁ—తలంచియే నా దిట్టాచరించితి.

శ్యా:—ఈగుప్తసంఘమును సాధింపఁ గల మనునమ్మకమున్నదా?

కు:—అట్లుసాధింప లేనిచో మనము పట్టెగాకువని నవలు కొనవలసినదే?

శ్యా:—ఇంతయేల? ఆదరాత్ములు ముందుగా మనప్రాణములకు సాహసించిన మన నేమిచేయఁగలము?

కు:—(మందహాసముచేయుచు నీమీ! శ్యామలా, అవివేకి చగుచున్నావు. ఒకరిప్రాణము కీయుటన సంతసంభవమా! అందులో మనప్రాణములను దీయుటయే? పిల్లినాటి యల్పజంతువు గూడ నేమిచేయుచో యెఱుఁగుదువా?

శ్యా:—అవును. మన మెల్లప్పుడును మృత్యువుచోటిలో సంబంధించు చున్నట్లు తలంపవలెను.

కు:—కా కేమి? మనయుక్యోగ మే యట్టిది. నీప్రాణములకు భయపడు చున్నావా యేమి?

శ్యా:—అట్టిభయము నా కెన్నఁడును లేదు.

కు:—మ చిది. మనముగ్గిగుల చెయ్యిట్టిసాహసముల నెక్కువొక్క
ను నప్పుడే మనకీర్తి లోకమున నుండగలదు.

శ్యా:—వోదూలు కాన్కగాఁ బంపిన మానవశీర్ష ముక్కగా?
సాజవేయించితిరా?

కు:—(నవ్వుచు,) పరులు భక్తివిత్వానములతో నిచ్చినకాను
నను గాజవేయుట ధర్మమా? దానిని శాస్త్రానుకూలముగా నుంచితిని.

శ్యా:—(నవ్వుచు) ఆర్యా! మిమ్మునుంచి నవాఁడెక లోకమున
పండ్లబోడు

కు:—(ననిమగ్నముగా) ఏమి?

శ్యా:—భయంకరమును జగుప్సాకరము నగు మానవశిరస్సు
ను గాంచి విన్నిధిగ స్పర్శు చెప్పుచున్నాను.

కు:—అవును. అది మనచేలిని నిశ్చయముగాఁ జెన్నిదియే.

శ్యా:—(నవ్వుచు చెప్పెను.)

కు:—ఓయీ! నవ్వెదనే?

శ్యా:—మీవిపరీక్షనాక్కులకు?

కు:—ఓయీ! ఇదియూ నీచెలిని? ఇది మనకు నీధివంటి
దని నీచేతనే యొప్పింతునా?

శ్యా:—ఎట్లు?

కు:—మనము చిరకాలమునుండి హత్యాపరాధములను జేలి
పుచ్చి యత్నించు చున్నాము. కాని కృతాంధులము కాచేకపోతిమి.
ఒకశవము కైసను జయింపఁ జెట్లలేకపోతిమి. అట్లుండ నొకమానవ
శీర్షము మన చేతకు వచ్చినది. ఇక మొండెము రాఁదలచియు
న్నది. ఇది మనకార్యసాధనమున కెంత సహకారియో తెలియునా?
శత్రువులు మన కవమానము చేయఁగలంచుకొని నిజముగా మన
కారమే గావించినాది.

శ్యామల:—ఈ స్త్రీ ము నెవ్వరినో నము తెలియజేయి మీ రిచ్చినట్లే కా
రచ్చును. కాని యిది ఏమనో నముకాదా?

క:—కాదు, ఏమనముకాదు.

శ్యామల:—అది గోవిందుని రావుని కా ననునా?

క:—అప్పుడు ము దేల? చాచికిరియన్నది. వెద్దిమనా
వరాదా?

శ్యామల:—(తనది అప్పుడు పట్టి నీవపు వెలుతుకునఁ బూచి)
“నామి! నీది విశ్వము గానివఁ బడినది. నీవిని గు యెను కెట్లు:

క:—(నేను నే నాశీస్సుమును పైకి నీయించి) “ఈమూలం
కవిత్వము మనమును.

శ్యామల:—(నిదానించి నుంచి, నా కేమియుఁ బట్టియ నాతేను.
ఇది గోవిందుని రావుని కా దని వెట్లు వెప్పుర గలము?

క:—ఎట్లు? (అది నీవమును దక్కగా పట్టి) యేదియె
మూల, ఇవియేమిటి?

శ్యామల:—ఇలావ మృతలు.

క:—గోవిందునికుఁ గలవె మృతలు లేవు. నీకికె గలవు.

శ్యామల:—నీకిమాత్రం మెక్కడ నున్నది? ఇకకె కాదుమానో
మే యున్నది.

క:—అనియే చాలును.

శ్యామల:—కాని కవి యందుకొన్న వేషాః

క:—మాదు నని మా కేవలమును పట్టి యెట్లు నాశీస్
ము నీకి లేదు.

శ్యామల:—(అదిమాచి) అని అందుకొన్నది కాదు. కన్నన తల
పట్టిచిది?

శ్యామల:—ఇట్లు నే మును. అప్పుడు మంచియూ

ఈపోహలు గలవాడు. వేడే వీరమును తెచ్చి నాకు బంపుచు నిడి
గోవిందరావుదే యని నాకు భ్రాతృగొల్పు నెంచి గూఢచోరులు
నొకరిని. గోవిందరావు పాశ్చాత్యపద్ధతిని చలవెక్కుకలను
కొనించుకొని యున్నాడు. ఎఱుగుదువా?

శ్యా:—కావచ్చును?

క:—నాచివా! నా రాజనోభిండకమును త్వరితము
గా గావించి నట్లున్నది.

శ్యా:—ఏమిది?

క:—వేదానా న తయెగుడుగుకుగా మండగు. గాఢము
గా తెలియక లక్షా లున్నది కనువలె వచ్చు.

శ్యా:—గోవిందరావు నమునో నున్నాడెందురా?

క:—అట్లుని చెప్పలేదు. కాని యాశీర్వాదు గోవిందరావుని
కాని మాత్రము చెప్పగలము. అట్లుచెప్ప ముఖ్యముకనికర్మము
చేసినట్లున్నది.

శ్యా:—అదేమి?

క:—ఈవిరస్స మిక్కిలిచూపించి యున్నది.

శ్యా:—అంత మాత్రమున—

క:—నాకుదిశములక్రిందట గోవిందరావు స్వహస్తముతో
వ్రాసినయు వీరము వచ్చినది. ఒకవేళ నతడు చంపంబు జరిగిన
చో, మూడవ, దినములక్రిందటనే చంపంబు జరియుండవలెను. అట్లు
నొకవేళ మిండకమిచ్చించి యుండదు.

శ్యా:—అట్టి తోచుచున్నది.

క:—ముఖ్యముకనిత, ఆదుష్టు తెన్నుతో
మృతమునుండి తీసికొన్నాడు. కాని యున్నపాత
విరస్స భరించి వేరేదు.

మునుకు

మి

శ్యామల:—అట్లునుటకుఁ గారఁజము.

కుమార:—(అశ్రురస్సు క్రిందిభాగము చూచి) ఇదిగోఁ జూచితోరా! ఇదే భరించిన వోయి. నడచుఁ డగుమానవుని శీర్షమే నిండిరిగదా! నీవోఁ బ్రాంతములందుర క్షిప్తుమచ్చి లుండియుండును. ఇం దెక్కడను నవి చేవు.

శ్యామల:—సత్యమే. కాని నా కొక్కస-దియ మున్ను.

కుమార:—చెప్పము.

శ్యామల:—శనమును శుష్కంపఁ జెనునవో దుర్వాసస కొప్పుదా! నాచివలస నాదుష్టులవర్తనము బయటఁ బడదా?

కుమార:—నీవన్న దాలోచింపవలసివచ్చెదే. బాగుగ బరకెల్లించి దానికిఁ గూడఁ గాగణ మరయనచ్చును.

శ్యామల:—అయ్యుత్తరపు నాశ్రయబట్టి యే మునునగు మోము నచ్చు నేమో?

కుమార:—చూచితివా? ఆయ్యుత్తరములో నొకయత్తరము వేళాకదానితోఁ బోల్చి వీలులేదు. ఈవిషయములో నాదుష్టులు గట్టిపనియే చేసినారు.

శ్యామల:—ఈశీర్షమును జూపి మనకు పొగిలు మంచులును కొరమునే కావించినారు. దీని కేమిగాని యాశ్రయముతోఁజూచి వచ్చినదే అ దెట్లు సభవిండును?

కుమార:—ఆవిషయ మొకను యోచింపవలెను. మిత్రయుకపరి పరిశోధితము. కాని నీవొక్కఁడని చేయవలెను.

శ్యామల:—అది యేమియో సలవిండు.

కుమార:—నీవు తెల్లవాఁడుజామున నచ్చుటండ్లలో బయలుదేలి పెద్దావుగమునకుఁ బోయి గోవిందరావు వృత్తాంతము నరసిరావలయును.

శ్లోకము:—శక్తి నెక్కువను. కాని యచ్చటికిని మన చెలి సంభ
లాభముండునో యుండునో

కవి:—“సంతయన్న సంతే చాలును. ప్రస్తుతమున నీ కిన్ని
విషయము గదల వీలు లేదు. నేను పచ్చిన యూర్జితమును, నూర్జితము,
నుర్జితమును, నూర్జితము, బ్రహ్మ పలువిధములుగాఁ జెప్పుకొనుట
సహజము. వానిసంభాషణలనలన మన కు సకారము గల్గునేమో, అ
ందులకు చీకెచ్చుట నుండును. ఆలోచింప, గోవిందరావున కావడ
యేమియు సంభవింపరాదు. సంభవించిన వో నీవు వెంటనే తోనే
నువెంటనే సంభవించునని చెప్పి యతనిని బంపెను.

౪

“మహారాష్ట్ర” యిది ప్రతివాక్యము శాసించు చున్నది. మహారా
ష్ట్రము పంచమహాసామ్రాజ్యములలో నొకటియని స్మృతులు చెప్పుచున్నవి.
స్మృత్యనకములలో నొకటి యున్నది. మహారాష్ట్రచానము పరిపూర్ణమున ను
చున్నది. మహారాష్ట్రము చున్నది. దేశములో గృహభక్త మహాపాన
ము పలుదులు చున్నది. మహారాష్ట్రము బోధించు చున్నది. మహారాష్ట్ర
మహాపానము చున్నది. మహారాష్ట్రము పరిపూర్ణముగాని దేశము భిన్న
లోనికి రానిదియు సంపూర్ణ బ్రాహ్మమును మానవతై ననియు దేశభ
ియు బ్రాహ్మములు చున్నది. ఇంక టిక్కనిభిములు శాసించినను, నె
వ్వరియు, మహారాష్ట్రము, బోధించినను, బ్రాహ్మములను, వారిని ద్రో
సియు ద్వి సర్వములు చున్నది. మహారాష్ట్రములోని మహారాష్ట్రముల
మహారాష్ట్రములను?

అతః పాశ్చాత్యగోత్రము కాలము గడిచునప్పటికి వేధితలుపు మృత్యు
వేదము మృత్యువేదము లోపల ప్రవేశించెను. తలుపు తెరిచి
చు విచారమును పుట్టించు నేత్రములు విప్పి మాతృత్వము మామ
చుండ నాత్మను యశనః సహిషణ్యుడై చూచెను. అతఁడు దానితో నిష్ఠా ప్ర
సంగించెను.

పు:—నాలో! ఇతఁడే నేమి చేయు చున్నావు? స్వర్గ గారము
సన్నిహితముగా మాలస్యము చేసితివా?

దా:—బాబూ! ఏమి చేయుచును? నేనును దొంగిలించుచు నే
యున్నాను. అదొంగిముండకొడుకు లంతలును వ్యాధించి కాను
లవలె గాచుకొని నన్ను గొంచుకొనువాడు. నానిని నిష్ఠించుకొని
పద్మపుష్ప మిక్కలికి ప్లమయ్యెను.

పు:—అంగించుకొన్నవా చెప్పు?

దా:—చచ్చి రని చెప్పుచును? ఏకదా? స్వర్గ దాన విధిగోరి
న్నది. నా రంధ్రమును నా రాకొట్టియున్న గావుండ కొనపచ్చి
బలిమాలి పెరిపివేయు చున్నాను. వారు నా కాలుదెతులు
కొని బలిమాలినప్పుడు నా యు స్కంతయు నీరయి పోయినది.
విష్ణునమును మన్నించి చురలి రావలె నని యనుకొన్నాను.
అది వికృతపోయినచో నను కెంతచిక్కుపడుచురో యని యు
చుచున్నాను బ్రయత్నించితిని.

అప్పుడు ఇప్పుడు దేశము సంతట నిర్భయ
కు, చెరువోగులును, బ్రోవయి చెడప్రయగు
ముట్టరేచేయు చున్నాను. పోనమ్ము నా
వలసినది తెచ్చితివా లేదా?

దా:—తెచ్చితిని. కాని మొక్కలు క్షమాత్రమే తెచ్చితిని.

పు:—అదేమి? అంత తెలివితక్కువగా చేసితివి. అగమపక్షము మొక్కలు పలునను నుండవలె నని తెచ్చితినిగాదా?

దా:—అవును. అంగులకే గాతనే పున్నాను. కాని గూఢాగ్రము నన్ను గొననియ్య లేదు.

పు:—మఱి యింకెంత తెచ్చితిని?

దా:—అంగడివాడును, బోహళులును గణిసి వానితో గలహించు చున్న సమయమున నేను మెల్లగా తోని విడిచి యంగడి వానిభాగ్యుడ నొక్కరికిని గొని మూత దిగించి యెడతో దాని తెచ్చితిని.

పు:—సాగానే, దాచీ! సాగానే, మంచిచతురుడాలవు. నను దొరికితగ్గి గలదానవు. అట్లాస్తలను గాగుగా మోసపుచ్చితివే! సంకోచించితిని. కాని యింకొక్కరికినాడ విట్టి మాయచేసి తెచ్చిన నో—

దా:—అనుకొనితిని. కాని యిటు చేసినగాక మాన్యుము తెల్లముననే మోయని భయపడి యల్లు చేయ లేదు.

పు:—మంచిని చేసితివి. ఏదీ! చాకిరితో బోసి కొంచె మిమ్ము. నాస్త్రిము పోవు చున్నది. కొంచె తెల్లము నేమిదివలె గాని నిలువలేదు.

దా:—అట్లు చేసెను.

పు:—చూడు. కొంచెము తెమ్ము. తక్కినది యక్కడ నుక దొరింపవచ్చును.

దా:—తెచ్చి మధ్యపాత్ర మందిచ్చెను.

పు:—(త్రాని) హాయి. హాయి. దాచీ! మధ్యపాత్రము కలకు వల నని బోధించువానితోటితో బంధాగ్నము గా నింపమక్క చేసి

న. అట్లు గీర్వాసు గీర్వాసు మాని తామును పోయి పట్టకగారి కహస్యముగా బయలుదేరినచోవును నా ! (నిజి మానమున నున్నది) అనినో, బహుకొలది పాపము కొన్ని నున్నది. వెన్ను. శరీరపు బంధించును.

వా:—గాఢా! నాలుకాని, యెరక. నీవీది మిన్నటిగ యురకరముగా నున్నది. ఈ నికము మాని వేయ నావా?

పా:—అట్లు నిరూపడను. నచ్చెన పరి నానినో వాని నముచేసి యున్నాను. నాకు నానము, నా ని వేచి యుండును. నాని మించిన నీయు, నీవీది నిమ్మకొచ్చి ననియు నా నెప్పుడు చున్నావు? అట్లు టయే మానకు మందిరి.

దాని చేయుచుది తేక శరీరపు బంధించి ముందు నకును నచ్చెను. మనికానునమత్తు. నగుగానునుషణుడు బాబున మునుగు నెచి కొని దానిని చెబుశించెను. నాని నానున్నునోచన. కుక పాకమునలె నతిథయంకిరి మనునాచోడ నున్నును సేసి నానినినిది. నాని దురదృష్టమున నబును నిగన గాగము మీదనచ్చెన నున్నును నెచి నెచ్చించి కన్న మూసినను నెచినినను నెక నినిధముగా నుండెను. ఆగా నానినినియున్ను. ననునలె సాహ. చి నెచినితావును నీ వేచి కతావునకు నెచినినీగు లుంక నని నా నినుకొనెను. నాని నానినెను సెచ్చనో నచ్చుచున్ను టనునాను మునినిని నానినొకరియనినియమును మాన్ని. నెచు. వాగు నినునొకరి నెచుకకు నుచ్చిది. అనాన మనునినినవాహినినిచ్చి నానిని నుడెనియు. నొడనట్టి చేకు. అది తమభాగతియో కాని వేచి కొని నను మునునకు నడిచి పో సాగిరి. వానినెనుకి నుకల నెచు నికనెచ్చును. నెచ్చి నెచును నెచ్చు నెచినిచి నచ్చు చున్నా నే మో యన్నన. నియునో నా పునుషణు నెచుకకు నానిగనుగును నెచి మాన నెచ్చనో యాన క్కయింకిరి బోవు చున్నట్లు సొడకత్తెను. ఆపునుషణు మొగా

“అపోయెడినా వెచ్చ కని” యడిగెను. “బాబూ! నేను బిచ్చ
డిను. ఈయదుగుర్లు పండుకొనబోవు చున్నా”నని చాడు బిచ్చులు
చెప్పెను. అప్పుడు షుడు వానిని సమీపించి చూచెను. ఒక చేతిలోని
కండమును కండవచేతిలోనిపిడతను పంపిరికిలికలు గలవారిచేషము
ను జూచి అప్పుడు షుడు నిస్సందేహుడై నమనంబొచ్చెను. వా
కట్టు వీధులను గడచిరి, శాశముల నతిక్రమించిరి, వాలయముల
ను దాటిరి; పొయిపోయి యొకచిన్నవీధిలో బ్రవేశించిరి. అది వే
శ్యావాలిక. ఈ కతయు మామమడచెనగు, నచ్చటివానిమాత్రమ
విడిగింప లేదు. నలునిగాయకలును, పసికణిగామయలును, దా
గులచే గుడితె పడబడకుండులాగున ముసుగు నెచ్చికొని వేరకల
డను, ద్వారబంధపుమూలలను, శానకులందును, నేచకులవలె, ద్వా
రశాలకులవలె, నాగ్రగులవలె నిలిచి తడవఁద్యాయకరాయములై గణి
కాదేవతానుగ్రహమున నై వేది యుండిరి. దాలియు నాపురుషు
డును, వాలను నూచియు, బాడనివిధమున, వానిరహస్యసంభాష
ణలు వినియు, విసని సంభాషమున, నశించుచు, నిలువక యెందోరుల
తో సంభాషింపక కొంతగూడ మరలి యొకసంగునులపున పడచు
చుండిరి. అంతట బ్రక్కయింటియగును నుండి యెచ్చకోపుడు
షుడు వారికెంతకు వచ్చు చుండెను. అతనియడుగుల నప్పుడు మొ
దటిపురుషునకు విసబడెను. కాని యెచఁడో తనవలెచే ప్రదేశాంత
కమున నుండు చున్నాడని తలచి వెనుక దిరిగి చూడక పోవు
చుండెను. వెనుకనుండి వచ్చినపురుషుడు బలిష్ఠ మగుడండమునై
గూపురుషునితల్ల మోడెను. మద్యసానమత్తుడగునాపరుషు
డైస్వర మొసరించుచు నేర గూలబడెను. ముందు కడుచు
చున్నదాలి త్రక్కిపడి వెలుగంది చూడఁజొచ్చెను. వాడు మరల
గొట్టుకొను గట్ట యెప్పెను. ఆ బెబ్బతో నాపురుషుడు నచ్చిపోక

దు; కాని యకహా మయు సహజభావపు నగుదాని యేమిచేయఁ
గలదు? సహజభావపుక క సాయము చేయ నెవ్వరినైనను లిలిచిను
కమాపకువు పోవు నే మో యన్నభయము. అందుచే నది నిన్వేష
గల నిలిచిపోయెను. ఇంతలో నెవ్వరోవచ్చి కెండవపురుషుఁ డెక్కిన
కళాను గట్టికఁ బట్టుకొనిరి. కెండవవాఁడు తనలాఁకిని దీసికొని
వెళుకొని. కాని యక సాధ్యము కా లేదు. ఈసమయమునఁ బ్రక్క
ముగిసినుండి ముఖియిక్కువ వచ్చి కెండవపురుషునికి సాయము చేయ
లిరి. ఏరోప్రమాదము సంభవించు నని దాని చూపక, న ని
గడకడకడకి పోవుచుండెను. ఏమి మగు చున్ననో గూఢము
కైన నేమియు నగపడదు. ఇట్టిసమయమున ధా మ్మయశబ్దము విని
కడెను. అది విని యగకలును భ్రమ కెందిరి. ఆకండమును కదలి
పట్టి సూర్య కుషూఢును కదలుచుండును మాయ మైరి. ఎవ్వరో తు
పాకిని కాల్చి యచ్చటివానిని సంపిన్నట్లు దాని భావించెను. కాని
యట్టిప్రమాద మేమియును సంభవించ లేదు. దాని నిదానించి మా
చునప్పటి కక్కడ మూలుగు చున్నతనప్రభువు తప్ప మఱియెవ్వఁడు
న లేదు. తుపాకిశబ్దము విని యాపురుషుఁడును ద్రుచ్చిపడి మెల్లగా
లేచి గాయపుబాగ బుక్కుటముగా నున్నను, నెట్లో నహించి యట్టి
సమయమున నిట్టిని దిరిగి వచ్చుట ప్రమాదకర మని యచ్చటికి
సమీపముగా నున్నదానినిఁ జి కరిగి గాయపుబాగ పోవుట కై మి
గిలినమాన్యమును ద్రాని యచ్చటనే నిద్రించెను.

కుటుంబరావు ప్రాతస్నాన మాచరించి నికా త్రాగి యుచితసమ్రా
ములు దాల్చి కచ్చేరీచావడిలోనికి వచ్చుచప్పు కచ్చుల గొకప్పుడు
ఘోష కూర్చుండి యుండెను. కుటుంబరా వతని జూచి “ఏమోయి,
సుందరరావు! వింత చేయి? నీముగడవ్య చూడ నేనోవిశేషము
గన్నట్లు చున్నది” అని యడిగెను.

సుందరరా వతని జూచి “మిత్రమా! కుటుంబరావు వింతలను
గు చున్నావా? పోలీసువారు తలచుకొన్నవింతల కేమికొనన?
ఇక నే మున్నది? నాపుట్టి మునిగిపోయినది! ఈమునుసలితనమున
నిపుత్త్రశోక మనుభవింప నలున నానుమలు వ్రాసెను గాఁబోలు”
నని దుఃఖింపఁజొచ్చెను.

కుటుంబరావు నిలుచుండియే “ఓయీ! అత్రమాని మేము
సంభవించినది? వినరముగాఁ జెప్పుము” అని పలికెను.

సు:—మిత్రమా! ఏమిచెప్పుదును? నాకీముష్కరం బిద్దుడు
ము సంస్కృతి మైనది. కూర్చుండుము. అంతయుఁ జెప్పును.

సు:—(కూర్చుండి) “చెప్పుము” అనియెను.

సు:—(దుఃఖిమును మాని) కుటుంబరావు, ఇక
న్నది. వశనాశన మైనది. కీర్తి నాశన మైనది. ఎందుల
అని మరల దుఃఖింపఁజొచ్చెను.

సు:—ఓయీ! ఏమి మాని చెప్పవలసినది చె?

సు:—అక్కటా! ఏమిచెప్పుదును? నాకొడుగు
ను బోలీసువారు బ ధించి కారాగృహమునకుఁ గొనిపోయి

సు:—ఓ, ఏమీ? ఎందులకుఁ గొనిపోయినారు?

సు:—ఎదుల కని చెప్పుదును? నాకొంప ముంచుటన. ఈ కొడుకు మూలమున నాకొంతయపకీ వచ్చినదో చూడుము. ధీ, ధీ, ఎదుల బ్రేగును?

కు:—కారణము నీ కేసునను దెలియునా?

సు:—నీకుఁ దెలియనికారణము నాకు దెలియునా? గాఢ మాతరమునుండి రాత్రియే వచ్చితిని.

కు:—ఈవిషయ ము నా కేసుయును దెలియదు. చెప్పుము పోలీసువాడు చేసినదోపార్కొపన మేమి?

సు:—పరావాదము కలుగి చేసి పోలీసుభటులను జంప నని.

కు:—ఎందుకను?

సు:—ఇట్లను.

కు:—ఎప్పుడు?

సు:—కొడుకెలలక్రిందల నొకనె, నెలక్రిందట ముక్తి గురినని జంప నలు.

కు:—ఎక్కిడె జంపినట్లు?

సు:—గోదానకీరమున, చెల్లుపొదలననుమ.

కు:—మీనాద నొక్కిడె యింకపని చేసె నని స్థాపించిరా?

సు:—లేదు, ముక్తికొండ అన్నాడు.

కు:—అదెఱు దెలియ గుంచిరా?

సు:—అవును.

మీనాద నొక్కిడెము నొనర్చినట్లు సాక్ష్యము వచ్చినదా?

పోలీసువాడు దలచిన సాక్ష్య మేలభింపదా?

పోలీసువాడు కూరహృదయు లని నీయభిప్రాయమా?

అదెఱుమాట నే చెప్పెను. కాని యీపురమున

పొక్కిడె నున్న కృష్ణశామ్యూ లక్ష్మీవారె?

కు:—ఈయన రాజుని హాషణ చేసిననాఁడే తఁడా ?

సు:—అవును. ఈ కుష్టుఁడు సైయగ్ కాశలదియనఁ బాత్రుఁడఁట ! అందుచే వాడు నిరంకుశముగాఁ దరుగుచున్నాఁడు.

కు:—సేపు దుగభాషిశయమున నల్లను చున్నావు. కాని నీ శామూయ్య లక్షితో నుష్టుఁడా ?

సు:—సీ వట్లందువు. కాని సీత మాత్రముఁ దెలియదా ? అతఁడు కుటిలనర్థుఁడని లోకు లందఱు నెఱుఁగుదుమి.

కు:—ఇతఁడు నరసింహపుత్రుఁడని మందువా

సు:—కాక ను తేమి? నేచెప్పినది

పోలీసుధితుల నెవ్వరు నెఱుఁగఁగో కనుఁగొనలేక
కాదులు కృష్ణ శామూయ్యుని గోపిఁచినారట. అందు
ధులను బట్టి యయ్యనిశన కేమి ప్రమాదిము నెఱుఁగో
దీక్షపటశంకరులు పన్నినట్లు పురము లందఱును చెప్పుకొ
రు. మీకుకూడ ను తెలియకుండునా ?

కు:—నే నీనకుమర గార్యంతరానన్తుడ నై యుండుటచే
నాకావృత్తాంతము స్పష్టముగాఁ దెలియ రా లేదు. దాని కేమి?
కృష్ణ శామూయ్య లక్షితపటశంకరులు పన్నినాఁడనియే యనుకొందము!
ఈపురమున నిందఱుప్రజలుండగా నతఁడు మీవాని నై నే కన్ను
వేయుటకుఁ గారణ మేమియు నుండదా ?

సు:—లే కేమి? ఉన్నది ఒకటి కాదు. పోలీసువారు నిరంకు
శులైనవి నక్కఱకాదుము లున్నవి.

కు:—అట్లును, చెప్పిము.

సు:—కాని అవి యర్హములు కావు.

కు:—పోనిమ్ము. వారు నిరంకుశులైనవి చెప్పిము.

సు:—వెనుక నందేమారతము కేసులో మాయనంతరావు నొ

రతనమునానికి పిచ్చుముగఁ దీసిచేసి నిలబెట్టుకొని కారాగారమున నున్నాఁడట. ఇది యొకటి.

హ:—మఱియేమి?

సు:—నెను! వసంతోత్సవదినములలో మావాఁడును మఱి యిద్దరును గలిసి యససనరముగఁ దమతోఁ గలహించినయొక పోలీసుభాగము నన్ని రట?

హ:—అప్పుడుకూడ మావాఁడు శిక్షితుఁడయ్యెనా?

సు:—నన్నాత్యము లెకపోవుటచే నెరిగివేసినాను.

ఈ కారణములవలన మావాఁడు పూర్వము

స్వస్థ మగు చున్నాడు.

గుఱుగ! ఎప్పుడో తప్పునచ్చె నని పురములో

దాము లన్నియు వాని పైఁ దోయుట న్యాయమా!

—పోలీసువా డిట్టియపరాధములఁ బరిశీలించునప్పుడు

నగఁ బూర్వార్థముల నే కన్న వేసి యుండుటసహజము.

ము. ఒకప్పుడు వారియూహాసత్యమును గా నెచ్చును. సరియే నెను

కటికారణముల కేమి. ఈనడుము బోలీసుధర్మ విని నసంతులము

జూచిన కారణము లేమి?

సు:—మొన్నటిగోదావరీపుష్కరదినములలో నొకయ గిడి

యొచ్చ మావాఁడును నాపోలీసుభటుఁడను గలహించి రట! అప్పుడు

కోపముతో మావాఁడు నీప్రాణము పుచ్చుకొనకపోయిన నా నీ రసం

తరావు కాదు అని పలిక నట!

హ:—ఇది సత్యమేనా?

హ:—అవునట

హ:—అట్లయిన మనవాఁడు నిరంధక డయ్యె. నామాన్యుడు

కాదు.

సు:—నువవానియందు లోకముండిన చుడనచ్చును. కాని యీమాత్యులరాధములలో నాఁడెంతమాత్రమును గాఢానియును నుండలేదు.

కు:—అయ్యో, కానికేమి? మీనాఁడభంగిని సంపన్నుగా గాఢము పొంది దినయంశము లేదు?

సు:—ఒకనాఁడెసాయ నమమునున వెనుకటిపోతీసుభటుఁడు గోదానగిరీరమునఁ గోటిలింగక్షేత్రమును దాటిపోవు చున్నఁడట! అప్పుడు మానాఁడును మఱికొందఱును గలిసి వానిని వెంటబడించి వెళ్ళి రట! కోటిలింగక్షేత్రమునొద్దఁ గూర్చుండి సంభాషించుకొనుచు మేము మాచితి పునఁ గాక్షులు చెప్పిరి.

కు:—ఇందులకు మీనాఁడేమచును?

సు:—మేము శ్రోదినమున సాయంకాలనిహారార్థ మా ప్రింతమునకుఁ బోవుచుండుము. కాని యెప్పుడును వెనుకటిపోతీసు భటుఁడు మా కగడడ లేదని మావాఁడు చెప్పును.

కు:—మీనాఁడిక నేమియుఁ జెప్పలేదా?

సు:—చెప్పెను.

కు:—అదేమియో తెలుపుము.

సు:—ఒకదినమున నాటకము చూడఁబోయినప్పుడు కృష్ణ శామ్యూలనకును మావానికిని వాళ్లకలహము జరిగిన కట. అప్పు టినుండియు శామ్యూలు మావానిపై మిక్కిలిమహిమతో యున్నాఁడట! ఆకోపము దీర్చుకొనుట కై యుత్తీతంత్ర మతఁడు పన్నెనట.

కు:—ఇట్టిస్వల్పాంశములను శామ్యూలు మనస్సునఁ జెట్టుకొను నందుచా?

సు:—అందులకు సందియము లేదు. అతఁడు నీచస్వభావము గలవాఁడు. మూర్ఖుఁడు. ఎంతనీచకృత్య మైన నొనరింపఁజాలినవాఁడు.

కు:—(ఒక్కసారి మూస మూస వేసి) ఇది యాలోచించవలసియున్నది. మేల్కొట్టిన పూచా, డపరాని యని నిర్ణయించెనా?

సు:—అవును. మాచా, ము చెప్పిన దంతయు, వివరించాని మొదల కంటి మూసిన ప్రియము. అందు వాడీవృంతాంతమును నీచెవిని వేయకలె నని కోరెను. అ ముల్లై నేను కండుసాగులు చచ్చితిని. ఒకనూలు నీచుగనబడలేదు. కండుసానినచ్చి పక్షిపంది కొండలను దుప్పించి గానవృంతాంతము చెప్పవలయు నని యుంకించుచుండఁ దిపాలావాడు పట్టెను చెచ్చి యుచ్చులయు, ఘోరవాస్తా శ్రవణము మొలగు వానినలన నీహృదయము చెనరిపోయి యుండుటచే నుతికొప్ప ననకాశము చిక్క లేదు. నోవింకరావును సూర్తి గో మయినను దోసికదా?

కు:—లేదు. నాన్నే హితుడు శ్యామలరావు నచ్చటికి పంపిని. ఇంకను నేనియు వెలియరా లేదు. సుందరరావు! నీవు నాన్నే హితుడవు. నాచే సనునంతసాయము నీకు నప్పక చేసెనను.

అని వాగు సంభాసించు చున్న సమయమున కొక భూడు శ్రీవాస్తావశ్రమమును గొనివచ్చి కలువలరావున కిచ్చెను. అతడు దానిని విచ్చి చూడ నం దిట్లున్నది.

ఇచ్చటి గోవిందరావునకు మహానద సంభవించినది. వెంటనే గానయ్యెను.

శ్యామలరావు.

శ్యామలరావు.

అది చదివికొని కుంబరావు నూసి యుండెను.

కు:—ఓయీ! శ్యామలరావు నా క్షేలిసికా? ఏని అని ప్రశ్నించెను.

కు:—అవును. ఇది యచ్చులగుండునో చచ్చినది. గోవి-క
రావు. నుహాషనలసా లగుచూడెదా.

సు:—(నివారముతో) అయ్యో! అయ్యో! ఎంతకష్టము సం
భవించినది. ఇది మాగురకష్టము. కాని నో మాకు విషంజే గురి
కష్టము సంతకవింపవలయునా?

కు:—చచ్చునప్పుడు జిన్నయుఁ గష్టములే వచ్చును. అట్టివాని
చెదుర్కొని యరుగవించుట మనకు విధి. మిత్రమా! నేడే నేను
సద్దాపురమునకుఁ బోవలయును. నే నలుగురికి రాగా నే మీవాని
విషయ మై పని చేసెదను. చేయవలసిన సహాయమును జేసెదను.

అని చెప్పి సుంకరరావును బంపివేసి కుటుంబరావు ప్రయాణ
మై గుగానాడే సద్దాపురమునకు గోయెను.

౬

కృష్ణశామ్యూలు స్వదేశకై స్తవించు; అధికారగర్వము గలవాఁడు.
కులస్వభావుఁడు. క్రూరహృదయుఁడు, ప్రాణహానియుఁడు. అటు
నను సతఁడు వివాహము చేసికొన లేదు. అతఁడు రాహునునియును
కాంతను జేమించి యుండెను. ఆయువతి గుడ్డిమఁతురాల్ విద్వాం
సురాలు, మిక్కిలిసౌందర్యవతి ఆమె యశని నిరసించి మఱియొకని
పరించెను. అందుల నతఁడు కుపితుఁడై యాయువతీధర్తను బంపి
యో లేక యామె సతనినుండి మోడఁగావెయో సెండ్లాడి తీరినతె
నని నట్లుకల వహించి యందులకయి పామునకు దుండెను. ఆకా

కడమున నతడు కన్నులతో మించి నచ్చివగా తలను నిరసించి బ్రహ్మచారి యై కాలము గడప మండెను.

అతడు గిరిశిమధిపము గోదావరికి సమీపముగా నున్నది. అది మిక్కిలియంత మైశామయైనది. దానికి ముందుభాగమున కిశామము లగుచు గుగ్గములు నడుమ పెక్కుకచ్చేచావడియును, గలవు. మేడవిరాభాగమునకుఁగూడ నిట్లే గమలును నావడియును గలవు. అసోకమునకు గిరిముగాఁ బదునాల్గుగజములనిదిని గలవాని నీ యుండెను. అది గుగ్గనాథము లగుపుష్పలతలు పెరిగి చూడఁగా నానందము గొల్పుచుండెను. అచాకికిఁ దర్వాత పెక్కుకొండలకు లు గలవు. అవి సగఁగిపూట ప్రీతి నివసించుట కనుకలముగాఁ గల్గుననినది. చాలి కడతలు వంపుహమును, భోజనశాలయు స్నాన గృహమును క్రిందబడి యుండెను. చిన్నముఁ దెరకును, దానిచుట్టు కెక్కుగుహాకాకప గోడయుఁ గలవు. దాని కొకద్వార మనున్నది నడి యున్నది. అసోకాకమునకుఁ బిమ్మటఁ బన్నపీఠి గలదు. కాని యది దేవలము పాచాండ్రయుషయోగార్థము విశునబడినది. అవీధి యువయకాలమందామాత్రమే సనసంచారము గలిగి తరితర ప్రసయములందు నిగ్దన మై నిశ్శబ్ద మై యుండును. పెక్కుకొండలము నివసింపఁ దగిన మాదిశాలభవనము బ్రహ్మచారి యగుశామ్యులున కడఁగరమే. అయినను దనఁగోదాకుఁ దగిన దని కాఁ బోలు సకష్టయమున కాఁగోచి. పక యందే యతడు కసించుచుండెను.

పూర్వోశామ్యమున నకుంకాతిపుంజము ప్రసంప నాకంధిం చెను. నిర్మలముగరసచ్ఛిభ మగునీలాకాశమునఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన పూర్వసాగరావృత్తబడబాగ్ని వ్యూహజాలమో యను నట్టియగుకాం తిసంతాన ముగ్ధమృగాఁ జూపట్టు చుండెను. అకాంక్షిప్రవాహ

ములో నేనేక తారకాగోపకములు ముసంగి యున్నవనియు లగుచు నె
ను. అచ్చటచ్చు దృశ్యమానము లగునక్షత్రములతోఁ జక్రకార
చునాకాశము శిశిరాంతమునఁ గతిపయపుష్పవిరాచిత మగును. నీ
కుంజము నచుకరించు చుండెను. ఈషష్ఠైశ్వరివిలసితమును స్థితముగా
వృక్షమును సగురొదనీకుహరము మొలచియు ములననియూర్జిత
నాం కరమున నొప్పునారురుతననిహృదయమున కేన నచ్చుచు
జెను. దుర్విగేతు లగుతనకుమాదులు నిరంకుశు లై కి. చా. పరమగు
లై గర్భవిహీను లై తనమోల నొసర్చునన శ్యాకి ఘోరపాపము
లఁ జూచి సహింపలేక యటనుండి వెడలి పోవు చున్నచో యగును
ల్లు నిశాకాంత యంతర్ధాన మందు చుండెను.

ప్రజలలో గొంతఁబూజ్యమే నిజమయ్యుననియు వినిది కన్య
ప్రవృత్తి లగు చుండెడి.

అట్టిసమయమున శామ్యూలు వదిలియు నదలని మురరామి
ముతోను, విడిచియువిడువనినిద్రాధరము కోసె, దెచ్చియుఁదెచ్చి
నికన్నుఁగనతోను మెల్లగా నెచ్చివిడిచి కాల్చి పోలి పోవు చుండె
లోని కిరిగి యేదియో చూచి నచ్చి కోధాపరమాననుఁ జేయు క
చ్చేరీచానడిలో నొకయానసమునఁ గూర్చుండి యుండెను.

అంత శామ్యూలు పరివ్రాజకయకుఁ బొమ్మిరా లగువాని నఁ
కు నేనకులందఱకుండును ముందుగా నన్ను. అతఁడు దానిని నొ
చి “దానీ! మన నేనకులబుద్ధమాంధ్య మెట్లున్నదో చూడు. కాప
రముచే వారికీరమే వారికిఁ దెలియ లేదు. కంతమనోస్మృతి నే
నెచ్చుటను, బాడ లేదు. రాత్రి పెరకెతలుపు మూయ నేమూయ లేదు.
పెరకెహార్దమున కట్లుగా నొకపెట్టెను బడవ యది పోయినాదు. ఏ
మూలనో యున్న పేటికను దెచ్చి గారి కట్లుగా నుంపవలసివయససిరి
మేమో తెలియ కున్నది. ఏదోపని తెచ్చిచా రనియే యోసి

తము. అయినను దెచ్చినదానిని యథాస్థానమునఁ జేర్చవలదా? నా
రిసమును నీ పేక నుండసిచ్చిన నెవ్వరికైనను బ్రహ్మానము సంధవి
దునే మో యన్నయాలోచనము వలదా? నేఁ జాపిల్ల తగులుటచ
లస నాకాలు పిఠిగిపోయినది. నేఁ జాసేవకులకుఁ దగినట్లు బుద్ధి చే
ప్పవలెను. వారినిమిత్తమే యిట్లు కాచికొని యున్నాను. ధీ! దురా
త్ములు, మంతబుద్ధులు. నాసామంతయుఁ దిని మద మెక్కి వర్త
మ చున్నాను. ఎంతప్రమాదమో చూడు. ఎంత లెచ్చి లెనఁ బ్ర
వేశించిన మనషని యేమిగు"నని యనేకవిధమున సేవకులను దిట్టు
చుండెను. మధ్యసానము శత్రు తనప్రధువునకుఁ బూర్తిగావనల తేదని
పెరిగికొని దాలి యేమి పల్కిన నేమి వచ్చునో యని జెకుచు న
తఁ డెన్నదాని చెల్లఁదల యాచుచు మెల్లమెల్లఁగఁ బెరటిలోని క
రిగి యాపిల్లను బరిశీలించి నచ్చి "అయ్యా! వి తగా నున్నది. అ
ది మన సేవకులు పిగిపిడిచిన పిల్ల గాదు. మన కట్టి పిల్లలు లేవు.
అదివి-తపిల్ల. నీ నా నెవ్వరో దానిని దెచ్చి యెచ్చటఁ బొమ్మనె
చిన ప్లున్నది. నిన్న మేము పోవుచప్పటి కది యెచ్చట లేదు. నే
ని-టిక నెవ్వరి పోవుదుఁ దెలితలుచు వేసి పోయితిని. అందు మన సేవ
కులయపరాధ మేమియును లేదు. దురాచారు లెవ్వరో గాత్రిగో
డ దిగి వచ్చి తలుపు నీసి యాపిల్ల నిచ్చటఁ జించి పోయిన ప్లున్న
ది" అని పలికెను.

అది విసగానే శామ్యాయుక్తోఁ మంతయు నాశ్చర్యముగా బరిహ
మించెను. అతఁ డాందోహన ముచుచు నాననమునుండి లేచుచు
"అదేమిదా! ఇది వింతగా నున్నదే? నీ నన్ను యసంగతము. మన
యింటిలోని పెట్టికల నెవ్వరించుకొని పోవుటకు మాముగా ఎంతగ
లు పిల్లను వచ్చి మనయింట విడిచి పోవుదురా! ఎంతగలలోన
తెలియవివేక లుచుదా? కా, చూ-తము" అని ముల్లగా నడిచి పో

యి యాపత్తెను చూచెను. తొలుతఁ బూజితప్రతిమల నిప్పున నెలుతు రక్షణముగా నుంచుచే శామ్యాలాపత్తెను గాంచి దాని నలువైపులను బరిశీలించి చేత్తో బట్టుకొని యెత్తెను. అది యెంతో పెద్దదిగాఁ బైఁక జూపట్టు చున్నను దానికిఁ దగినంతబరువు లేదు. అతఁడు దానిని దొరలించెను. అది దొరలునప్పుడు లకలుక

జేసెను. దానినలస నాపత్తెలో నేదో చిన్నవస్తు

బోధపడియెను. అతఁడు తద్వస్తువును బూడఁగ

విడఁగొట్టి యత్నించు చుండ నేనకు లిక్క

నతనికిఁ బూడఁచుకొనినహిన్న యామాశ్చర్య

శాంతి నహించుచుచే శామ్యాలు నేనకు

నానేటికను బగుల గొట్టి రాక్షాపిచెను. నేనకులును భయాశ్చర్యము

లు పెనఁగొన దానియూతను విడఁగొట్టిరి. మూత వెచ్చి చూడఁ

గా నందు మానవుని మొండె ముండెను. ఆ ముండెమున రత్తమా

నాను లేమియును లేవు. అట్లును నమ్మునుమాత్ర మే మిగిలి యు

డెను. అది చూచి శామ్యాలాశ్చర్యమొంది కుటుంబరావున

ర్త దెలిప వెలుచే తీసికొని రమ్మని నేనకునికి బుచ్చెను. కాని

వాఁడు కొన్ని నెమిషములలో మరలి చచ్చి “కుటుంబరావుగా నార

లే రత్త. నేను తేపో వస్తు రత్త” యని మనవిచేసెను. శామ్య

లానేటిక నెప్పటియట్లు దృఢపఱచి యొకగదిలో భద్రముగా నుంచి

కుటుంబరావురానకుఁ బ్రతీక్షించి యుండెను.

నాడుకలు బరావు తంత్రీవాని రాగానే బయలుపడిలి యానా

కుంజనుయమునకు బెర్తాపురము చేరెను. అతడు వెంటనే గో

ళామన కుగించెను. శ్యామలరావును మత్తయికపోలేను

అరావునకు సమస్కరించిరి. కుంజుబరా వచ్చితి

చ్చుడెను. నాదిహువునుగూడఁ గూర్చుండిరి.

కమచి వారి నతఁ డడిగెను. గోవిందిరా

వారతనికి నెవేదిచిరి. కుంజుబరావు

యొక్కయు నది నచ్చును. అతఁడుపు లన్నియు

బింధిపెట్టెను. ప్రతాపవాటమండలము బోలీసువారిమొదలి యుడె

ను. అప్పుడతఁడు మరలి వచ్చి పోలీసువానిఁ జూచి పరిగెస నత

యును విచరింపుగాఁ గప్పు నందు ను కలెను. అప్పుడు వా డిట్లు

చెప్ప నారంభించెను:—

“అయ్యా, ఇది మిక్కిలి హారవార్త. నేఁ డప్పుడ నంతయు మా

యధికారి వారినారివాఁజ్జాలములచలన న్రాసి నట్టివయంశములే

కాని వేరు కాదు. నేడు పదునేడవతేది! మొన్నటియునియము

జాముపొ) డ్దేకంఁగనప్పటికి గోవిందిరావు గారిపరిచారిక పోలీసువారి

కార్యస్థానమునకు వచ్చి పరిగెస హూరికృత్యమును నెవేరించెను. అది

విని మాయనకారి నల్పురిధి గలతో వెంటనే యిచ్చికికి వచ్చి చూ

చినాడు. ఇంతిశలుపులన్నియుఁ దెలుచుబడి యున్నది. కొల్లగొట్టెన

యిరికిపెటె నున్నది. కన ముందుకొనెడియునుపెట్టెతలుపుగూడఁ

దెలుచుబడియే యుండెను. పెడకటికటక బ్రక్కగెదలతో బోమాణపు

పెట్టె యున్నది. అయ్యు దెలువ బడియే యున్నది. అట్లును న

మీము పరిశీలించితిమి. విలువ లభించుచు లేదును
మాకందు బాధచూప లేదు. మేకత్తిగారి కనుబొమలో గొల్లకొనానా
ను భక్తియుగానే యున్నది. అశనిష కళాకారిని బోలుతోమి. అందు
కంచుమరచేయచూశ్రమిచ్చి. అగరిమందే యొకమూల నొకపె
ట్టె యున్నది. అదియును కెజువలబడినో యుండెను. అందు గోవిం
దరావు మహ్మదులపై మహేనియు పోవు ఆకుమ్మ లయినను సరిగా చే
క నానాముఖముల కెకరినోయి యుండెను. పరు లెవ్వరో తమకు
గావలసినస్తవ్రును వెదికుకొనుటకు నానిగి చాతః విమిషస్థు లో
కరి. ఇంటిలోనను స్తనామగ్నియు మేకత్తిగారిగమలం ముంద
గోవిందరావు పడకటింకిలోమాశ్రయ మొకపెట్టెయు ము
కుటయుం గాడ సశం చెప్పటికొ ప్రమాదపడెను
ట్లొ నిశ్చయించి వచ్చును. మా కి చూపవచ్చున కలిపినవరిచాడినను
లిలిచి గోవిందరావు మదంశము చెప్ప ముచగా నది గుట్టు చెప్పి
నది. “గౌరవా! పరునాల్లవతేనె సాయంకాలము గోవిందరావుగారు,
పడకటింటల గూర్చుండి వదావుకొను చూడగాఁ జూచితిని, అతఁ
డతిసంతుష్టుడై యుండెను. నినార మావంశయును సశరికి లేడు.
తెల్లవాంజామునక కనవివాహము నిమిత్తము రామసోండ్రి
వరమునకు బోవలసివచ్చెనయన చెప్పినాను. చాకపోనానియింటి
కరిగి బట్టలు పే వలయు నని యాయన నా క్షాపించి. నే నట్లే
చెచ్చి యిచ్చితిని. వా రాద్రులను పెట్టెలో సనరించుకొనిరి.
సిమ్మట వారు నా కొక చూసాను యిచ్చి పే మాకును బంచ
దారయును, తినుబండములను దేవలయు నని చెప్పిరి. నానిని గొ
ని తెచ్చి వారి కచ్చించితిని. అప్పటికి మిక్కిలి చీకటిపడుటచే నేను
వారియొక్క సెలవుకీసికొని వెడలిపోయితిని. అప్పుడు వారు నాకియ్య
వలసినదొక మిచ్చి వేసి తాము తిరిగి వచ్చునంగాన వీధిగుమ్మము

తుడిచి నీళ్లు పోసి ముగ్ధిష్టావస్థవలె నని చెప్పిరి. చిత్ర
 కి బోలుచుంది. ముఖవాసన నే నెప్పటివలె బాగ్గించి పని చేయుటకు
 వచ్చితిని. నల్లుపూలన్నియుఁ బోయిపోయి యుండెను. గోవిందరావు
 గారకు చేతులు పెట్టి లోనొకప్పుడు లన్నియుఁ బెరికియున్నవి. ఈవిష
 కము నూచి గోవిందరావుగారి కేవో యశాయము సభవించి
 యున్న నని తలచి నిగాకు వివేదింపబడింది. నాశకుఁ నిప్పు నా కేమి
 యను తెలియకు.

పిమ్మట మే మిరుగుచూచి సవాదిని పిలిచి యడిగితిమి. నీనుగృహ
 లోనిందరావు గారి పోషకులకు గొంతుము గూరముగా నున్న
 ప్తాంతము మాకు స్పష్టముగాఁ జెలియకు. కాని పదు
 తులకు శశశాంతమున నున్నట్లు మాత్రమే ముగించుము.
 మా కరతంకంబు నడచివచ్చి మేమియును తెలియ నని చెప్పిరి. తమ
 నాతఁ బూటకూర్చున్న ను పిలిచి గోవిందరావుకు కంఠము నడిగితిమి.
 “పదివాల్సిన వేడిరాతికి గోవిందరావుగారు మా ముఠాకి నచ్చి భోజ
 నము చేసిరి. రాజను హిందూ దేవతమునకు నడచి వివాహముకు ననియు,
 పల్లనామమున పేచి యచ్చిరికి బోవుకు ననియు పెరివజకును
 నురలి రా ననియు చెప్పినారు. ఆనాటి నాయంకాలమునది కనుక
 మును నా చచ్చి నేసిరి. ఆనాడునా పింఠియు అతఁడు మా ముఠాకి
 రా లేడు. అతఁడు గ్రామాంతరమున కిగై ననియే మే మూహిం
 చితిమి. కాని మతికొంత నేపటికి గోవిందరావు గారి గృహమును కొం
 గలు గోడుకొని రనియు, నాయన కనబడ లే ననియుఁ జెలియ
 నచ్చినది, గోవిందరావు గ్రామాంతరమున కరిగినచిమ్మటనే గూ
 ర్నోపిడి పరిగియుండు నని మేము ధావించితిమి” అని మామె
 చెప్పినది.

మాకుఁ జెలియ నచ్చినవృత్తాంత మిది. గోవిందరావుకోసము

మిక్కిలి నెడకీతిమి. కాచి ప్రయోగమున మేమును లేక పోయెను. ఆ సౌధమున నచ్చటచ్చటఁ జేరి యున్న పక్షులు నన్నింటిని గాగ్ర స్తే చేసి తలుపులు బాధించితిమి. ఈ వృత్తాంతము దమకుఁ జెలుపవలె నని యుండఁగాఁ దమ కే కయచేసితిరి. ఈమందిర మూసికొని నా మోకమున నుడువచే గాత్రీ జరిగినవృత్తాంతము ముఖ దాకినాఁ డు గాముప్రొ పక్షులజగము తెలియనే తెలియ లేకు. ఈ వృహము ను బాశీలింపగా గోవిందరావును పంపికనుచుకు లేమియును గవల దటేను. ఇ కంతయును త్రోసిపెట్టి నున్న నని మనవిచేసెను.

ఇంతలోఁ బోలినధికా వచ్చి కుటుంబ రావును సంగర్భించి అరిగి న ఘోరకృత్యమునకు నిచారింపి యుట్టనియెను. “అమ్మా! గోవింద రావు మిక్కిలిమంచివాఁడు. ఈ గోపిణికిషయ మై మే మెక్కడ వచ్చి యత్నముచేయు చున్నాము. తుద కే ముకుంద చెప్పలేను. మీకం తె గోవిందరావున కాత్తబాధువులు లేకు. కావున నిచ్చట నున్న మాస్తి సంతయు మీరప్పుగించుకొనిన భాగుడును. ఇందులకు మీయభిప్రాయమేమి?” అని యడిగెను.

అది విని కుటుంబరావు “అమ్మా! మీ రన్నది సత్యమే! కాని ఈ మాస్తిసంతయు సప్పగించుకొనుటకు పెండుమూఁడుదినములు పట్టును. కావున నిప్పు సేక సోనఁగిడు. ఆపిషయ మై నావకాశము గ వచ్చెదను. అది యింకను చూకట్టిదిలోనే యుండు” డని చెప్పి శ్యామలరావుతో బయలువెడలి పూదారిని కాకినాడ కరిగి యచ్చి పిపనిని జక్క జెప్పుకొని ముఖనాటికి రామహేంకృతము చేరెను.

కుటుంబరావు రాజమహేంద్రవరమున నడుగు బెట్టియు (బెట్టికమును
 శామ్మాయుంజున వచ్చి కుటుంబరావు చెవిని బడెను. తోడనే
 యశనికి కంఠవింశభావము లుదయించెను. దానిని జూడవలె నని
 కక్షాహు నుపయోగించెను. అశయ గ్రాసనానంతరము శామ్మాయ
 ప్రశోభమున శామ్మాయు నృపమున కరిగెను. శామ్మాయ కుటుంబ
 బరావు నాశించి యుదితానమునఁ గూర్చుండబెట్టెను. నా కం
 ఠమును యథాచిహ్నముగా గుఱవిష్టు లయిరి. అచట శామ్మాయ
 పిల్చినను.

శా:—కుటుంబరావుగారూ! ఈలింతవార్త విన్నారా? దురా
 ణ్ణాశ్వుల మూసవకకుంభమును బెట్టియో బెట్టి నిన్నమాయుంజివె
 నుకట్టిగొనమున కించి నోయినారు. మీకు శోకస్సను, నాకు మొండె
 నును కంఠమునందురాచారు తెచ్చుకో యతిసాహసమును చెల్ల
 కించి గార.

క:—సాహసమున కేమి కాలి చాగు నాయెడ నన్యాయ
 మొనర్చిరి.

శా:—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమది?

క:—(నినిపించుకొననివిధమున) ఛీ, వోగులును మాటునిలు
 కడ మెక్కడ? వాగ్దానము చేసి తప్పిపోయినారు.

శా:—ఆర్యా! అదేమో చెప్పకేమి?

క:—అదుష్టులు నాకు వాగ్దానము తీరములో. శ్రీమును
 ముంగునాఁ బంపితి మనియుఁ గొలఁదికాలములోనే మొండెమును
 బంపెద ననియు వాగ్దానము నట్లు చేయక మీ కిది పంపినారు. ఎక్క

ను నెచ్చినో యని బింబమున కై వేచి యున్నాను. నాకు రాని సినబహుమానము నాకుఁ బంపకపోవుట యన్యాయము కాదా? ఆమూఁగులు నాకుఁ బూర్ణసత్కారము చేసినాడు కాదు.

శా:—(నవ్వుచు) ఓహో! అందులకు విచారించి చూచురా? నేను మీ కామొందెము నొసఁగి గౌరవప్రసాదాని గావించెదనులెందు. విచారింపకుడు.

కు:—అదియూ మీతలంపు? నా కాగౌరవము చేయవలసిన వారు చోడులు గాని మీరు గారు.

శా:—ఆచార్యులైన నాకు లేదురా?

కు:—లేదు. మీ ఆచార్యులకాదు లనునను మీరుచేసెడి గౌరవముకంటెఁ జోరావాయులు చేసెడి గౌరవము గొప్పదికాదా?

శా:—అది నిజము గా గౌరవ మనియే భావించుచున్నాను?

కు:—అధ్యంతర మేమి? మీ కల్లు తలంప లేదా?

శా:—(నవ్వుచు) లేదు. కేవలము మారు మసల సనహాసపక్షి చీరిని నాయభిప్రాయము.

కు:—పూర్ణబుద్ధితో నాలోచించిన కల్లు తోషము.

శా:—మీయభిప్రాయము నా కవగతము కా లేదు.

కు:—నునమొకయపరాధమును నిరీక్షింపఁ బూర్ణమగు కొనుఁడు.

శా:—సరియే!

కు:—మన మొత్తశ్రమపడనను దానికి మూలము మనకుఁ దెలియ కా నోదనుకొనుఁడు.

శా:—కా నచ్చును.

కు:—దాని నెఱిగినప్పుడెప్పుడో జోడిండు మనమందలిగౌరవ

ముచే మన కాయపరాధపరిశోధనవిషయ మై తోడ్పడెనచో మన
మే మని తలఁతుము?

శా:—మీరే చెప్పఁడు.

కు:—కవిశోధనకుఁ గావలసినవస్తువులను గూర్చిన వాసన
మనము గొల్పఁతుమి. దేదా?

శా:—గొల్పఁతుము.

కు:—కవులపూర్వ మనయందు గౌరవ ముండఁబట్టియే య
ట్లు సహాయపడలు.

శా:—కా విచ్చును. ప్రస్తుతమున నేమి ?

కు:—ఈప్రపంచమున కరిగినహత్యలను కొరకు గాని మేము
గాని యిప్పటికి వెల్లడొడలేక పోయితిమి గాదా?

శా:—అవును ?

కు:—అట్టిచో నా వోరులు మన కీశనమును బంపి మనకాధా
రము గల్పించినారు కారా?

శా:—దీనివలన నేమి జలియును ?

కు:—నిలుచుట కాధార మొకటి యున్నచో వలసినంతసా
ము చేయవచ్చును.

శా:—కాని యాయాధారము దృఢ మైనది కానిచో
నేమగును ?

కు:—అట్లు కాదు. ఇదిమనపరిశోధనకు దృఢ మైనయా
ధారమే ?

శా:—చూడకుండ నావిషయ మెట్లు నీశ్చయింపఁ గలదు?

కు:—కేమియు జూచితిమి కాదా?

శా:—ఈ మొలకము నాశీర్వాదము నొక్కదాని నెగుచో కాదో

క:—అట్టిదానివి కాకమానవు. అయినను మన మొకసారి
యోగబంధమును చూడవలయును.

శామ్మాలు సేవకలచే నాపెట్టెను పెట్టి చెను. కలుంబరావు
దానిమూలకీసి చూచెను. అప్పుడు శామ్మాలు “కలుంబరావు
గానూ? ఆమూలములు మహాసాహసు లనక తీరదు” అని పలికెను.

క:—నాకు మహాసాహసులే కాదు, అవిద్యుత్తు లని
కూడఁ జెప్పవలసి యున్నది.

శా:—ఏ ముట్లను చూచాడు.

క:—మూలకమాత్రం, లిట్టి ఖాళి మానరిన పేరు? (శిష్య
మును సిద్ధాంతించి చూచుచు) కలుంబరావు వెళ్ళకొనుచు వెళ్ళవలసిందే.
పోలీసువారిచి కలుంబరావు వెళ్ళకొనుచు వెళ్ళుచున్నది.

శా:—ఇది ముట్లకాదు. కలుంబరావు శాఖాస్థలమును
మనకిరువురకును నాశనమును పచియిచ్చి మానాగలు నిష్పక్ష
చాతలగుని వెళ్ళిచివరినది.

క:—నువ్వొకపింత! కలుంబరావు గురగాయలను మాత్రం
మే మొకరిని చేసి కొనుట యెఱుఁగుము. ఇప్పుడు మనుష్యుల
కొనుటచేసికొను చూచుకూడ నున్నా రని పలియుచున్నది.

శా:—అవును. ఈమొంతము ముక్కిలికొన్నది. మీ
యొక్కరు నచ్చినకీరస్సుకూడ నట్లే యున్నదా?

క:—అవును.

శా:—మర్నానన కట్టికుండ పిని నెట్లు దాపఁ గలిగిరో?

క:—నలకను మెల అదిగో చూచును. శరీర మొకవిధ ము
గుదాచకములో ముంచినట్లున్నది. (అని పలికి) శిష్యులూ! ము
న్న నీ విద్య బ్రహ్మాంధియే? ఇప్పుడు నీనందియము తీరదా?

శా:—అవును. మీయూ హసదయైన దే?

కు:—ఈ మొదటము నా? యున్నదా? చిహ్నమును బట్టి నుత్తర
కొన్ని యంశములు తెలియజేయుచున్నవి.

శ్యా:—ఎందుక?

కు:—నీ వేరు కురు గ్రహింపలేవా!

శ్యా:—అలాగే వింటి (మియు నాకివగతము కా లేదు.

కు:—అనాగరికు లగునా? కీ మొదటమును బంప లేకు.

శ్యా:—మ నా వ్యవహారము.

కు:—రాగరికు లును నీ ద్వారావతులును, రిసాయన శాస్త్రవి
జ్ఞులు నని నిర్ణయించుకొనవచ్చును.

శ్యా:—అట్టివాడు ఎవరికి లగుచున్నా?

కు:—ఎందుకని? గాని నూడకు?

శ్యా:—కా నెప్పు నే మో! కాని యర్హత చూడ లేకు.
మీ కెట్లు హించు చున్నాను?

కు:—అదుష్ట లరాగరికు లగునా? శేనములను ప్రాంతము
లో ముంచి దాచి యుంచుచున్నా కలుగును. చాకి ముంచిరి సాయన
శాస్త్రపర్షి: నీ ముండి కీజనా? మొన్న వాని నెచ్చినయుత్తర
మును నదివిడివికాదా? పిద్వాసము గాని సామాన్యులు దాని.
వ్రాసి యుండదు. అనాగరి యావో చామ్యుడు విద్వాంసుడనై
నిర్ణయించితిని. దీనివలన వాడు రిసాయన శాస్త్రవిజ్ఞుత యని నిర్ణ
యించగలిగితిని.

శ్యా:—మియ్యంగానా సరగానే యున్నది.

కు:—ఈవారముల నుద్భవములు కాదు.

శ్యా:—ఎందుకేత?

కు:—మంచి మూలములను గలవాడైనా వై నను శేనము
లను భోగి నునాదిగలవలె బంపనచ్చునా?

వా:—మిత్రులం చేమి ?

కు:—పోనీమవారు నామాన్యుల గారు. ఆవులొచ్చిన(శ్రే) పులు లెక్క చెబ్బి గలరు. నీటిలో కైకను జాడలు నీయ గలరు. చిట్టమంటినుండి నార పయగలుగుదురు. అట్టివానిచేత క్షిప్తము ను బరిచనచో వా కూరకుండురా? మూడుమూసములలో నానొం గలవాడలు నీయగలుగుదురు. తమ్ము బాధించుకొన(దా)ర్శ్య తా మే తెచ్చుకొన్నా కని శలవిషము.

శ్యా:—మీ కన్నది సత్యమే. అట్లునుననా గొంతుల క్షిప్త చెవివికక్కునకని చేసియున్నాడు ?

కు:—వారాయుహ వే అంబ యుండి నచ్చును. భయంకర మగును శ్రీమతతో గూడి మానచిశ్చిము చిట్ట పంపినచో నీను భయ పడి కార్యములుండ నగును కని నా ననుకొనిది. నాకు భయ ముం కంప(తేయుట కై న్నా) చేసినతంత్ర) మిది.

శ్యా:—అట్లునున నాదుష్టులను బట్టికొనుట సులభ ముం దురా యేమి?

కు:—అట్లు సులభ మగును? కాని నారు మనకు గొం తంబువును దగ్గి చినారు. చున మిష్టము ననములను గొంపలను నం దులను, గొందులను, గుహలను నెడకవలసినవని తేగ. మన మీ ఘోరమున దివ్యమందిరములను, సౌధములను, రాజవీధులను నెడక వలసి యున్నది. నొంగలు నా కివి సంపదచో మన మిసవసగము గా గష్టములసా లయి యుండుము.

శ్యా:—ఆవును. మీ కన్నట్లు దొంగలను బట్టికొనుట కరణ్యములు గాలింతుము కాని పురిములను నెడకము.

కు:—(శామ్మాయిత్తో) అయ్యా! నే నిది నెడకను. ఈ మొండెమును నాగకాకతతో నుంచుడు.

శా—ననియే! అట్టి చేసెదను. కాని యిది యెవ్వరినైనా యుండదు?

కా—అట్టియిన్నియుండక గలము? కాని చింతామణిని పుట్టించునో నొక్కరి పలు యుండకలదు.

శా—ముగ్ధముగిల్లి యెవ్వరినో పోల్చి పేరమా?

కా—లేదు. ఈ ముఖము పూర్వగా నికృతము గావింపఁబడినది. అయినను బాగుగా నాలోచించిన చిది యెవ్వరినో నిశ్చయించి వచ్చును. ఎనుకేనే యీ ముండెనును దాచి యుంచుఁడని నెఱిగితిని.

శా—అట్టి గాఢమునను.

అంతరము కలుంజరావు శ్యామలరావులతో గలది ననగ్ధహా మున కిదియను.

—

కలుంజరా వొకనాఁడు తనమిత్రునికొకమానుఁ డగుననంతరావును జూడఁ గారాగమున కేగెను. అనంతరావు నివారణహృదయముఁ దై మిగులఁగ్మించి యుండెను. అతఁడొకటి కొకమాను కారాగృహవాస ముగియించెను. కాని యప్పటి నేరము రాజకీయవిషయమైనది. తా నెప్పుడు దేశమునకుఁ బంపఁబడినవాఁడగుటచేఁ గారాగృహమున కేగునప్పు డెట్టివిచారముగాని యెట్టిసంకోచముగాని పాక నిర్భయముగాఁ బ్రజ్ఞా మొగము గను గొనుటనును వారిచే మ్రొప్పు

దురుగురు డగి యుండెను. అప్పుటి కారాగృహవాస మతని కేమియు
నిగిష్టమనిపించలేదు. కాని యిప్పు డట్లు కాదు. ఇప్పుడైన హత్యా
పరాధము. గీనినలనఁ బోవ నుచున్నానని బాధ లులుండ దురద మగుట
కాదవాద మననిగి సంతభవింపఁను. మానవభూతులఁ జెన్నయనఁ ద్రి
వ్యాపించెను. అందుచే గౌరవాభిలాషి యగుననంతరావు మిగులదూఁ
ఖములికు గుఱి యయ్యెను. తన్నుఁ గూడవచ్చిన మిత్రుల మొగము గ
నుఁ గొనుటఁ గూడ సతనికి భారమనించుచు చుండెను. ఇట్లుండఁ గు
టుంబరా నతనికిఁ బంప బడెను. అనంతరావుచకుఁ గుటుంబరావుచం
దు విశేషముగా భక్తిగౌరవములు గలవు. కుటుంబరావుకంటఁ బడి
నష్టం డనంతరావు చిన్నతనమున మొగము చంచుకొని యుండెను.
కుటుంబరా నతనిని సమీపించి పిలిచెను. అనంతరా నతనివైపు
చూచి ననుస్కరించెను. కుటుంబరా నూఁ గూర్చుండి యిట్లు సా
ధించెను.

కు:—అనంతరావు! ఈ కరవస్థ యేమి?

అనంతరావుమాం గాడకయె నుకుళినాన యని చేసన్న చేసెను.

కు:—ఓ గా! ఆ మెట్టి వేదాంతమున కేమి? కాని నీవు నాకు
మిత్రునికుమారుడవు. నామిత్రునియందలియభిమానముచే నీకుఁ జే
యఁదగినంతసాయము చేయవచ్చుచిని. ఇట్టియెడ నీవు నిష్కపముగా
గా నీయభ్యర్థితి నాకుఁ దెలుపవలసి యుండును. నీ వట్లు చేయవే
ని నేను నీ కేమియును సాయము చేయజేయ.

అ:—(అతనిముఖమున దృష్టి నిగిడించి) నేను నిజము చెప్పిన
ను మీరు నమ్ముదురో నమ్మరో?

కు:—నిజము చెప్పిన నే నెందఱకు నమ్మను?

అ:—నే నెప్పుడని నిజమో కాదో మీకుఁ దెలియు తెల్లు?

కు:—అనఁగా ఘోష నని ధృష్టిచేయుకొనుటకు నీవు చెప్పిన హేతువులు సరిగా నున్నవో సత్యాంశము తెలియక మానునా?

అ:—ఈవిషయమున నేను చెప్పినమాటలే కాక మానవశమును, మాయితకప్రచక్షువులు గూడఁ దమకు పరిశీలింపవలసి యుండును.

కు:—సత్యమే

అ:—నేను మిమ్ములైనముగా భావించును, దేవతసమక్షమున నే సత్య మాడుచాడను కాని తమకు సమ్మతమున్నచో నే నీ హత్యావిషయ మై యేమియు నెఱుంగ నని ప్రమాణము చేసి శిక్షనాచరణమును విశ్వసింప వలయును.

కు:—ఇట్లన్నంతమాత్రమునఁ జాలదు. తగిన హేతువులను చిహ్నములను వెల్లడించును.

అ:—అవి మాత్రంజ్ఞిగానివలనఁ దమకు తెలిసి యుండును.

కు:—తెలిసినవి. అతఁడంటే మఱేమియును తెనా? లేనన్నట్లనఁడునలగుచున్నాను.

కు:—అట్లుగానచో నీవు కోర్కె కాని పోలీసువాడు ససాత్యముగా నిర్ణయించి యుండ మన మేమి చేయుగలము? (అని యతని నొకఁ గాఁచెను)

‘అని తరవాపు వెలవెలవోయెను.’

కు:—అనిగావేరొ యాలోచించు చున్నట్లుండెను.

అ:—ఇది కేట్లన్నవో నే నేమియు ననలేను. కాని యిది పోలీసువాడు కల్పించినమంత్రము.

కు:—అవును. అట్లుచూప మన కాధార మేమైనఁ గలదా!

అ:—ఏమి చూపఁ గలము (అని హాసస్వరముతోఁ బలికెను)

కు:—పోనమ్మ. ఒకటి చేయుదువా?

అ:—(అత్యంతో సతనినఁజేరి) ఏమో నలవిండు.

కు:—ఏ తేదీయ? దీహత్యుఁడరిగి నని పోలేనువాడు నిక్కలు
చినాడు?

అ:—మార్చి నెల యిరువదియొకవ తేదీన,

కు:—అప్పుడు నీ పేయూర తేస్ట్లు తగిననివర్తనములు కూప
నచో నీ దంతయు యథాయథ లగును.

అ:—అసత్యమునకుఁ బూనుకొనవలయును.

కు:—అవును. బ్రహ్మస్త్రమును బ్రహ్మస్త్రముచేతనే గా
ధి వలయును.

అ:—అయ్యా! ఆమ్మాము సరిగదా. పోలేనువా రట్లు చెప్పి
నను నే నాపనిఁ జేయఁ జాలను.

కు:—కానిచో విముక్తి గలుగదు.

అ:—పోనిండు. సత్యము భగవద్రూపమే మైనచో
యంతటను వ్యాపించి యున్నచో నది తంతటఁ గాన నెట్లడియ
గును.

కు:—ఇక సవకాశ మెక్కడ? ఇప్పుటికే నిన్ను దోపిసిగాఁ
బరిగఁచినారు కదా?

అ:—అగుఁగాక. నలయు నన్న సత్యప్రకారమున్నవిమిష
ముననేకాఁగలగు.

కు:—అయినా ప్రారకుండెను.

అ:—ఆర్యా, మీతో నేను జెప్పవలసిన దొక్కటి కలగు.
నాస్వభావము తమకుఁ దెలియకపో వచ్చును. నాకైతమాత్ర మన
త్య మన్నను, సన్యాసు మన్నను గిట్టెను. ఒరులు చేయు చుండినను
నేను నూచి సహింప లేను. అందుచేతనే పోలేనువారితోఁ గలహము
పెట్టుకొనవలసి వచ్చినది. వారు చేయుకార్యమును నూచి సహిం

పలేక యల్లు చేయక తీతనది కాదు. కృష్ణ శామ్యలుతోఁ గూడ నాకు విరోధము సంభవించుట కిదియే కారణము. ఆవిరోధమును సాధించుట కే యతఁ డింతవని చేసెను. దుష్టులవలన సాధువులు హింసింపఁ బడుట యిష్టమే కాదు. ప్రతియుగమునందును గలదు. కాని సాధుహింస యిదివఱ కెప్పుడును వృథా కా లేదు. దుష్టుల కది తగినదాష్కరిమును గట్టి కుడిపించు చుండెను. ఇప్పుడు నదేవిధ మగు నని నానమ్మకము.

కు:—అయినఁ గా వచ్చును.

అ:—మీ విషయము మఱియుకటిగూడ నాలోచింపవలసి యున్నది.

కు:—చెప్పుము.

అ:—మీ పోలేనువఁ డని యభిమాన ముంచి విన్నచో నా మనఁదలినద్యము మీకుఁ దెలియకు.

కు:—అట్టి సందేహము వలదు. చెప్పుము.

అ:—నేను శామ్యలు విషయ మై చెప్పఁ దలఁచి యున్నా ను. శామ్యలు నా కిట్టి నుక్కట్టు గల్గించుచుచేత నే నిట్లు చెప్పుచున్నట్లు మీకు గ్రహింప రాదు.

కు:—నీవు శామ్యలు విషయ మై యేమి చెప్పినను పికలు ముగానే తోచును. అయినను విందును చెప్పుము.

అ:—శామ్యలు ఒహుమష్టము. మూర్ఖుడు మొండిపట్టు పిల గలవాడు. దీర్ఘ కోప.

కు:—నానచ్చును.

అ:—ఈపురమున సతనిఁ శక్తిండు విరోధులు గలరు.

కు:—సరియే.

అ:—అందు డాక్టరునారాయణరావు ముఖ్యుడు

కు: — వాటిని శాస్త్రమునకుఁ గారణము?

అ: — శాస్త్రములు పెండ్లి యాడఁడు. దిలఁచిన రామామణిని నారాయణరావు పెండ్లి యాడఁడు. అదియే నైరకారణము.

కు: — నారాయణరావు వాయువతిని పెండ్లి యాడినప్పుడు శాస్త్రములు విశేషించుటవలన లాభ మేమి?

అ: — నారాయణరావును మాయోపాయముచేఁ బంపి శాస్త్రము లారామామణిని వదిలఁ దలఁచి యున్నాడట. పెక్కండ్రీ యంశము లియును.

కు: — సగయే. నేను ప్రాచయము బోధింపజేసెడి. శాస్త్రములు నారాయణరావునకు కై యామలీపుత్రులను బంపియుండ చచ్చిన నియు, నారాయణరావు వాటిని బంపి యుండు ననియు గదా!

అ: — అవును. అది నాయూపాదాని వేలు కాదు.

కు: — శాస్త్రములునకు నారాయణరావునకు దిట్టి కోరిక మే యున్నయెడల నీహత్యాశోషణ మాతనియందుఁ జేయకపోవునా? అతనికి నీ కంఠ నారాయణరావునే పెండ్లినిధికవా?

అ: — సత్యమే. నాని యిప్పుట్ల నారాయణరావునకు నీయపరాధము మోపి శాస్త్రములు కృతకృష్ణములు కాఁ లేడు.

కు: — కానినము.

అ: — నారాయణరావు పీయూరి తగుమనుష్యులలో నొకఁడు. అతనియ . పీపురవాసుల కధికశాసము గలదు. ప్రజాశాసనపాత్రుఁ డగునతనిని నపరాధము మోసను దానిని బుజువుపముట శాస్త్రమునకు మహాధర్మము. అందుచే నందులకుఁ బ్రయత్నింపకపోవచ్చును. కాని శాస్త్రము లెప్పుడో యతనిని గూడ మహాస్త్రాప్తి యోగము చేయక మూడఁ డని నొత్తలము.

క:—ఈనారాయణరా వెచ్చటనుండి వచ్చెను? అతఁ డిదివఱకు పురవాని కారము?

అ:—పురవాని కారము. అతఁ డీపురమునకు వచ్చి మైదాము వశ్యునిము లము యుండును. అతనిపూర్వనివాస మెచ్చటనో సరిగా నెఱ్ఱుకని యిదియను. అతడు చెన్నపురినుండివచ్చి నని కొందఱ అందురు. బొంబాయికిరమునుండి వచ్చి నని మఱికొందఱ అందురు. కొందఱ కలకిచ్చానుండి వచ్చినట్లు భావించుదురు. ఈపురవాసులలోగి ముల గుహర్ష నెంచి నేనతోమునుండి మాధవ్యంతరిణిగా యీనా పమున వచ్చి నని కొందఱు భావింతురు. వారిపూర్వనివాసమును గుఱించి పలువురు పలుతేజంగులఁ దెల్పకొందురు. నారాయణరా వ్రు యథాస్థానైత్యంతము వేసఁ దెలిసిన శామ్యాయనకుఁ యిటు నేమో.

క:—అవును. వారికుపురు నొక్కడను నాంధ్రుని కొంత కాలము పనిచేసినవారు. కావున నారాయణరావు స్మృత్యంత మతనికిఁ దెలిసినఁ దలియ వచ్చును.

అ:—తమ రన్నది సత్యమే.

క:—ఈహత్యాపరాధమువిషయ మై నీకంతకింతు నేమి యును డలియదు గాదా?

అ:—క్షవశాక్షిగాఁ డలియ నని ప్రమాణము చేసి మఱి యొకమాఱు చెప్ప చున్నాను.

విశ్వకర్మరా వతని వీక్షించి యింటకి మరలెను. అతడు తనతోఁ జేరి చిరప నీయసంతకా వనపరాధుడు. ఈహత్యయం దతని క్రిందబంధమును కీర్తు. పూర్వాపరాధముఁ దనకు శితువు నగుట చే శామ్య లేదో తంత్రము పన్ని యితని నిర్బంధించి యుండును. వానినముగా నసంతరావు నిష్కర్మమచిత్తుడు. అతడు చెప్పి

నట్లుగా నతని సన్ధ్యాయము గాని యశశ్యము గాని సరిపడకు. అస
త్యమాడి మొనగు నాశ్మకాండము చేసికొమ్మని నేను గొప్పగాన
తఁ జంగీకరింప లేదు. అదియే యశనియు త్తచుశ్యమును వెల్లడించు
చున్నది. ఈహత్యాపరాధమునుండి యతని దిప్పించుటకు దీని
ప్రయత్నము చేసెదను" అని తుపోయుచు నిలు చేశెను.

౧౦

గుట్టుబరా చొకనాడు శ్యామలరావుతో నిట్లు సంభాషించెను.

కు:—శ్యామలా! డాక్టరుగారాయనరావుగారిచయము
నీకు గలదా!

శ్యా:—ఈపుకవాసులలో నెవ్వరికి లేదు?

కు:—నాకు లేదు.

శ్యా:—షుయునన్న వానితో నీకు కొక్కనిమిషములోనే
పరిచయము కాగలగు. నారాయణరావుతనుచివాడు. భాగ్య
యశనికంకిను ముచిది.

కు:—అతనిపూర్వనివాస మెచ్చటనో దెలియునా?

శ్యా:—దెలియదు.

కు:—ఈయగార నెవ్వరికే నను దెలియునా?

శ్యా:—సరిగారి పప్పులేను. కాని కొంతమంది సర్వదా య
తనితో గలసి వచ్చుచు చుండును. వారి కే మొనను దెలియు నేమో

కు:—అట్టివా నెవ్వరు?

శ్యామల:—ఈయగారి పోషకమునకు కొక ఉత్తమమును పంపిండు. ముక్తియొకఁడు క్రింద నానరావు. ఇంకను మఱికొందఁలు గలరు. వారిని మీరే పంపిండు. వారిలో నెవ్వరి కయినను వెలియు నేమో?

కు:—సరియే. వెలిసి కొందఁలు.

శ్యామల:—ఎందులకు పంపిస్తావనము.

కు:—వనియనుచేడు. నారాయణరావునది చయము సంపాదించవలె నని యున్నది. ఈయఁడు నతని పూర్వవృత్తము వెలిసికొనుట మంచిది కాదా?

శ్యామల:—అవును.

కు:—పోనిమ్ము. దాని కేమి! నీవు పోనిను కార్యస్థానమున కరిగితివా!

శ్యామల:—అక్కడనుండియే వచ్చుచున్నాను.

కు:—నీవు వెళ్ళినది యే మునునా?

శ్యామల:—ఆగుఱుత్తును సరియైనది. ఆ మొండెము రామన్వామి యనుభవించి. మనకె నేకు వచ్చినదిరమ్మ వాని కై యుండునా?

కు:—అందులకు సరియము లేదు.

శ్యామల:—వారిని బంధించి నెచ్చటి నాలో వెలియ కున్నది.

కు:—వెలియ కేమి? మొండెమును బంధించి నీయగారి నా నెచ్చటి స్వప్నము. శిరస్సుమాత్రము ముక్తియొక వోలునుండి వచ్చునా?

శ్యామల:—అర్యా! ఈ శిరస్సు తనలాద్వారా వచ్చినది. కావుననే యీ శిరస్సు మొండెమునకు సంబంధించినది కాదని నా సందేహము.

కు:—ఈ శిరస్సు దూర దేశమునుండి వచ్చిన దని నీయభిప్రాయమా యేమి?

శ్యామల:—అవును కాశీపురమునుండి వచ్చి యుండును.

కు:—శ్యామలా! అల్లు కాదు. వాప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యక్షము లిచ్చినేని నీసం దేహము పోవును.

శ్యా:—నెరిగిండు.

కు:—నేను పట్టుచున్నముగ కై కాశీపరచ న్నికులకు వ్రాసితిని.

శ్యా:—అవును.

కు:—అని మిక్కిలివిలుచు గల చనుబచ్చే నొక బెట్టలోఁబెట్టి నానిని బంపవలయు నని కోరితిని.

శ్యా:—చూర్లమధ్యమునఁ జెడిపోకుండ నుగము కల మంచి మార్గాఁ.

కు:—చునము కోననల్లుగాఁ గాశీపురవర్తికులు పట్టుచున్నములను బెట్టలోనుంచి చునకు వీ, వీ, పొన్నిలుగా. బాపియుంచును.

శ్యా:—అక్కడనే నాకు సందేహము.

కు:—ఏమిది?

శ్యా:—ఆచార్యకు లేమి పనిచిరో చున కేమి పొలియును?

కు:—నాకే యాశిరస్సును గొంచి రుచునా?

శ్యా:—కాఁ గూడదా?

కు:—వారి కట్టియనసర మేమి?

శ్యా:—అనసర మేమిటి? మోసపూచ్చుటయే వానిష్టభావముగ్.

కు:—ఓయీ! అట్టిపెళ్లవ గ్గుకు తొప్పును మోసపూచ్చును. మోసపూచ్చు నలచి శే యుకొనును. ఇట్లు పంపుటనైన నాకిం గలులాభ మేమి?

శ్యా:—గనాకర్షణము.

కు:—కేళుము గనాకర్షణమే యైనవో, నాచెట్టెయింకు చూ నవునిశిరస్సే చేర్చుకక్కఱి వేదు. పనికిమానినచస్త్రపు లం కుంచి నా నపేరఁ బంపి గనము నాకర్షణ చచ్చునుగాదా?

శ్యామల:—అవును.

శంకర:—అట్లయిన భయంకరము అనుష్ఠానము ననుసరించు విధిగ న్నందుకే జీర్ణ సవనము లేదు. కావున నన్ను బాధించు అగుడు నానితలు పై యున్నట్లు యోజింపవలెను.

శ్యామల:—అట్లే తోచుచున్నది.

శంకర:—ఇనర్థకులు పంపినపాఠ్యములు తీర్చిగా రచ్చి మానపరమున దేవాంగవానికార్యస్థానమును జేయును.

శ్యామల:—అయిన మిచ్చటనే జరిగిన దందురా?

శంకర:—ఓయీ! నీవతే నేను నవివేకి నై చచ్చిపంజూరుకొంటివి. ఇంత దేవు? అయితే మిమ్మొన మిచ్చటనే జరిగినట్లు చెప్పుచున్నది కాదా?

శ్యామల:—అట్లయిన గావిట్టెలోని కామనానవునితల యెట్లు చేస్తుంటును? ఎచ్చట చేర్చి యుండును?

శంకర:—అదియే మామోచనీయము. (కొంచె మామోచించి) ఓ మామోచనీయము! గావిట్టెలోనితోచుచున్నది. కాశీపురనర్తకులు పురము కరిగిపర్చికొను నస్త్రములను బంపి యున్నాను. అవి నీర పాయముగా మనదేహము చేరి యున్నవి.

శ్యామల:—శకువాత?

శంకర:—ఇచ్చటివా యెవ్వరో. మానస్త్రముల నపహరించి గూతల పొందుకేర్చి యుండును.

శ్యామల:—అట్లు చేర్చినవా యెవ్వరని మీయభిప్రాయము?

శంకర:—అదియే మామోచనీయము. అట్లు చేర్చినవాడు శపా అవాగా? చేక పై వారా?

శ్యామల:—ఎవ్వ రనుకొన్నను నామోన మొనర్చుట దుర్బటమే

శంకర:—ఎదుచేత?

శ్యా:—ముద్రాసహిత మగునా సత్త్వము ధేవచి యగ్రీవి
తవస్తువును జేద్దుట యసాధ్యము.

కు:—అది కాదు. నే సజ్జగిత దాసికి సమాధానము చెప్పుము.

శ్యా:—సెలవిడు.

కు:—తపాల్పెలు తపాలావారిచే నై యుండుటచే నితరులు
కాపించి చేయ నవకాశ ముండదు.

శ్యా:—సరియే.

కు:—ఇతర దపాలావారి కిది మొట్టమొదట నాధ్య మగు నందు
నేని వినుము. వారు ముద్ర చెడినందు పెట్టెను విడిచివేసి యామో
సమును దెసినది జేయవచ్చును.

శ్యా:—అది సాధ్యమా?

కు:—అట్లును వేరు? తపాలావారు చదివిన నొ
ది వారికి సులభనాధ్యము. ఇట్టి మోసములు ఇచ్చివేట్టును సత్త్వ మోస
గాదు) శిక్షితు లై సత్త్వము మనము వినియున్నాము కా పరా?

శ్యా:—తపాలావారి కీమోసవశ్యము చిక్కిలు యెట్లు? ఉ
ద్యోగులు విద్యావంతులు నగునా ఇట్టి ఘోర మాదరింపఁ గలుగు
దురా?

కు:—విద్యావంతులు నుద్యోగులు నై సంశయమున నె
డలును సాధువు లగుదు రని చెప్పలేము. అయినను తపాలావా రి
తఁ ఘోర మాదరింపఁ జాలరు.

శ్యా:—మఱి మీయుద్దేశ మేమి?

కు:—తపాలావారును బైవాదును గలిసి యాయ కాద్య మా
చరించి యుందురు.

శ్యా:—తపాలావా రిందా నెవ్వరు?

కు:—అధ్యక్షుడే కాని యితరులు కాదు. ఇతరుల కట్టియ

వికారము లేదు. అశ్వత్థము కార్యక్షానమందే కావున ముందెరు
క నానాప్రసవమునను నతఁ డమోసమును జేసిచు వేయఁ గలఁడు.

శ్వాః—అట్లయిన పోస్టుమాష్టరు నా దేహాస్పగుఁ డనియే మీ
శలంపా?

కుః—ఇంకను నిశ్చయముగాఁ జెప్ప లేదు. కాని ముందరింత
కార్యము నుతఁఁడును నొసర్చ నవికారము లేదు. మఱియును
మునిర్దిష్టము చేయుకార్యము గాదు. కావున నన్నెవమానిత నాశ
త్తువులు తనానానాయకుని సాయమున నేని యాచరించి యుండ
వలెను.

శ్వాః—అట్లయిన నపాలానాయకుని బంధుఁడఁ గూడఁడు!

కుః—కూడదు. అతఁడే యని నిర్ణయించు దగినంతసదర్శన
లేదు. కాషాపయమే తనకుఁ జలియ దని యతఁడు తప్పించుకొ
నఁచుచు. ఆపెట్టె మనవశ మైనను డగ్గే తపాలా వారిపూచీ లెప్ప
టయినది. నాన్న నున్న ద్వేషముచే నీ దిట్టు చేసి రని యతఁడు విష
క్రీకుఁ జేసఁ గా వచ్చును.

శ్వాః—అవును.

కుః—ముగ్ధులు గొంతము శక్తిని మైనవి. అప్పుడే తపాలా
కార్యక్షానమున నిరిగి యచ్చలునే నాపెట్టెను డడఁగొట్టిన బాగు
గా నుండును. కాని యిట్లగు నని యేమి చేయును? మారదేహము
నుండి వచ్చుటచే ముగ్ధులు శిశువులముత్తె యుండివచ్చునని తలఁచితిని.

శ్వాః—దానినితన నుడయోగము లేదు. తన కాషాపయము
చలియ నని మనవలెనే నూతనతపాలానాయకుని నాశ్వత్థమున
మన మేమి చేయఁ గలము.

కుః—అదియు నిశ్చయమే. మొన్న నా నతఁ డగిషఁడెను. అ
ప్పు డిట్లెందఁ డా గాదురాత్ము లగుకాశీపగమువా డి యానాని

దా మాదాదీయు సాక్షులు, అది మానమునుగీతించి నూ
కుండలమునుగీతించి మే మాషిషయచే విమర్శితు మనయు,
లేక మీ రాకాశపురస్థులకు సభియోగము తెచ్చిన మము సత
యుసాయము చేయుదా మనియుఁ జెప్పెను.

శ్యా:—హా రాచాక్షులు వ్రాసినయు స్థరమును నూపియ
మాన మిచ్చుకదే కాని మానస్థకులది కావని చెప్పితే: పోయిరా?

కు:—ఓయీ! అందుచలన నేమిలాభము? అతఁ డెవ్వనమా
ధానము చెప్ప గలఁడు. ఇక నాప్రసంగ నుతనిచేతఁ దెచ్చినలా
భము లేదని యూహకుంటి. ఇక నునము చేయవలసిన మోక్షానికి
గలదు. పోవు మేష్టమిచ్చిన స్థనము నొకకొత్త నాచు చుండ నల
యును.

శ్యా:—అట్లు చేయుదుము. కాని మొన్న మాన మాయరణ్య
మంతయును గాతించి తెచ్చిన కాగితపుముక్కల సమాచార మేమి?

కు:—ఓయీ! అ దేమియు నాస్య మగునట్లు లేదు. అయిన
మతరెవ్వరిని నిర్బలము నుపయోగించి మాన సయమును. ఇం
తకు సత మనవని కుపయోగ మనో ముపయోగింపదో, ఆప్రాంత
మునఁ గొంతకాలము కొంతలగు నుండలు సిద్ధయ మేనా?

శ్యా:—అ నులకు సంతయము లేదు. నా రచ్చలుఁ గాపుర
ముండులు లేదు. కాని యస్పరిష్పలు రాత్రిసమయమునఁ గార్యాలో
చనమునకుఁ గలబోలు నచ్చలుఁ గను ముండుమి రలు. అదినుపజ్ఞాని
పై నే కూర్చుండు రలు. నా యిరవేముల కొకకొండనాఁడు చెప్పి
యున్నాఁడు.

కు:—మూర్ఖులు నీముగ గుర్తులేఖలే యగునేని మనన
లాభ పకపోవు.

శ్లో:—కాకపోయిన నాయగర్వములో సవి యుండుటకు
గారన మేమి?

కు:—అది యట్టిరహస్యపులేషయే యగునో? పరులకుఁ బట్ట
బడికుండ దాచిని నహించి నెన్నము చేయుదును కాని మనము తుం
డెవ్వఁ డెస నెట్లు చి చి పోవోముగా?

శ్రీ:—సత్యమే. కానీ చూపిస్తానా? వ్యమున నా దనుపటాల్ని
ప్రక్క- గాల్గొమ్మ వా చూచు రిని మా వోసుల కేసు యెందు ! చీను
తలకాయలంతలుగాఁ . చి వాటినై చిస ప్రమామమిలలెలసఁ దమ
రహస్యము నెల్ల కి యిప్పు నని గుప్తై న నమిక్కఁ గురా ?

3. :- మూరల పచ్చి యగు నందుకు ఇష్టక యిచ్చుకొనవలెను.

శ్వా:-—కా? యీ దోరుల కలశదూరదిద్ది ప్ప మెక్క-న? నా
రు సంపద మొండెముచున నా రపివేళ లాచి తమమి సిద్ధాంతము చే
సియే యున్నాను. ఆనిర్దేశావస్థములో, పన్ను విస్తృతమగుచున్నగా, శా
త్రులమీద మా కాగి శత్రువునుకలచున నేడ్చుచున్నాము సంభవించు
నని సామాన్యముగా చాచుచుకొన చచ్చుచుగా దా? ఈలోపున
మొనపర్జుము గురిసిన నపి స్వరూపనాశ మొ యుండును గా దా?

కు:—నీ చచ్చిన కేసుమును దోస్తీవేయరాదు. గోసుమునకి వాని నీరాత్రినానకాముగాఁ బెట్టేలింది చూచెదను. ఆమున య్యమున ఒడినంతశ్రమ చేచచ్చునును బడలేదు. ఆశ్రమ యొక్కను ను ప్పలిందినదో నిరక మనకుఁ గావూసిన దేము?

అనంతరము శ్యామలరావు కుటుంబరావును పీన్‌పోసి వెడలి పోయెను. కుటుంబరావు రాత్రి భోజనమును తరగెను.

నీ పాపరావు రాత్రి భోజనము నలిపి ననగదిలోని కరిగి తలుపు బరి
 గొలిచి దీపపువెలుతుననఁ గూర్చుండి మొరకాగి నపసొల్లము విప్పి
 చూచెను. అందుఁ కన్నచిన్న కాగితపుకురుక లుండెను. నానిని బరి
 గొలిచి చూడ నానియుఁ గొక్కొక్కయక్షరమో, యక్షగాథమో,
 లేక కాండేసియక్షరములో యుండెను. వ్యస్తాక్షరి నొనర్చు నొనంగ
 నున ట్లున్నచూ తుకుకులను వసునగాఁ జేర్చి వదిలి యథము గ్రహిం
 పవలెను. వ్యస్తాక్షరిని దీనికి నొకభేద మున్నది. వ్యస్తాక్షరీభండము
 లకు సంఖ్య గలను. ఆసంఖ్యనుబట్టి యాయక్షరములను వసునగాఁ
 చేర్చి సులభముగా నాయక్షరసంఖ్యని చూచి యథము గ్రహింప న
 గురు. కాని గూఢాకాగితపుభండముల ద్విసంఖ్య లేదు. ద్విభండము
 శర్వాత దేని నుండ నులునునో ముందుగాఁ కలిసికొన నలయును.
 అది సామాన్యమా? పుస్తకము నాయక్షరసంఖ్య మొదలఁ గాగితము
 న లిఖించిన ట్లుండినఁ గాని యుభోధ లుగ నేనకు గా? నాఁ
 ను ప్రాణాచాయకక నునునలభ్యప్రమాణ మొనర్చి చూ తునుకలు
 సంపాదించునదికల నానిని యథాక్రమముగాఁ జేర్చి యథము చే
 సికొనుటయే కులంబగావునకుఁ గష్ట మలిపించెను. అయిన సంత
 మాత్రమున విసుపు చెంది యశకు కార్యనిముబుడు కా లేదు. అ
 తఁడు మిక్కిలివట్టువలతో గూఢాకాగితపుభండమున నన్నిటిని బరిశీ
 లించి మొక్కొకటియే కిసి యం నున్ననానిని కలిపి వసునగాఁ చే
 గ్గు నారంభించెను.

అతఁడు ముందుగా “శి” అను చ్చమును గీసెను. అది పెదము
 లోనియక్షరమా, మొదటియక్షరమా, లేక ననుమదించుమా? అలో

[illegible]

“నూ, మీ, చి, గ, శ్ర, మీ, శి, శ్ర, పీఠ, సశ, పాలా, నే,
 శ్రువు, న, కా, క, పట్టి, వచ్చి, చె, ప్త, నది, శైత, పం, అ,
 క, ల, లి, దులు, వస్త్ర, గా, నేవు, నూ, కే, పి, ప్పం, అ,” అ
 ను ననర్థవత్పదసమూహం మేర్పడెను. వారి నర్థవత్పదములుగా జీసి
 యతఁడు వానినుండి యష్టము ప్రహింపవలసియు నెను. అ గూర్త
 తఁడు యశ్చింతించెను. మాటోపమాటోకి నాపదసమూహములును జనువఁ

పోయెను. కాని యందుచేత నేను ముగి ఘటము భేదపోయెను. అ
 ప్పడతఁడొకయత్తనమును దీనికొలిపి నిత్యక్షయముతోను నేర్చి మా
 ని, మాచి, మాని, మాన, యెందు, మొదలయినవియును మా
 ని' మిని, మిని, మిత్ర, యచియు నీవిధముగాఁ జరుచుగా ననవికి క
 థవత్వమునుకొన్ని స్థూలము. సైవిధమునఁ జరుపుచు, తాతనికి
 ముందుగా "మిత్ర, విత్ర, పదము నేర్పడెను. అందు వే
 ఒకనికి వాగ్విషయము లేని మనుష్యులందు నున్నవారగు కావున
 "మిత్ర" అనునానికి "మా" యనునానిని జేర్చి "మిత్రమా"
 యను పదమును నూర్చెను. అయ్యుత్తరమునకును ముందునకును
 యర్థవత్వము నుద్ధరించుచుండు కఠోడమితానందమునొందెను. పి
 మ్మట నతఁడు "మిత్ర" పదమున, "మి" యనుపదమును నేర్ప
 టిచి "మిత్రమి" యనుకొకవాక్యమును నూర్చెను. అట్లే మాత్రు
 నుకల కొకదానితో నొకటి చేర్చి చూపుచు "నే" యనుపదము
 ను నేను యను దానితో నూర్చి "నేజేను" యనుదాని నేర్పఱిచె
 ను. "ని" అనునది "ను" అనుదానితోను, అని "నా" అనుదా
 నితోను, జేర్చి మొకపదమును నుద్ధరించెను. "నీవు" అనుపదమును
 వేనుకటిపదముతో జేర్చి "నిదులుగా నీవు" అనుపదమును
 ను గ్రహించెను. "ద్వా" అనుపద మాపదములో దేనితోను సంబం
 ధింపక పోవుటచే దాని విడిచిపెట్టెను. "శ్రువునకు" అనునానిని నుం
 ర్చి "నేనను" అనుదానికి "నశ" అనునది చేర్చి కలిపి నదివి "నే
 నీ మనశశ్రువునకు" అనుపదమును దీసెను. అగఁడు విషయ ప్రేక
 యదేవిధమున శ్రమపడి "వచ్చినది" యనునానిని, "వంచెలపెట్టి"
 యనునానిని గ్రహించెను. అంకలికపదమును తెలియు చున్నకొలది
 నతని గాఢము లేర్పమును సూధ మయ్యెను. అప్పుడే కేర్పడిన
 పదమునూహము కొకపో వారి యశఁగు చమచగా, "మిత్రమా,

చిత్రమి. నే. జ. మనశశ్రువునకు, సంకలపెట్టి వచ్చినది" అనువా
 క్యద్వయ మయ్యెను. అందుల కతడు బ్రహ్మనందభరితుఁ డయ్యె
 ను. సంకలపెట్టె యునుతో ననే యది తనకు సంబంధించినదే య
 చి యతఁడు గ్రహించెను. సంకలపెట్టెను బదులుగా నన కొరకము
 నవశీర్షము వచ్చి యుండుచేతను, నా ఘోరము తపాలాద్వారా
 గాభవించి యుండుచేతను, విషయము కొంతకొంత బోధపడుచు
 చేతను, నుండుచు గావు తక్కి నయస్థనశ్చ కనముదాయము నష్టనంత
 ముగా నవశీర్ష చూర్ణం గలిగెను. వానిని మొదటి నాక్యములను గ
 లిపి దేహువుగా, సచ్చిదచ్చిదు లోపించినయక్షిరములుగూడ వాని
 నిష్ఠానమున నెరికొనెను. దాని సతఁడు పంపగా, "మిత్రమా
 మిత్ర మి. నే. జ. మనశశ్రువునకు పెట్టుపంకలపెట్టె తపాలాద్వారా
 వచ్చినది. నీ కలివస్త్రములకు బకులుగా నీవు పంపినకరము చేర్చి
 పంపితిని." అనును తరముగాఁ జూపెను. దానితో నతనికష్టము
 కొంత భరించినట్లయ్యెను. అది యెవ్వఁవ్వనికి న్రాసికో తెలియు
 నట్లు నానావాదములు లంకఁ జీర్చలేదు. అయినను నాతునుకలు
 దుగాత్ము లగుచుంగలగు నీవాన మనునాలోయలో దొరకుచుచేత
 ను, నా పెట్టెలోనివస్తువు లొకవేళ మాన్పఁగిల్లిన తపాలాగారమునకు
 నుండు నట్లు నట్లనవాని కనకాశము విక్రయపోవుచుచేతను, "చేర్చి
 తిరి" అనును త్తినుచుకుషప్రయోగ ముండుచుచేతను, నవపాలానాయ
 కుడు నో నాశ్చక్కునకు న్రాసిసల్లు స్పష్ట మయ్యెను. అయితరము
 నందు "మిత్రమా" యనుచంభోధిన ముండుచుచే వారికి బరస్పర
 మైతి, యున్నట్లు బోధపడినది. దానిచలనం గురింబగావున కన్న
 సంజేహము బలపడెను. అపరమున, మున్నతపాలాయగికాని తన
 కుం బరిచియుండె తనయ. నానకశానకములు చూపు చున్నను నవి
 సవ్యాజములుగాని యథార్థములు కావనియు గావున సతఁడే తన

యవక్రతే గావించినవాడనియు, సత్యమును గొంగలతో నొకరిని నియు గుఱులగు వాని గ్రహించి గల్గెను. అప్పుడే పాలరాత్రి యతి క్రమించుచుచే సిద్ధుడయినాడు.

మఱునాడు శ్యామలరావు పచ్చి యతిని సంపర్కించెను. కుటుంబరా నతనితో “శ్యామలా మనశ్శిష్టము కొంత కలిగినది. ఆత్మముకలు మన మూహించినట్లు త్తిరమే” యని చెప్పెను.

శ్యా:—దయా! ఆయుత్తర మెచ్చుట నున్నది.

కు:—కదాగో, ఇది మిక్కిలిరహస్యముగా నుండుము. (తన యిచ్చును.)

శ్యా:—(దానిని జూచి) ఆయా! ఇత నాలస్య మేల? గొంగ వొర కెగు. వానిని బంధించుటచే యుత్తముము.

కు:—“తొందరపడకు” అనెడు మాట గొంగ యని మన మూహించి సవకార మున్నను న్యాయసభలో “సత్యము దొంగ” యని నిర్ణయించుట ‘పిడిర్చునము చాలగు.

శ్యా:—ఈయుత్తరముకంటె నీ కేమి కావలయును?

కు:—ఇంక నా ప్రాసనవారపెను లేదు. అతచాలాయధికారి యాయుత్తరము తాను వ్రాయ లే దనియు సత్య కల్పిత మనియు వాదించిన మనము చేసెడి దేమి?

శ్యా:—మఱి మనము చేయవలసిన దేమి?

కు:—తపాలానాయకుడు వ్రాసిన కాగితము నొక చాచిని మనము సంపాదింప వలయును.

శ్యా:—మీ రే దైన నీ తపాలావృత్తాంతమును దానినొక ముద్రమున సతని కొకయుత్తరము వ్రాయుడు. దాని కతెను పత్రికాత్తర మొసగును. దానివలన మన వార్తము నెఱవేఱును.

కు:—శ్యామలా! నీ వెంతమూఁగుడవు. మన మాతృపాలా

యథాకాలి నేర్లు సంజేహించు మన్నామా యతఃకును మనలను
సంజేహించి మనస్సు నొకక న్నుంచి పర్తిమ నని యనుకొనుము.
మన కతః జెప్పుడును స్వహస్తముతో నుత్తిరము వ్రాయు నని తల
పకుము. మఱయు సతః జొకవేళ వ్రాసినను నాంశ్చభాషతో న్రాయు
ను గాని యాంశ్చమున వ్రాయును.

శ్యా:—మఱియెట్లు?

శ:—ఎట్లయినను సతఃకు తెనుగుభాషతో వ్రాసినప
త్తియు నొకచాచిని మనము సంపాదించ వలయును. వ్రాతమోక్షి
నరహయిన మన మాతని బంధింప యత్నింప చెచ్చును. అతః
పఱకును మనము బయలు బడరాదా.

అసంతరిము నారినపుడును గార్యసాధనమున కై కొంతసే
వాలోచించినపిదప శ్యామలరావు వెడలిపోయెను.

౧౨

రాజమ హేంద్రవరమునకుఁ గొన్ని కోసులదూరియున చిన్నపర్వతము
లు గలవు. అవి నా ద్వారణ్యములచే నాన్మతములై మహాభయం
కరములై యుండెను. అవి సావరాన్మములకు క్షీరము త్రెనను,
కూర్రాత్మ్య లగుకొంఁ లునను, క్షౌరసత్వములకుఁ గన్నతల్లులన
టి నొక తఱదా. వానియస్వమునఁ గొంతవిశాలసమప్రదేశము ల
దు. అ హ గొన్నితొక కుశిల్లు కిల్లులుండెను. ఇయిం క్షడవిమక్ష్మ
మున నున్న నొక మన్ననా కంఠము నాకుకొలు గాకు. నేమభా

పలకయు వాడు వాగి వలననే మరీ, వానిసంఖ్య యెంతో మించి యుండెను. వారి కలుగు బలిష్ఠులు, స్థిరకాయలు, సాహసము సమ నెరుదీయనివారు. ఔషధములను దీనమాచులు. వారిలో గొప్ప ఔషధకాలము నచట నెవరినెవరి. కార్యావసరము వచ్చినప్పుడు మాత్రమే యచ్చలు జేరుకొందురు. అసంఘములో నున్న కొండల మాత్రమే యందుఁ గాపుర ముందురు. వారు సర్వదా యుద్ధము గాచికొని యుండుదురు.

ఒకనాఁడ చచ్చలు కొంగ లుదలుచు సముద్రముగా నేర్పడి కంఠంబడిరి. ఇంతలో మోటును బండియొకటి వచ్చెను. పట్టణములనుండి యచ్చనికి బండి వచ్చుచూ మొకటి నా నేర్పలుచుకొనిరి. అది యెంతో దూరము చుట్టచుట్టి వచ్చుచు. అది వారికిఁ దిప్ప తదితరులకుఁ బలియదు. అచ్చటివా రెవరును బండిలోని వారిని జూచి నమస్కరించి గౌరవించిరి. వారింక మోటచుపరాత్తిల గూర్చుండిరి. అప్పుడు వోనాగ్యక్షుఁడొక యెక్కినవానిని నించి “మిత్రులారా! చోర్యవృత్తియం నశ్య. తానుభవము కలచిరాకు నే నేమియుఁ జెప్ప నచ సరము లేదు. నా దిష్టిన జేరక పాగి పాకులై యుండవలయునో యావిషయ మె మనమిచ్చి న మిషుఁ దేలువును. పూవు నావకా దిచ్చి తై దీనముయును. మనము సచరానేక మై యెరువెలలు కా వచ్చినది. మన మానకుమఁ శశిన కాగ్యములును, నానివానిభవితములును, మును చేయబోవు కార్యములును, మనసంఘమువారి కందఱకును జేతయచలేదు. అట్లనునఁ గాచి మరల సమయానుగుణముగా నర్థించి క్రితకృత్యములు కానేరెను. మనమిత్రుఁడు చెప్పఁ బోవుకది విను” ఁని వారిని సోద్రరించెను.

అప్పు ఁ దిష్టిననుండ నచ్చినవానికి నెట్లనియెను. “మిత్రులారా! మన మాన ఘమును స్థాపించి పరకాల మైనది. ఇంత

కాలమును కీయు మిచి కల్పయపాయమును గల్గి కలవ నిర్మించి
 క్రితము. మునుపటివలె గాదు. ఇప్పుడు కలనాచారమున క్రితము
 కల్పియున్నాడు. అందులో మేధాశాస్త్రియనివాని గాంచినకులుంట
 రావు మనలను బట్టికొన నశిప్రయత్నము చేయుచున్నాడు. అతడు
 సామాన్యుడు కాదు. జహువేషధారి చాలభాషలు నర్చిస
 వాడు. అతడు ప్రచ్ఛన్న వేషధారి యై రాత్రులందు బుర
 మున సంచరించు చుండును. ఆవేశాచారిత్రాలో నొకనాటిరాత్రి
 శామ్యాలకు గొట్టుబడి బ్రయత్నించునప్పు డెవ్వరో వేరుకనుంజీ
 నచ్చి నాచేరినడమును గట్టిగా బట్టుకొనెను. నాకన్న నతయు
 నుపయోగించినను వాని నేరుగాకొనకపోతిని. కావుననుండును
 తుంటరా వే మోయని నాయకుమానము. ఇతలో స్నేహితులు
 కొందఱు నాకు సాయపడిరి. అది చూచి యాపురుషుడు చిత్తుతు
 పాకిని బ్రేల్చి మాకు ధయము కల్పించి పోవోక్కిన సెను. కాచికి
 లో నతడు మమ్మును గురించి యుండలేదని నానమ్మిము.
 ఇక చాళికి మనము మామముగా వచ్చిమి మండలం
 యును. లేనిపో మున్న బాధాపాయము సంభవింపక మానదు.
 కుంటంటరా వచ్చు నున్న కాలమును మీను కనుగొలిగి మిల
 వలయు నని మనసుకలచా మమ్మును శోచింపించు చున్నాను.
 కుంటంటరావు రహస్యాపరాధుల జరిశోధించి మండల నేను గొం
 చాచి నై యుకలిరహస్యములను బరిశోధించి మందును. సర్వకాల
 ముల మీరు గుంటంటరావుచేరి నుండి కుగునందు వదీయరహస్య
 మును వెప్పటికిన్నియు తీవ్రము కల్గుదు పలయుకలి మనముక్తి
 తనునిమానతి. నే నట్లు చెప్పకొని తిరుగుచుండగా నొకనాడు
 కుంటంటరావు మాకివేషముతో మన ముగించుకొనిచుండు
 నాయకులమును బ్రేవేసి వారు. అతని మాతోకనమును గట్టిపొ

చియో నను మిమ్మాలోయన విడిచి పో. నని మమ్మపించిపోని.
అల్లు డేయు డే మన నుంచి కని నుంచినది. కాని మమ్మలో
చిరప నదియే మనక నష్ట మయ్యెను. మాకు మీకు కహస్యముగా
నాస్మాంతముగా మిడికలతో నీచాటికి మనకమ్మవును యమలోక
మునకు బండ్రి చి యుండుము. అనఁ జాలోయను మిడికలతోయి
నట్లు నాకు కైలిసినను నే గొరికిగాడ నగులచే నా పడచి నెంబ
డించి తప్పుకై యత్ని పడకపోయెనది. మనకాక నే మనకు గ్ర
హింప నలయు నని మాకుంబుగావు తలము. అనఁ జాయరణ్య
మును బ్రవేశించి పోలేలింపియు మనవృత్త నేమియును కలిసికొన
లేడని నానిబ్బరము. మనవృత్తమును కలుపున చచ్చట నేమి
యును వేవు. తపానానాదాకు కిడుకీ గో కలరావు మనము గ్గక్షున
కొకయుత్తరము వ్రాసెను. మన మాదనుకడ తిరుగు మండగా
నగ్గక్షుడు దానిని కదిలి మనకు వినిపించెను. అంతకు మతఁ
దాయుత్తరమును నన్నచిన్నతులకలుగాఁ జించినచి నాచాటివెనుకఁ
బొటనైచినాడు. అని యతనికి నుం బొటనై యచకాశము చేకు.
అపాటి కవి గాలివలనఁ బలువిధములఁ జూచిపోయియే ముందును
పోక మిక్కిలి శిథిలము లగునాకాగితపత్రముక లతగిలంతుఁ బడినను
దానివలన మనవృత్త మెట్లు వెలియఁ గలదు. అం దెచ్చి కెన్నరికి
వ్రాసికొ యేమియుఁ వెలియదుగదా. అగునను మనము జాగ
నూకుల ముం యుండుట మంచి. మీకు ముమ్మముగా గమనింప
పరిసినది మమ్మియొకటి గలదు. మీకు మనపురములోఁ బలుచుగా
గిరుగదాగు. మనవార్యో నొకరిన్ద్ర జైసను గలిసి మొక్కచోట
నుండి సంభాషింప నాగు. ఒకవేళ నెన్నఁ జైసను బట్టువడి తప్పిం
చుకొన నసాగ్య మయ్యెనేని నాఁ డెల్ల ప్రిణాముల విమననకై
కాని యతకులకహస్యము నె తమాత్రమును దెలుపరాదు. సులభ

ముగా శాస్త్రాత్మాగమనః కేయ- కేయమును నిష్కము చేసి మన
యస్యశ్శుభం నుచ కోస నియో యశ్శాశ్చ. దానిని గర్వికాలముల
యందును దీనికనేయునుకొనుడు. శాస్త్రములను శ్రద్ధాశ్రయ
ముగా యాచునా డే మానసంఘములో. శేషశాస్త్రము డచి మనము
చేసికొన్న విశిష్టములను సుజననము. అట్లు శాస్త్రాత్మాగమనః చేసిన
నానికులములను సర్వికా మనము పోషించవలయును. మొన్న
మీరొక-౩ ధువుశ్రుతమును దోచుకొన్నాడు. ఇ-కమీ-క చెప్పిడు
సత్తిపతి చేయవలెను. దీని శ్రవణముచేతనమును, వాచియున్యోగము
ధనమునుమానాశ్రయము దోచుకొనెను. తనకును శ్రవణధనమునుగూడ
నడవారికి గా కలిచాడు. ఇ-కమీ-క శ్రవణధనము నెప్పుడో
కన్నానే మీరొక చెప్పిడు. తననుగణముగా నర్పించును
గోవిందరావు నేను చేయుక మా మీరొకచేకపర్వాయము అడిగి
నాగు. అందులకు మీరొకచేకపర్వాయము సమాధానము చెప్పి నని
పలికెను.

అప్పుడధ్యక్షుడు (మిశ్రమలాగా) మాన మిత్రుడు పెప్పిన దీక్ష
యును సత్యము. శత్రుకాదము మీరొక కడిచి తీయవలయును. గో
విందరావు మనలో శిక్షించుకు సమాధానము, మంచిరాదు, పాపకా
శ్యమములు. అందుచే మానసంఘములో శేష నిష్కపడెను. అతని
నిత నిడిచి పుచ్చెనమేని మనకు మహాసాయము శిష్టము. నాడు
కులంబరావును వెంటబెట్టుకొని మనల సాధి-పక మానెను. మా
విందుడు కులం బరావునకు సమీపబంధువు, అతడు బ్రతికియున్న
ట్లు తెలిసిన కో కులంబరావునకు డక యల్లుని క్ష-పక కోశము
ప్రారంభించెను. అప్పుడు మనము పనిపాటులు మానుకొని మన
కుకన్న అతని క్ష-పక కోశము వర్తింపవలసి కమ్మును. మన కష్టము
ను నివారించుటకు, కష్టకోశాపహరణము డకునులంబరావు ను

కన్నులు జలించి పోయిన తర్వాత కన్నములందును ముందర ప్రయత్నము నిజమైనదిగాను
 ను, ఇట్టివిధమున కావున - పి తత్త్వమును పరిశీలించి తరుము వ్రాసెడిది. దా
 నివలన గొంతకన్నము వేర పోలేదు. కొంతకన్నమునకును గుండు
 బావు నికత్తాచులు - జ్ఞాన కార్యవిధమునా నమస్కారము చేయెను.
 అదియు చాలును. కాని కేమి? ప్రస్తుతము గొంతకన్నమును విడుచు
 టకుఁ గాని, చంపుటకుఁ గాని నుండును. సరే కదా - కన్నము
 ములకు గట్టికట్ట - కడఁ గోసిందు చుండును. పూర్వమునా నిచ్చిల్లవ
 లై వాని కడఁ గూర్చుకొని నట్లుండఁగలసికదా - కే నీపట్ల గోవింద
 కావున - కడఁ గలందునా - కేను. మీరొకరినొకరు కడఁ గొని
 క్రిందనుండి మోకొని - కన్నములను గూర్చుకొనినమును. కిష్కిణి
 కనగృహమునకుఁ గానియు నేటి గాచేటికిఁ గు, కన మున్న కని వ్య
 క్తముగా నెచ్చింపఁగల, వారివాసానియును మై కన మత్తొకానక
 మున్నను దానిని కేను నేమివిధముగా నుంచుదుకొంటిని గాని
 యిందులో నుండి మోక్కకాని నను. కిష్కిణి కే కన్నమునకేము
 మీకుఁ జెలియనిది కాదు. సనుమునునకుఁ గనికనచ్చుచుకదా య
 నిదాని నితభిర్యోజును మన్నాను. అయినను మీకుఁ గాని మీ
 కుంబుమునకుఁ గాని కనము? మీరేమియుఁ గలదియ లేదు. మీ
 కిష్కిణి కేము? మోకొనినందుండి కొని మచ్చిలివిరాజా? దానిని నే
 క్కి మీకు ముక్తి కాంక్షకము కేము చున్నాను. కాని మీకు తలు
 చుగా నా కుండి నెచ్చి మోక్కకేమి జల్లుననునకుఁ గనికు చు
 న్నితో నున్నాచున్నామిరా? ము 2 మును కోకొల్లినక మానదు. కాని
 వలన మనకుఁ బ్రమాదము సంభవించును. మనకుఁ జె యుండు
 జవి కష్టము చాకిరి గాకలరినకడఁ గొని మిమ్మరినా? వెడలి
 పోయెను.

ఒకనాడు కుటుంబరావు శ్యామలునితో నిట్లనెను : “శ్యామలా! ఎప్పుడు నచ్చితివి?”

శ్యా—గతించినరాత్రి.

కు:—నీవు శిచ్చినవృత్తాంత మేమి?

శ్యా:—మాటు వేషముతో నరసాపూజమున కరిగితిని.

కు:—తరువాత?

శ్యా:—అచ్చట గోపాలరావునకు బంధువులున్నారు.

కు:—సరియే.

శ్యా:—అతనికిని నాకిది టీబిసివిరోధ మంట.

కు:—నుట్టము లక్షణతోడను విరోధమే?

శ్యా:—అచ్చట గోపాలరావు సోదరుడును, నతని మేనమామయు నున్నారు. ఆయిదవరతను నితఁడు గలహించియే యున్నాఁడంట.

కు:—కాగలము?

శ్యా:—ఈ గోపాలరావు బహుమార్గార్థుఁడంట. ఇతఁడు దురాశాపరుఁడై తమ్మునికి, బిత్తములో నరిగఁ జాలు పంచి యాయక యపహరించె నంట. ఇతనితమ్ముడు మేనమామపుత్రికను బెడ్లాడెను. అందుచే నితని మేనమామ యల్లునిపక్ష మనలంబించి యతనిపై సభియోగము దెచ్చి యల్లునిభాగ మతనికి వచ్చునట్లు చేసె నంట. అప్పుటినుండియు నితఁడు వారియింటికిఁ జొచ్చటఁ గాని వారితినియింటికి వచ్చుటఁ గాని లే నంట! నే నరిగినపని వ్యర్థమైనది.

కు:—పోనిమ్ము. అతనిప్రవర్తనము గొంత తేలియవచ్చినది కాగా!

శ్యా:—నిజమే! ఇంతయేల? నేను నరసాపురములో నితని మేనమామయింటికి సమీపముగా నున్నయొకవృద్ధు నడుగగా నతఁడు గోపాలరావువృత్తాంత మంతయును జెప్పెను. గోపాలరావు తటికుటిలుఁడు మాయావి మఱియొకఁడు లే డఁట? ఇతఁడు చిన్నప్పటినుండియుఁ గానకార్యములకు నెనుదీయనినాఁడే యట. ఈ పాలాశాఖలోఁగూడ నొకటి యడుపర్యామములు వ్రవ్యాపహరణ మొనర్చి శిక్షకుఁ గాత్రుఁ డయ్యి నాశాఖలోనే పెద్దయుద్యోగమునున్నమామగారిచే రక్షింపఁబడె నట! మామగారిసహాయము లేనిచోయిన, చితనియుద్యోగ మీచాటి కూడిపోవలసినదే యని గామమునలి చెప్పెను.

కు:—అట్లయిన నితఁడు నామాన్యుఁడు గాఁడు.

శ్యా:—మఱియొకసమాచారము. ఈ గోపాలరావునకు నొకకోదరి కల డట. కాపురము సర్పవరము. కననంపన్ను విభార్య. ఆమెభర్త కొలఁది కాలముక్తిండుటనే మృతి నొందెను. మరణనమయమున నీ గోపాలరావును విలిచి భార్యాపుత్రులితోఁగూడఁ కననంపదలనల్ల సప్పగించె నట! వానిని కనవశము గావించుకొని, తోబుట్టువును వత్పుత్రుని బలుచిక్కులు పెట్టు చున్నాఁ డట.

కు:—సరియే. అవృత్తాంతమున న్నగుగుము నేను జెప్పెదను.

శ్యా:—అట్లయిన మీరు సర్పవరముకుఁ బోయితిరా యేమి?

కు:—అవును. పోయితిని. శ్యాశ్యామ్రపండ్రికుఁడ నని నేను పెట్టుకొని వెళ్ళితిని.

శ్యా:—వేషాంతరములు గాల్పులలో మీయింకవా గుండును. తగువాడ నేమి చేసితిని?

కు:—తగువాడ నేమి చేసితిని?

కు:—గోపాలరావు సహోదరము కమలమ్మ. ఆమెకు
వారుని పేరు తిరుపతిరావు. నే నాచిమణమ్మయ్య కమలమ్మ నొక
యరుగుప్రేమ నూచుచుండెను. అప్పుడు కొంతయు జాతకములు తెచ్చి
చూపించుకొనిరి. ముత్యకొర్రు వివాహముహంతముల మంచిచె
డలనుగుఱించియు వధూవధుల మాయుర్భాగ్యములకు గుఱించియు
నడుగ నారంభించిరి. అక్కడ నగిసంక్షేమము లేకపోవుటచే నిష్ప
రీతిని వారికి సమాధానము తెచ్చి సంపన్నులైనది.

శ్యా:—మీరొకమీరొకరిని వేషము కార్చికా కాలేదు
కాబోలును.

కు:—అందులకుఁగ నీ. వేషముచేష మందులకుఁ బనికీరా
దనియే జ్యోత్యుని వేష మవలంబించితి.

శ్యా:—మహాదేవునికొక రాక్షసి ముఱియై తలసెద.

కు:—దేవునిగొనుకొనుచు నిక వివాహము చేయఁ దలచియు,
న్నట్లు గ్రహించితిని. అట్లననుచుచును నా వేషముతప్ప వే యొకటి
పనికి పచ్చునా?

శ్యా:—అది యిట్లు కార్చిసాగిన మియ్యెను.

కు:—కొంతసేపటికి కమలమ్మ వివాహమునకు నొక
యుత్తరమును వచ్చి కచ్చి యిట్లు చెప్పవొడగెను. “అయ్యా!
నాభియే మరణించినది ముగ్ధలు పలుకెట్లమును పశువు. ని. తిక
తీక నా కొక్కరి పశుమృగము. నా వారుగ్రహమువలన మా కన్న
చక్షువులకు లోప మేమియు లేదు. అందునను మాసంపదలు
మాయున్నస్వస్థులై యుండుటనె మేము బాంధ్ర్య మునుధివలచు
చున్నాము. మాపల్లవాని తికమును బరిశీలించి మా కెట్టిదనము
తప్పకీతలో బోవురా సెలవి ను. మాయున్నకు కుంతుకన్నది.
ఇది కుమార్తె. నాని మాపల్లవానికిఁ బొచ్చి చేయగలనె మా

యన్న పట్టుదల. మావాని కాళ్ళపై నిష్ఠము లేదు. ఆసంబంధమును
 మావానికే జీయకపోయినవో మాయన్న మాన పదలను మా
 కేచ్చుకట్టు లేదు. మా మాక్కి చాలవజరు: అది మగుటచే నతనితో
 విరోధించినవో నతని మాకు దాచిన దక్కరచ్చునో దిక్కనీయ:
 కో యన్న భోయము. అందుచే నే నెల్లవో మాపల్లవానిని సమా
 ధానపఱచితిని. అచ్చి దిక్క నీది. కానపోయినను దిక్కన పేషయము
 లందు మాపల్లవాని కనుకూ: మై యుండునా? ఉండదా? ఈ కు
 జాతకములను బరిశీలించి మాచి చెప్పవలెను. అయ్యా! మాయన్నగా
 రొకముహూర్తమును నిర్ణయించి యాముర్తమున వాగ్గిసి పంపినా
 రు. అది నదిగా గున్నదో తే వో పరిశీలించి చెప్పవలెను. న
 పేదలు. పండితులు. మీకుం చెప్పినంత వే అకరిన జేలిలో.
 నీచికి మీకు: దగినదలము నెచ్చెనను. మీకోను వ్యర్థము క
 అని చెప్ప గా పని ముందుగా నాయుర్జిమును బరిశీలించితిని.
 మనకు: గాచలసనక చిక్కనదికి దా ము: సంతించి యామెను
 జూచి "అయ్యా! ఇది యెవ్వరు వాగ్గిసినానో కాలి నదిగా లేదు.
 కేనిలో నంకె లయినచ నదిగా వాగ్గియితక పోయెను. అది మీము
 స్నానము వాగ్గిసినదే కాబోయెను. అని యును నామె "అయ్యా!
 అది నీముహూర్తముగ ము:తియు నచ్చు: నిర్ణాంతము వాగ్గిసిన
 యున్నది. అది మన్నక్రింద ము:తములు మాత్రమే మాయన్నగాను
 వాగ్గిసిన చని దెచ్చును. అప్పుడు నే గానాను జూచి యయ్యా! నే
 నేవిషయము బిగుగా: పరిచే నదిను. ము:త నాకు: దగినదలము
 మాన మియ్యవలెను. నే నయి:త వేవాలయమున క్రికియున్న
 చికిశాస్త్ర గాదియు: జను చేరవలెను. నాని లన్నియు నచ్చి
 బునున్నది. నేనెచ్చితి కదిగి భు:చి యా: పు:చి: మ:చి: మ:చి:
 మీ: దెచ్చి: కొదియూని నా: గి: క్రికి.

అందుల కామె, 'వేరశాస్త్ర' తనకు దూరపుబంధు వనియు నీయు
హుళా... మాయన సముఖమున స్థిరీకృత మైనచో, దనకు మతఃపత
యానంబు మనియుఁ జెప్పినది. ఆమె నింటికిఁ బిచ్చి నే నిట్లు వచ్చి
తిలి. ఇంక చే నామె...గపడలేదు.

శ్యా:—పిచ్చో! అట్లయిన కార్యము సాధించికొని వచ్చి
తిలే! ఏ మునునది. వ్రాతమోగి సరిపోయినదా!

కు:—నీవు చూచి చెప్పి మని వేరుకటియుత్తిరమును ని
ప్పటిదాని సత్యస్థికిఁ జూపెను.

శ్యా:—(చూచి) ఆర్యా! ఇంక సందియ మేల? ఈరెండు
నొక్కట వ్రాసినవే!

కు:—(అలోచించు చుండును.)

శ్యా:—ఆర్యా! మీ కింకను సందేహమే?

కు:—లేదు. కాని చోరాధ్యక్షునకు వ్రాసినయుత్తిరము నీ
నీతో సరికా నున్నదా లేదా యని చూచు చుంటివి.

శ్యా:—లే కేమి? అది కొంచెము కలిపివ్రాసి నట్లున్నది. ఇ
ది పరశ్రముగా వ్రాయఁబడినది. అంతేభేదము. అక్షరములపోలిక స
రిగా నున్నది. చూడఁడు.

కు:—అవును. నే నందుల కిట్లులోచించు చున్నానో యె
ఱుగఁదువా? మనము గూపించినవివర్ధనములు వ్యాయసథలో మతఃప
తిగి పోఁ నూడదు.

శ్యా:—ఇది త్రోవై కాని నిదిర్పచమే! దీనినిబట్టి, తిక్కిన పన్న
యు సరిపోవును. ఇది మన మాంబస్యము చేయ గాదు మన ముకటి
చేయవలసి యున్నది. చేపటిగనము తపాలానాయకునిగృహమును
బరిశీలింపవలెను. మఱియు సత్యంబు బట్టింపఁచుమును. ఇందు

కాజ్ఞాపత్రమును బోలీసువాని సాయముచే మనము పడయవలెను.

గు:—అతని బంధించినది జూదా? అతని గృహమునుగూడ బరిశోధించవలయు నందునా?

శ్యా:—అవును. అట్లుబట్టి అతనిలోపల నున్న నేమో. అవియే లభించిన మనకు ముఖ్యప్రబంధమునాక్ష్యముకదా!

గు:—అట్లే చేయవచ్చును. కాని యతనిని ముగ్ధుగా మనము నిర్బంధించవలయును. పేరి-నో మనకన్నులలో మమ్ము గొట్టి పాటిపోవు నేమో!

శ్యా:—ఇది మన చేతులకుఁ జెక్కి శస్పించుకొనువా రెవ్వరు? అనంతరము వారు తమతమకార్యములపై నరిగిరి.

౧౪

దోపిడి గాని, ఘోరకార్యము గాని జరిగె నని విన్నపుడు సామాన్యముగా మానవులదృష్టి తక్కువజాతివారిపైఁ బడినట్లు తదితరులపైఁ బడదు. అధికారులదృష్టికూడ నదేవిధమునఁ దిరుగుచుండును. “నీవు దొంగ” వని సామాన్యని బంధించినంతసరిభముగా నున్నతఁడతివారిని బంధించుట కష్టము. అయినను నీరహస్యాపరాధపరిశోధనవిషయ మై కుటుంబరావుదృష్టి యున్నచో గుఱుల వంకకే మరలెను గాని సామాన్యులవంకకుఁ బోలేదు. ఇటువంటి గారితములు రెండు. ఒకటి చోరాచార్యునియుత్తరము. రెండవది దొంగలు

పరిశీలనకంటె ము. అప్పటినుండియు నుండురావు అన్నివిధముల
చేతను, బట్టుకలచేతను, బలిచేసి కొంతకాలము నున్నకత్తుల
వయ్యెను.

అపరాధమున మామ వేషముతో నర్తించు చున్న గిలు గు
రావుచనునొంది తిరుగు చున్న న తన హాస్యాగోళముల
వేనియును హింసలేక పోయి. కుల బరా వీమస్థులముగ గా
మాతమునకు బోయి యుండుచేత తన స్వేచ్ఛయును వారికి
గోధక్షపేరు. మఱియు నున్నత తిరుగును నధికమునకు
నున్ననాగు నకుతమవంత్రివాని తేముమొత్తుడైనను గుట్టుగా
రావు పోల్చికి తీరిక దొంగిలించుచును.

కనా కియకలమున గుట్టుగా రావు తపాలాకార్య
స్థానమున కరిగెను. అచ్చున నోచురావు తపాలాకు న బిచ్చిని
కాగితములను కడుపుకొనుచు నచ్చినవంబరావుచు బాచియొక్కు
నా గనవించి యుదితానక విచ్చును. కుల బరావు గొప్పంజె
ను. ఇతలో బోలిపాధికులము వాయుమకాడి నచ్చును. కాని నోచా
లరా విరకను బోలిపాధికులను జూడవేరు. అతడు గొట్టుంబరావు
తో నిట్లు సంభాషించెను:—

గో:—అయ్యా! వింత పేరు?

కు:—మా పేరు: బోలియును? మీరే చెప్పవలెను.

గో:—తలుచురా బుకనంచాము నేయుమీను చెప్పవలె
ను గాని యొకవిమిష మైనను గాన్మనానమును విడిచి పోవ వీలులేని
మావంత్రివాని కేమి పేరియును.

కు:—స్వస్థలమున: కి కనలకక్క అ తే కుండుగనే మీకు
సర్వవృత్తాంతములు చెప్పవచ్చును మాకు. మీయమును: కి

కాని, దేవునియొద్దే కాని, నిన్ను పుట్టించి నన్ను, నుత్తరములు
చచ్చినను, ముందుగా మీరేమియున్నారో అడగడం మాకు రావలెదా?

గో:—మీ రన్నది సత్యమే; కాని నీ వ్రాసినచిరునామ
ములుమాత్రమే మాకు తెలియును. అన్నట్టి, వివాదములకు చెలను
గురించి యేమియుపట్టు? కాశీపురవత్తులకు వ్రాసినావా లేదా?

కు:—వ్రాయనవసరము లేదు. ఇక్కడనే కాన్య మంతయు
నిర్వహింపఁ బడినది.

గో:—(అశనిచ-కనుచుచు) ఎట్లు?

కు:—మాకు గావలసిన కొంగ పట్టుబడినను.

గో:—ఎవ్వరాదొంగ?

కు:—మావవతిరస్సును జెప్పెలో, క్షేపి పట్టువస్తుముని నశ
హరించినదొంగ.

గో పాలుగా నది వినుచు నేనియోవ్రాసికొను చుండెను. ఆన
దన మశనిచవిని అడగానే యశని మొగము కళాహీన మై పొగ
చూజిన ట్లయ్యెను. ఆమాకు పట్టుబరావునకుఁ దెలియకుండఁ జే
యవలయు నని మంత్రహాసముచేతను, నాశ్చర్యవిస్తృతము లగునేత్ర
ములచేతను గిప్పిపుచ్చి యత్నించెను. కాని యా కథను కృతార్థము
కు కాదేక గానెను. గోపాలుగావు వ్రాయు చున్న కలమును బట్టి
ను చి గుర్తునెను:—

గో:—కలంబరావుగారూ! మీ రన్నది సత్యమే! విజము
గా నాదొంగను పట్టుకొన్నారా? అట్లయిన వివరద్వితీయమేదా
చరమలే.

ఆకలకర్షణనియంతుఁడైన మొదటికలంబు విషయము సూక్ష్మము
గు మాక్షిష్టము కలంబరావు గ్రహించెను.

గు: --- అయ్యో అసత్య మాకుమనా? నత్యమే. ఇంతింను
చిర్చింధి చూచే యానాభలులుగాజ్ నచ్చి యున్నాను.

గో: --- ఎవ్వరే నాకొంగ? ఎక్కడ నున్నాను?

గు: --- ఎవ్వరే? యన నేల? డూశే.

గో: --- (కోపముతో) మీ కిట్టియనందర్థము లాడకుండు.
నాశారకము నాతోచించి మఱయు మాంజుండు.

గు: --- అయ్యో! మీ గల్లు కోచించిన మే మేమి చేయగల
నాకు మీమంగ. శారవమే యున్నది. కాని యధికాదుల
నెట్లు నిరసింపగలము?

గో: --- ఏ మనఃబాధ?

గు: --- మిమ్ము చిర్చింధించి మీయింటిని బరిహాధి పవలెను.
(అని మా బాధాపత్రమును జూపెను.)

గో: --- అయ్యో! ఇ దంతయు మీకు చేసినతంత్రము. న
త్యసత్యములు తెలియకుండ మీరు మీకు దోచినవిధమునఁ జై
యధికాదులకుఁ దెలియపఱుతును. అపై నాకు కన్నులుమూసికొని
యిష్టమునచ్చిన స్త్రీజ్ఞాపత్రములు పంపాడును. అందు నాయపరాధ
మేమిచిరూపింపబడినది?

గు: --- అవరాధ మొక్కటి కాదు. పట్టుపత్రము లపహరిం
చుటమొకటి. నానాచుకకలఁ జూచి శిచ్చిరమును గొనుట మఱి
మొకటి.

గో: --- గోశేసునానాతంత్రములు మీమీఁకి పోవు యున్నవే.

గు: --- మీరు నచ్చుచున్న తంత్రములముందు మావో యెందు
లకు బనికవచ్చును?

గో: --- మే మేమిపన్నితమి?

కు:—ఇదిగో మీరు నా నానాదీనికి వ్రాసినయుత్తరము పంపి దెలియును.

గో:—అది యెవ్వరు వ్రాసినాకో చక్కగా దెలిసికొని మఱియు మార్పుచేయు.

కు:—నే నంతయపవేక నై చూచితిని. మీ వివాహమునకు చూచితిని వ్రాసినయుత్తరమున అప్పుడది యెవ్వరు వ్రాసినాకో తెలియఁగలదు.

గో:—వ్రాతనుబోలివ్రాత యుండిరాదా?

కు:—అది మీవాత్రయగుచో కాకో గావిషయము యసభయందు నిర్ణయింపఁబడును. మీ రసపగాను లయినచో విముక్తి లయ్యెదను!

గో:—(కోపముతో) అప్పుడు మీరచి యే మగునో యాచరించుకొనుచు.

కు:—సర్వనాశ మగును. అట్లనన్యమునకు భరింప చిత్తముంచియే మే మీపనికి దొరికొనుట.

గో:—(ఊరకుండును.)

కు:—అయ్యా! మిమ్ము బంధించికొని పో నయ్యెను. మీరు సిద్ధముగా నుండ వలయును.

గో:—సరియే. ఈతవాలాకార్యభార మంతయు నాసహాయున కప్పగించి వచ్చెదను. ఒకపావుగంట సేపు సలుపుడు.

కు:—ఇంతలో మీగృహమును బరిశోధించి నచ్చెదము.

గో:—అట్లు చేసికొనుడు.

అనంతరము కుటుంబరావు శ్యామలరావును బాలుకకుం బిల్ల
“బయ్య! నేను గృహ పరిశోధనకు పోతిని. ఇదిగో
కూతురెడ నై చూచితిని. ఇదిగో నా కుమార్తెను.”

నల సితఁడు మోసస్థచ్చును. ఇతఁడు తప్పించుకొని పోయినదో మి
సనర్వప్రియత్నములు వ్యర్థ మన నని పలుక శ్యాములుఁ డతనిఁ
జూచి ఆర్యా! అట్లు చేయుఁడు. పోలేనిధన ల సేవచేయకే యుగ్మ
ముచుట్టును కాపురచిహ్ను. నే నతని ననుసరించి యుండును.

ఇతఁ డెట్లు తప్పించుకొనఁ గల్గును. మీరు వెళ్ళవచ్చు" నని
పని కుఁ డాచార్య గృహపరికేలనమున కిరిగెను. శ్యాము
పాలరావును గాచికొని యుండెను.

పాలరా వేదమోకార్యము చక్కబెట్టు చున్నట్లు న
బునాగెను. కాని తనకు సంభవించిన హింసదవలన నేసనియును
శేయలేకపోయెను. అతఁడు కార్యస్థానమున చిట్టము పచారుచేయఁ
దొడఁగెను. ఏదేనిసమయము లభించినచో బాటిపోవలయు నని య
తసితలంపు. కాని పురరక్షకధలులు విచ్చుకత్తలతోఁ జుట్టును గాచికొ
నియుండుటచే నతనిప్రియత్నమునాగలేదు. అతఁడుతనలో ఆయోగ్య!
నామిశ్రులే నా యాపన పచ్చిపెట్టినారు. నే వ్రాసినయుత్తరమును
వారి సెంటుచే నాగిముచ్చేసినచో నిరశ పుట్టకపోవును. నాన్నేహితు
లు సమయమున కూర లేదు. ఉండినచో నే దోయచయమును బ
న్ని సన్ను కప్పించియుండును. ఈ మారహాస్యము తుద శిష్యు
నిక్తనను దెలియనేర నన్నధైర్య ముండుటచే నాపట్టునస్త్ర
ములను ధృలాంతరమునకుఁ జేర్చ లేదు. అవి యింక వీరివశ
మగుట నిక్కము. దానివలన నాకును మాసంఘమునకుఁ జే
వొకగిల్లుట తప్పదు. ఇంక వీరినిమర్కనలకు లో నయి పెరాభవ
ము చెందునంటు సాహసము చూపుటయే యుత్తమ మని
తలంచి హరిణమున కి లంఘించుశాస్త్రాలమువడుపున నడఁ డిక్కడ

భరిమినినైఁ . డి యకనీచేదెగోపియి

పితృ నాని కొక్క పేద కొట్టును.

అందు నేర్పడే నా దెబ్బనుండి తప్పించుకొన కున్నచో నీ
 పక్షమునకు పనిపెట్టినదే. గోపాలరావు తిరిగి వానిని గొట్టించి
 యత్నించుచోపల దిక్క-సపోలీసుధియులును శ్యామలరావును వచ్చి
 యాధిపత్య సహాయులై చిల్పిరి. అంత శ్యామలరావు గోపాల
 రావును జూచి “ఓయీ! నీచేతయాయుధమును నేలఁ జడవేయుము.
 ప్రియో నీగుండ పుత్రో నవాణము తెగిరిపోవు” నని పల్కి
 పుత్రులును గుండ పుత్రులు ను. అది విని గోపాలరావు “ఈయా
 యుధము నా కేమి నీవేల్పుచున్నాను” మని పల్కి యది శ్యామలుని
 పైకి విసరెను. అది శ్యామలునిచేతనే దగిలి యాపిస్తాలును నేలబ
 డునట్లు చేయుటయే కాక బల మగుగాయమునుగూడఁ గల్గించెను.
 గోపాలరావు సరాయుధుఁ డగుటచే ధియులు వచ్చి యతనిఁ బట్టు
 కొనెరి. అతఁ డాయాసమున కోఱుచు నేలఁ గుంలబడయెను.
 శ్యామలరావు నానతిచొప్పున ధియు లతనికి సున్న వేయ నారంభిం
 చిరి. తనకు బల మగుగాయము తగిలినను ఎంతగ పట్టుపడుటచే
 శ్యామలరా నానందముననే పొంది సాగెను. శ్యామలుఁడు గోపా
 లునినొకఁ జూడ నతఁ డేదియోసమలు చున్నట్లునుమాసము
 తట్టెను. “ఎమి తేను చున్నా” నని యతఁడడుగ గోపాలరావు
 “కల్ల నముంచున్నా” నని సమాధానము చెప్పెను. ఈకో
 లాహలము విని కుంభుంబరావు పచ్చికోసి వచ్చి ఎంతగ పాణ
 ములతోఁ బట్టుబడినందులకు సంతసించి గోపాలరా వునెచ్చిన ఘోర
 దిర్భక్త చుచ్చుచు సమచు ధియులను జూచి “ఇది నాలస్యము చేయక
 ముత్యని గా రాగృహమునకుఁ నీ పో” డని యాహ్వానిని గోపా
 లునినెరిసి నవాడచి చూచెను. గోపాలుఁడు నోరు చెప్పరైచు
 చున్నట్లునుమాసము తట్టెనట్లును పుత్రులు సంతసి నమూపించి తీసు
 చున్న గోపా యుధుని నతఁ

పుత్రుల నొకఁడు

ను. గురుంబరావు “ఓయీ! నీవు నమిలు చున్నది. తాం
 బూలము కా నేమో యని నాకు సందేహము పొడముచున్నది.
 నోరు తెఱచి చూస్తే మన నతడు నోటిలోని దాసి నమలి మ్రిం
 గివేసి నోటికి దెఱచి చూపెను. గురుంబరావు సమీపించి నోటిని
 వాసన చూచి “అయ్యో! పీడు మనస్కాయత్నము నేల పా లొస
 రించినాడు. పీడు సమలినది తాంబూలము కాదు. విషము అది
 వీరిశరీరమున చొంపకమును నీ కాసిని గ్రీక్కింపవలెను. త్వరపడు
 ము. నైద్యుని వెంటనే గొని రమ్ము. పొమ్ము” అని పంపి యొక
 భటుని బిలిచి “కొంతముచింతనం జిత్తడిపాత్రలో వేసి నీళ్లు
 పోసి తీమ్ము. ఆకిలము పట్టిన వో విషమును గ్రీక్కి ప్రతుక చచ్చు”
 నని పంపి త్వరలోనే కాసిని దప్పించెను. కాని యేమియును లాభ
 ము లేక పోయెను. గోపాలున విషపిష్టి స్పృహ తప్పిపోయెను.
 చూపు గాజువాతెను. శరీరము నిశ్చేష్ట మయ్యెను. ముఖకాంతి
 నన్నగిల్లెను. శ్వాస మంతరించెను. నోరు నగ్గరపడుచు వెంతప
 యత్నించెయు. గురుంబరావు కిలము నతనినోట బోయలేక పో
 యెను. ఇంతలో శ్యామలరావు వైద్యుని గొనివచ్చెను. కాని
 ప్రయోజన మేము? గోపాలరావు విషము విని చనిపోయె నని
 నిశ్చయించి చెట్టుల తప్ప నతడు చేయున దేమియును లేకపో
 యెను. తనప్రియత్నము ప్యప్తి మైసంధిసం గురుంబరావు నిరు
 త్సాహముతో నదికిలబడెను.

పథమభాగము.

7

~~Dr.~~
Dr. Ramella.
H. P. R. R.

Th. J. R. R.
H. P. R. R.

ద్వి తీ య భా గ ము

రాజమహేంద్రవరమున నిన్ని స్పృహకు కక్షిణముగా నొకమామిడి
 తోపులో నొకదివ్యమందరమున నారాయణరావునవాసము. ఆపుర
 మతనియభిజనము కాదు. అతఁ డచ్చటి కాతేకునత్పరములకుఁ బూ
 ర్వము చచ్చినట్లు చెప్పెను. అతనియ కాచి యతఁ డెచ్చటినుండి
 వచ్చెనో యెచ్చటకు వచ్చెనో. పురముల కశచివృత్తాంతము తెలి
 వికొనరలె నని కక్షాహలము లేకపోవుటయే యందుకుఁ గారణ
 మై యుండును. కొత్తవాఁడును, విద్యాచతుఁడును, గనఁబడిన
 ముందుగా నతనివృత్త మరయుకే ప్రజలు యశ్చించు సహజ
 ముకదా? అట్టి నో నారాయణరావు స్మృతాంతమును చెలిసికొనఁ బ్ర
 జలెరి ప్రయత్నింప గల యడుగ నచ్చును. అది సత్యమే. ప్రజల
 స్వభావ మట్టిదే. కాచి నారాయణరావు స్వదేశస్థుఁడు. అత
 నికి మైంకపురిలో సాంఘికసంబంధము లేకు. కాశ్యములందును,
 విహారములందును, నాపురమునఁ బుత్రునునుచున్నంతో సంబంధ
 మున్నను, సత్య పూర్వవృత్తాంత మిది చెలిసికొనఁ జూచు కనన
 రము లేదు. అది చెప్పింక కత్తవీణి నలనకములేదు. అయిన సతని
 కాపురమును నుంచి ఖ్యాతి గలుగు. అతనిచైత్ర్యిని సంపాదించి
 పగునుచున్నందు కాచి, కనికుఁగ కాచి, గుర్కోని గా. మున్న
 తాదికాచి కాచి లేడు. “శక్తిరూపా”రన్న నో నారాయణరావు
 గాతని చూపురమున నాగాలప్త్య మిది జను నెలియును. అతఁడు
 స్వల్పకాలములో నాతఁ డ్రసిద్ధి గాంచుటకుఁ గారణము తనీయ
 వైద్యవిగ్యాప్రభావమే కాచి వేయ కాదు.

సామాన్యముగా గొండలకు వైద్యమును నేర్పించును. మఱి
 కొండలకు శస్త్రవైద్యమునందు బ్రావీణ్యమును. నారాయణ
 గా నల్లుకాక యుభయమునందును బ్రసిద్ధి కెక్కినవాడు. అతడు
 గుడి లిబ్బునిమంతుడు ; చురు కైనవాడు ; నలుచదియొండ్ల పా
 యమువాడు ; ఇంచుకయును సోమరితనము లేనివాడు. అర్ధరాత్ర
 మునందు వచ్చి పలికినను సోమరియిండ్ల కరిగి యతడు మందుల
 చేతను, మందిమాటలచేతను వారికి స్వస్థత గల్గించువాడే కాని
 యాపన్ను లును తొలగిపాటుతో ననయింపికి వచ్చినవాడై
 నన్ను మని చెల్లు మోక్షము ముచ్చుచాడు కాదు. మఱియు
 సతనిచేరి పట్టితు లునుకవా రందఱు గించుగించుగా నుట్లు లై
 యుండుటచే నతడు "డమ్మతనాస్త" వని ప్రజలకు నమ్మకము నెల
 కు. అందుచే నానలయోగి, సకలము చికిత్సకై నారాయణరావు
 పంతులే పోతారు. ఆపరమానందు వైద్యవృత్తితో నివసము
 చేయువాడు తప్పు నక్కినవా రందఱును నిమకు నోగలివారా
 చేయుచునున్న సామాన్యముతో వచ్చినధన్వంతరి యని యే తలంచు
 వుండిన.

అతడు నాపరమానందు వచ్చిన యుకపరవత్సరములో సతనికి సెక్కం
 ద్రతో స్థలిని కలిగెను. సామాన్యముగా మంచివానితో మైత్రిచే
 యుట, నన్ను ప్రియజ్ఞులకు? నారాయణరావు మంచివాడుమా
 పోయే కాదు. అపొసిద్ధవైద్యుడు. తమచుగా నోగలివేతు లగు
 గుండుల మానవస్వభావము. అట్టివా రట్టివైద్యునితో మైత్రి నచ
 లికి ముటనలచ నేతలాది మో యెవ్వగు చెప్పు గలదు? అతడు
 తీవ్రక గణనమయ్యెనుగలది నెల్లప్పుడును విశ్మయింపఁ గలది తనయు
 పొట్టలాకములతో కాము ప్రచ్ఛ ముండును.

నారాయణరావునకు కలిసెలకును మంచిధనాగాయము కలదు.

అందుచే నతిరహితవత్సరములోనే మోక్షమును పొంద
 లుండుటకు బోధననప్పడతడు చూడవలయునని గూర్చి
 పోషానమ్మ చెందును. వాస్తవమున కొలములందు విహారమునకు
 బోధననప్పడతడు సత్యమును గూర్చి మోక్షమునకు
 బోధన గూర్చియు నెల్లప్పుడును.

నారాయణరావు పశ్చిమఖండమున నున్న యాముల నగరమునకు
 రములను, దివ్యమండరములను బాచి యున్నవాడు. రావునకు నెను
 దివ్యమును గూర్చి మోక్షమునకు నెనుగాను, అదితాత్రముగాను, మును
 వలె ననుచును నున్నది యట్లొకచో. అతడు తనమండలమున నున్న
 మునుకులకు నెనుకు గూర్చి నానందమును. మునుకు నెను
 మునుకు గూర్చి మునుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 యెను. అందున హరిభద్రమును బ్రవేశించి నానందము నెనుకు
 తోపము గూర్చి మండ సర్వదా యును నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 నెనుకు నెనుకు ?

నారాయణరావు తనమండలమున విద్యుద్వ్యత్రము నెనుకు నెనుకు
 నెనుకు నెనుకు. అది విద్యుద్వ్యత్రమును బుట్టించి యతనియును నెనుకు గూర్చి
 నెనుకు నెనుకు బ్రకాశించు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 మునుకు గూర్చి నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 నారాయణరావు నివాసమండలము నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు
 లెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు

నెనుకు నెనుకు నెనుకు నెనుకు, విద్యావంతుడు నెనుకు,
 వైభవము నెనుకు, సౌఖ్యవంతుడు నెనుకు, సమృద్ధివంతుడు
 ను, బ్రహ్మకాని యెనుకు, నారాయణరావుచే మునుకు
 తీర్చవలయునని మోక్షమునకు లెనుకు నెనుకు నెనుకు.

సుందరవస్తువులు సంగీతమునప్పుడు తత్వనితాననియును వెలిపు
 చ్చుట మాననస్వభావము. రామానుజు లేబ్రాహ్మయందునెలత, రమా
 రమి యిరువదివత్సరములదయస్సు గలది. సవరణావసవిలాసములచే
 బరిపర్థియు లగునానందము. రావత్తవిభాసితము లగుతనీయాంగకము
 లందుఁ గొనుకొను చుండెను. ఆమె చదనచుండలము తమకాదిన
 కరణవికసిత మునుపొత్త; కాలారక్షణమును విరస్కరించు చుండెను.
 కాంచనకోరకనన్ను మగునమున్న తనాసికయు, నర్థనందున కేస
 నచ్చులలాటపట్టికయు, ఇరుకళవిశాలము లయు, యతీతపథము లై,
 సున్నిగ్ధవీలకచీకావిలసితము లై యున్న చంచలనేత్రములును, గేళి
 గర్భవళముల నిఁసిఁచుకపోలములును, బ్రవాళాండములై సహ
 యాహుకాంతిగలయథరోష్ఠమును, తదీయమంథమండలమునకు నన్న
 పెట్టు చుండెను. బాలస్తైవాలవల్లరీనివహములై సంద్రము లై,
 దీర్ఘము లై యున్నవినీలకోమలకుటిలకుండలము లామెసౌందర్యము
 నకుఁ బరిపూర్ణత గల్గించు చుండెను. అతీచించలము లగునామెక
 లిఁచగాపులు గాలములవత్ గి-భీరహృదయసరోంతర్గతము లగుమ
 నోమత్స్యముల నాకర్షించు ననుట యతీతయోగ్య కాదు. కాంచన
 పుష్పమాళికానులనిర మగునామెదేహమచ్చని కాంచినయుననినము
 దేవళిని గాంచి మోషఃప్రాంతము లగుమళికశలభాదుల ననుక
 రించు ననుట యుత్తేజ్య కాదు. జేనలోకమునకు నూర్వనివలె
 మానవలోకమునకు సౌందర్యపరిమావధి యగునాకాంతను విభాత
 సృజించు ననుట యస-భావ్యము కాదు. ఎంతటిక్షుర్యపరుల
 నను, నతీతవి-గుల నైనను, నాకొ శనమండహసచక్రకన్య

నచలిలఁ బాదాకాగ్రాతులగు గాఁ త్రేసికొనఁ గల వనుట యసంగ
తము కాదు.

రామామణి కీర్త్యుండవరమాపమే కాదు. దానికే నోడు పిద్యా
పాలునమును, గుళాగ్రమునలె నవినిశిత మగుబుద్ధియు, నటుమఁద
నమును గలవు. ఆమె పట్టపరీక్షయందు తీర్చరా లగుటయే కాక
వైద్యమునందుఁ గూడ మందిప్రాప్తిగమును సంపాదించెను. ఇట్టి
సౌందర్యవతి, ఇట్టివిద్యావతి, నారాయణరావునకు భార్యయై తో
నునీడవలె మెలఁగు చుండెను. ఇట్టిభార్యారన్నము లభించుటచే
నారాయణరావు మహానైభిషము పరిపూర్ణత నహించెను. అయిన
తొ ప్పతయఁ దత్కంఠానురాగముల దై యతసేకనుసన్నల మెలఁ
గుచు వైద్యమునందు భర్తకు బానటయై మాపురమున మంచిపేరు
సంపాదించెను. ఆ రామామణియు ప్రేమలక్ష్మి దగువిధమునఁ జికిత్సచేసి
రోగనివారణము చేయు చుండెను. ఒకప్పుడు నారాయణరావుర
లేచప్పు డామెయే స్వయముగా కొంతలముండ్లి కరిగి రోగమును ని
దానించి తగిన ముదిచ్చి నానమించేయు చుండెను. ఇట్లు రామా
మణి తనసుగుణములచేతను, సౌందర్యవిలాసములచేతనే కాక వైద్య
మునందలిసహాయసంపదిచేఁ గూడ భర్త సభికాన దభరితునిగా
వించు చుండెను. ఇట్టియోగ్యురాలను, నట్టి విద్యావతియు, నట్టి
సౌందర్యవతియుఁ దనకుభార్యగా లభించుట తనపూర్వజన్మపుణ్యవి
శేష మనిరానాయణరావు తలచు చుండెను. అన్నివిధములచేతను
దశ కనవచ్చుపతి లభించుట యిష్టమై విశేషమనిరామామణి తల
పోయసాగెను. ఇట్టియోగ్యు లగువైద్యసంపతులు తమయూర నుం
డుట తమయపూర్వభాగ్యమును వెల్లడించు మన్న దని మాపురప్ర
జలు తలచుచుసాగిరి. అందులో రామామణి వైద్యవిద్యావిశారదయై
శమాభ్యుదయిచుండుటచే మామానమగ్యావలు దక్కిన చలి మాపుర

ప్రేమలు చలనమనాది విషయమునకుఁ బరిమితము లేదు. ఈ విషయము లన్నియు
తనానుభూతియందు లభింపజేయు లాభమునకు గౌరవమును మునుపను వా
రిలోఁ గొందఁని భావించువారును ద్వేషించువానిని ప్రేమతో లేదు. అందుల
కాపాడుటలము త్వరగనుటమే కారణముగా ప్రేమ మత్తే మౌనము గలదో
విప్లవము సర్వవ్యాపకముననుపాత్తులై యుండుట నిష్ఠాముగదా!

3

మనశిరీమంసం స మేయము లగుచిత్త లిమిక్తియున్నవి. మనముదాసి
నైతెనును పం జీవిన యది యంతసౌఖ్యము నొందఁ గలదు. మనము
దాని నంతకష్ట పట్టిన నది యంతఃకష్టముల కోర్వఁ గలదు. పుష్టి
నాకాత మగు శోభనముచే నర్థస్థితి శరీర మభ్యాసవశమున ఫలములు
భక్షించియు పుష్కలుద్రావియు పుష్టిలఁ గలదు. మకోహరసౌధా
తర్భాగమున, హాసమాలికాతల్పమున, శియనించి సుఖించిన దేహ
ముకష్టము నిదాన్తరణ మనుకటికేనేల ప్తఁ బండుకొని కాలము గ
డిసఁ గలదు. చందనాదిసుగంధస్త్రియ లేపనముల నానందించుమేర,
బూదిపూతలచేతనే క్రియముగా నానందింప గలదు. మృదుల
నస్త్రములు దాల్చి సంతోషించుచది కర్మశము లగునాచీరలతోఁ
గూడఁ గలముప వృత్తి గలదు. దివ్యభూషణములచే నలంకృత మ
య ప్రకాశించున గ ముకష్టము దుష్ప్రమాళికాలంకారముల
కలవాలుపడి తిలకించుఁ గలను. ఇదియంతయు మానవుని మా
నసతత్త్వప్రభావము.

రాజమహేంద్రవరములో కొంతకాలమునుండియును
గొన్నిదిశములనుండి వచ్చి కాలయోగిని నివసించియుండెను. ఆమె
నయస్సిదనదధైర్యమువత్సరిమూలకు నివసించుండెను. ఆమె కానాయ
నప్రముఖుల దాల్చినను, ఈ దాల్చినచూకొక లఘువేదాన్నియునున్నను
నామెసో. వర్షమున కొన్ని రోజులు కొంతకాలము నిలిచి. ఆమె పూర్వ
స్వాశ్రమమునకు కనిపించునట్లు కనుయున్నట్లు చూచినవాగు గరి
హింపక మానకు. తనస్విస్థి వేచ మనలించించి హిమాలయశ్రమమున
దనమనోరథ మీదేర్చికొక రోజు మోచరి: మహాద్వితీయల నామె యొ
ప్పారుచుండెను. ఆమె శరీరమునందలి యింకాకపునుద్భవించినను గా
నవచ్చుచుండుటచే గామె యాశ్రమస్వీకారిమచేసి యెంతకాల మై
నట్లు లేదు. . మఱియు మోగిననుల కుండునట్టిసంశ్చయ యిగామెయు
భిమంజలమందు: గానరాకుండుటచే: క్షయయోగాశ్రమస్వీకార
మునకు వైరాగ్యము కారణము కా కలి న్నన్య మగు చున్నది.

ఒకనాడు గాల్గొనుగడియ లతిక్రమించెను. గగనకాసార
జలాంశర్కాగమున: జూలుపాము వికసితస్థ: జగదీశము: చమవ్రన: ను
ద్రబింబ మొప్పారు చుండెను. క్రూర- క్రూరత్వ మకలి చల్లచి
గాజుప్రభుత్వమునట్టి నంగులకు: బ్రజ లమందానంకభరితు లైరి.
కిండ్రిన విధమున, నోకొకహారమునకు: కాలసున్నపు: బూత పూ
రిన చందమున, నెలయుచున్నకాడుకెన్నెలలో నానాగ మోదర్చి
పరిణమ సుఖించు చుండెను.

ఇట్టిసమయమున నాబాలయోగిని మాధర్మనత్రమునుండి
శివుడగి మాధర్మరవీధులను గడచి నీల నతిక్రమించి పోయిపోయి
యొకయుద్ధానవనమును సమీకరించెను. గామాన్తరేనాగాయ కావులు
నివసించున కదియే. ఆమె ర్థయముగా గాశ్రమముగా గాహ్మ
దాశ్రమమును దాటి లోని కరికారు:

నాఁ డాదేశములు సాయంకాలవిహారము నల్పివచ్చి శాశ్వత
రోగభాగమున సుఖాననములకై నూర్చుండి నంద్రికానుభవముభ
విందుచుండెడిది. వానియందు గాఢిపూటభావనము చేయవేడు. అట్టి
సమయమున నాదోనిని వారించెదన నచ్చి నెలిచెను. ఆదంపతులు
చూపు నిర్భయము చూకొని బ్రసరించెను. వారామెలు మాధుర్య
రవ్యులై చేసికొను చేదకాలినిగా భావించిరి. అభిక్షయము గావ్య
ద్వారమునుగాని నచ్చిసంకులకు రామామణి కపితురాలయి 'హ
యస్యరముతో' 'అనియవలదీన వా' 'వ్య' కనియడిగెను.

యో:—నేను.

రా:—నే ననగా.

యో:—యోగినిని.

రా:—ఏల వచ్చితివి?

యో:—సంభాషించుటకు?

రా:—సంభాషించుటకా? బిచ్చమునకా?

యో:—సంభాషించుటకే,

రా:—ఎవ్వరితో?

యో:—నీతో,

రా:—నాతోనా?

యో:—అవును.

రా:—నీవే కేమి?

యో:—అఘోర.

రా:—అఘోరనా?

యో:—అవును.

రా:—(నవ్వుచు) భయంకర మగుచుండునాతో నున్నదివు

ఘోరపు కారి యఘోరపు కావు.

యో:—అది సత్యము గాదు, నీతాతదిగి కావలయును.

—:—ఓసీ! నీకిది నచ్చి నట్లు కీలక దూరముగాఁబోయి.

యో:—నాకు వి ముగియునంతవఱకును నేను బోను.

—:—(వెలుగుచు లతో) ఇదివఱదాక ప్రమాదడి యిప్పుడీ నచ్చి యింకను నెప్పుడు లోకము లెల్లగాలి ననుభవించు చుండెగా, మా పుతిమును నీతాత సన్నిహితమునకే కావించితివి. ఓసీ పొమ్ము దూరముగాఁ బోయి.

యో:—నే నన్నది సత్యమే. నీపుతిమును నెలుప శనిగ్రహ మనే, ఆమాట చుమ్మాటికిని నింకను. ఓసీ! గుప్త్య రాణా! నీవసూ మాగ్రస్త నీ పండువంటి మాకాపురము నుల్కి నాపుతిమును కుంఠిపాలు నాపించినచాతకిని. నన్ను నీవు నీవుమాత్ర మెప్పుడు నుభవింప నీ మానెననుకాక. నానీవములో నీవ మున్నంతకాల మును నీవు నును నెడగొట్టి నిన్ను నానాకష్టములపాలు నొంది నిచాలిం నున్నునేవత్ నీ వన్నియు నను నచ్చుము." అని మా గ్రహ నేరమునకు బలికెను.

ఇంతలోపల నానచ్చిగది కామాక్షి యని వెలికితొని యా మామ : చుచులితహృదయ మై మందుల కేది స్రవ్య శ్లక విరా వ లయునో నె యింకనును చుండ నా యోని వెదియు నామె. "ఓసీ! నీవు ప్రాకారము నడుపు. ప్రేమాదికి న్నభావస్థి మగునీ నెనను వేలిహీనాత్మపు. నిద్రాన్యసమయమున మాములకి నెల్లమెల్ల గా, నచ్చి మును ను న్ననాకలింపములను పలుకును, మోహన కము లగునకనకనమాలు పలుకును, నానునోహకుని గ్రహుక్రమ మునా కివలనో నీవు నానుని మాయలు నుల్కినకులన్యభావపు నీ నీ — మానానకన్య — మా నీకు ననుగుటివగా దేలిక ను

అంతచిన్నపు చివరికి వంట! గలయున్న పరికిల నచ్చితి నంట! పం
యు సత్ప్రసాదము పోనినో నాచదు వెంతులకు? కాల్పనాః పద్య
భ్యాసము తనతనము దిద్దుకొని తనప్రసాదమును విశ్రీకరించు
కొనుటకుఁ గాని మఱికొన్నితప్పు పొనర్చుటకును ప్రసాదమును
మఱింతకుమ్మిల్లినతముగాఁ జేసికొనుటకును నందు." అని నానా
లిగముల నిందించుచు నెను. అనాకృతములు రామామణి కే కాక నా
రాయణరావునకుఁ గూడ గర్భవశ్యమకము ప్రముఖమున గల
నానభిప్రాయం. అయినను నారాయణరావునకు కేమియుఁ మాధా
న మియుఁ పలకదుకొన లేదు, తయినను లేదు, యథార్థమున
చక్కాఁగియు చున్నవర్తనయిది. విస్తృతముననున్నది నన్నుఁ ది
వరణింపఁగా, శ్రీమదాచి తాని చూపుకోఁగలఁగా, అంతటి చిరుగి
తోపలఁ దనతో నచినా భావమున నున్నచి నభిప్రాయము. నీ
యూను సర్వస్వము కాక గూఢములను నున్నది వ్యాధిలములను
గూడ చింతమనముతో నొనరింపఁగల్గెనట్టిది, నీచుని నానాధానము
చెప్పఁ గలఁడు? కామాక్షి దనస్వచరాచిదు రాగములను బలుటయు,
నది వినియు విచరింపఁగల్గిన గుఱుకుట క్కువలెండ నారాయణరా
వునకుండుటయుఁ జూచి రామామణి కాలుఁ బోకి, సకాలభయం
వలెఁ గోపాక్రాంతచిత్తి యై గోలించు, యోగినిని గాంచి "ఓసీ!
భీషుకురాలా! నీతలకుఁ దగినట్లు మాఱుచును. ఎదుటివారెవరె
మాలోచించి మఱియు సంభాషింపఁము. నీ పట్టు కోరిక నచ్చివది
మున పడంస వో విని యొప్పున కెవ్వరు? మానాధానమును
తేకయో, పూర్వధర్మమిది నని డలించియో, నారాయణరావు
చూరకుండెన నారకుండునుగాక. నే నట్లుఁ గొరిమింపఁగలను గాని.
ని నసందర్భవచనములు పల్కిన నాదనముచే నెవ్వరు? నీ పట్టు
నేను నారాయణరావు గాని ననించి నానలలోఁ బూరించుకొని

జ్ఞాడ లేదు. నిన్న విన్నదింప నేను వానికి బోధింపజేయు. స్వనుకమును విడిచి కైస్తవమతస్వీకారము చేయు. పని కి నాని చాన్దింప లేదు. నవనాగరకళిఖామణి యగు నారాయణ గావు కలిమనమ్మ నను నరించి నర్తించి తీర వోలిని. నీ క్షేమమును బూర్వ కాలపుపిచ్చిని వెడలబోయు చుండెడిదానవు. నాకు నీవెక్కువము నొకకాని మోచ్చి యుండెదను. నా కెంతకాలము స్వస్థమును తిచికొని వత్తికొని గలను? నన్ను లక్షించినదియును నేనాని ప్రజ్ఞించితినిగాని, నన్ను జేడ్డాడు నుని చేసిరింకను లేదు. . ము చాచేసిని జేయు యును లేదు. ఎట్లుండ నన్నెందులకు ని నుండును? నలసిన వో నారాయణ గావు గాని నెచ్చినదనము నీ ప్పించెదను కమ్ము. అని పట్టు చుండి నానెగిని యాకడ వాక్కులుండు. మీ పనిని నొక యె యిట్లునియును:—

అట్లే గుర్తుల! ఎంతకులొడివే? పితా ములము బో
న్దు కలసి చు చున్నావా? చిన్ను జేగిమించి పొంచినావా? నా
చి బలాత్కరించి కైస్తవమతావలంబించిగా కొనచ్చిన పుష్పము?
నీవేకిది? గామనోహరునిమనస్సు చిచ్చివేసిన హృదయపు
నీజేకదా? చిచ్చు వని ము కల్పించుకొని నర్వదా యాయనచేత
గుండ్చుండ నామందిని పెట్టిగా నర్పించి చెప్పుచు నన్నెల్లప్పుడును
నలకృతముగఁ జట్టుకొనియున్న తదేయప్రేమానుబంధరజ్జువును గ్ర
మక్రమముగా నడలించి కుటిలహృదయపు నీ వే కదా? ఈవిషయ
మున వారిత పె్ప మున్న? ఆత స్వంతయు నీజే? యువతీకూ
చుగ్నిబాల్వాలానదృశ మై నన్నిధిచి వెలుగననుండఁగా లోహ మాయ
మైనను బురుషునిహృదయము ద్రవించిపోదా? దుష్వభావ పగునీ
నహవానసంపర్క మతనికి లభింపకపూర్వ మాతము నన్నెంతగాఁజ్రె
నించు నుండెనో దై వమోక్షమును. మాహృదయము తెలుగును.

లోక మెఱుంగును. అప్పుటిమాదాంపత్యాచూల్యమును మెచ్చుకొ
ననివా కొక్కనగలుగా: వాడు కచ్చిపంపిములను బోయి
వచ్చినతర్వాతనైన నా వ్రాని కించుకేనియు: బ్రేమ తక్కువదా?
లేదు, లేదు. నావోకి గాయ: దున్నవృత్తామరాగమును సరింపఁజే
యుటకు హేతుభూతపు: వే: నావతినువచ్చి ననువర్తిచితిరో లేరో
నీ కేమి వదియును. కనపడనువచ్చునను: దెలియును. నావనన్నుచ
ను: జెలియును. అప్రిముగాలా! వీసస్థానాచియులను: కచ్చిపంపి నని
యాయన యెచ్చుచూల పచ్చివో యును. నీవతి నేను నావతి
యతి: లాక్షణికము: వో: బాని నావతి నేను. నన్నునులదేవనే పతి
చిత్తము నావర్తిచుకొని, మున్ననవదెసిరి, నిలుచిరి. కచ్చి
మే మునెదరలభింపబడు: నను: చుడి మును: మును: నెఱిచి నా
కచ్చికునెచ్చి కచ్చిచి: నీ కచ్చి: నావతి: వో: చు: నను: నినుఁగుము
నా: వో: గొల్చి నేను: కచ్చి: నావతి: నా: అచ్చు: చున్నపి: హా
ము: నా: వో: వేయ: నను: దేవు: కచ్చి: చా: లి: కచ్చి: హా
ము: నా: వో: చి: చి: నీ: కచ్చి: చు: చా: ము: కచ్చి: హా: కచ్చి: గలదా
నపు: నెంత: కచ్చి: చు: చి: నా: వో: చి: రావు: నా: కచ్చి: నా: ము: చు:
చు: నా: అచ్చు: చు: కచ్చి: నను: నా: వో: చి: రావు: నా: కచ్చి: చు:
నేను: చు: చు: నను: నా: వో: చు: చా: కచ్చి: చు: కచ్చి: చు:
మా: కచ్చి: చు: చు: నీ: కచ్చి: చు: చి: కచ్చి: చు: చు: కచ్చి: చు: చు:
ననే: నచ్చి: చు: మున్న: ము: చి: చు: చు: చు: త్ప: చు: చు: మా: ఛ:
నను: చు: నీ: కచ్చి: చు: చి: కచ్చి: చు: చి: నా: వో: చి: రావు: నా: కచ్చి: చు:
చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:
మొ: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:
నా: వో: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:
నా: వో: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:
నిన్న: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:
నిన్న: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు: చు:

అని పోవు చున్ననా కేసినమేల? మామనమున . నాకితే కంకణం
భక్తి, మామనమున నానల మోముపేమోమామలు తేవు, నామ్రయుని
ప్రతిమాపము నాహ్మకమునర్థమున నెల్లపుడును ప్రకాశించుచును
యుండను. అతని బుద్ధిచుకొనుచు నాజన్మమును సాధికిపొలుచు
కొందును. అయినను నానాగుని నిలిపిపమును సంపర్కించి పోవుచు
కును, నీవు చెసికపాపం ద్విము కోవమా జున్నాటించి సమర్థుడను .
మును లోకమునకు వెళ్ళిందొరుతుకును విచ్చితిని. అంతయ కాని ధనా
శచే రాతే" నని పల్కి మనచ్చున కొకసారి ధర్మకు నమస్కరించి
చినాలున నటగుడి వెడలిపోయెను.

ఆయోగని స్రగ్ధాని చునంతకాలమును నారాయణరావు
స్థంభాకృతి వహించియు జేచు. అది విన్నప్పు డతని దేహము హ్మక
యముతోగూడ ఉలకొంచెను. కలననుసమ్మం జ్ఞానను సత్యము కన్నీ
టిబిందువులను బ్రవహించుచు నారంభించెను. కాని రామానుజు
చూడకుండ హాని గుడిచికొని ధర్మము పహించెను. రామానుజు
ధర్మకతి యైనను పంచలితహ్మకయ కాకపో లేదు. నాది ధర్మక
గడియకాలము నానముద్రాధారు లై నిట్లూర్పులచే హ్మకయసం
తాపముల వెల్లడించుచు గూర్చుండిరి. అంత నారాయణరావు
ధర్మము తెచ్చికొని వికలహ్మకయ యగురామానుజుని నూచి "ప్రి
యురాలా! ఆమె మొదటనే పిచ్చిది. అసై నామె మతంతభ్రాంత
చిత్త మైనది. అట్టివారిమాటలను లెక్కంచుకొన రా" నని పల్కి
యామెతో లోనికి బోయెను.

కనాడు కుటుంబరావును శ్యామలరావును నీక్రిందివిధమున సంభా
షించిరి.

కు:—శ్యామలా మనస్కరమైనానము స్వస్థమైనది. భోగోన్మూఢు
గుగుకార్య మంతయును దృఢిపోయినది.

శ్యా:—అవును. అందులకే నేనుకు విచారించు చున్నాను.
అభోపాలరా వంతసాహసించు నని యనుకొనలేదు.

కు:—నేను గృహపరిశీలనమునకై పోకయున్నచో నిట్లు జరిగి
యుండక పోవును.

శ్యా:—అవును. మీరున్నచో భోపాలరావుసాహసమునకుఁ
బ్రతిక్రియ నెఱుంగే చేసి యుండును. అయిన నశకు వించి యుం
డును. గానివలన మనకార్యము కఫల మగును నే నైన సూరకుండ
లేదు. వాడు చూపినసాహసమునకుఁ బ్రతిఘటించి నానిని బంధిం
చితిరి. కాని వాడు విషము ననుదన్నట్లుమాత్రము గ్రహింపలేక
పోతిని. నాఁడట్టికొర మాచరించు నని స్వప్నమంతైనను కలంచి
యుండ లేదు. అప్పటికిని నాకు నమాలు చుండులు చూచి రోమమని
యడిగితిని. క్షిప్తి యని నాకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. సత్య మని
నమ్మి యూరకుంటిని. అదియే మిక్కిలిప్రమాదించినది.

కు:—నాని కది యెట్లు లభించినది? ఎవ్వరైనను నచ్చి
నాని కావిషము నిచ్చినాగా? నాక యది నానియొద్దనే యున్నది?

శ్యా:—నాని కెవ్వరు నియ్య లేదు. బంధనప్రాపించినాఁడే
పినపిన్నులచే నాకు తన ములనుండి చెల్లిన సంకలిహించి నోట

వేసికొని యున్నాడు. అది వినిపోన వివరము దినుచున్నాడు. దిన్న
యూహాపాద్యకము వేక గానాదు.

కు: - వాడు తిన్నది వివరములలో గుమ్మరికిచ్చి ముసది
వేసి కో నంత వేసియుగాన గానాదు దానితోవు.

శ్యా:—మీ తిన్నది సత్యమే. కాని నా కొక్కనదియును.
ఎంతటిమహావరాధి సాక్షాదు కన్నా సర్పించునది వేసప్రచురముగా
విలుపుకొన యెన్నింటియో నాది. ఎంతియో వేసప్రచుర విన్నవకునా:

కు:—నీ వన్నది సరి కాదు. నోపాలరా వడరాధి యన్నట్లు
స్పష్టమైనది. మనచేతులలోకి స్థిరాదు. మనము గాగానాథలశాస్త్రీ
యోస్థిరతు మని వాడు డేము గురు. అట్టికిష్టము లన్నియు చుట్టకలె
చుట్టయే మేలని వాడు. నెలలగెలె. మట్టియో సమాచారము.
మనస్థితి మగు కోరినంపు ముసలి యిప్పాతముగా నున్నదని
మనకుం దెలియును. మీ నా కోరినంపుమన సంతానిగించి వాడు,
శ్యామ బ్రహ్మయందున్న తనమూలమున దిక్కునచా ర వడప్రచుర
ములని వెల్లడి కాక నానావు. అట్లు చేయు విష్ణుముతేక వాడు డిట్టి
సామానముల కొడిగిట్టిగాన. ఆపని గూడానాథుడు చేర జేసిపని కాని
సామాన్యముల నాడు.

శ్యా:—మీ నామి చిహ్న సత్యము కావచ్చును.

కు:—వాడు మనలోనుటలచే దిక్కునసంధ్యము చిరపాయ
ముగా ను ములదో కాని మనచే గూనముగంతకు వర్తకము కావించి
నాడు. ఈ వోయు గాని నాకు లును వా చి మూలంబోగాని 10వార
నగుటచే. నోరినవానికి చిహ్నముగాన బ్రహ్మపడిన. అయి సత్య
తనములు మనకు లభింపజేసినో నోపాలరావు గాని గుని మనము
విరయింప లేము.

శ్యా—కల నిర్వయించ లేము? ఆపట్టున ప్రాములు నాగి
యింట. నాకు పతనం కొంగ యని నిర్వయించ లేక పోవుచుంటా?

కు—అది మా నీయూహ? ఆరంభమాలో? ఏది పాండిత్య
దిన యుద్ధములకు బ్రహ్మచర్యము సంతకం చేసినది నెవ్వరికైనా
గురు? అట్టివిగ్రహముతోనే గోపాలరావు ప్రభువంద్యములు చేసే
యింట నుంచు కొనెను. లేనిచో నట్టివని చేయవలెను. వీరిచేత
యులుకు భగవద్దేవుడు తుత్తము సత్పాదించెను. ఇంతకు నాచోట లుద్ధిర
మారు సమయము బహి తమ పైనితత్వము వెల్లడించినాడు కావున
నే మన మీరాచారకావ్యము నైనను నేను గలితెను. లేనిచో గోధూ
వాచిత్య ముచునుగాడ న్నిట్లు నమలు చూడవలసినదే?

శ్యా—అవును.

కు—ఇక మీరైన నాచోటను బహుశా చూడ వై న్ని
మాగు. వారిచేత లరయుట మనకు మిక్కిలివందనకాదు యగును.

శ్యా—ఆచోటను కదాగికు లనియు గసాయనశాస్త్రాని
చూడు లనియు మన ముచుకొనిమిగదా! ఆచుర్యములను అట్టి
చోటలజూడ లరయ నరయుచు కాని అది సామాన్యకృత్యమని కాదు.

కు—ఇక నావిషయ ప్రా విచారించుట గత. అనేకులందఱు
నగు. దాని చేయు? కాని—

శ్యా—ఏదియో చెప్పవలెను.

కు—మీయును చేకు. అది మనకేదనిగమించక సంబంధి
చికిది కాదు. ఏ సంగంతరము.

శ్యా—అయినను మీకు చెప్పవలెచినది చెప్పెను.

కు—ఇట్లుగనాకాయ ఇరావుకానిమిత్రిని సంగతించుకొన
పతనము కావునాహును. కాని నా కది అభ్యయము కా కున్నది.

శ్యా—అది యంతవలభ్యము కాదు. ఈపురములోని తగు మునుష్యు లొకరినొకరు సకలసంభముగా నభివించినకావ్యముగాని నే హము మీకుమాత్రము లభింపదా? కాని మీమాత్రోచనము వేయగా నున్నది అది గుచున్నది.

క—ఏమది?

శ్యా—నా నాయకరావుగానినై. మీమాత్ర ప్రసరించుచున్నది నాయకాహ.

క—కావచ్చును. కాని నేయుద్దేశముతో ప్రసరించు చున్నది నీయభిప్రాయము.

శ్యా—(అనుమానించుచు నొకకుండును.)

క—నీయభిప్రాయము బోధపడినది. నా నాయకరావుగానిని నేను కోరునిగా భావించు చున్నట్లు నీ పూజించు చున్నావు కావా?

శ్యా—(పేరకుండును.)

క—నీ వెప్పుడు నట్టిమాట లాడవును. అట్టితగుమనుష్యుని దొంగ యని మన నున్నచో నదికారుజే కాక అోకులుమాడ మనల నిందింపగలరు.

శ్యా—అవును. నా కితనియం దనికొరవము గలదు. అట్టి నక్షురుషుడు ముఖ్యముగా నీ దుష్టము నాయభిప్రాయము. కాని మీకు నందుమూలమునకాదును లతచిహ్నముగనుక నదిమా ముందుచే నా కనుమానము కల్గినది.

క—అతనివైఖరిని సంపాదించుకొనుటకే యట్లుగి యు న్నాను. ఎప్పుడో నే హము చేసినను ముందుగా నానిపుట్టుకా కోర్కె తము తెలిసికొనుట నాస్వభావము. అందుచే నా నాయకరావు గానినై త ముడిగి.

శ్యామ:—కాని యతనివృత్తియు నా కేమియును నోయదు.
నాకేమిదు. మి యచ్చరికను నాడ దెలియదు. ఇంకొకడు మనమో
దూసంఘమున కతడు సంబంధించినవృత్తిచే నతనిని ద్రోశము పునకు
య్యగానే తెలియదు. ఒకవేళ మనవృత్తశామ్యముగారి కేమియు
నను దెలియునే మో.

కు:—అతనికి మాత్ర మెట్లు తెలియును?

శ్యామ:—జన్మముగారివలె నతడును క్రిష్ణ నమతావలంబుడు.

కు:—అట్లయిన శామ్యముగారి నకునుదము. దాని కేమి
గాని నారాయణరావుగారు క్రిష్ణుడు కాకపూర్వ మాతనికి
భార్యయొకతె యున్నదట! నీవు విన్నావా?

శ్యామ:—లేదు. మీ కెట్లు తెలిసినది?

కు:—నారాయణరావు మొదట బ్రాహ్మణుడయినట్లు
తనను చున్నది.

శ్యామ:—అట్లు పోల్చుకొన్నాను.

కు:—అతనిపూర్వపుభార్యనుబట్టి యట్లు హించితిని.

శ్యామ:—అయిన మీరేమి మాచితిరా?

కు:—మాచితిను.

శ్యామ:—ఎక్కడ?

కు:—నారాయణరావు గారియింటివద్ద మొన్న రాత్రి నేను
వేషాంతరమునఁ దిగును చుండగా నావ్వు భార్య యగురామావ
ణియు నామాయును గలహించు చుండెడి. అది చూడ నాకు బలె
యిదిభాగవతమున కలిగిష్టి సత్యభామను ప్రియ పట్టినాడు.

శ్యామ:—అట్లయ్యెను. ఇది మా కేమియును దెలియదు.

కు:—అట్లు ప్రియభార్యయుపన్యాయము నీన్నచో నారాయణ
రావుగారు మరలొకనుక తగిలినట్లుచూడెను కాడని నాయనుమానము.

శ్యామల:— సుఖముచేసినది నీ కౌశల్యము మొదలైనది మున్నగునది.
 శ్యామల:— నీ కేకాదు. “వివిధములను నివసించుచు నానందమును
 పొందుదును. అందులకే నారాయణరావు కౌశల్యమును ముగించి
 చూడును చుచున్నాను.

శ్యామల:— అతనివృత్తితము లెవరిని సజామర్యాదునకు మాత్రము
 పరిమితమున తెలుసు. అయినను మన కనునకు వ్యవహారముతో గేమ
 పడినప్పుడు యతనిని ప్రేమతో నమ్రము చేయడం జోషం చేసిరి. ఇది నా
 నిరంకుశము. దేవునినగు ముచ్చముగించి. తన మాత్రమున లోకమున వచ్చు
 నా? అని వలెకి పడిలి పోయెను.

అను తాము కుటుంబరావు నిజలో “నేను వాస్తవిక కౌశల్యములకు
 ముగించి పోయితిని. యిది నీ లోకు లను మానించు చున్నాను.
 దానిని నీ నా కేమియును ముని పోషించునో. ఎట్లయిన దానిని
 నీ కేమియును నా ముగించి నీ కేమియును నీ కేమియును నీ కేమియును
 గీతమును ముగించి చూచెడిను” అని తెలుచెను.

X

శ్యామల:— సుఖముచేసినది నీ కౌశల్యము మొదలైనది మున్నగునది.
 శ్యామల:— నీ కేకాదు. “వివిధములను నివసించుచు నానందమును
 పొందుదును. అందులకే నారాయణరావు కౌశల్యమును ముగించి
 చూడును చుచున్నాను.

[illegible][illegible]

ప్రయాణము. ఇది మొదటి ప్రకారము క్రితకృత్యమును కా లేకపోయె
ను. కనుకనుకా సుమారుది అభిప్రాయము. ఇది క్రితము నివారించిన
తన నుండియు లేదు" అనియెను.

శా:—(తనరహస్య మంతర జనులగు సరుకొని) అయ్యా!
అవును. రాత్రియందు నిద్రమకయురని లేదు. సడలకొనియును చే
యవలసి నచ్చినది. అందుచే నిద్రించునను. సరియే. దీనికేమి? మీ
ప్రయాణము తెల్లనా?

క:—ఎందుకొప్పుదురు? ముగియించితిమి. ఇది లింగమునకా
ద్యము సలోన్ముఖ మయ్యుచున్నది.

శా:—తనలానాయకునిగనుక వికారా మీ దిగుదున్నది?

క:—అవును.

శా:—అయ్యా! అర్చనము. అనిపాలకా నర్తకా దిని
నే నెన్నుకొని వలరని లేదు.

క:—అది సంతోషమున నున్నవా క్రితకృత్యము లగుట చేతనే
మారు ముక్తికృత్యముగా నున్నది. ఇట్టివోలు మీనంకితము తగిన
సాయ ముగొప్పన పోయి ననవలెగా బట్టికొన నవచ్చును.

శా:—మీ నాయకులకు మీకు నాయు ముసకము? మేము
చేయున దే సో చెప్పుడు.

క:—ఏమియును లేదు. మీకు బలినినంతవలకు రహస్య
ము మారక చెప్పువలయును.

శా:—(అర్చనముతో) అ, ఏమి? మీకు బలియనిరహ
స్యముల నే నెఱుగదా?

క:—ఎక్కడినుచో చెప్పుడు.

శా:—(ప్రార్థనాసాధితతోచమున) నాయుక్తినినంతవలకు
మీకు గావలసివది లేదు.

కు:—పోనీయి. నావచనములకు సమాధానము చెప్పుడు.

శా:—అధ్యుత్తర మేమిది? అపగించు.

కు:—మొన్న మనచేతకు వచ్చినశవము పోలేనుభవజన

దని మీకుఁ జెలియుచున్నా?

శా:—అవును. మీ కట్లే నిర్ణయించి కంటకావా?

కు:—అది రామస్వామి యచువానిని.

శా:—కా రమ్మకు.

కు:—ఆరామస్వామి మీ కత్తాప్తుఁడటగాదా?

శా:—పోలేనుభవజనలో మాన కాపులు గానివాఁ డెవ్వరు?

కు:—అందులోను నెక్కడు.

శా:—అధి కార్యములముస వానికే బ్రాహ్మించినమూలదిల
నొకరికెందుల వ్యాయములు కష్టించి రక్షించితిని. అందుచే వాడు
వన్ను సముగా భావించువాడు.

కు:—అతనిని మీ కేకార్యమున నైనను నియోగించినా

శా:—నీ కార్య మనగా?

కు:—కార్యస్థానమునకు సరిబంధింపని కార్యము.

శా:—అట్టిది నా కేమి గలదు?

కు:—ఈపురమున మీకు శత్రువులు పెక్కు గుర్నా కలు,

ఎవరికైనను.

శా:—అవును, నీమీ! నాకు క్రమమేమి! అట్టివాఁ డెవ్వరును లేడు.

కు:—అదియేరావుప్రశ్నములవలన సామ్యాలున కనుమానము కె-
చ్చు నారంభించెను. తనకమాన్యములగు బయటఁ బెట్టుటకే యశఁకు
నచ్చినట్లు గ్రహించెను. అతని కేమియును జెలియనీయరా దని
నిశ్చయించుకొని శామ్మా లంగునకుఁ బోవవలెకమునఁ బ్రత్యుత్తర
మియ్యఁ జొచ్చెను.

ముప్పునాని నా కష్టాపక దలచి యుండ వచ్చును. నా కెప్పుడో నే నెల్లు డెప్పుగలగు? ఏచుమునను విగాన నా కొనర్చినయుపకార మునకుఁ గృత్యతాపూర్వకవంకనము లర్పించు చున్నాను" అని జగము పలికెను.

కు:—అయ్యా? నీకు విగృత్యతాపూర్వక వంకనములకై రా.లేదు. నాకోరినది వేళ. పోనిండు నాదినిగూర్చి విగానఁ దెలియ గలద విగా లేదు కెప్పుడ గలగు? గానిలేదు? ముఖిగొనయదము నెడను చున్నాను. కష్టము.

శా:—నాకుఁ దెలిసినంతవఱకు విగానఁ దెప్పుట కధ్యంతరము లేదు. అగునుడు.

కు:—విగాన రామామణి నెఱుఁగుదురా?

శా:—విగాన వేయుచున్న నననననప్రగత మో శలఁ దెదను.

కు:—విగా రాగ్రిహి-దిన నే నీమియు ననలేను. ఇది యచ ననరము కాదు. ఆమె నెఱుఁగుదురా?

శా:—అవును.

కు:—ఆమెను విగాన ప్రేమించినమాట వాస్తవమే కాదా?

శా:—(గంధీరస్వరముతో) ఈవిగాయనుచిత ప్రసంగముగకుఁ బ్రత్యుత్తర పూయరాదు.

కు:—మిత్రమా ! ఇం ననుచిత మేమున్నది. పగుఱుఁడు యుచువి గ్రేమించుట తప్పా?

శా:—(హిరకుండును.)

కు:—శామ్యముగనూ! నాప్రశ్నములకుఁ పూను సమర్థు యగు గల్పింపగుఁడు. రామామణివృత్తాంతము విగానఁ దెలియవ చ్చును. తన్నుఁజూచున నారాయణరావుగారిని గూడ విగా రెఱుఁ

కవచమును. నాదియు. తమను జెప్పదు. నాదియు జ్ఞుమగును
నాదును. అంతకుకాదు భేదియును లేదు.

శామ్యముగాను ముమాలోదిగెను. అప్పుడు తమమును వెల్ల
జేసిన కోరికను గూడ నావన కంధికించునే నా యన్నభయ
ము నందలిచ్చెను. అప్పుడా నమోదు గల్పిపుచ్చుటయే మంచి దని
భావించి “కుటుంబరావురా! నాకు వాలిచ్చుకొమ్మ మేమి పోలియును?
రామామ! చెన్నపురిలో నడుపుకొనుచున్నప్పుడు చూచి వ్రేమిం
చితిని. కారి యామెనన్ను ప్రేమించి వేను. అనచురక్తికాంతను శ్ర
మించుట తగదని వేను నామనస్సును చురలించుకొంటిని. రామా
మ! నీ పన్నగృహస్థుని కుమారిక చూచి చెప్పింతును. దప్పు
నాకితక మేమియును పోలియును. పిమ్మట నామెను నానాయకరావు
పెండ్లియాడెను. ఆనానాయకరా వెవ్వ కోరా కేమియును పోలియ
దు. నాకాతవిషాదచయము మాత్రము గలదు. రామామ! నానా
యకరావులు నన్ను గొరవించును. వేనునాదిని గొరవించును. వారు
భయులును మిక్కిలి చుంచువాని. అంతటిచోరులు లోకముననుం
డరవి ప్రజలందఱు. నాకున్నది నల్ల తోమ చున్న”దని చెప్పెను.

శామ్యము వారి యధార్థవృత్తాంత మి. కి. గి. గు. కందుచేత నో
కప్పిపుచ్చి యసత్యమును బ్రోవుచేసి చెప్పుమన్నాడని గ్రహించి
కుటుంబరావు కొంచె మాలోచించి యప్పుట్ల నంతకంత నధికము
గఁ బ్రసంగించుట తగదని మంచి మాతవియొద్ద సెలవుకొని
వెడలిపోయెను.

రామమహా ప్రవరమునఁ గలదేవాలయములలోఁ గోటీశ్వరాల
యము సుప్రసిద్ధి మొనరించెను. అందులయమునఁ జరిగిన శ్రమమున
తన సర్వసంపదలను యుండెను. అందు ముగించునట్టి పదనాదక
మొనర్చి భుజించి పోవు ముందును. అది దివ్యక్షేత్రమున
యోగమును సన్యాసులును వచ్చి యందు నివసించిరి. అందు
కొను చుండును. కొన్ని దినములనుండి బాలయోగిని నుండెను.
పాదాలను నేలమీదికి మొక ప్రతిమను బూజింపఁ గలము పుచ్చు
చుండెను.

ఒకనాడు కుమారుల రావు నాయంకాలపెహారాధిము గోటీశ్వరాల
యమువంకఁ గోయి మరత వచ్చుచు నాదేవాలయమునఁ బ్రవేశిం
చెను. దానికొకపక్క బాలయోగిని నూర్చుండి పదము చేసికొను
చుండెను. కుమారుల రావు నాయంకాలపెహారాధిము లచ్చటికి
వచ్చియుఁ గృతార్థుఁడు కాక మరలి పోయెను. నేర డిట్లు కాక తన
యదర్శనము లభించినందుల కతఁ డమరదానంద మొనఁ గొనెన్
ను. గోటీశ్వరుని సమర్పణముకంటె గాబాలయోగిని సందర్శనమే
యతని విభిన్నతర గా నున్నట్లు తోచుచున్నది. అట్లే కానిచో
నాతఁ డాదేవాలయమును బ్రవేశించియు దేవతాసంకర్షణ మొనరిం
పక యాబాలయోగిని చిత్ర స్వర్ణభేరితోఁ జేసితిని యుండ నేల.
అమె పూర్వాక్రమమున డాక్టరునారాయంకాలరావు గారిభార్యయని
యతనికిఁ జెలిసిరి. గానాయంకాలరావు స్మృత్యంతమును జరిగికొనుట
కాకుండునరావలె తమోద్రావణము చేయు మంత్రము. కాని యెప్పు

వలనను సతనియశ్శ్రమము నెఱవేఱి లేదు. మొదట శామ్మూలువల
న డాక్టరు కరివ్వుని మరయవచ్చు నని యతఁడు నిలపెను. కాని
యచ్చటకు సతఁడు కృతకృత్యుఁడు కా లేక పోయెను. ఈయోగిని
నారాయణరావుపూర్వపుభాష్య గావున నామెవలనఁ జనమనోరథ
మీరజేరవచ్చు నని వృశచిశ్చయుఁడై యచ్చటి కడివరికు వచ్చియుఁ
గడియనిర్దేశము లభింపఁబడి హతాశుఁడు కావలసి పుచ్చెను. ఇప్పు
డట్లు గాక చూచు దిర్భాగ్యము లభించుటచేఁ దన్నుఁ గృతకృ
త్యునిగా భావించికొని యట్లే నిలిచి యుండెను. కానిచూచు యె
తనేపటికిని గిన్న పిప్పకుండఁబడెను గుంబరాపు విరుగుచెట్ట తత్ప్ర
మాణమున నున్నయొక శిలాపీఠమునఁ గూర్చుండెను.

కొంత సేపటికి యోగిని యస్థిలితనేత్ర యయి కుంబరాపును
గూడెను. కాని యేమియును మాటాడ లేదు. అతఁ డెచ్చట నెందు
లకుఁ గూర్చుండెనో తెలిసికొనఁజలసినయవక మామారు లేదు. ని
రహంబురా లగునామె పూసవకోటికో చేమిదని ? అంతఁ గుంబ
రాపు కాన్యార్థ గావున నామెకు సమస్య నుండెను. ఆమె యేమి
యును దీరింప లేదు. అతనితో మాటాడ లేదు. అప్పుడు కుంబర
రా వామె నిట్లు ప్రస్నింపెను.

కుం:—అమ్మా! మీ జేయూగు ?

యోగినిమాటాడ లేదు.

యోగీశ్వరుల కొకయూ రినుసయమ ముండదు గావునఁ దానె
ట్లు ప్రస్నింపఁచుట తగి ది సతనలో సమాధానము చేసికొని మరలస
తఁ డిట్లనియెను:—

కుం:—తల్లీ! నీ వెచ్చలగుడి వచ్చు చున్నావు ? ఎచ్చటక
బోవు చున్నావు ?

యోగిని మాటాడ లేదు.

కు:—అమ్మా ! నీ వింతచిన్నతనములో యోగాశ్రమము వలంబింప నీయి వేమి ?

యోగినిబూనడం చేను.

కు:—అమ్మాయీ ! పరిమందు వేలః సహారసుఖముః ధీమతి వలనఁ బుత్తము పరిపక్వ మైనవాఁడ యోగాశ్రమము సుఖప్రసము కా వచ్చును. అత్యుత్తమ కాల నిమిత్తవానికఁ దగును. నీ వేదోత్తరనిదుఃఖకారణమున నిట్టిస్మృతి సవలంబు విసర్జితుఁడవు చున్నది. నీ ముఖమునందు సామాన్యముగా యోగినియు, సుఖశాంతియు సంతృప్తియుఁ బొడరా కున్నది. అసిహాయ పగులు సరాశే నై యిట్లు నావా? నేనీపరమమౌనోక్తయధికారిని. దేవతాసంపర్శనాఁ యై యిట్లు నీకి వచ్చి యుండఁగా నీవు కిలఁబఁ బడితివి. నిన్నుఁ బూజఁగాచే నాగుండె నీ ఆము పోయినది. ఇంతచిన్నతనములో నీమె యిట్లుగులు కుఁ గారణ మే మై యుండునా యని నామనస్సు పరిపరివిభములఁ బరితాప మొందు చున్నది. ఎందు చేతనో నీయందు నాకపరిమిత వాత్సల్య ముదయిందు చున్నది. నీ కేదయినను సాయముచేయవలయు నే మో చెప్పుము. తప్పుక చేయకును. నీదీనావస్థను బాలిపడిన నామనస్సే న నిట్లు మాటాడించు చున్నది. చెప్పుము. తల్లీ ! నీమనోదుఃఖమును దెలుపు” మని పలికెను.

తనపదనముల కామా సంతసించి కష్టసుఖములను దనతోఁ బెట్టి కొని సాయపడఁ దన్నుఁ బ్రార్థించునని కుటుంబరావు తలంచి యా ముద్రత్యుత్తరమునకుఁ బ్రతీక్షించి యుండెను. కాని మామె యేమియును బలుక లేదు.

కుటుంబరావు కొంతనే పూరికుండి మరల నిట్లనియెను:—

కు:—అమ్మా ! మామాయ వేమి? ఈయంత నత్యర్హతకరము

ప సనుభవించి మిన్న కట్టికునారాయణరావుగారి ముద్రాభార్య
వని—

ఈమారు పవని బడిన వెంటనే యాబలయోగిని యచ్చట ను
స్నేతనపెట్టుచును, బూజాపరికరమును దీసికొని పట్నాలున లేచి
వెడలి పోయెను. గురుంబరావు హతాశుఁ డై యింపకి మరలెను.

2

అరుణకాంతు లింకను బూర్వదిశాముఖము నావరింప లేదు. రాత్రి
నుండియుఁ బొదుకొనినతిమిర మింకను బూర్తిగా నశింప లేదు.
గగనతలఁబున నుడువపిత్తము లన్నియు నింకను సత్యగాన ము
ద లేదు. నిద్రాశాశబద్ధ మనుప్రాణికోటి యింకను, బూర్తిగా వి
ముక్త చెంది లేదు. ఇల్లినయమున కీర్త్యరాలయమున కొకపా
ర్శ్వమున నొక మూర్త్యుఁడు పులిచర్మముపైఁ గూర్చుండి నిమిలి
తనేత్రుఁ డై యాన మొనర్చు చుండెను. అతిదీర్ఘ మగునతనిపటా
కలాపము పశ్చాద్భాగమునంతటి నావరించి యుండెను. అతనిప
త్యవయవమందమును చుద్రాక్షిమాలిక లొప్పు చుండెను. అతనిజేహ
మంతటను పిఘాతేఘ్రాతలు వెయి చుండెను. భక్తికిటి ననుగ్ర
హింపఁ బ్రత్యేక మైనశింకదూరినతె సతఁడు గానవచ్చు చుండెను.
అన్మహామహునిఁ జూచినవారికందఱు నాతనియందు భక్తిశోరవ
గు లభియించు చుండెను. అతనిపేరు కల్యాణానందమఁడు.

నాడు బాలయోగిని తాతమీయందు నాన మా? కోర్కెనా? అయిదు బొచ్చునప్పటి కమ్మనా? యోగి నోచరించెను. అప్పు డామె కు గర్జనచూడంక మే మనచచ్చును? తాను యోగాశ్రమ మవలించినది మొదలట్టియోగినింగిచ్చుని నూచి యుండ లేదు. క్షణేమంకరం దగునందరూడే నాడు తన్నుగ్రహింప బ్రత్యక్ష మయ్యె నని యోగిని భావించు బొచ్చెను. నియండు భక్తికారవము లుకయించెను. అప్పు యుక్తమమానోహర్యైని బొంద నామె మోకు దగినగుచు లభింపకపోవుటచే ను దెలిసికొన లేదు. ఆయోగిశ్చగు నే తాత్పరాలు కాచిత నని యోగిని గాల్యకృత్యమాలు నెఱవేర్చుకొని యచ్చు నుగ్రహమున కై ప్రతీక్షించి యుండెను.

కొంతసేపటికి యోగింద్రుడు సమాధిని జాలించి కిచ్చి చూడెను. అతని కాబాలయోగిని ప్రత్యక్షమయ్యెను. అతడొమెను జూచియుండనివిధమున నుండగా నాయోగిని యదేనమయ మని యశనిని సనిరాపించి ననుస్కరించెను. అచ్చటనే యామె బద్ధాంజలియై నిలువబడెను. అతడొమెను గూర్చుండు మని కాని యటనుండి వెడలిపొమ్మని కాని చెప్పక పట్టునంచితో నున్న భగవత్తను దీసి యస్పృశ్యచ్ఛారణముతో గొంకెము చదివి స్వస్తి శ్లోకము చున్న సమయమున బాలయోగిని యిట్లనియెను.

బాల:—స్వామీ! మీరు లోకానుగ్రహార్థ మగుదొంచినశంకరులని తలంచు చున్నాను. సంసారసాగరమున బడి కొట్టికొనుచు దరిచేర లేక శ్రమపడు చున్ననానందాయవదలను దీరమునకుఁ జేర్చి

క్షీరచూర మివావరివారికి విహితకృత్యము. కావున గరుణానము
గ్రులునుమివావ నన్న శిష్యురాలినిగాఁ జూచిని యుద్ధరించును.

యో:—అయి కేనియును బ్రత్యుత్తర విషయ లేదు. కన్నె
నను నుజ్జ లేదు.

భా:—(కొంచెమునే పూరకుండి) యోగీంద్రా! మివావరి
దీనజనవాత్సల్యము నహం గూము. ఉదీనురాలియగు
ని కక్షింపును.

దిక్కు లేనిచక్షిని. సంసారము గోసి.
కాని యిందలివిధు లేమియు నా
క్కిలిపరితపించు చున్నాను. నన్ను శి
గమతము కుపదేశింపును.

స్వామీ! నాపార్థనను మన్నింపరా?

యోగీంద్రా! నాపార్థనను మన్నింపరా?

భా:—ఈనీరురావయ: ను దయ సహించరా?

యోగీంద్రా! నాపార్థనను మన్నింపరా?

భా:—నిష్కేతుకజాయమానకరుణాహృదయు లగుమివావరి
వారికి నీదురదృష్టనతియెడ దయ ఘట్టలేదా?” అని గుగళాతిశ
యమున హీనకంతి యొ పలికెను. అప్పటికప్పుడే యాగాలయోగిని
కన్ను లాశ్రుపూరితము లయ్యెను. కేతగిర్గదళముల నీనడించునామె
చెక్కు లకుణితము లయ్యెను.

అయివావస్థను జూచి యోగి నహంపలేక పోయెను. “అమ్మా
యో! నీ వెంకుల కిటు గుగళాంతుర: నీమనస్సు పరిపక్వము కాలే
దు. ఇట్టిగీకు యోగాశ్రమము చాలగూడ” నుచి పలికెను.

బా:—(కన్నులు ముసిచికొని గొంతు నవరించుకొని) యోగిందా! నామనస్సును బంధించిపాపపుటచేడమ రక్షు సెలవిచ్చుచున్నారు. సర్వసంగత్యాగిని నైతిని. నామనస్సు సంసారమును వోసి పరివర్తనము జేరినది. ఈనీనురాలికి నగిజనికు లుపదేశించి రక్షింపుడు.

యో:—అమ్మయ్యా! నీరూప మతిమనోహరము. అది యావనవిలాసములవే మిసమిసలాడుచున్నది. ఇట్టినిన్నుఁ జూచినచో యోగీశ్వరులమనస్సు లయినను జలించి పోక మానవు. ఇట్లుండ నిన్ను శిష్యురాలినిగాఁ జైకొని యెవ్వఁడు నీకుఁ జయి యుండఁ గలఁడు? కావున నీవు యోగాశ్రమమునకుఁ జగ వంటిని. నీ జేదో కోపముచే భర్తను జల్లిదండ్రులను విడిచి వచ్చి యోగిని నయినట్టు తోచు చున్నది. నీవు మనస్సును మరలించుకొని పోయి నీగృహ ముంకరింపుము. నీభర్తను జేవింపుము. ప్రేమకుఁ బతిభక్తిని మించి నతఁడోపాయము లేడు.

బా:—స్వామీ! న న్నిట్లు నిరసించుట తగదు. నేను గుప్తిత నై యాయాశ్రమ మవలంబించి జేదా. కేవలము వైరాగ్యముచేత నే కిదిని స్వీకరించితిని.

యో:—ఇంతచిన్నతనములో నీకు వైరాగ్య మంకురించుట యాశ్చర్యము.

బా:—ఆశ్చర్యమున కేమున్నది? నాగృహపరిస్థితులు న న్ని మార్గమునకుఁ గొని వచ్చినవి.

యోగి:—నీకు వివాహమైనదా?

బా:—అయినది.

యో:—భర్త జీవించి యున్నాడా?

బా:—చిత్తము.

యో:—అట్లయిన నీ మార్గము తగదు. భర్తను నేవించి తరింపుము.

గా:—స్వామీ! నాపతిచరిత్ర మేమిచ్చెప్పుకొందును? అది యత్సహ్యతము. అతడు మతాంతరప్రవిష్టుఁ డయ్యెను.

యో:—నీమతమును స్వీకరించెను?

గా:—కైస్తవమతమును.

యో:—అతఁ డట్లొనర్చ నవసర మేమి వచ్చెను?

గా:—అయ్యో! ఆచరిత్రమంతయు నతిహీన మైనది. తమకు వినఁదగినది కాదు.

యో:—అట్లు కాదు వినవలెను. నీచరిత్రమున్న దున్నట్లు గాఁ జెప్పుము. అప్పుడు నీ నతని విడిచితివో యతడు నిన్ను విడిచెనో నిశ్చయింపవలెను. అతఁడే నిన్ను విడిచినవా నీ నప్పుడు యోగమునకుఁ దిగుచువు.

గా:—ఆనీచరిత్రమును నాచేఁ జెప్పించి మఱచి పోవుచున్న నాదుఃఖమును మరల జూచ్చింపఁ జేయుట తగునా?

యో:—భయపడకు. నీవు చిగ్గోష వయినచో నీకు నుత్తమ మార్గ ముపదేశించి నీదుఃఖమును తుణకాలములోనే నశింపఁ జేసెదను. నీ వింతేనియు దాపక నీగృహచరిత్ర మంతయు వెల్లడింపవలెను జెప్పుము. సందేహింపకుము.

శాలయోగిని తనవృత్తము నిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

చుండువాడు. అది గని మాతండ్రిగా రి నేకవిధముల నాభర్తను
మందలించిడివారు. మఱియు నాదనకుడు తనయల్లుని కింకను నన్న
తనము నదలలే దనియు, పొరతనమువారియుద్యోగమునందుఁ బ్రవే
శించినచో నతనిప్రసక్తనము తప్పక చక్కఁబడు ననియు నాయె
దుట నప్పటప్పట ననుచుండెడివాడు. అంత మాతండ్రిగారు
కూడ న్వరస్తు లైరి. ఆయనమరణకాలమందుఁ దనకున్న స్థిరచరాస్తు
లన్నియు నాపరఁ బ్రాయించి యిచ్చివేసెను. ఇంక నాభర్త
యుఁ గృహకార్యభారము వహింపవలసి వచ్చెను.

నేను బతినే కైవముగా భావించి నాసంపదల నన్నిటిని బతిదేవ
తకు సేవేసించి సర్వకాలములందు నతని కనుసన్నల మెరుగుచు
నతని కమదానందము గల్గించుచు నుపచరించు చుంటిని. ఇట్లు
డి నాభర్త పరదేశముల కరిగి యున్నతవిద్య నభ్యసించి వచ్చిన
సరి మాటిమాటికి నాతో ననుచుండును. చిన్నప్పటినుండియు
మిమ్ము బాహ్యప్రణామము నందుకొను నేనిష్పట్టున మిమ్ము విడిచి
యిండుఁ జాల నని కంటఁ దడి నట్లుకొనెడిదానను. అయినను నా
భర్త తనపతనమును విడువ లేదు. నా క
ట్లయిన నేమి న నొప్పించి పశ్చిమఖండము
మనదేశమునకు వచ్చునప్పటికి నాలుగెండ్ల
ధనాదాయ మేమియు లేకుండ నున్నది
యిండుటచే మాచరాస్త్రము స్థిరములోఁ
పోయెను. నాభర్త యున్నతవిద్యావంతు
చేరినందునఁ దదానందముతో ధనన్యాయ
గట్ట మనిపింప లేదు. పశ్చిమఖండమునుం
ర్చిను నేను సర్వకాలములందును నేవించి

పరిపూర్ణ ప్రేమ కాన్పదురాల సయి సుఖముగా దినములు కడపు
చుండెడిదానను.

నాభర్త వైద్యాదివిద్యలయందుఁ జాలినంతచాతుర్యము సంపా
దించినను, బల్చిమఖండమునుండి వచ్చిన రెండుమూఁజేండ్లవఱకుఁ
దినతోడివారలతోఁ గూడి నిరుపయోగముగాఁ గాలము పుచ్చు
చుండెనేకాని స్వజీవనార్థ మొక్కకా నైనను గడించినపాపమునఁ
జూలేదు. ఇంతేకాక యథా చొక్కోకప్పుడు గ్రామాంతరమున
కరిగి నాలుగయిదుదినములదాకా రావలెను. ఎక్కడి కేగితిరని నే
నప్పుడయిన నడిగిన హా "ప్రియురాలా! రాజమహేంద్రవరమున
నున్ననాన్నేహేతులను జూడఁ బోయితి" నని చెప్పుచుండెడివారు.
మాజనకుఁ దీపురమునఁ చిరకాలము స్యామాధికారిగా నుండుటచే
నాభర్త చిరకాల మిచ్చటనే విద్యాభ్యాస మొనర్చెను. అందుచేఁ
కననహాధ్యాయులను జూడబోవు చున్నాను కాబోలు నని మానస్స
మాధానము చెసికొనుదానను. మఱియు నాభర్త సర్వదా కార్యా
తుకుఁ జే వల్లించు చున్నట్లుగపడచు వేళకు భోజనమునకైనను
కతనియుద్దేశ మిమియును బోధపడలేదు.
పము నచ్చునో యని తడభిప్రాయము నడి
నే సాహసింప లేదు. నే నప్పుడయిన
దువుకొని వృథాకాలయాపనము చేయుదు
మిద్యోగమును సంపాదింపరాదా?" యని
ఇంతవిద్య నేర్చుకొనియు శ్వవృత్తివంటిసే
ను. స్వతంత్రజీవనము చేయవలె నని యు
లను స్థాపించుట తప్ప నితరమార్గము లే
డెడివారు. అది యుక్తమార్గమే యని నే
ను.

ఇట్లుండ నొక క్రైస్తవకాంతవిద్యాభ్యాసమున కై యప్పుడు మామయింటికి వచ్చు చుండెను. ఆమెను మనయింటికి రాని వల దని యు, నామెసంపర్కము వల దనియు నే ననేకపర్యాయములు భర్తను బ్రార్థించు చుండెడిదానను. దాని కాయన యిష్టపడెను. తరువాత నా క్కాంత మాయింటి కెప్పుడును రా లేదు.

కొన్ని దినము లేగినపిమ్మట నాభర్త “ప్రియురాలా! వైద్య శాలాస్థాపనము చేయనెంచితిని. దానికిఁ గావలసిన ధన మిమ్మని యడుగ నానగలలో, కొన్నింటి నమ్మివేసి యామువేలరూపాయ లిచ్చితిని. అందుల కంతఁ దానందించి రాజధాని కరిి. మందులు గొని తెచ్చెద నని చెప్పి వెడలిపోయెను. పిమ్మట నాభర్త మఱి మా యింటికి రా లేదు. దినములు, వారములు, పక్షములు, మాసములు, గడచెను. కాని నాపతి మాయింటికి రానే లేదు. అందుచేత నాకు మనోవ్యాధి హెచ్చిపోయినది. సర్వకాలములందును దుఃఖితస్వాంత నై నిద్రాహారములు మాని వ్రతించు చుండెడిది. నేమి? నాదుష్టితిని జూచి పాలించువా డెవ్వడు? నాభర్తజాడలు దెలుపువాడైనను లేకపోయిరి. కొన్ని క్రైస్తవమతప్రవిష్టుఁ డయి యొక కాంతను వివాహ మాడె నని తెలియవచ్చెను. అప్పుడు నాదుఃఖివృద్ధి యెక్కుండునో యెవ్వరు వర్తింపఁ గలరు? నెంటనే దేహపరిత్యాగము చేయవలె నని నిశ్చయించు కొంటిని. కాని నాపతియందు దృఢముగా నెలకొని యున్న నామనస్సు నాకు స్వాధీనము కా లేదు. మృతి నొంది యొకవ్యవరంపరను నసింపఁజేసికొన నా కవకాశము చిక్కినది కాదు. ఆకవ్యము లనుభవింపక తీరి దని విధి నానుదుట లిఖించి యుండ నెల్లు తప్పించుకొనఁ గలను? నా కున్నసంపద లన్నియు ఫర్వార్థమువిని యోగించి సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి యోగశ్రమ మవలంబించి

దేశాటనముచేయ నారంభించితిని. నాపతిసందర్శనము చేయవలె నన్నయభిలాష మిదివఱదాక నా కుండెను. అందులకే యాతనిని వెదకుకొనుచు నీపురికి వచ్చితిని. అతనిని సందర్శించితిని. ఇంక గా, కెట్టికోర్కీయును లేదు. ఇంక నేను యోగాశ్రమమునకుఁ గడుదానా! తగినా? వెలసిండు. మిక్కిలివిరక్తి చెంది యున్న నా కు జ్ఞానమార్గ ముపదేశించి యిహలోకపుకష్టపనంపరచునని తప్పించి గక్షింపఁడు. ఇదే నా ప్రార్థనము.

అని తనచరిత్రమును చెప్పి యోగిని కేములు జోడించి నిలువఁ బడెను. అది విని యోగి జాలిపడి “అమ్మామీ! సశ్యమే. ఇంక నీవు యోగాశ్రమ మవలంబించుట కర్హురాల వని నొప్పుట కాటంకము లేదు. నీకుఁ దగినమంత్రోపదేశము చేసెదను. రాజోపు మాఘశాస్త్రమినాఁడు చంద్రగ్రహణము. ఆనాఁడు నీకు మంత్రగా జము నుపదేశించెదను. దానితో నీకు సకలకష్టములును దూరము ట్టను. నీవు విచారింపకము. నీభక్త యూవుగమునకే యున్నాఁ డా?” అని యడిగెను.

బా:—అవును.

యో:—అతఁ డెవ్వఁడు.

బా:—డాక్టరునారాయణరావుగారు.

యో:—అతనిని బెండ్లాడినకా. త వృత్తాంతము నీకుఁ తెలి యునా?

బా:—తెలియదు.

అనంతరము యోగి “అమ్మామీ! నీ విచ్చట నే యుండుము. పదిదినములలో నే నిచ్చటికి వచ్చెదను. అప్పుడు నీ కష్ట దేశించెదను. అంతనఱకును నీపతి దేవతాప్రతిమ నానాధించుకొను చుండు నని చెప్పి వెడలిపోయెను. బాబుయోగిని యదేక్షకారముగా నడుచుకొ ను చుండెను.

శామ్యూలు కూరహృదయుడు; మిక్కిలిష్టమైనదల కలవాడు.
 తనరహస్యదేశములను దుదకుఁ దనమిత్రులకయినను దెలియనిచ్చు
 వాడు కాదు. తాఁ దలంచినకార్యము విఫల మైనచో నతఁడు
 హతాశుఁ డై యూరకుండువాడు కాదు. అతఁ డొకకాంతను
 ప్రేమించినట్లును, నామె యతని నిరసించి వేఱొకని బెండ్లి యాడి
 నట్లును, వెనుక చెప్పఁబడినది. అతఁడు ప్రేమించినకాంత రామామ
 ణి యనికూడఁ జదువరులకుఁ దెలియును. ఈశామ్యూలు కుటుంబ
 రావుతోఁ దాను రామామణిని ప్రేమించుట వాస్తవ మైనను దన
 యండననురక్త యగుటచేఁ దద్విషయ మై నిరాశుఁడ నైతి నని
 చెప్పెను. కాని యది యథార్థము కాదు. రాజానుణి నారాయణ
 రావును బెండ్లి చేసికొన్న దని విన్నప్పటినుండి నీ విషయ విషాద
 కోరికయు లొక్కరి విజృంభించి జ్వాలాకరాని నుండునట్లును
 మునలె నాతనిహృదయము మండింప జొచ్చెను. అంతటిసోమరియ్య
 వలెని సామాన్యుఁ డగునారాయణరావు వరింపఁ గల్గె నని యతనిపై
 శామ్యూ లత్యంతమత్సరగ్రస్తుఁ డయ్యెను. శామ్యూలు రామామ
 ణిని జిన్నప్పటినుండియు నెఱుంగును. రామామణికిఁ గలపైతృకధన
 మంతయు శామ్యూలుచేతికిఁ జిక్కి యుండెను ధనముతోఁ గూడ
 రామామణిని దక్కించుకొనవలె నని శామ్యూలు ప్రయత్నము
 చేయు చుండఁగా నతనినోటిముందుఘముచు నారాయణరా వెగురఁ
 దన్నుకొని పోయెను. కావున నారాయణరావును వధింప నతఁడు
 నిశ్చయించుకొనెను. వధించుటయే కాదు. నారాయణరావును బర
 లోకగతుని గాఁ జేయఁగల్గినచో విధవావివాహమును సమ్మతించిన

క్రైస్తవమతప్రకారమునఁ దాను రామామణిని వరింప వచ్చునని కూడ నతఁ డాలోచించు చుండకపో లేదు. హృదయశల్యము నూడఁబెట్టికి ప్రియురా లగురామామణి సుందరవదనారవిందమును సందర్శింపకున్నఁ డనకు సుఖ మబ్బు దని తలఁచియే స్థలాంతరమందుఁ దన కున్నతాధికారపదవి లభించు చున్నను, దానిఁ దోసిపుచ్చి రాజమహేంద్రవరమునకు వచ్చి యున్నాఁడు.

శామ్యూలు రాజమహేంద్రవరమునకు వచ్చినప్పటినుండియు దనభటవర్గము నధికముగాఁ బ్రేమించుచు మంచిమాటలచే వారికి సంతసము గొల్పుచు, వారల యపరాధము లున్నచో మన్నించుచు వారిమనస్సుల ననలీలగా నాకర్షించెను. అదివఱకు శామ్యూలుకతి నచర్యలను విన్నవా రగుటచేఁ బోలీసుభటు లతనివలనఁ దమ కెట్టి యిక్కట్టు మూఁడు నో యని మొదట భయపడిరి. కాని యతఁడు చూపుచున్న గౌరవాదరములఁ గాంచి యంతటి మంచివాఁడు నుజ్జీయొకఁడు లేఁ డని వా రందఱును విశ్వసించిరి.

అందులో నిర్దురుభటులు శామ్యూలునకుఁ బరమాప్తులైరి. వారిలో నొకనికిఁ దగినధన మిచ్చి నారాయణరావును రహస్యముగా సమయింపఁ బంపెను. కాని యాభటుఁడు మరల నాతనికి గన బడనే లేదు. ఆభటుఁడ స్త్రోతస్మికముగా మామ మగుటకుఁ గారణము శామ్యూ లెఱుఁగును. దానివలన శామ్యూ లత్యాశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను. అతనియత్నము లేమియును గొనసాగలేదు. దానితో నతనివిచార మతిశయించెను. ఆభటునిశవమును బయటఁబెట్ట నతఁ డు ప్రయత్నించెను. కాని కృతార్థుఁడు కాలేక పోయెను. నారాయణరావు భవనమును బరిశోధింప నతనికిఁ దలంపు పొడమెను. కాని యూపురములో నతనియధికారము నారాయణరావుగౌరవముముందు నృణప్రాయముగాఁ గానవచ్చు చుండెను. అందుచే నతఁ డాతలం

పును విడిచి పుచ్చెను. అంతలో నాబోలెనుభటుని యంతర్ధానమునకుఁ గారణ మరయ వలయు నని యై యధికారు లతని కుత్తకువులు పంపిరి. ఎట్లయిన నావిషయ మై పనిచేసి యధికారుల సంతృప్తి పఱుపకపోయినఁ దనకు మాట దక్క దని యెంచి శామ్మూ లందుల కొకతంత్రము పన్ని యదివఱకుఁ గారణాంతరములచేఁ బోలెను వారికి విరోధు లగువారి పై నాయకరాసములను మోపి వారిని కారాబద్ధులను గావించెను.

అనంతరము శామ్మూలు తనయభిలషితమును దీర్చుకొన సామమే శాని దండోపాయము పనికిరా దని నిశ్చయించుకొనియెను. అతఁడు నారాయణరావును వధింపఁ గపటోపాయములు పన్నుచు న్నను సప్పటప్పట నతనిమందిరమునకుఁ బోవుట మానలేదు. వారు తనరహస్యము తెలుఁగి రని శామ్మూలు నమ్మకము. శామ్మూలు దురుద్దేశము రామాచుణేనా నారాయణరావులకుఁ దెలిసినను, నతనికిఁ దగినశిక్ష చేయఁ దగినశక్తి తమకున్నను, శామ్మూలుచలచఁ దమకు రాననిసంభవము నాకర్షించుకొనువాఁక వారతని కేహనము జేయఁ దలంచుకొన లేదు. ఈరహస్యమును శామ్మూలు తెల్లఁగ నలేక వారలు దినమాయావాగురలోఁ జిక్కుచున్నారని తలంప నాగెను.

వాడుకచొప్పున నొకనాఁడు శామ్మూలు నారాయణరావుగారి మందిరమున కరిగెను. అతనిఁ జూచి యాదంపతులు గౌరవించి యర్ధాసన మిచ్చి యాదించిరి. అందఱును యథోచితముగాఁ గూర్చుండిరి. నారాయణరావు శామ్మూలునుఁ గాంచి యిట్లు సంభాషించెను.

నా:—శామ్మూలుగారూ! పురమున వింత లేమి?

శా:—ఏమి గలవు? ఎక్కడఁ జూచినను మీదంపతుల పేరులే వినఁబడు చున్నవి. అదృష్ట మన మీదే యదృష్టము.

నా:—మీరు తమపురుషులు గావున గోరంతదానిని గొంతగాఁ జేసి చెప్పుదురు. అంతయు కాని మాయఁ దంతగొప్పశన మెక్కడ నున్నది?

శా:—అట్లు కాదు. మీరు మహామహులు. మీకుఁ దగినది యీరామామణి. మీనంటివిద్వాంసులు కైస్తవమతమును స్వీకరించుటచే దాని కెంతో గౌరవమును గల్గిన దని నాతలంపు. (అని రామామణిని జూచి) ఇంతయు నీయదృష్టము. మీతండ్రి గారిసంకల్పము నెఱవేఱినంగలకు నాకు సంతోషము గా నున్నది. నిన్నుఁ దగినవాని కిచ్చి వివాహము చేయవలయు నని నాతో ననేక పర్యాయము లాయన యనుచుండు వాఁడు. తుద కట్లే జరిగినది.

నా:—అయ్యా! ఈనాయభివృద్ధియంతయు మీది. మీరు నాకుఁ బాలకజనకులు. మాజనకుఁడు పోయిన యనంతరము మీరే నన్నుఁ జేరఁ దీసి పోషించి యంతగాఁ జేసినాడు. అట్టిమీయనుమతి పొందకుండ నేను వివాహ మొనర్చుకొన్నందులకు తమింపుఁడు.

పాలకజనకు లన్ననూట శామ్యూలునకు గట్ట మనిపించెను. అతఁ డామెను వరింప దలంచియుండ నాసంబంధ మనందఱియు కాదా? ఆవచనము ఖండింపఁ దలంచి పైకి వినయముట్టిపడునట్లతఁడు, “రామామణీ! నీ వన్నది యసశ్యము. నేను నీకుఁ జేసిన మేలేమిగలదు? మంచిస్వభావము గలదానవగుటచే నీ నందఱి నట్లు భావించువు. అంతయు కాని నేను నీకుఁ జేసిన పాలన మేమున్నది? వివాహమునకు మనాజ్ఞచు బొందలే దన్నవచనము నన్ను గౌరవింప నంటివి; కాని వేయకాదు. వివాహమునకు వధూవరులయిష్టమే ముఖ్యము; కాని తక్కినవానితోఁ బ్రయోజన మేమి!” అని పలికెను.

నారామణిగా వతని యభిప్రాయమును గ్రహించి “మీ రట్లనట న్యాయమా? మీరు రామామణికిఁ బాలకజనకులుగాను కేవలము

జనకులనియే నాయభిప్రాయము. నామోదర రావుగారు తనమరణ కాలమున ధనముతో, గూడ రామామణిని మీకప్పగించి మీకన్నపుత్రికగా భావింపు” డని పల్కి రఁట. మీ రన్వచనము వృథ చేయుకుండఁగనే ప్రవర్తించితిరి. ఆమెలును మారామామణి యెన్నటికిని మఱవఁ జాలదు” అని వెనుకటివచనమును దృఢపఱచి పలికెను.

ఆచనము శామ్యాలహ్మమున గాఢముగా నాటుకొనెను. రామామణిధనము నామె కొనఁగలే దన్న కోపముతో నతఁ డట్లనుచు న్నాఁ డని గ్రహించి తనలోపమును గిచ్చిపుచ్చుచు వలచి “నా రామణ రావుగారూ ! ఇది నాకు మిక్కిలి విచారకరముగా నున్న మామణిధన మామె కిచ్చుచు దలంచి నిధిలోని ధనమును ఆరాత్రియే నేను గ్రామాంతరమునకుఁ గోవలసి యున్న ధన ముప్పు డుండఁజేయ లేక పోయితిని. ఏమైన నేమి? నా నకు రామామణిధన ముచ్చగింప లేకపోయితిని గదా యని రంగమునఁ జెందునంతా మా దేవునకే యెఱుక. రామామణి అందులకు నీవు వేఱువిధము గాఁ దలంపకుము” అని పలికెను.

అది విని రామామణి యతనికపటవాక్యముల నెఱింగియుఁ దదాశయమును వెల్లడింపక యుచితము గా నంభాషించి ధనము రాబట్టుకొన్నట్లయే యవశ్యాచరణము మని భావించి “అయ్యా ! మీ రట్లు భావింపకుఁడు. ఆలోపము నాది కాని మీది కాదు. నావివాహవార్త మీకుఁ దెలియఁ జేసిన వో నానాటికి నాధనము తెచ్చి యియ్యకపోవుమరా ? పోనిండు. ఇ తలోఁ బోయెడి దేమి? ఇప్పుడు తెచ్చి యియ్యవచ్చును.” అని యాలోప మతయుఁ దన పై నిడుకొని మాటాడెను.

శా:—అధనము నేడు తేవలయు ననియే భావించితిని.

కాని నిన్ను సందర్శింప సమయము చిక్కు నో చిక్కు దో యని మారి వేసితిని.

రా:—మీ రట్లు భావింపకుండు. మీ లెప్పుడు వచ్చిన సప్పుడే సమయ మగును. మీవంటి యుత్తమపురుషులు మావంటి వారి సమయమునకు వేచి యుండవలయునా?

శా:—అ ట్టైన సంతోష మీ?

రా:—నాధనము నా కిచ్చి వేసినను మీరు నాయందు వొంటిదయ యుంచి యప్పుటప్పుట నాకు దర్శన మొనఁగుచుండ వలదు. మీరు వాగ్దానముచేసినఁ గాని నామనస్సు సంతో

(సంతోషింపచుచు) అందుల కభ్యంతరము లేదు. తప్ప నమునకు వచ్చు చుండెదను ఇంక నే బోవునునా?

రా:—చిత్తము. నయ యుందును.

అనంతరము శామ్యూలు నా నాయణ కావుకొద్దఁ గూడ సెలవు గైకొని మరలి వచ్చుచుఁ దనలో “పేరు నిజముగా నామాయకు లోబడి పోయినారు. నేను తప్పకుండ ధన మిత్తు ననియే భావించుచున్నాను. చే జక్కినధన మిచ్చుటకు శామ్యూలంతవివేకహీనుఁడు గాఁడు. ధన మిచ్చునెడమున వీరియింటికి వచ్చుచు బోవుచు నేదోసమయము కనుగొని దొంగవస్తువులను వీరియింటఁ బడనైచి యపరాధము మోపి నా నాయణ కావును గారాగారబద్ధుని గావించి తుదముట్టించి నాకోర్కి నీర్చుకొందును.” అని యాలోచించుకొనుచు వెడలి పోయెను.

నాఁడు శామ్యూలొనరించినప్రసంగము హృదయపూర్వకము కాదనియు, సాధారణముగా నతడు ధన మిచ్చుఁ దనియు, మంచిచే

నతనిఁ దమ యింటికి రప్పించుకొనుచు నేదో సమయము చూచి
మా యోపాయముచే వాని జంపి కని దీర్చుకొనవలె ననియు నాదం
పతు లాలోచించు చుండిరి

౧౦

కుటుంబరావు కార్యాలోచనపరుఁ డై యున్నసమయమున శ్యామ
లుఁడు వచ్చి నమస్కరించి కూర్చుండెను.

శ్యా:—గురువరా! నిన్న యోగివేషము ననలంబించుట
యెఁనుకు?

కు:—ఆ వేష మెట్లున్నది?

శ్యా:—నే నేమియును గుర్తింపలేక పోయితిని. యోగి యగు
టకు ఘటము చెప్పుడు.

కు:—సరియే. చెప్పెదను. కాని నేఁ జెప్పినట్లు చేసితివా?

శ్యా:—చేసితిని.

కు:—ఏమయినది?

శ్యా:—మీ రూపించినదే సత్యము.

కు:—నెల కాదాయ మెంత?

శ్యా:—కెండునందలకంటె నెక్కుడు లేదు.

కు:—చూచితివా! బాహ్యడంబరమే కాని ధనాదాయము
నున్న. ఎట్లు తెలిసికొన్నావు?

శ్యా:—నా రాయణరావుగారిగుమాస్తా చెప్పినాఁడు, నే నత

ని: గాంచి యావాయ మింతతక్కువ యేమి" యని యడిగితిని.
దాని కతఁడు డాక్టరు గారును భార్యయు నిరువురును ధర్మాత్ములే.
మందులు చాలవఱకు చిత్తముగా నిచ్చివేయుదురు. అందుచే రాబ
డి తక్కువ యని చెప్పినాఁడు.

కు:—నే నది మొదటనే యూహించితి.

శ్యా:—అయిన నేమి రామామణి మిక్కిలి ధనవంతు కాలట.
నారాయణరావుగారు లక్షాధికారి యట. వారి కీరాబడితో బని
యేమి ?

కు:—ఇది నీయూహయా? గుమాస్తా చెప్పినాఁడా?

శ్యా:—గుమాస్తా చెప్పెను. ఇంతకును నాదంపతుల విషయ
ము మీ రెందుల కింతపరిశ్రమ చేయుచున్నారో తెలియ కన్నది?

కు:—(నవ్వుచు) చెప్పితిని గాదా? మహాత్ములచరిత్ర తెలి
సికొనవలె ననియు, వారితో మైత్రి చేయవలె ననియు.

శ్యా:—అది కాదు. మీ కేదో దురుద్దేశ మున్నది.

కు:—దురుద్దేశము కాదు. సదుద్దేశమే. గొప్పవారిచర్య లర
యుట మంచిది కాదా?

శ్యా:—మీరు మాటిమాటికిని నారాయణరావునృత్తాంత
మరయుటచూడ మీ రేదో తప్పుదారిని బడిపోవుకురని నాభయము.

కు:—భయపడకుము. నే నంతవెట్టిని గాను.

శ్యా:—నాప్రశ్నమునకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినారు కారు.

కు:—యోగి వేష మేలధరించినా రన్నదాని కా !

శ్యా:—అవును.

కు:—(నవ్వుచు.) మోసపుచ్చుటకు.

శ్యా:—ఎవ్వరిని.

కు:—పాపము. అమాయకురా లగునొకయవతిని. బాం
యోగినిని. నారాయణరావుగారి మొదటిభార్యను.

శ్యా:—నా రాయణరావుగారి మొదటిభార్యనా?

కు:—అవును.

శ్యా:—మీ రామెను మోసపుచ్చ నేల?

కు:—నేను మొదట బాలయోగినితో సంభాషించిన నారాయణరావుగారివృత్త మెఱుగవచ్చు నని తలంచి యామెను సందర్శించితిని కాని యామె నావైపు చూడ లేదు. మాటాడ లేదు. తరువాత యోగి నై పోయితిని. ఆమె నన్ను నిజమైన యోగి యనుకొని తన్ను శిష్యురాలినిగాఁ జేసికొని యోగాశ్రమవిధులు నేర్పుడని ప్రార్థించినది. ఆమె నట్లు వశపఱచుకొని డాక్టరుగారి వృత్తాంత మామెచేఁ జెప్పించితిని.

శ్యా:—(ఆశ్రమ:తో) పవిత్రమ మెట్లున్నది?

కు:—అతిచిత్రము, అతిఘోరము, అశక్తరినము.

శ్యా:—నా కాశ్చర్య మొదలు చున్నది?

కు:—నీకే కాదు. విన్నవారి కందఱకు నట్లే యుండును.

శ్యా:—ఆవృత్తాంతము నాకుఁ దెల్పవలెను.

కుటుంబరావు సవిస్తరముగా నంతయుఁ దెలిపెను.

శ్యా:—నారాయణరా వామెవిషయ మై దుష్టుఁ డైనను, ఇప్పుడు మంచివాఁడు కాఁ గూడదా? మొదటఁ జెడ్డచా రగువారు తరువాత నతిసాగువులుగా మాతినవారి నెండఱచు జూడ లేదు.

కు:—నీ వన్నది కా దినను.

శ్యా:—అట్లయిన మన మాతసిషిష ము మై చేయుపరిశీలనము వ్యర్థము.

కు:—కట్టకడపటికే గాని నీ వన్నది నిశ్చయింప లేము. మనము పరిశీలించున వన్నియు యధార్థము లగునా? అట్లని పరిశోధనము మానుదుమా!

శ్యామల:—నత్యమే.

కు:—నేను శామ్యాలతో సంభాషించితిని. శామ్యాల చర్యను డాక్టరుగారిచర్యను బరిశీలింప నా కొకటి తట్టు చున్నది.

శ్యామల:—ఏమది?

కు:—శామ్యాల రామామణిని భేదించెను. ఆమె యతనిఁ బ్రేమింపక నారాయణరావును బెండ్లాడి నెల్లూరునుండి యిచ్చటికి వచ్చినది. రామామణిను దరహాప మందలిమోహమును విడువఁ జాలక శామ్యాలామెకు దాసానుదాసుఁడై వర్తించు చున్నాఁడు. రామామణి నెల్లూరును దాను దక్కించుకొన శామ్యాల యత్నము చేయు చున్నట్లున్నది. అతఁడు డాక్టరు గారిని దుదముట్టింప నెంచి పోలీసుభటుల నాజ్ఞాపించి యుండవలెను. అది తెలిసి నారాయణరావుస్వయముగానో యితరసహాయముచే తనో యాభటులను సంహరించి యుండవలెను. అనంతరావు మొదలగువారి కీహత్యలతో నెంతమాత్రమును సంబంధ ముండి యుండదు. ఇది నాయూహాపోహలచే వేసినపందిరి. ఇది యెంతవఱకు నిలుచునో చూడవలెను. మనము వీరివిషయ మై యహోరాత్రములు జాగరూకతతో, సూక్ష్మ దృష్టితో నాలోచించు చుండవలెను.

శ్యామల:—అట్లే చేయుదము.

కు:—నీ వొక్కపని చేయవలసి యున్నది.

శ్యామల:—సెలవిండు.

కు:—నెల్లూరునకుఁ బోయి రామామణివృత్త మెట్టిదో తెలిసికొనిరావలయును.

శ్యామల:—చిత్తము. అట్లే చేసెదను. గోవిందరావును గుఱించి ఏమియును దెలియరా లేదుగదా?

కు:—లేదు ఈచోరసంఘమును గుఱివించినఁ గాని మనము వానిజాడ లరయ లేము. ఈపోలీసుభటులను వధించిన వారిని ముందు గనుగొన్నచో పిమ్మట యోజింతము.

శ్యామల:—వెడలి పోయెను.

అనంతరము కుటుంబరావు గడియారము చూచి రాత్రి పదియవ గంట గొట్టు చున్నట్లు తెలిసికొని ప్రచ్ఛన్న వేషధారి యై పురము లోని కరిగెను.

౧౧

రాత్రి ద్వితీయయామము ముగియు చుండెను. తీమిరము గాఢముగా నలముకొనెను. ఆచీకటిలో మినుకుమినుకు మని వెలుగు చున్నపుత పరిశుద్ధ్యమువారిదీక్షములు తమోవరుద్ధులు, సంసారబద్ధులు నగు జీవులు ననుకరించు చుండెను. ఊరంతయు మాటుసుడగిసను నంగడి వీధియు దొకటిరెండుమిఠాయిదుకాణములు మాత్ర మింకను మూయ బడలేదు. అక్కడనుఠాయికొనుట కరుదెంచినయొకరిద్దఱు సరసాగ్రేసరులుమాత్రము చుట్టఁ గాల్చుచు మెలఁగు చుండిరి. కుటుంబరావు వారినందఱను జూచుచు ముందున కరిగెను. అచ్చటికి సమీపముగానే శామ్మూలు నివసించుభవన ముండెను. కుటుంబరా వచ్చటి కరిగెను. ఆచీకటిలో నల్లనిదుస్తులు తొడిగికొని నల్వురుపురుషు లాగృహముచుండి సందులోని కరుగు చుండిరి. వారు నిశ్శబ్దముగాఁ బోవు చుండిరి. కుటుంబరావునకు వారియందనుమాన ముకురించెను. అట్టిసమయమున వా రే దో దురుద్దేశముతో బోవు చున్నారని గ్రహించి వారిని వెంబడించెను. వారు తిన్నగా గోదావరిగట్టునకుఁ బోయిరి. వారచ్చట నిలునఁబడి రహస్యముగా నేదియో సంభాషించిరి. కాని యామాటలు కుటుంబరా

పున కేమియు వినబడఁ లేదు. వారు ముందునకు సాగిరి. కలుఁబరావును వారి ననుగమించెను. వారు కోటిలింగక్షేత్రమువైపున కరిగిరి. అక్కడ నొకచెట్టునీడను నిలిచి మెల్లగా నిట్లు సంభాషించిరి.

ఒకఁడు—మనము గంతవృష్టానమును జేరితిమి. చేయవలసిన దిక్కడనే నిర్ణయింపుఁడు.

రెం—నున మరుకొన్నయువతీ యానత్రములో నున్నది. ఆమె యిప్పుడు నిద్రించు చుండును. చప్పుడు చేయకుండ నామె నిచ్చటికిఁ దీసికొని వత్తురేని యీరెల్లు పొదలనడుచు నామెను జంపి మన మరుకొన్నచోటికిఁ దీసికొని పోవుదము.

ఒకఁడు—మనము వెళ్లునప్పుడుకూడ నీమార్గముననే పోవుదము. ఇది నిరపాయ మైనది.

రెం—నుంచిది అట్లే చేయుదము.

చెట్టుచాటున నిలువ బడి యుండుటచేఁ గలుఁబరావున కీమాటలు వినబడెను. తా ననుకొన్నట్లు వా రేవోపాపనిశ్చయు లైరని భావించి వారిచర్యలు గనిపెట్టఁ దలంచెను.

అనంతరము వారు కోటిశ్వరునిత్రమును బ్రవేశించిరి. అచ్చట నరుగులపై నెవ్వరోకొండలు నిద్రించుచుండిరి. గోదావరీతరంగములనుండి వచ్చి మలచుచూరుతము లానిద్రాక్షులను జోకొట్టుచుండెను. ఆపురుషులలో నిర్వురు లోని కరిగిరి. తక్కినవారు బాహ్యద్వారముకడ నిలిచి యుండిరి. అచ్చటఁ బండుకొన్నవారి నందఱును బరిశీలించి వచ్చి యాపురుషులు తమసహచరులతో “ఆమె యిచ్చట లేదు ” అనెరి.

అట నిలువబడినవారిలో నొక్కఁడు. “ఆ, లేదా? ఈసాయం సమయమున నామె నిచ్చటనే చూచితిని. ఆమెతో సంభాషించి

తిని. ఆమె యెచ్చటికిఁ బోయినదో ” అని విచారగ్రస్తుఁడై పలికెను.

“ పోనిండు ” ఆమె యెప్పుడు వచ్చిన నప్పుడే కార్యము సాధింతుము. ఇప్పు డేమి తొందర ” అని మఱియొకఁ డనెను.

“ అట్లు కాదు తొందరయే. ఆమె శవము నెట్లయిన నేటిరాత్రి చూపెద నని ప్రతిజ్ఞ చేసితిని. అట్లు చేయనియెడల నామె మృగమును సూడలేను ” అని యందులో నొకఁ డనెను.

“ అట్లయిన గతి యేమి ? ”

ఆమె నటిపురుషుఁడు గొంచె మాలోచించి “ ఆఁ ఉపాయము తట్టినది. నాతో రండు. బుద్ధిచాతుర్య మున్నచోఁ గార్యములు కొనసాగుటలో వింతయే మున్నది. రం”డని మహాత్మాహముతో ననుచు సాగెను. అనుచరులు వానిని వెంబడించిరి. కుటుంబరావు వారిని వెంబడించె నని వేత చెప్పనలయునా ? కాని యతని కొక్క చిక్కు తటస్థించినది. ఆపురుషులు గొంతదూర మేగి యేమియో సంభాషించుకొని విడిపోయి మువ్వు రొక్కమార్గమునఁ బోయిరి. ఒక్కఁడు వేటొకమార్గమునఁ బోవు చు డెను. ఇప్పుడెవ్వరిఁ దారి ననుసరించి పోవుటో యతని కేమియును బోధపడ లేదు. ఆవిషయము త్వరగా నాలోచించి నిర్ధారణ చేయనలెను. లేసెచో నతని దృష్టిఁగఁగమునుండి యిరుకక్షులువారు తొలఁగి పోవుచును. అప్పు డత నిప్రమాన మంతయు వ్యర్థ మగును. ఒంటిగాఁ బోవు చున్నపురుషుఁడు తక్కినవారితో మాటాడునప్పుడు “ మాయింటివెనుకప్రక్కకు రం ” డన్నమాట కుటుంబరావునకు వినిపించెను. తా నాపురుషుని వెంబడించినచో వారిరహస్యము నరయ నవకాశము కలుగక పోదని నిశ్చయించెను. ఆపురుషు ననుగమించెను. వారు బయలు దేరినస్థానమునకు వచ్చిరి. ఆపురుషుఁడు లోపలి కరిగెను. అయిల్లె

వ్వరిది? శామ్యూలుది. ఆపుకష్టమును శామ్యూలుని యెఱిగినప్పుడు కుటుంబరావున కాశ్చర్యమువలనయెడలెను. అతఁ డాతనిగృహము చుట్టును ఫారాయిచ్చుచుండెను.

కొంతసేపటి కామవ్యవహారములు భుజములపై వేసికొని యొకశవమును గొనివచ్చి శామ్యూలుచింతినెరుకభాగమునఁ బెట్టిరి. వారినిమిత్త మెదురుచూచు చున్న శామ్యూలు వారిని సమీపించి నెచ్చుకొనుచుఁ దాను లోపలనుండి గొనివచ్చినవస్త్రము నాశవ మునకుఁ జుట్టఁబెట్టెను. అనంతరము వా రాశవమును మోసికొని గోదావరిగ ట్టెక్కి మఱియొక వంక కరుగు చుండిరి. అప్పట్టునఁ గుటుంబరావునకుఁ గల్గినయాశ్చర్యమునకు మేర లేదు. ఆదురాత్ము లెవ్వరినో చంపి తీసికొని పోవు చున్నట్లు గ్రహించినప్పు డాతని మనంబున విషాదకోభంబులు మల్లకిగొన నారంభించెను. అట్టి ఘోరకృత్యములను నివారించునా సినశామ్యూలే యట్టిపనులను బోత్సాహించు చున్నందుల కతని కధికన తాపము కలెను. అయిన సతఁ డావికారములను వెంటనే యడంమకొని వారి ననుగమించి పోవఁ జొచ్చెను.

అప్పురుషులు శవమును దీసికొని పోయిపోయి యొకతోటను సమీపించిరి. ఆతోటలోనే రామామణీనారాయణరావులు నివ సించు చుందురు. ఆచోరులు మెల్లగా లోపలి కేగిరి. కుటుంబరా వును రహస్యముగా లోపలఁ జొచ్చి యొకచెట్టుచాటున నిలువఁబడి కాగలకార్యమును జూచు చుండెను.

కొంతవడికి మేళదిగి యొకయువతీ వచ్చెను. మినుకమినుకు మనెడియాదీపపువెలుతురున నాయువతి రామామణి యని కుటుంబ రావు గ్రహించెను. ఆమె యాశవమును జూచి “చచ్చితివా ముండా, చచ్చితివా? నీకుఁ దగినశాస్తి యైనది. రామామణితో కక్ష విహిం

మణికిఁ దెలియునేమో, కాని నా విషయమంతమాత్రము తెలియ
దని యధికారులతో ననఁ గలఁడా? తనకుఁ బ్రాణపద మగు రా
మామణి నపరాధినిగా నిరూపింప నతనికి నో రెట్లు వచ్చును? తన
యం దవ్యాజ్యప్రేమ గలమామునతి తనయ్యాజ్ఞ సతిక్రమించి యం
తటిపని చేయ దన్ననమ్మక మొక్కొకమా తానందేహమును ద్రో
సిపొమ్మ చుండెను. అతఁ డా విషయమున నానావిధముల యో
చించి యది రామామణిపని గా నని నిశ్చయించు కొనెను. అతఁడు
తనతో “మమ్ముబాధించుట కై మాశత్రువులు చేసినపని యిది.
మా కీపురమున శామ్యూలుతప్ప మఱి శత్రువులు లేరు. అతఁడు
నాతో మొదటినుండియు లోలోన విరోధము వహించి యున్నాఁడు.
అతఁడే యా ఘోర మాచరించి యుండును. అనియనుకొను చుండు
వాఁడు. ఏ మనుకొన్నను బ్ర మోజన మేమి? శామ్యూ లాపని
చేసివచ్చు లేమి యాధారము చూప గలఁడు! అందుచే నతఁడు
మిగుల పిచారపరీతుఁ డై నిరాశుఁ డై కాగలపని కెదురుచూచు
చుండెను.

పురరక్షకభటాధికారి నేరమును నిరూపించి తన్ను బంధించు
నపుడు రామామణి యాశ్చర్యాతిశయమున నిశ్చేష్టితుడై తలై మా
టాడలేకపోయినది. దురాత్ముఁ డగుశామ్యూలే తన్ను మోస
పుచ్చి తమకుఁ దీరినికష్టమును దెచ్చిపెట్ట నని యామె యెఱుఁగును
కాని యామె యిపు డేమిచేయఁ గలదు? కామాక్షిని జంపుటకుఁ
దా నాశామ్యూలు సంత యుఁ బోతాహించినది. ఆదుష్కృ
త్యమును జేయించుటలో నామెయే యెక్కుడు ప్రయత్నించినది.
ఆహత్యకుఁ బ్రధానకారణము తా నై యుండఁగా నామె శామ్యూ
లు నేనుని నిందింప గలదు? తన్నును దనభర్తను బాధింపవలె
నని సంతతప్రయత్నములు చేయుశామ్యూలు తన కారాత్రిచూ

శనమును దమయారామనుడే కప్పిపూచ్చి యంతయుపద్రవము కల్గించె గని యామెకుఁ దెసినను దొంగలతల్లులు కేమవభయ మన్నట్లు దద్విషయ మెవ్వరితోను జెప్ప నలను పడ కుండెను. తమకుఁ బ్రత్యక్షవిరోధి యని తలంచుచున్నతానాశామ్యూలుచే నాపని చేయించుట పెద్దపొరపాటని యామె విచారింపఁ జొచ్చెను. తానారహస్యమును వెలిపిచ్చకుండఁ దన్నును దనభర్తను చెఱి నుండి తప్పించుకొనట కేవలినను సాధన ముండనా యని యామె యాలోచింపఁ దొడఁగెను. కాని యట్టిసాధన మేమిగలదు? శామ్యూ లూకవేళ, గంటఁబడినచో నేదో విధమున నాయాపన తొలగించుకొనవచ్చు నని రామామణి తలంపు. అందుచే నామె తన కగపడినభటులతో నెల్ల శామ్యూలును గుఱించి ప్రస్తావించు చుండెను. వా రండలును బోధింపఁబడినట్లు “శామ్యూలుగా రూరలే” గని సమాధాన మిచ్చుచుండిరి. శామ్యూ లూకనుండియే యట్లు చెప్ప భటుల కాజ్ఞాపించె ననియు, నారాయణరావు నిరిదీయునంతవఱకును దాను రామామణికంట బడకుండ నుండ వలె నన్నదురుద్దేశ మాతనికిఁ గల దనియు రామామణి తెలిసికొన లేక సంతతమును శామ్యూలుస్మరణతోనే కాలము పుచ్చు చుండెను.

బగ్గువొర యైరోపాదేశస్థుడు. అతడు పోలీసుశాఖకుఁ బ్రధానాధికారిగాఁ బనిచేయు చున్నవాడు. అతఁడున్న శవంశసంభూతుఁడు కాని విన్యాధికుఁడు కాని కాదు. అతఁడు డింగ్లండులోఁ జిరకాలము యంత్రాగారములందుఁ బనిచేసి తనదుస్స్వభావముచే నచ్చటివారిలోఁ గలహించి నిరుద్యోగి యై కొంతకాల మచట వృధాగాఁ గాలము గడపి కడపట నొకమహానాయకుఁడయిన సంపాదించి తన్ముఖమున నీదేశమునకువచ్చి పోలీసుశాఖలో నొకచిన్నయుద్యోగమును జేకొనెను. అట్లతఁడు కొంతకాలముపనిచేసి క్రమముగాఁ బ్రధానోద్యోగులకు సంపర్కించి “ఆగ్లెయు” డొకఁడు హిందువులకు లొంగి పనిచేయుట తనకే కాక తనజాతివారి కందఱకును గూడ నవమానకర” మని బోధించి మఱికొన్నిదినములలో నేతస్సహాయము చే నాశాఖయందుఁ బ్రధానాధికారి యయ్యెను. అతఁడు స్వల్పకాలములోనే తనశాఖయందుఁ బెక్కుమార్పులు చేసెను. చదువునందును బుద్ధియందును గార్యవిర్వహణము నందును, సమర్థులు కాకపోయినను ముఖస్తుతులగు దండెవేసినవారి నందఱకు నున్నతపదవులలోనికిఁ గొనివచ్చెను ఇట్లుగొనివచ్చిన వారిలో శామ్యాలొకఁడు.

బగ్గువొర . కార్యవిర్వహణాధము గ్రామీణతరమున కరిగి ఘరలి వచ్చెను. అతఁడు రాగానే నారాయణరావుశృతాంతమును దెలిసికొని స్వయముగానే విచారణ సలిపి నారాయణరా వపరాధి యని నిర్ణయించెను.

అనంతరము దొరగారు రామానుజుని బిలిపించిరి. మూర్తి
భవించిన దుఃఖమేమో యన్నట్లు మి వచ్చి దొరగారిసమక్షమున
నిలిచెను. సంతతవిచారముచేతను, సుపచాసముచేతను దేహము
మిగుల వాడి క్రిశించి పోయినను దుఃఖాతిశయమున నామె సుస్నిగ్ధక
పోలముల మిక్కిలి యెఱ్ఱవాటి యున్నను, సంతతబాష్పధారా
ప్రవాహమువలనఁ గన్నులు తళుకుబెనుకులులేక యున్నను, సంస్కార
ఁగిహిత మగుటచేఁ గేశసాశము చెరిగి పోయినను, రామానుజుని
సుందరరూపమును జూచి యానొర చందలితహృదయుఁ డయ్యెను.
సహజసౌందర్యము సర్వవస్థయందును మహోహరము గానే
యుండునుగాదా. అట్టిసౌందర్యవతురాలు దుఃఖవినశయైతన
చెంత నిలువబడియుండుట చూచి దొరగారు సహింప లేకపోయిరి.
అతనిహృదయ మామె మనస్థను గాంచి ద్రవించి పోవు చుండెను.
అతనికన్న లామెనుఖును డలముగుడి మరలి రా లేక పోయి
నవి. అప్పటి కప్పుడే యతనిచిత్తము కొంతమాన్పు చెందెను.
పుష్పకోమలగాత్రి యసనాయువతి యొకసుకుమారిని జంపుటకుఁ
గాని, చంపింప యత్నించుటకుఁ గాని సమర్థురాలు గాదని యాతఁ
డు నిశ్చయించు కొనెను. నుండరకోమలశరీరమునకుఁ గ్రౌర్యకణ
సంబంధ ముండుట యసంభవ మని దొరగారి నమ్మకము. శరీరము
నకు సౌందర్యసౌకమార్గము లలవడి యున్నను, మనస్సునఁ గ్రౌర్య
కాతిన్యము లుండవచ్చు ననియు నతిమ్మదుల మగు పుష్పకళాంత
రమునఁ బ్రాణాపామరమగువిషక్తినిసము నాను ముండవచ్చు
ననియు, విషపుష్పములు నేత్రావంధకరము లయ్యు నాఘాశించి
నమాత్రముననే ప్రాణము లపహరింపఁ జాలిన వనియు, నాతఁడు
గ్రహింపలేక పోయెను.

అనంతర మతఁడు రామానుజుని గొన్నిప్రశ్నము లడిగెను.

ఆమె యందుల కేమియో సమాధానములు చెప్పెను. ఆసమాధానములు శృప్తికరముగా లేవు. ఆమె శనభర్త కూడఁ దనవలెనే నిర్దోషియని యెంతో నేపు చెప్పినది. ఆమె యెంతచెప్పినను దొరగారికి నారాయణరావు మహాపరాధుఁ డనియు రామానుజి యనపరాధురా లనియు దోచెను. అనపరాధను బాధించుట తన దని కాబోలు దొరగా రామను విడువలచేసి యింటికిఁ బంపివేసిరి. ఆహా! న్యాయ మెంత చక్కగా నున్నదో చూడఁడు. నొప్పి యొకచోట రక్ష మఱియొకచోట నన్నట్లు వేరముచేసినవా రొకరు. దానిఫల మకభవించువారు వేఱొకరు. సాధారణముగా న్యాయస్థానములం దిట్లే న్యాయము విపరీత మగుచుండును. నందిని బందిని జేయఁ బాలు న్యాయవాదుల గంభీరోపన్యాసములలోఁ జిక్కుకొని న్యాయాధికారులు భ్రమచెంది యావాద్యన్యాయము చేయలేక తుదికు విపరీతముగా దీర్పుచెప్పు చుందురు.

రామానుజి కారాగారము విడిచి యారామమందిరమునకు వచ్చి చేరినది. రామానుజి పతియందు గాఢానురాగమే కల దైనచో నిష్కల్మషహృదయురాలే యైనచోఁ దనవలన భర్తకు సంభవించిన యాపదకు నింకదుఃఖము చెందుచున్నచో యధార్థవృత్తాంతము నధికారులయెదుటఁ జెప్పి తనపతిని విడిపించి తానే కారాగారనివాసము చేసి యపరాధఫలితము నొంద సంసిద్ధురాలై యుండవలసినది. కాని యామె కట్టి సుగుణము లేదు. ఆమె కంతసాహసము లేదు. ఆమె కట్టిన్యాయబుద్ధి లేదు. ఆమె కంతనిష్కల్మషపరిశ్రమ లేదు.

అతిసౌ దర్శనము లగుయవతులశతుగు బెళుకుచూపులు ధైర్యవంతు
 లగును త్తనుపుగుఘుచిత్తములనె యచలీ జలింప జేసి తనువంక
 కాకర్ణించు నని చెప్పవలసి యుండగా, రామానుజునునోహరచంచ
 లాక్షులు, నిరావరణప్రదేశమున నుంచినదీపకళికవలె నల్లాడుబద్గు
 దొరఁ ఘుహ్మాయము నాఁర్చించుటలో వింతయే మున్నది! ఆదొర
 ప్రతిదిశ మేదోయొకవేళ వచ్చి రామానుజుని సందర్శించి కొంతసే
 పే మేమియో ముచ్చటించి పోవు చుండెను.

పాపము రామానుజు బద్గుదొరసాయమునఁ బ్రాణములు దక్కిం
 చుకొని బయటఁ బడీనన, నామె వెనుకటియా రామమందిరముననే
 నివసించినను నాభవనము తొంటివలె రాత్రిండు విద్యుద్దీపము
 లతో మిగులఁబ్రకాశించు చున్నది, మనోహరము లగుస్వదేశవిదేశ
 వస్తునముదాయ మానిలయము నుంకరించి చేత్రప్రస్సము లొసర్చు
 చున్నను నామెకు నారాయణరావుతోఁ గలిసి యందు నివసించి
 నప్పటిసుఖము గాని యానందము గాని లేదు. తనకు విరోధిని
 యగుకామాక్షిని జంపువిషయమున నారాయణరావు తన మనోర
 థమునకు విరుద్ధముగా వర్తించుటచే రామానుజు యతనియందుఁ
 గొంచెమువిముఖత వహించినను సిప్పు డది మఱచి త్వయోము
 నకు మనస్సునఁ గుడకపో లేదు. కొలఁదినను లొక్కచో నివ
 సించి దర్శనసంభాషణాదులచే నొండొరులమానసముల రంజింపఁ
 జేసికొనుమిత్రు లొకరినొక రెడఁబాసి పోవలసి వచ్చినప్పు డెంత
 యోవిచారింతు రని చెప్పవలసి యుండగా తనకు విద్యోపదేశ
 మొనర్చినగురు వై సహచారి యై పలువిధముల సుఖము గల్గించు

వగకా డై యుండిన నారాయణరావు దూరమై, దూరమగుటయే కాదు, లోకాంతరమునమునకు సన్నిధి డై యుండుగా, రామామణికి దుఃఖమున్నట్లుక మానునా?

“రామామణి యింటికి వచ్చి యూరకుండ తీచు తనభర్తను విడిచిపించుట కనేకవిధముగా బ్రయత్నించెను. కామాక్షిహస్త్యతో సంబంధమున్న శామ్యూలు తనకింటి బడిచో నోదో యుపాదు మాలోచించి తనభర్తను సంభవించిన గాఢముగడవ బెట్టిన చ్చు నన్ననమ్మక మామెగు గలను. కాని శామ్యూలు సంవర్షన మామెగు బిడ్డయ్యె? వెలక, దినముగ పొకటిరేగు పర్యాయములు తన్ను జూడవచ్చుచు దనకనునన్ను మెగుగవలసిన శామ్యూలు దర్శనము తనకు దుర్లభ మైవండున కామె మిక్కిలి పరితపింప నారంభించెను. ఆమె మాతని కై యెన్నిసారులు వార్త పంపినను గ్రామీనాంతరమును డి యనకు రాలే వచ్చి యే ప్రశ్న త్తరము. అంతతో నామె సంశ్చి చెందక స్వయముగా శామ్యూలు నుండిరమున కరిగి యతనిని డిచి ప్రశ్నించెను. కాని యేమి యును బ్రయోజనము లేక పోయెను శామ్యూలు వచ్చునందాక ప్రశ్నించి యుండ మన్నను దనభర్త సంతకాలము ప్రాణముతో నుండనిత్తుగో లేదో. శామ్యూలు రిగి: గ్రామమునకు బోయి యతని: జూదిరావలె నని యనుకొనెను, గాని మాగ్రామమును జెప్పు వారులే రైరి. శామ్యూలు పై గ్రామమున కరిగవకదా చెప్పవలెను. తనకు: జెలిసినరహస్యము సధికారులతో: జెప్పి యాఘోరకృత్య మాచరించినవాడు శామ్యూలే యని వాదింపవలంచెను. కాని యందు: కామె యాధార మేమి చూపగలదు? అంతవఱకు వచ్చి నచో శామ్యూలు తా నాహత్య చేసినట్లు రామామణి యెదుట

నంగీకరించిన నధికారులమోల నంగీకరించునా? కావున శామ్మూలువలనఁ దనకార్యము నెఱవేలు నన్నయాశ యామెకు లేదు.

రామామణి యింక నాప్రయత్నము విడిచి ప్రతిదినమును దనయింటికి శునకమువలె వచ్చిపోవు చున్నబిడ్డదొరవలనఁ దనకార్యము నిర్వహించుకొన నిశ్చయించెను. అది మొదలాయువతి తనయింటికి వచ్చిపదొరను పలువిధముగా గౌరవింపఁ జొచ్చెను. తొంటికంటె నెక్కువ చొరవిచ్చి మాటాడ నారంభించెను. తనతఱుకు బెరుగులచేతను, మందహాసాదులచేతను, హస్తస్పర్శాదులచేతను నాదొర కామె యమందానందము గలిగింపఁ దొడఁగెను. సమయము చూచి తనభర్త నెట్లయినను విడిచిపుచ్చుటని యతనిఁ బ్రార్థింపఁ దొడఁగెను. కాని యందుల కేమియును బ్రతిఫలము లేకపోయెను. ఆదొర యామెను జూచి “యువతీ! ఈవిషయ మై నీ వంతగాఁ బ్రార్థింప నవసరము లేదు. అవకాశము చిక్కినచో నతని విడుదల చేసియే యందును. నా కేమాత్రము వీలున్నను నిన్నుఁ దప్పించిన వాడను, నతనిమాత్రము తప్పింప లేకపోవుదురా? మాచేతులలో నున్నప్పుడే నీ ప్రయత్నము చేసిన కొనసాగునేమో. ఇప్పు డేమియును లాభములేదు. పైయధికారులుగూడ నతఁడు హత్య నల్పనని సిద్ధాంతము చేసిరి. ఇంకఁ గొలఁదిదినములలో నాతని నురిదీయుట నిశ్చయము. ఇంక నీ వతనిపై నాశ వడలుకొనుము. అతఁడు విముక్తుడై వచ్చి యీయారామమందిరమున నీతో విహరించునని తలంపఁగము. నీ కతనితోడి సహవాస మబ్బుట యసంభవము. మృత్యుముఖాంతర్గతుఁ డగునారాయణరావుపై సభిలాష విడువుము. చచ్చినవారితోఁ జావము గదా. ఎట్లో ధైర్య మవలంబించి వర్తింపుము. కావలసినచో నతఁడు జీవించి యున్న నాల్గుదినములును నిన్నుఁ దీసికొనిపోయి యతని నందర్శనమును జేయుంతును. ఇదియే నే జేయు నుపకారము” అని పలికెను.

రామామణి యది మొదలుకొని ప్రతిదినమున బతిని సందర్శించు చుండెను. గంటలకొలది కాల మతనితో సంభాషించి తన దుఃఖమును వెడలబోయు చుండెడిది. కాని యొకప్పు డైనను, దనపతితోఁ గామాక్షిహత్యచూర్చి తత్వమును దెలిపినది కాదు. అట్లు చేసినచో తాను వల దన్నపని యేలచేసితి వని పతి కోపించు నేమో యని యామె భయము. ఆహాత్యసే బ్రధానహేతు వగు తన్ను బోలీసువారు డండించి ప్రాణము పుచ్చుకొందురేమో యని రెండవ భయము. కలకాల ముట్టికట్టుకొని యూగవలె నన్న రామామణి ప్రాణత్యాగమున క గీకరింపఁ గలదా?

న్యాయాధికారులు నారాయణరా వపరాధమును విమర్శించిరి. అతఁడు దోషి యని యంద తేకగ్రీవముగా నంగీకరించిరి. ఏమి చెప్పుకొందు వని నారాయణరావును వా రడిగిరి. కాని “నే నామె ను జంపలేదు. నా కావిషయమే తెలియదు” అని మొఱపెట్టుకొ నుట తప్పఁ దాను నిర్దోషుఁ డైన స్థానాధార మేమియును జూపలేక పోయెను. అధికారు లతనికి మరణద డనము విధించిరి.

౧౫

నాటిరాత్రి వర్తిల్లిన ఘోరకృత్యమును దలంచుకొనఁ గుటుంబరావు హృదయము కలపించు చుండెను. అతఁడు దనలో “ఆహా! అధర్మ మొంతగాఁ బ్రబలి పోవుచున్నది. వధింపఁదగిన కామాక్షి సుక్షిత యై స్థలాంతరమున నున్నది. ఆమెకు బదులుగా మఱి

యొక దుఃకదృష్టవతి యెవ్వతెయో చంపబడినది. చంపినవాడు శామ్యూలు. చంపించినది రామానుజుని. తద్దృష్టమగుచు భవించుచున్నవాడు నారాయణరావు. రామానుజుని తననవతిని జంపవలయునని శామ్యూలును బోధింపఁజూపినది. తదీ కునుగ్రహ మభిలషించు నీతినిఁ దామోగినిఁ జంపనెంచి యామె లభింపక పోవుటచే వేతొకయువతిని జూపి తెచ్చి కామాయనస్త్రమును గప్పి రామానుజునికిఁ జూపెను. అచూచి యామె యాశంపము కామాక్షిదేయని తలచి సంతసించి శామ్యూలును బొగడి లొని కరిగెను. పిమ్మట శామ్యూ లాశంపమును రామానుజునిముంటికిఁ బోయి గప్పిపెట్టి కామాక్షిని నారాయణరావు జూపెనని వాడు పుట్టించినాడు. ఇంతయును శామ్యూలు దుస్తంత్రము కాని వేటు కాదు. ఈ శంపమున నారాయణరావును జంపించి యాదుష్టుడు రామానుజుని దక్కించుకొనఁ జూచుచున్నాడు. నారాయణరా వెట్టిచా కయినను నీవిషయమున నిరపరాధుడు. నిరపరాధుడు వధింపబడుచుండఁ జూచి యూరకుండుట ధర్మము కాదు. నేను వీనిని రక్షించెనను. ఎ.తఁగావించినను శామ్యూలు చంపినయువతి యెవ్వతెయో తెలియకున్నదని యోజించుచుండ శ్యామలుడు వచ్చి నిలిచెను. కుటుంబరా నతనినిఁ జూచి “శ్యామలా! ఉదయముననా వచ్చితివి? నీ ముత్తరమునాన నీ పరిశ్రమయంతయుఁ దెలియ వచ్చెను. ఏదీ! రామానుజునృత్తాంతమును వివరింపుమా!” అని పలికెను. అది విని యతఁడు తాను వ్రాసికొని వచ్చిన రామానుజుచరిత్రము నతని కిచ్చెను. దాని నతఁ డిట్లు చదువఁ దొడఁగెను.

“నెల్లూరుపురమున రాజవీధిలో మాధవరావు నాయుడనునతఁడుండవాడు. అతఁడు దొరతనమువారి కొలువుననుండి విశేషధనము

నాజ్ఞించెను. అతనికుమారుడు దామోదరుడు. అతడు తండ్రినలె
నాంగ్లభాషాకోవిదుడు కాక పోవుటచే నీనయద్యోగమును సంపా
దించ లేక పోయెను. కొంత కాలమునకుఁ జరిగి గణించిన చరసంపద
యంతయును న్యయముయ్యెను. ఆదిత్యసౌధ మొక్కటియే మిగిలెను.
దానిలో గొంతభాగ ముద్దె కిచ్చెను. ఆయదైవనము తనకును
భార్యకును జాలక పోవుటచే దామోదరుఁడు స్వయముగా గొప్పపడి
కొంతధన మార్జింపవలసి వచ్చెను. కాని యందుకును దీనినయిపా
య మేరియు సతనికి లభింపలేదు.

స్వగుతాభివృద్ధికై ప్రతిమతమువారు మిక్కిలి పాటుపడి రన్న
మాట సత్యమే కాని వారిలో క్రైస్తవమతమువారు చేసినంతపరి
శ్రమయు వెచ్చించినంతధనమును వే తొకరు చేయ లేదు, విచ్చింప
లేదు. క్రైస్తవమతబోధకులను జాలినంత ధనమునుటచే వారు
మొకట మన దేశమునఁ బాతశాలలు స్థాపించి రాజకీయభాష యగు
నాంగ్లమును నేర్పునెపమునఁ క్రైస్తవమతమును నేర్ప నార భించిరి.
కాని యందువలనఁ దమమతము నెఱవోమది స్వీకరింప లేదు.
పిమ్మట వారు తమమతమును స్వీకరించినవారి కుద్యోగముల నిచ్చు
చుండిరి. పెక్కురు హిందువులు క్రైస్తవమతస్వీకారమును గావించిరి.
వారిలో దామోదరుఁడొకఁడు. అతని కాంగ్లభాషాపాండిత్యముకంటె
ముఖప్రీతివచనములం దెక్కుఁగుచాతుర్యము కలదు. దానివలన సతఁడు
దొరల ప్రేమ కాస్పదుడై కొలదికాలములోనే పోలీసుశాఖలో
గొప్పయద్యోగమును సంపాదించఁ గలిగెను అతఁడు క్రైస్తవుఁ
డైననాలుగే డ్లకు భార్య మరణించెను. అతఁడు రెండేండ్లకాలము
బ్రహ్మచారిగా నుండెను. కాని పిమ్మట పెద్దయద్యోగి యగుటచే
దన్నుఁ బ్రేమించుచున్నస్వదేశక్రైస్తవకాంతలలో నందకత్తెయనఁ
దగినయొకయువతిని సజమతానుసారముగాఁ బెండ్లియాడెను. ఆకాంత

కిది మూడవపెట్టి మొకటివివాహ మైననంవత్సరములోనే యామె
భర్త కాలధర్మము నొందెను. శరువార నామె మఱియొకపతిని వరిం
చెను. అతనివలన నామె కిరువురు పుత్తులును నొకపుత్రికయును గల్గి
రి. అనంతర మామె యేదో కారణమునఁ బతితోఁ గలహించి వివాహ
సంబంధమును ద్రొచికొని గుమారుల నతనిచేత వదలిపసిపిల్ల యగు
కూతుతో లేచి వచ్చెను. దామోగు డాముగ్గురు బిడ్డలకు గన్న
ముద్దరాలిని పెండ్లాడి యామెతోఁ గాపురము చేయుచుండెను. అనం
తర మాకాంత దైవవశమున రోగపీడితయై కాలధర్మము నొందెను.
చనిపోవునప్పటి కామెఁ దెండ్రుభర్తవలనఁ బడసినకూతురు దక్క
వేతుసంతానము లేదు అందుచేదామోదరుఁ డాపిల్లనేతనకన్నకూ
తురుగా భావించి యశ్యంతప్రేమతో బోషించు చుండెను. తల్లి
చనిపోవుఁప్పుటి కాపిల్ల పరుమూ జేష్ఠప్రాయము గలది. పెంపుడు
జనకుఁ డామెకు రామామణి యని పేరు పెట్టెను. ఆబాలిక మిక్కి
లిబుద్ధిమతి సాంద్ర్యవతి. ఆమె చిన్నప్పుటి నుండియు నధికాసక్తితో
నాంగ్లవిద్యాభ్యాసము జేయుచుఁ దన నూహనకు మించినవిద్యాపర
శ్రమచేదండ్రినేకాక పాఠశాలయందలి యుపాధ్యాయులను కూడ
మెప్పించుచుండెడిది. ఆమె తెలివితేటలకుఁ దండ్రీదామోదరుఁ
డధికానందము కొంది యామె కున్నతవిద్యాభ్యాసము చేయింప
నారంభించెను. తనవిద్యాభ్యాసమున కెట్టిలోపమును లేకుండుటచే
రామామణి కడుంగడు శ్రద్ధతో జదివి ప్రవేశప్రథమపరీక్షలయందుఁ
గృతార్థురాలయ్యెను. ఇంకఁ బట్టపరీక్షకుఁ జూపవలసి యుండెను.
కాని దానికిఁ గావలసినంతధన మామెకు లభ్యము కాకుండెను.
దామోదరుఁడు ముసలివాఁ డయినందున నిష్పాదుద్యోగము చాలిం
చుకొని యుపకారవేతనముమాత్రమే పడయుచుండుటచే వెనుకటి
వలెఁ గుమారికడదువునకుఁ దగినంతధన మీయఁ జాల గుండెను.

దానంజేసి యామె కొంతకాలము విద్యాభ్యాసము మారి వృధాగా
గాలక్షేపము చేయవలసి వచ్చెను. అందుకు రామానుజు మిక్కిలి
విచారపరీతమనస్కురాలు కా జొచ్చెను.

కుమారి విచారమును జూచి సహింసఁ జూపక దామోదరుఁ
దామూరిని విడిచి చెన్నపురి చేరి కళాశాలాస్వతు నాశ్రయించి యత
నిదయను సంపాదించి తనకూతునకు విద్యాధివేతన మొనఁగనట్లు
చేసెను. రామానుజు మరల విద్యాభ్యాసము చేయ మొనరిసి
పట్టిబరీక్షకుఁ జరిగెను. ఆమె దురదృష్టవశమున మొనటిపర్యా
యము పట్టిబరీక్షయందుఁ గృతార్థురాలు కా లేక పోయినను మఱి
చటినంతశ్రమ మొనటితరఁగి తిలోనే యితార్థత చెందెను. అనంతర
మామె వైద్యశాస్త్రమును జదువ గుఱువాలాయత్త చిత్తయై యు
దులకుఁ దగినప్రయత్నములు సలుపుచుండ దామోదరుఁడు
దైవవశమున రోగగ్రస్తుడై మంచము పట్టెను. అందుచే వారు
మరలఁ దమయూరు చేరిరి పిశ్యభక్తి గలరామానుజు విద్యాప్రసం
గము మాని జ్వరపీడితుఁ డగుజనకున కుపచారములు చేయ నారం
భించెను. ఎట్టియందులు దెచ్చి పోసినను దామోదరుని రోగము
తఱుగక క్రిమక్రిమాభివృద్ధి చెందఁ జొచ్చెను. మఱి రెండుదిన
ములు గతించునప్పటి కతనికి మరణకాలము సమీపించెను. అప్పుడు
దామోదరుఁడు తనకుఁ జరకాలపరిచితుఁడును, నాప్తమిత్రుఁడును,
నాసగరముందే పోలీసుశాఖలోఁ బనిచేయుచున్న కృష్ణశామ్యూలును
బిలిచి తనకుమారి నప్పగించి రాజకీయవిధిలోఁ దనపేర నున్నహా
పాయలు తెచ్చి తనకుమారి కిచ్చి యామె కెట్టిరోపమును గలుగ
కుండఁ జేయవలె నని ప్రార్థింప నతఁ డందుల కంగీకరించెను. దా
మోదరుఁడు మరణించెను.

ఇక రామానుజురక్షణభార మంతయు శామ్యూలు వహించెను.

అతడు రెండుపూటలును వచ్చి యామెతోను మరలి పోవుచుండెడి వాడు. క్రిమముగా శామ్యూయిల కామెనుండు మోహమంకురించెను. ఆమెను దానే పెండ్లియాడ నిశ్చయించి తన ప్రయత్నములు చేయుచుండెను. కాని యారామామణి కతనియందు సుంతేనియు వలపు లేదు. అంతట నామె శామ్యూయిలకుఁ దెలియకుండ నారాయణరా వనునతనిని రహస్యముగాఁ బెండ్లియాడి యాయూను విడిచి పోయెను. మఱి కొన్ని దినములకు వచ్చి యిక్కడి యాస్తి సంతను దీసికొని పోయినది. ఈసౌధమును గూడ నమ్మకొన్నది.”

కుటుంబరా వది చదివి శ్యామలునితో నిట్లనియె. “శ్యామలా! నీ కిప్పుడు బోధపడినవా? నారాయణరా వెంతధనవంతుడో, రామామణియు నట్టిధనవంతుడాలే. చరిత్రమునుబట్టి వారిగురును దంపతులు కాఁడనినవారే?

శ్యా—అవును. వీరిట్టివారని నే నెన్నఁడును దలంప లేదు.

కు—సరియే. దాని కేమి? ఈయూర జరిగిన ఘోరకృత్యమును విన్నవా?

శ్యా—వింటిని. డాక్టరుగారికి మరణదండన మట!

కు—కాని యది కేవల మధర్మము.

శ్యా—ఎందుచేత?

కు—కామాక్షి చావలేదు.

శ్యా—ఆశవ మెట్లు వచ్చినది?

కు—అది శామ్యూయిల హస్తంత్రము.

శ్యా—అట్లయిన కామాక్షి సజీవురాలై యున్నదా?

కు—అవును. నిరక్షరాధునిక మరణశిక్ష!

శ్యా—పోనిండు. నారాయణరావును దుష్టగణములోఁ జేరి

నల్లే యున్నది. ఒకడుష్టుఁడు హతుఁ డయినచో మనకుఁ గొంతపని తగ్గిపోవును గదా !

కు—అట్లు గాదు. మన మినారాయణరావునే ప్రధాన పాత్రగాఁ జేకొని నాటక మాడింపవలసి యున్నది. నాయకుఁడు లేని నాటక మెట్లుండునో తెలియునా?

శ్యా— (ఆశ్చర్యముతో) నారాయణరావు కథానాయకుఁ డనియే మీయభిప్రాయమా?

కు—అవును.

శ్యా—అట్లయిన నతనిని బ్రస్తుతమున రక్షించుటయే యుత్తమము. రక్షణోపాయ మున్నదా?

కు—అవును. కామూక్షి యున్నది కాదా?

అనిచెప్పి కుటుంబరావు శ్యామలునితో “ఓయీ! నారాయణ రావు నురిదీయునాటికి మరలివచ్చెదను. అంతవఱకు నీవు జాగరూ కతతోఁ బురరహస్యము లరయుచుండు” మని పల్కి యానాఁడే గ్రామాంతరమున కరిగెను.

నారాయణరావు నురిదీయుటకు నిర్ణీత మగుదిన మేతెంచెను. తలారు లతని వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోవనుండిరి. తనవతికి సంభవించిన యాదుర్దశను గాంచి రామామణి గొంతెత్తి యేడువఁ జొచ్చెను. అది విని నారాయణరావును మిక్కిలి దుఃఖింపఁ దొడఁ గెను. ఆహా! ఏమిచిత్రము! నిన్న మొన్నటివఱకుఁ దత్పరవాసుల యసాధారణశౌరవమునందుచు మూర్తీభవించిన సౌఖ్యమువలె వర్తించిన రామామణినారాయణరావుల కెంతలో నెట్టి దీనావస్థ సంభవమైనది! తన్నుఁ జేరవచ్చిన రామామణినిఁ జూచి నారాయణరావు “ప్రియురాలా! నిజముగా నే నిందు నిరపరాధు డను. ఇట్టి నేను దురంతశిక్ష నొందవలసి వచ్చినది. దైవము పంతముపట్టి మనకు వియోగము గల్గించుచుండ దానినిఁ దప్పించువా రెవ్వరు! అక్రమముగా నా పై నిట్టియపరాధము మోపి యింతచేసిన వారుమాత్రము శాశ్వతముగా నుండిపోవుదురా! వారును నావలె నేఁడో తేపోయమలోకమునకుఁ బయనము కట్టవలసినవారే! పోనిమ్ము. ఇఁక నట్టివిచారముతో నేమి లాభము. మనరహస్యములను, బెటవారి కెవ్వరికిని జెలుపకుము. మనమైశ్రిని, మననహవానమును యావజ్జీవమును మఱవకుము. ధైర్యముతో నుండుము. ఇవియే నాకడపటి వాక్యము” లని చెప్పి యామెకు సెల విచ్చి వధ్యస్థానమునకు నడచి పోయెను.

ఆమాటలు రామామణి విని యెక్కుడుగా దుఃఖించు చుండెనే కాని, యవ్వడైనను గామాక్షి హత్యవిషయ మై తత్వమును

డించినది కాదు. తనమూలమునఁ బతి మర్మరణము నొందుచుండ
సహించుటఁ జూడఁగా రామానుజుకేఁ బతియందన్నభక్తి యెట్టిదో
సరిగా నిర్ణయింపఁ జాలము. మఱియు రామానుజుకేఁ బ్రాణములం
దెంతతీపు? తనభర్తమరణముచు గన్నులారఁ జూడలేక కాబోలు
నామె మోటారుబండ్సినెక్కి వధ్యస్థానముచు విడిచి పోయెను.

నారాయణరా వురిపగ్గములను సమీపించిపప్పుడు చూపలులు
మిక్కిలి దుఃఖించిరి. అతనివలన మహోపకార మందినవారిమూల
చెప్పవలయువా? ఈసమాచారముచు దూరమునుండి చూచు చున్న
శామ్యూలు పొందినయావకమునకు మేర లేదు.

నారాయణరావు దైవమును బ్రార్థించి నిలువఁ బడెను. తలవరు
లతనికి ముఖాచ్ఛాదనము గావించిరి. ఉరిపగ్గములు మెకకుఁ దగి
లించిరి. చూపలు లాహకారములు చేరుదొడంగిరి. ఇంతలో
గంభీరస్వరముతో “అయ్యా చంపకుడు. నారాయణరావు నిరప
రాధుడు చంపవలదు. తొందరపడవలదు” అని దూరమునుండియే
కేకలిడుచు శోకవ్యక్తి యచ్చటఁ బ్రశ్న మయ్యెను. ఆవ్యక్తినిఁ
జూచి యచ్చటివా రందఱ తాత్పర్యచకితులై స్తంభాకృతి వహిం
చిరి. ఆవ్యక్తి యెవ్వరు? నారాయణరా వెన్నతెను జంపె నని
న్యాయాకాధికారులు మరణవంశసము విధించిరో యాబాలయోగి
నియే వచ్చి యచ్చట నిలిచెను. ఆమె యచ్చటివారినిఁ జూచి
“అయ్యా, నారాయణరావు నిరపరాధుఁడు నన్ను జంపలేదు.
అతని విడిచి పుచ్చుడు అని యెలుఁగెత్తిమరల కేక వేసెను.

అది విని తత్కార్యవిర్వాహకు లగునధికారు లాశ్చర్యము
నొందుచు, నతని వదలుఁ డని తలవరుల కాజ్ఞ యిచ్చిరి. తలవ
రులు నారాయణరా వురిపగ్గములను వదలించిరి. ముఖాచ్ఛాదన
ముచు దీసి వైచిరి. నారాయణరావు కనుఁగవ విప్పెను. కాషా

యాబరధారిణి యై, కృష్ణపక్షచంద్రరేఖనలః గృశాంగి యై,
 యాగుల్ఫలంబమానజటాకలాప యై, యున్న కామాక్షి కంటఁబడె
 ను. కంటఁబడుటయే తడవుగా నారాయణరావు పెద్దయెలుఁగుతో
 వాపోవుచు “కామాక్షీ! నీకు మహాపకారము గావించిన యీపా
 పాత్ము నేల బ్రదికించితివి? చిన్నప్పటినుండియు నన్ను మనసారఁ
 బ్రేమించి నీసర్వస్వమును నాకు ధారపోసి సర్వావస్థలందును నన్నే
 నమ్ముకొని, నాకష్టసుఖములనే నిజకష్టసుఖములుగాఁ దలంచుచు,
 నుండిన నీ కిట్టివికృతరూపము గల్గించిన యీకఠినహృదయురకుఁ
 బునర్జీవ మేల పోసితివి? నీవు చేసినయుపకృతిని మఱచి, నీవు చూ
 పుచున్న యద్వితీయపతిభక్తిని మఱచి, కామాంధుఁడై వేటొక
 యువతిని జేపట్టిన యీకృతఘ్నుని నీచంచలచిత్తు నేల బ్రదికించి
 తివి? అని వెట్టికేకలు వేయుచు విలపింప నారంభించెను. తాను
 జేసినమహాపకారమును మఱచిపోయి కామాక్షి తన్నట్టిమహాపద
 నుండి తప్పించినందున నతనిహృదయము మూర్ఛుచెంది ద్రవించి
 పోయెను. అందువలన నారాయణరా వట్టివికృతచిత్తుఁడాయెను.

నారాయణరావు వచనములు వినగా నచ్చటివారి హృదయ
 ములు దుఃఖాకులము లయ్యెను. నారాయణరావు కృతఘ్నుతను
 నిందింపనివారును, కామాక్షియద్వితీయపతిభక్తికి మెచ్చనివా
 రును, నచ్చట నొక్కరును లేరు. జగత్ప్రళయము గావింప రేచిన
 గాలివాన వెలిసిపోయినట్లు నారాయణరావునాపద క్షణములో మా
 య మయ్యెను.

ఈయుదంతమును విని న్యాయాధికారు లచ్చటికి వచ్చిరి.
 ఆయోగిని వారికి నమస్కరించి “అయ్యా! నేను బ్రదికియే యున్నా
 ను. నారాయణరావు నన్ను జంపలేదు. అతఁడు నిరపరాధుఁడు.
 నా కీసమాచారము నేటియుదయముననే తెలిసినది. తెలియగానే

యన్యాయముగా నాప్రియుడు వధింప బడుచున్నాఁ డని విచారించి పర్యెత్తుకొని వచ్చితిని. నాకోర్కి దీతినది. నాయత్నము సఫల మయ్యెను. ఇక నేఁ బోయెదను.” అని చెప్పి యటనుండి లేచి పోయెను.

అది విని న్యాయాధికారు లన్యాయముఖవీక్షణము సల్పుకొనిరి. పురతక్షకశాఖవారు చేసినమోస మని వాను గ్రహించి బగ్గుదొరను దదనుచరులను బరిపరివిధముల నిందించి నారాయణరావును వదలి వెడలి పోయిరి.

అనంతరము బగ్గుదొర నారాయణరావుచేయిపట్టుకొని “అయ్యా! ని న్నన్యాయముగా నవమానించి కష్టములపాలు గావించినందులకు మమ్ము క్షమింపుడు. ఇది పొరపాటున జరిగినది. కాషాయవస్త్ర ధారి యగుశవమును జూచి మా వాను భ్రమ చెందిరి. మీరు నట్లే భ్రమ చెంది యుండ నోపుచు, లేక మీ రాశవము కామాక్షిది కా దని చెప్పి వాదించినచో నీబాధలు మీకు లేకపోయియే యుండును. ఇది యంతయు దైవసంఘటన” మని చెప్పి యోదార్చి విశేషముగా గౌరవించి మోటారుబండిలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టి భర్త కై విషాద పరీతురాలై విలపించుచున్న రామానుని కప్పగించి వెడలి పోయెను.

ద్వితీయ భాగము

766

167

తృతీయభాగము

168

నాడు వశ్యస్థానమందుఁ దనవతివలనఁ గడవటిసెపు గైకొని పతి
 చావుఁ గన్నులార జూడఁ జూడ రామామణి మా రామభవనమున
 కుఁ దిరిగి వచ్చి భావికామునఁ గాను వర్తింపన సిన విధమును
 గుఱించి యాలోచించుచుండెను. కాని యంతలో బద్ధుడొర నారా
 యణరావుఁ గొలివచ్చి మామె కప్పగించెను. వచ్చినభర్తను గాంచి
 రామామణి నిశ్చేష్టుగా లయ్యెను. అట్టిప్పు మానంకాశముము
 సనా! ఆశ్చర్యాతిశయమననా! అది మామెనుసస్సున కే తెలి
 యనలెను. దొరగారు నారాయణరావు విముక్తికి గారణమును జెప్పి
 రామామణి నోదార్చి వెడలి పోయిరి.

మృశ్యువుకోటిలోఁ బడి వచ్చినతనప్రాణభువితోఁ గూడి మరల
 సుఖంప గలభాగ్య ముచ్చినందులకు రామామణి యెట్టియానందము
 ను జెందునో చెప్పవలయునా? కాని యామెముఖమండలమున నట్టి
 యానందకళ లంకరింప లేదు. తమతోటలోని కాశవ మెట్లు వచ్చి
 నడిని భర్త తన్నడిగినప్పుడు యాధార్థ్యమును గప్పిపుచ్చి తా నేమి
 యు నెఱుఁగ నని సమాధాన మిచ్చు చుండెను. అది సత్యమే కా
 బోలు నని నారాయణరావు గుఱుండెను. తాను పతిని మోసపుచ్చు
 చున్నందునకు రామామణిమిక్కిలిదింతలపా లగుచుండెను. తత్వ
 మును తెలిపినచోఁ దనదుష్ప్రవర్తనము భర్తకుఁ దెలిసిపోవు నని
 భయపడు చుండెను. అందుచే భర్తతోఁ గాపురము చేయు చున్నను
 నామెకుఁదొంటియానందము గాని తొంటిసౌఖ్యముగానికలుగ లేదు.
 అందులకుఁ గారణము తదీయమానసము నానావిధవిచారములపా

లకుట తప్ప వేజేమియును లేదు. రామామణిచిత్తమునందు మోద
 భేదకోధములు. మూఁడును గళవాతపిత్తనాడులవలె నుద్దేశించి
 యామె కున్నాకమును గల్గించు చుండెను. ఈసన్నిపాతావస్థయే
 పాణికి మిగులబాధాకరము. మృత్యుదేవతగర్భకుహరమును బ్రవేశిం
 చి వచ్చినభర్తను జూచుటవలన నొకమూల యానంద ముప్ప
 తిలుచుండెను. ఎవ్వతెనామాక్షరములు విచటకైనను దా నోర్వలే
 కున్నదో యాకామాక్షి జీవించి యుండుటయే కాక యామెయే
 తనపతిని జీవింపజేయుటచే నామెకు భేద మతిశయించు చుండెను.
 శామ్యూలు తనకార్యమును దప్పక నిర్వహించెద నని నమ్మించి
 యాశాభంగము గల్గించుటయే కాక తమ్ముఁ బలుకష్టములపాలు
 గావించినందున జన్మించినఁగోధాగ్నిచే నామెయొడ లంతయును
 గుతకుతయుడికి పోవు చుండెను. ఇట్లుదయించినవికారత్రయ
 మామెకుఁ జెప్ప నలవికానిబాధను గల్గింప నారంభించెను. క్రమక్రమ
 ముగాఁ గళవాతములతిశయించి పిత్తనాడిని సజింపజేసినట్లు భేదకో
 ధములు ద్రేకించి యామెమోదమును నిర్మూలము గావించినవి. మఱి
 కొన్నిదినములకుఁ దక్కినభావము లంతరించి యొక్కకోధముమా
 త్రమే మిగిలెను. ఇప్పుడామెహృదయకుహరమునంతయు నాక్రిమిచు
 కొని కోపము విజృంభింపఁ జొచ్చెను. ఆకోధాగ్నివలన నామెశరీ
 రము నఖశిఖిపర్యంతము నుడికపోవు చుండెను. శామ్యూలు గనఁ
 బడినచో నాతని నొకగుక్కను మ్రింగవలె నని యామె కాచికొని
 యతికష్టమున దినములు పుచ్చు చుండెను.

ఆపురములో సుప్రసిద్ధి గాంచినరామామణీనారాయణరావులకు
 సంభవించినయాపదకు మిగులవిచారించుచుఁ బొరులలోఁ బెక్కండు
 వచ్చి వారిని బరామర్శించి పోవు చుండిరి. ఆపురజనుల కాడంప
 తులు మహోపకార మొనర్చియుండుటచే వారు వారియందెక్కు

దుశ్శారవము గలవా గై తమసానుభూతిని దెలియ బఱచుట విహిత
కార్యముగదా? అందుచే నారామమందిరము కొన్ని దినములు తిరు
నాళయందువలె నచ్చి పోవుజనులతో నిండి యుండెను. నిరప
రాధుఁ డగుటచే నారాయణరావు పౌరులుచూపు శారవమువలనను
వారిపరామర్శవచనములవలనను నూట యెనిది స్వస్థచిత్తుఁడ
య్యెను. కాని రామామణి కట్టిస్వాస్థ్యము సంభవింప నని అప
రాధులకు స్వస్థచిత్త మెటు?

౨

కుటిలహృదయులవర్తనము లతివక్రములు. వారియాలోచనములు
లోకోపద్రవకరములు. వారిపను లతిభయంకరములు. కుటిలులు
తమకార్యమును సాధించుకొనఁ బెక్కుమాయోపాయములు పన్ను
దురు. లోకుల కన్నబ్రామితి మని భావింతురు. తమకార్యములు
సఫలము లైనట్లే నిశ్చయింతురు. కాని యట్లేప్పటికిని గాదు.
ఒక వేళవారు తమనూయాచార్యముచే లోకుల మోసపుచ్చఁ గల్గి
నను, దమయుపాయములచేఁ బ్రజను బాధింపఁ గల్గినను, గార్య
సాఫల్యమునుమాత్రము పొంద లేరు. మీదుమిక్కిలి వారికాశా
భంగమును, దడ్డిచిత్తుఁ డాతీశయమును మాత్రమే గలుగును.

నాడు శామ్యూలు రామామణిని సందర్శించినప్పు డామె తనకు
హృదయశయ్య మగుయోగిని జంప వలయు నని ప్రోత్సహించి
నది. అసహాయురా లగుయోగినిని జంపుటతిసులభ మని తలంచి

రామామణిమెప్పు వడయుట కై “అ దెంతపని? అవలీల నెఱవేర్చెదను” అని శ్రేష్ఠి పోయెను. ఆమె చెప్పిన కార్యమును ద్వీరగా నిర్వహించుకున్నచో నామె తన్ననమర్థునిగాఁ దలంచు నే మోయని యశనిభయము. కావున నెట్లయిన నారాత్రియే తన్నుకోరథ మీడేర్చు బంతము పట్టి పోయెను.

శామ్యము రామామణిని వీడ్కొన్నది మొదలు తస్త్వయత్నమందే యుండెను. తన కాపు లగు సేవకులతో నాకార్య మాలోచించి నాటిరాత్రి కిండ్లవరూముమున రహస్యముగా నప్పని నొనర్ప నిశ్చయించెను. యోగిని పవటిపూట యచ్చటచ్చటఁ దిరిగినచు సాయంసమయమునకు ధర్మసత్రిమునకు వచ్చు ననియు నప్పు డతిసులభముగాఁ దనకార్యము నిర్వహింప వచ్చు ననియు దలచి యథా కాలమునకు భటులతో ధర్మసత్రిమున కేగెను. కాని యోగిని యచ్చట లేక పోయెను. శామ్యము కార్యము విఫలమైనందులకు విక్కిలివిచారించెను. రామామణికోర్కి దీర్చుట యెట్లో యతనికి బోధపడ లేదు. తదీయాభిలాషమును దీర్చుకుండ నామె సన్నిధి కరుగి నతనినున స్స గీరింప లేదు. ఒక వేళ ననయ గీరి చినచు దిశ్చన్నిధి సంశలేసిపంతములు పలికి యిపుడు కార్యము నిర్వహించుండ నామెను సంకల్పించి బోవుట యతనికిఁ జిన్నతినము కాదా? కొన్నిదినములు వేచి యుండి యాయోగిని యాపురమునకు గాఁగానే చూపి తదీయమునోరథ మీడేర్పరచుచును. కాని నారాయణరా వూర లేనప్పు డాపని చేయవలె నని రామామణి కోరుట నే మగులా దన శక్తిసమయము లభించునో లభింపదో యని శామ్య లూహింపఁ జొచ్చెను. మఱియు యోగిని యచ్చటి కెన్నిదినములకు వచ్చునో తెలియదు. ఒక వేళ రాకపోయినఁ బో వచ్చును. అట్టితఱి తనప్రియురాలికోర్కి దీర్చుట యసాధ్యమే.

అది తీర్చకుండు రామామణిని సందర్శింప నేగుట యిక్కఁ బాసఁగనే
 పాసఁగదు. దినమున కొకపర్యాయ మైనను రామామణిముఖము
 లమును జూచినఁ గాని సంతృప్తి చెందనిశామ్యమున కది యెంత
 కష్టమో చెప్ప వలయునా? తున కిట్లతఁ డాలోచించెను.
 అయ్యో! అశినులభ మనుకొన్నకార్య మతిష్ట మయ్యెను. అయి
 నఁ గానిమ్ము. నాబుద్ధిచాతుర్యముచే దానిని కేటొకవిధముగా
 నెఱవేర్చెనను. ఈదినముననే మాక్రైస్తవకాంతయొకతె మృతి
 నొందినది. ఆమెశవమును సమాధిలో జేర్చి తద్బంధువులు సాయం
 కాలముదే మరలి వచ్చిరి. ఆశవముచే నాటక మాడించెదను. రామా
 మణినునోరధమును దీర్చుటయు నారాయణ గావు నాపన్నునిఁ జేయు
 టయు నాకు ప్రధానములు. ఆవాంఛితములను దీర్చుకొన యోగి
 నిశనమే యక్కఱ లేదు. మఱియొకదానిచేఁ దీర్చుకొన వచ్చును.
 ఈస్వల్పమునకు నే నొకోవిచారించితిని. బుద్ధిబలమున కసాధ్య
 ముండదుకదా? ఒకప్పు డా యోగిని మనఃపరము నకు వచ్చినచో నా
 రహస్యము బయలుపడును. అట్లు గా కుండు నచ్చటి కేదోయొక్కి
 పన్నెదను. లేనిచో నాయోగిని రాఁగానే దానిని బంచత్వ మొం
 దింతును. ఇప్పుడు చుంపనలసినయోగిని నప్పుడే చుంపెదను. ఇందు
 వలన నష్ట మేమి? ” అని శామ్యము పరిపరివిధముల నాలోచించి
 తసభటులకుఁ గొంచెముధనాశ చూపి కుటిలభూసుటిభీకరం బగు
 మృత్యుదేవతాముఖమువలె నున్ననిశీధమునందు శ్మశానమున కరిగి
 సమాధియండి యాశవమును దీసి చూచువారి కనుమానము గల్గకుం
 డే సమాధి నప్పుటియట్ల చేసి తాను గొనివచ్చిన కాషాయాంబరమున
 నాశవమును గప్పి భుజిములపై వహించి యచ్చటికి సమీపముగా
 నున్న యారామమందిరమునకుఁ గొనిపోయి రామామణికిఁ జూపి
 “ఏకక్రియా ద్వైధకరీ ” యన్నట్లు దానిచేతనే తన రెండవకార్య

ముగూడ నిశ్చహింప నెంచి రామామణి లోపలి కరుగఁగానే యా
 శవము నాతోటలో నొకచెట్టుక్రింద బాతి వెడలిపోయెను. ఆమ
 టునాడే యాశవమును బయటఁ బెట్టించినచో నారాయణరావు
 దానిని గుర్తించి తనమనోరథము వ్యర్థము గావించు నే మో యని
 యూహించి శామ్యూలు భూసంపర్కమునఁ దద్రూపముకొంచెము
 చెడిపోవునందాక నూరకుండి తనసహయోద్యోగిచే నాశవమును
 వెల్లడి చేయించి నారాయణరావుపై నభిమోగము దెప్పించెను.
 అతఁడు కేవలము నారాయణరావునకే యాపద గలిగింప సమకట్టి
 నను, నది రామామణికిఁగూడదగులక పోలేదు. శామ్యూలు చే
 సినప్రియత్న మంతయు విఫల మగుటయే కాని తనప్రియురాలి
 కాశాభంగ మొదవుటయే కాక, మీఁదుమిక్కిలి తా బిగ్గుదొర
 గారిచేఁ చీవాట్లుగూడదనవలసి వచ్చెను.

శామ్యూలుస్వాంత మిష్నుడు దురంతచింతాక్రాంత మై పలు
 విధముల బాధ నొందు చుండెను. నాటిరాత్రి యతఁడు పడినశ్రమ
 యంతయు వితథ మై పోయెను. అతనిశత్రు వగునారాయణరావు
 బ్రతికి యాపురమున మఱితగొరవ మందు చుండెను. అతని కధి
 కారి యగుబిగ్గుదొరకూడ నాతని నెక్కుడుగ గొరవించు చుండెను.
 అతఁ డొనర్చినదురాలోచనములకుఁ దగినదుష్ఫల మాతనికే లభిం
 చెను. అతఁ డతికష్టపడి నిర్మించినహర్ష్యము మునుముట్టఁ గూలి
 పోయి యతనితలపై నే పడినది. అయినను శామ్యూలు తన
 శ్రమవ్యర్థ మైనందుల కంతగా విచారి ప లేదు. బిగ్గుదొర
 పెట్టినచీవాట్ల కంతలక్ష్యము చేయ లేదు. తక్కిన దేదియు
 నతని కంత దుఃఖకరము కా లేదు. కాని యాశాభంగ
 మొందిన ప్రియురాలి మొగము చూచుట యతనికి మిక్కి
 లిక్ష్మ మనిపించు చుండెను. ఆమెమనోరథ మీదేర్ప లేక

పోవుటయే కాక యామెకుఁ గారాగృహవాసముకూడఁ గల్గించెను. ఇట్లు ప్రశ్యక్షముగా మహాపకారము గావించి యామెసందర్శన మెట్లు చేయఁ గలఁడు? చేయకుండ నెట్లుండఁ గలఁడని ఈవిషయమును నిర్ణయింప నతఁడు దీప్తితోచన మొనర్చెను. తున కతఁడు తనలో “బుద్ధిచుంతుల కుపాయములే లభింపనా? నాకు మంచియు క్తి లభించినది. దైవ మేదియోమార్గము చూపక మానడు. ఈయ భిమోగమునందు నాసహయోద్యోగిని నియమిచుటయు నేను గ్రామాంతరమున కరిగినట్లు ప్రవాదము పుట్టించుటయు మిక్కిలిమేలయ్యెను. కారాగారబద్ధుఁ డగునారాయణరావును దప్పింప రామామణినన్న బాధించు నేమోయని నే నాయుక్తి పన్నితిని. నాకిప్పు డదియేప్రియురాలిముఖసందర్శనము గల్గింపఁ దో డగు చున్నది. యుక్తియుక్తము లగుమాట లాడి యచనయముచేతను, నాశ్చర్యసంతాపాభినయములచేతను, రామామణికి నాయం దనుమానము లేకుండఁ జేసికొందు నని యూహించి తన కట్టియుపాయము లభించినందుల కానందించి రామామణి దర్శనార్థ మరిగెను.

నాటిరాత్రి శామ్యూ లొసరించిన ఘోరకృత్యమును జూచినప్పటి నుండియుఁ గుటుంబరావున కతనియం దనుమానము హెచ్చ నారంభించెను. పరు లొసర్చుఘోరకృత్యముల వారింప వలసినపురరక్షాధికారియే యిట్టియకార్యముల నాచరించుట కచ్చెరు వంది

యతః డదిమొదలు నర్వదా శామ్యూలు నంటి తిరుగు చుండెను. కాని యది శామ్యూలున కెంతమాత్రమును దెలియనీయ లేదు.

ఒకనాటిరాత్రి పదునొకండుగంట లప్పుడు కుటుంబరావు బిచ్చగానివేషముతో నూరఁ దిరుగుచు శామ్యూలింటి కరిగెను. ఆయింటివీధితలుపు బంధింపఁబడి యుండెను. ఆచుట్టుపట్ల మనష్య సంచార మేమియును లేదు. అతఁ డచ్చటియరుగుపై ని గూర్చుండి యుండ మేకపై నుండి యెవ్వరో దిగి వచ్చు చున్నచప్పుడు వివ నయ్యెను. కుటుంబరావు జాగరూకుఁ డై వారుతలుపు దీసికొని పైకి వత్తు రేమో యని తలంచి గోనెగుడ్డ ముసుగు వైచికొని పండుకొనెను. కాని యతఁడు తలంచినట్లు వారు పైకి రా లేదు. చావడిలో గూర్చుండి వా రేమోసంభాషించు చున్నట్లు పొడక టైచు. కుటుంబరావు లేచి యెత్తుగా నున్నకిటికీపై కెగఁబ్రాకి లోనికిఁ జూచెను. అచ్చట నొక యువతి యుండెను. ఆమె శామ్యూ లుతో స భాషించు చుండె. గోడచేర్చుగా నున్న కిటికీపైఁ గూర్చుండుటచే శామ్యూ లంశికిఁ గనబడ లేదు. ఆ యువతి వాగ్ధోరిణి పరిశీలింప నామె మిక్కిలి కవిత యైచట్లు కానవచ్చు చుండెను. కుటుం బరావు కిటికీవలక చెవి నిడి జాగరూకుఁ డై విను చుండెను. ఆకాంత యిట్లు సంభాషించెను.

య:—మీరు సత్యవాదు లని నమ్మి చెడిపోయితిని.

శా:—నీవు చెడిపోయిన దేమి?

య:—పతిని జంపుకొని పండువంటి కాపురము కూల్చికొంటి ని. ఆదొంగముండదాలిమాటలు నమ్మి, యున్నతోద్యోగమునం దున్నది మ్మాశ్రయించిన నెక్కుడుసుఖ మనభవిష్యత్కల నని యెంచి కులభ్రష్టనుగూడ నైతిని.

శా:—ఆవును ఇప్పుడు నీకుఁ గల్గినయిబ్బంది యేమి?

నీరహస్యమును బయలుపఱుతును. నన్న మీరు మోసపుచ్చిన నేనుమాత్ర మూరకుందువా?

శా—యువతీ! నిన్న నమ్మితి. నన్నిట్లాపదల పాలొన రింపకుము. (అని బతిమాలుకొనెను)

యు—అట్లయిన నా కిప్పుడు నూజురూపాన్నిలు కావ
●యును. తేండు!

శా—ఇప్పు డంతసామ్మ లేదు.

యు—లేక యే మగును మొన్న నేకదా తీతమందినది? నన్న మీ కక్కడుగా నాదరింతు రనియేకదా యీసాహసమున. కొడఁబడితిని.

ఇక శామ్యూలునకుఁ దప్పినది కాదు. ఏ బడిరూపాని లాము వతి కిచ్చి బడిమాలుకొనెను. ఆమె వానిని దీసికొని యొక నేఁ బోయెద” నని చెప్పెను. శామ్యూలు తలుపు దీసెను. ఆయువతి మునుగువేసికొని నడువ నారంభించెను. ఈలోపున కుటుంబరావు గోనె కప్పుకొని యెప్పటియట్లు నిద్రింపజొచ్చెను. శామ్యూలు దీపము గొని తనయగుగు పైఁ బడుకొన్నవానిని గాంచి బిచ్చగా నిగా భావించి తలుపు జేసికొని లోని కరిగెను.

అంతలోఁ కుటుంబరావు లేచి యాయువతి యెవ్వరో కనుగొనఁ దలఁచి యామెను వెంబడించెను. ఆయువతియుఁ గటికిచీకటిలోఁ బడి నిర్భయముగా పులివీధులను గడచి పోయెను. ఆమె యొకసం దునఁ బడి నడచినడచి యొకచిన్న గృహమును బ్రవేశించెను. కుటుం బరా వామందిరమునుగుఱితించి వెనుక శామ్యూ లావీధిలోనే దెబ్బలు తిన్నట్లు గ్రహించి నాడు శామ్యూలాయువతినిమిత్తమే దానితో నావీధికి వచ్చి యుండు నని తలపోసి యింటికి మరలి పోయెను.

య—ఇక నేమి గావించు? నన్ను బెండ్లాడెన నని చెప్పి వాగ్దానము చేసినారు. ఇప్పుడు మరల రామానుజుకై యత్నించు చున్నారు. ఇది మీవంటి కుమరుష్యుడు దగునా?

శా—నీవు విన్నది కల్ల!

య—అట్లయినచో నారాత్రి యంతశ్రమపడి శవప్రదర్శన మొనర్ప నేన?

శా—(అచ్చెరువుపడి తనలో “ఆ ఇదేమి? ఆరహస్యము భగవంతునిగొర్రావఁ దెలియ దనుకొంటిని. ఈమె కల్లు తెలిసినదో యని సందేహించుచు) నీవు విన్నది యసశ్యము.

య—వినలేదు. కన్నలారఁ గాంచితిని.

శా—అట్లు!

య—నే నారాత్రి యిచ్చటికి రహస్యముగా వచ్చితిని. మీరు సహచరులతో మాటాడు చున్నారు. అది తగనిసమయ మని మీరెంతకు గా లేదు.

శా—యవతీ! నీ వరుమానింపకు చిరకాలస్నేహముచే రామానుజుని దోసి నేయఁ జాలక యట్లొనర్చితిని. ఆమెను బెండ్లాడునట్లేదేము నా కెంతమాత్రమును లేదు. నీవే నాప్రాణేశ్వరివి. సమ్మము.

య—అట్లయినప్పుడు నీవచా మొనర్చుకొనఁ జాల మే? నేనిట్లెంతకాల మర్ధరాశియందు నిశాచరినలె నిచ్చటికి వచ్చుట?

శా—ఇక నెంతోకాల మక్కఱ లేదు. నేనును దీక్ష యశ్నమునే చేయు చున్నాను.

య—నునము దాంపశ్యము నొందుట కెంతఘోర మాచరించితిమో తెలియునుగదా? మీరు నన్ను జేట్టచిచో నవలీల

రాజసుహృద్యవరమున మార్కండేయస్వామియాలయమున కొక
ప్రక్క శిథిలగృహ మొకటి యుండెను. అది శ్రీనివాసరావు గారిది.
శ్రీనివాసరావు హఠాః పితృభ్యానము చేసి పరీక్షలయం దుత్తీర్ణు
డైనను దొరణనమువారికొలుపునఁ బ్రవేశింప లేదు. నేవాత్మత్వి
నిరసించుటయే యందులకుఁ గారణము కా నోవు. అతడు వార్తా
పత్రములు చదువుకొనుచు సుఖముగాఁ గాలము పుచ్చువాడే కాని
కష్టపడి పనిచేయువాఁడు కాఁడు. అతని కొక మోటారుబండి కలదు.
సాయంసమయమున నతఁడు మిత్రులతో నందుఁ గూర్చుంటి విహా
రము సల్పినప్పుడు. అతఁడు భాషాభివృద్ధికిఁ గాబోలును గొన్ని
పుస్తకములతో నొక బాడారమును స్థాపించెను. కొన్ని వార్తా
పత్రికలనుగూడఁ దెప్పించు చుండెను. అతఁడు మిత్రులతోఁ గలసి
యాశిథిలగృహమునఁ గొంతసేపు చదువుకొను వాడుక గలదు. అది
పవటిపూట యెప్పుడును మూయఁబడియే యుండును. రాత్రి పది
గంటల కది తెఱవఁబడును. పవటిపూటఁ గార్యాదులులై తీరుగడ
లేనివారియుపయోగార్థ మయి రాత్రియందు దాని నెట్లు తెఱచి
యుందురుకాబోలు? పెక్కుఁడు చదువరు లచ్చటికి వచ్చు చుం
దురు. కాని యం దొక్కఁడు నెలనెలకుఁ జందా యిచ్చు చున్నట్లు
లేదు. అది శ్రీనివాసరావు స్వీయధనముచేతనే పోషింపఁబడు చున్న
దని వాడుక. అచ్చటికిఁ జదువుకొనవచ్చువారు సామాన్యతే కాని
పెద్దయద్యోగు లెవ్వరును వచ్చు చున్నట్లు లేదు.

ఒకనాఁడు రాత్రి పదిగంటలప్పుడు కుటుంబరావు బిచ్చగానిమేష
ముతోఁ బురమున విహరించుచు మార్కండేయస్వామియాలయము

చేతఁ గూర్చుండెను. అప్పుటి కాపతనమందిరమునఁ బదిమంది కూరుంకి లోఁపుత్తములను ముచ్చటించుకొను చుండిరి. కొంత నేటికి శ్రీనివాస గా వచ్చటికి వచ్చి వార్తాపత్రికను జనువఁ దొడఁ గెను. మఱి యొక నేటికి డాక్టరునా గాయణరావు గూడ వచ్చెను. అతఁడు నొక వార్తాపత్రికను జేతఁ బట్టుకొని పటలు తిరుగవేయు చుండెను. తక్కినవారు ప్రియవచనము లేవియో చెప్పుకొని నవ్వు కొను చుండిరి. కొంతనేటి కాపతనమందిరము వీధితలుపు మూయఁబడెను. అది చూచుచున్న కుటుంబరావున కేమియుఁ దోచక యట్లే కూర్చుండి యుండెను. ఒకయరగంట యైనపిమ్మట నా గాయణరావు తలుపు తెఱచుకొని పయికి వచ్చి తనయింటికిఁ బో నా గెను. తక్కినవారు నట్లే చేసిరి. కాని యిరువురుమాత్ర ము దుండిపోయిరి. తమస్మహము లచ్చటికి మిక్కిలిమాఁదమం దుండుటచే నర్థరాత్రినమయమునఁ దమయిడ్లకుఁ బోఁ జాలక యందు నిదురింప నిశ్చయించుకొని వీధితలుపు మూసి లోని కేరి.

నాఁడు వా రేదో ఘోరకృత్య మాచరి ప నున్నట్లు కుటుంబ రావునకుఁ దట్టెను. వారిచర్య లరయ సంకల్పించుకొనెను. ఆవీధి నిర్జనము కాఁగానే పతనమందిరద్వారముకడకుఁ బోయి లోనికిఁ జూచెను. అతని కెవ్వారగపడ లేదు. కుటుంబరావు దేవాలయ మును బ్రవేశించి గోడపై నుండి పతనమందిరపు పెరటిలోనికిఁ దిగెను. అక్కడి కామందిరమునుండి మినుగుమిను కనెడిదీపకాంతి యగపడెను. ఆదీపకాంతిలో నాపురుషులు శయ్యాగతు లగు చున్నట్లు పొడకట్టెను. గాలి వచ్చునిమిత్తము వారు పెరటితలుపును మూయ లేదు. అందుచే గుటుంబరావునకు వారు చేయు చున్నదంతయుఁ దెలియవచ్చుచుండెను. ఇంతలో దీపమార్పబడెను. అంధకారావృత మగునామందిరమున నాతని కేమియును గోచరింప

లేదు. కాని యాపురుషు లేదియోసంభాషించు చున్నట్లు వినబడెను. అది వినవలె నని కుటుంబరావు నేలను బ్రాకికొనుచు బోయి వారిని సమీపించెను. వారిట్లు సంభాషించుకొను చుండిరి.

ప్ర:—మనప్రభువు మిక్కిలిమంచివాఁడు.

ద్వి:—కాకపోయిన గోపాలరావుకుటుంబమున కంతధనమియ్య నాజ్ఞాపింపఁడు.

ప్ర:—అవును. సశ్యమే.

ద్వి:—అతఁడు మిగులబుద్ధిమంతుఁడు. తక్కినవారి కంత తెలివి తేజులు లేవు. అతఁడు మిక్కిలిదూరాలోచన గలవాఁడు.

ప్ర:—ఎందుచేత నట్లను చున్నావు?

ద్వి:—కుటుంబరావును బరాభవింప శీర్షమును బంపున మని మనవా రండఱును జెప్పిరి. “దానివలన మనరహస్యములు శత్రువునకుఁ దెల్పినట్లగును. దానివలన మనకుఁ బ్రమాదము సంభవించు” నని యితఁ డనెను. తుద కితఁడు చెప్పినట్లే యయినది. కుటుంబరా వాశిరస్సు పోలీసుభటుని దని పోల్చుకొనెను. దానివలన నతఁడు కార్యములచేఁ గారణముల నూహించి మన కెట్టిప్రమాదము గల్గించునో యని మనవా రిప్పుడు భయపడు చున్నాము.

ప్ర:—మొండెమును బంపకపోవుట కిదియే కారణమా?

ద్వి:—అవును.

ప్ర:—శామ్మూలుగారియింటి కొక మొండెము పెట్టెతోఁ గూడ వచ్చె నని విన్నావా?

ద్వి:—విన్నాను.

ప్ర:—అ దెట్లు వచ్చెను?

ద్వి:—తెలియదు. ఎక్కడనో హస్త్య జరిగి యుండును. దానిని బరిశీలింపవలె నని శామ్మూలుగారిచేంత కదిప పఁబడె నేమో?

ప్ర—కావచ్చును.

అనంతరము వారు నిదురింప నిశ్చయించుకొనిరి. వారిలో నొకఁడు పెరటిలోనికి వచ్చు చున్నట్లు చప్పుడు కాఁగాఁ గుటుంబ రావు చటాలున దూరముగాఁ బోయి యొకమూల దాగియుండి యాపురుషుఁడు లోనికిఁ బోగానే వీధిలోనికి వచ్చెను. వారిప్రసంగమును విన్నప్పటినుండియుఁ గుటుంబ కావాశ్చర్యమునకు మితిలేదు. “వీరెవరు? వీరియజనూరుఁ డెవ్వఁడు? ఇక్కడికి వచ్చినవారిలో వీరినాయకుఁ డుడి యుఁడునా? లేక వేఱొకఁ డున్నాఁడా? ఇప్పుడు వీరి నేమి చేయు? బంధించిచో వీరివలన రహస్యములు వెల్లడి కాక మానవు. త్వరపడి పోలీసుభటులను గొనివచ్చి బంధించెదను. వీరివలన మన కార్యములు చాలవఱకు ముగియు” నని తలపొసి వెంటనే పోలీసు కార్యాలయమున కిరిగి నల్వరుభటులను గొని వచ్చెను. వారందఱఁ జాపతనమందిరమును సమీపించి చూచిరి. వీధితలుపునకుఁ గప్పతాళము వేయఁబడి యుండెను. గుటుంబరానందుల కాశ్చర్యపడుచుఁ బెరటిదారిని పోయి చూడ నచ్చటితలుపును బంధింపఁబడి యుండెను. అదురాత్ములు తన్ను మోసపుచ్చి తప్పించుకొని పోయి రని గుటుంబరావు విచారించుచు నింటికి మరలి వచ్చెను.

•

పఠనమందిరనృతాంతమును స్మరించుకొనఁ గుఱుంబరావున కాశ్చర్యవిషాదములు మల్లడి గొను చుండెను. పరుల కనుమానము లేకుండుట కై పఠనమందిర మని పేరుపెట్టి దుష్టు లందఱుచురహస్యాలోచనమందిరముగాఁ జేసికొను చున్నందుల కాశ్చర్యము. నాఁ డామందిరమున శయించినవారిని బంధింప లేక పోవుటకు విచారము. తా నప్పుడు పోలీసువారినిమిత్త మరుగక వీధివైపునఁ గాచికొని యున్నచో నాదుష్టులు పట్టుపడి యుందురు. కాని యట్లు జరిగినది కాదు. అతఁడు శ్యామలునిఁ గాంచి యట్లు సంభాషించెను.

కు—శ్యామలా! నీవు నాచెప్పినట్లు చేసితివా?

శ్యా—చేసితిని. నాకు నారాయణరావువర్తన మనమానాస్పదముగా నున్నట్టే తోచినది.

కు—వారిపరిచారకుఁడు మన కనుకూలుఁ డై యుండుట కంగీకరించెనా?

శ్యా—అంగీకరింతుటయే కాదు. అచ్చటిరహస్యములను గూడఁ దెలుపు చున్నాఁడు.

కు—వింత లేమి?

శ్యా—నారాయణరావు లోపలిపెరటిలో నొకసాల యున్నదట! దానిలోనికిఁ బరిచారికల నెవ్వరిని పోనీయ గట! ఒకవేళ వారు శవమును గిప్పిపుచ్చి యున్నారే మో యని నేను సందేహపడు చుండ నాసాల యాకస్మికముగా భస్మ మయి పోయెను.

కు—ఎట్లు?

శ్యా—దంపతులలో నొకరు దానిని గాల్చి నేసి గా రని నానందేహము. అనేవకుడు నట్లే చెప్పినాడు.

కు—అయిన నేమి? ముఖ్యవియెమ్ము? తునుక లిం దుం డకపోవే?

శ్యా—అప్పుడు దాని కాదంపతులు చెప్పినసమాధానమును విన్నారా?

కు—ఏమని?

శ్యా—తాము వైద్య మభ్యసించుటకై యొకమనుష్య కం కాశమును సంపాదించి యం దుంచుకొన్నట్టును, నది కాలిపోయి నట్లును చెప్పినారు.

కు—నేను మొదటనే చెప్పితినిగాదా? ఆదొంగలు మిక్కిలి యూహాపోహలు గలవా రని.

శ్యా—పోలీసుభటులహత్యకు రామామణీనారాయణరావులే కారకు లని నాకుఁ బొడకట్టు చున్నది.

కు—అభటులనిర్వరను వారు హత్య చేయలే దని నా నమ్మకము,

శ్యా—అట్లయినచో నిప్పుడు మనము చేసినప్రసంగము నిరాధారము.

కు—ఏమి?

శ్యా—వా రొక్కరినే చంపినచో వానిశిరస్సును మొండి మును బయటికి వచ్చినవి. ఇ క నారాయణరావు సాలలో మనుష్య కంకాశ మున్న దనిట యెట్లు?

కు—అది కాదు. ఉన్నది. బయటికి వచ్చినశిరఃకబంధము లొక్కనివి కా వని యిప్పుడు చెప్పవలసి యున్నది.

శ్యా—ఏమీ! ఎందుచేత?

కు—మనకుఁ బంపినశీర్షమును జోరాచార్యులే పంపియున్నా
రు. కాని శామ్యూలునింటికి వచ్చినది వారు పంపినది కాదు.

శ్యా—(ఆశ్చర్యముతో) మఱి యెట్లు వచ్చినది?

కు—అది శామ్యూలు చేసినకపటతంత్రము.

శ్యా—నా కేమియును బోధపడ లేదు.

కు—మనము మొదట నొకతెల్వితక్కువపని చేసితిమి.
నాడు సిరస్సు వచ్చినప్పుడు మన మూరకుండక చోరు లట్లుచేయు
టయే మనకు మహోపకార మని చెప్పితిమి. అది చోరు లెట్లో
తెలిసికొని మఱి ముండెమును బంప మానివేసినారు? అట్లయిన
శామ్యూలుగృహమున కది యెట్లు వచ్చెనని నీకు సందియము కలు
గవచ్చును. అది శామ్యూలు పన్నినపన్నుగడ.

శ్యా—ఎట్లు?

కు—శామ్యూ లొకపోలీసుభటుని సంహరించి నాడు.

శ్యా—(ఆశ్చర్యముతో) శామ్యూలా?

కు—అవును.

శ్యా—మీవచనమందు నాకు నమ్మకము లేదు.

కు—అట్లయిన వినుము. శామ్యూలు కామాంధుడు. రా
మామణిపై నున్నమోహమువలన నితరకాంతను బెండ్లాడ లేదు.
రామామణి నా రాయణరావును బెండ్లియాడినపిమ్మటఁ గొన్నాళ్లు
శామ్యూలు నిరాశుఁ డయి యుండెను. అప్పు డతఁ డొకవింతచర్య
నడపెను. పోలీసుభటులలో రామస్వామి యనునతఁ డొకఁ డుం
డెను. వాని మొదటిభార్య మరణించెను. వాడు రెండవపెండ్లి చేసి
కొనెను. రెండవభార్య మిక్కిలియందకత్తై. నవయావనవిలసిత. ఆ
మెను గాంచి శామ్యూలు మోహించెను. అదియు వానిని జూచి
చంచలచిత్త యయ్యెను. దాలిసహాయమున నిరువురకును రహస్య

సమావేశము గల్గు చుండెను. అది కొన్నిదినములకు రామస్వామికిఁ దెలియవచ్చెను. ఇక వారిరువురన్నీహమునకును భంగము గలుగ నుండెను. శామ్యూ అది తెలిసికొని యాయువతీసాయమున రామ స్వామిని జంపి యథేచ్ఛగా వర్తించు చుండెను. ఆ రామస్వామిశవ మును ద్రావకమున ముంచి తనగృహమున నొకచో దాచి యున్నాఁ డు. అతని కెవ్విధముననైన నాశవమును స్థలాంతరమునకుఁ జేర్ప నవశాశము లేక పోయెను. రహస్యకృత్యముల కనుకూలముగా ను న్న దనియే శామ్యూ లాపెద్దగృహమున నివసించి యున్నాఁడు. చోరాచార్యులు నాకు వ్రాసినయుత్తరముసంగతులు విని శామ్యూ లాశవమును ఖండించి శీర్షమును దాచివేసి మొండెమునొకపెట్టెలోఁ బెట్టి చోరాచార్యులు తనకు మొండెమును బంపినట్లు ప్రకటించినాఁ డు. ఈనెపమున శామ్యూలు తనయపరాధమునుగప్పిపుచ్చుకొన్నాఁడు శిరస్సు నెప్పుడో యెక్కడనో పాటవేయించి నిరుపద్రవముగా నుండ వచ్చు నని శామ్యూలుద్దేశము. ఈహత్య తుదకు దాలికిఁగూడ దెలియనీయ లేదు. అతఁడు రామస్వామిభార్యను వివాహమాడెద నని నమ్మించి యిట్టిదుర్మార్గములోనికి దింపినాఁడు. కాని యతఁ డింకను రామామణిపై చిత్తమును మరల్చుకొనలేక తత్ప్రయత్న మును విడువ లేదు. ఈమాట నీసందేహము తీటినదా?

శ్యా—ఆ ఏమీ! శామ్యూలిట్టిఘాతుకుఁడా?

కు:—ఘాతుకుఁడే కాఁడు. కామాంధుఁడు. మోసగాఁడు. నీశవర్తనుఁడు.

శ్యా:—ఈవృత్తాంతమును వెల్లడింపరాదా?

కు:—ఏమిలాభము? అందులకుఁ దగినసాక్ష్య మేదీ?

శ్యా:—ఆహా! శామ్యూ లెట్టితంత్రమును బన్నెను. అది నత్యమనియే నమ్మి యుంటిని.

కు:—అట్లు నేనును నమ్మి యున్నాను. రాత్రిసంఘారము వలన నీగూఢచర్యము తెలియవచ్చినవి. పరిశీలించినకొలది నీపురమున నద్భుతము లగురహస్యములు వెలువడుచునే యున్నవి.

శ్యా:—శామ్యముమందిరమును బరిశోధించిన లాభ ముండునేమో ?

కు:—శీర్షము దొరకు ననియో ?

శ్యా:—అవును.

కు:—శామ్యము లంతబుద్ధిహీనుడు కాదు.

శ్యా:—పోలీసుభటులచరణమునకు శామ్యములే కారణము కాదా ?

కు:—అన్నమాటయే. ఒకదాని కతఃకు ప్రత్యక్షకారణము. రెండవదానికిఁ బరంపరాకారణము.

శ్యా:—అనఁగా ?

కు:—శామ్యము లొకపోలీసుభటుని దనచేతులతోనే సంహరించినాడు. రెండవవానిని దనశత్రువునగు వారాయణరావును జంపనియమించి యతనిచే వాడు మరణించునట్లు చేసెను.

శ్యా:—అట్లయిన మనవిహితకృత్యమును గొంత నెఱవేర్చినట్లే?

కు:—ఏమిలాభము? ఘాతుకులను దెలిసికొంటిమి. కాని వారే ఘాతుకు లని నిర్ణయింపఁదగినసాక్ష్యమును తేలే కున్నాము.

శ్యా:—ఆఘాతుకులు జాగరూకు లై వర్తించుటచే మనకు నిదర్శనములు లభింప కున్నవి.

కు:—కొలదిదినములలో నొకటి ప్రకటితము కావచ్చును.

శ్యా:—ఏమది ?

కు:—ఆయువతికిని శామ్యమునకును విరోధము కాక

మానదు. శామ్యూ లాయువతిని నిరసించి రామామణివంకకుఁ
 దిరుగు చున్నాఁడు. అప్పు డాయువతి కలహింపక మానదు. భాని
 నుపాయముచే మనపక్షమునకుఁ జేర్చుకొంటిమేని తన్నూలమున
 శామ్యూలు ఘాతుకుఁ డని స్థాపింప వచ్చును. రెండవదానిఁగూఁటించి
 యాలోచింతము. మొన్నపఠనమందిరమున నాయరువురను బంధించి
 నచో మన కార్యము చక్కనగును. కాని న్యర్థ మయ్యెను. వారు
 తెల్లవాఱునందాక సక్కడ శయనింతు రని సమ్మి యున్నాను.
 నే నామందిరమున వెరుకప్రక్క దాగికొని యుండ నాపురుషులలో
 నొకఁడు పెరటితోనికి వచ్చెను. అప్పుడు వాని కేదోయనుమానము
 తట్టినది. వాఁడు సమయము చూచి నేను బోలీసువారినిమిత్త మరిగి
 నప్పుడు రెండవవానితో వెడలిపోయి యుండును. అది మొదలు
 పఠనమందిరము తెఱవఁబడనేలేదు. ఒకవేళఁ దెఱవబడినను నాస
 భ్యులు వెంటనే పోవు చున్నారు. కాని యచ్చట నిదురింప లేదు.
 ఇట్లే ఫలోన్ముఖము లగుకార్యములు చెడిపోవుచున్నవి. అందుల
 కాదుష్టులజాగరూకతయే కారణము. శ్యామలా! ఇక నీ వొకటి
 చేయుము. ఈపురమున వేశ్యావాటికకొసయం దున్నమందిరములో
 నాయువతి యున్నది. నీవు రహస్యముగా నామె ప్రవర్తన మరయు
 చుండుము. తగినసమయము చూచి శామ్యూలునకు నామెకును
 భేదము గల్పింపుము. భేదోపాయమే మనకీప్పట్టున నవలంబనీయము.
 నేను బఠనమందిరమును, డాక్టరుగారి దివ్యమందిరమును గాఢికొని
 యుండి కార్యమును జక్కబెట్టయత్నించెదను” అని చెప్పి యతనిఁ
 బంపివేసి కుటుంబరా వుచితవస్త్రములు దాల్చి పురములోని కరిగెను.

నారాయణరా వింట లేనిసమయమున రామామణి యొక్కతయు
దనగదిలోఁ కూర్చుండి యేదియోగ్రంథమును బఠించు చుండెను
అట్టిసమయమున శామ్యాల రామామమందిరమును ప్రవేశించి వాకిట్టు
నిట్టటు పచారుచేయు చుండెను. రామామణి వచ్చినశామ్యాలను
జూచి మేడపైకి రా వార్త పంపెను. శామ్యాలు మెల్లమెల్లగా
నకును లిడుచు నాడు తన్ను రామామణి యెంతనిందించునో యని
సంశయించుచుఁ బోయి వినయవినమితగాత్రుఁ డయి యామెను
సలాము చేసి తదీయానుమతిని నొకయాసనమునఁ గూర్చుండెను.
రామామణి యవనతముఖి యై యూరకుండెను. అప్పుడు శామ్యాల
లు ధైర్యము తెచ్చుకొని “ఓరామామణీ! ఎంతకష్టము. లోకము
లో భగవంతుఁడు మంచివారికే యాపదలను గల్గించు చుండును.
ఆహా! పాపము, నీవంటినుకుమారానికి, నీవంటివిద్యాంసురాలికి,
నీవంటిపరోపకారిణికిఁ గారాగృహవాసమా! అక్కటా! ఎంతపని
జరిగినది! తగినసమయమున నీకు సాయము చేయుభాగ్యము నాకు
లభించినది కాదు. గ్రామాంతరమున కరిగి నే డే వచ్చితిని. ఈ
వార్త నాచెవిని బడెను. అప్పటినుండియు నే నొందుసంతాపమునకుఁ
బరిమితి లే”దని పలికెను. -

అతనివాక్యములు చెవిని బడగానే రామామణి కోప మొక్కప
రి విజృంభించెను. అతని నానావిధముల నిందించి కసితీర్చుకొన
వారింద్రియము మిక్కిలితొందరపడఁ జొచ్చెను. కాని యామె
దానిని మరలించి మిక్కిలిశాంతమును వహించి “అయ్యా! ఆటవ
ప్రాణముగాఁ జూచుకొనుచుఁ ద్రికరణశుద్ధిగా విశ్వసించి యున్నమా

న్నహితులే మమ్ము మోసపుచ్చు చుండ మాకుఁ గట్టములు గాక సుఖము లెట్లు వచ్చును" అని పలికెను.

అత్యంతకోపాకాంతస్వాంత యగురామామణీనోటినుండి యట్టి మృదువచనములు వెలువడినందులకు వినువార లాశ్చర్యము చెందక పోరు. కాని కపటచిత్త యగునామెస్వభావమును బరిశీలించినవా గట్లు వింత పడరు. తనమనస్సులోన కోప మంతయు నొక్కపరి వెడలబోసినఁ దద్భయముచే శామ్యములు తనయింటికిఁ దొంటివలె రాఁడనియు నందువలనఁ దననిశ్చితకార్యము ఫలింప నేర దనియు గ్రహించి రామామణీయట్లు గావించినది. కాని యాయభిప్రాయము ను స్థూలబుద్ధి యగుశామ్యములు గ్రహింపఁ గలఁడా? తా నొనర్చిన యపరాధమునకు రామామణీ యెంతకోపించునో, యెట్టినిందావా క్యములు పలుకునో, తనయింటికి రా వల దని యెక్కడ నిపేధించునో యని శామ్య లెంతయోభయపడుచు నచ్చటికి వచ్చెను. ఆమె మృదువచనములు వినగానే యతనిగుండె గూటఁబడినది. ఇక గండము గడచిన దని సంతసించి యతఁ డామెతో నావాక్యమును సావధానచిత్తముతో నాలకించి యందు నాయపరాధ మున్నచో శిక్షింపుము. నీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. నాఁడు నీయభిలషితకార్యమును దీర్ప నా కాజ్ఞాపించితివి. నే నందులకు నిండుమనంబుతో నంగీకరించి యింటి కరుగునప్పటికి రాజధానికున్నపాటున రావలసిన దని పైయధికారు లుత్తరువు చేసిరి. మఱునాఁ డుదయముననే నేను బ్రయాణ మై పోవలసి యుండెను. నేను దిరిగి వచ్చుదాఁక నీకార్యమును నిలుప నిష్టము లేక నాప్రయాణమునకుఁ గావలసిన వస్తువులను, రాజకీయము లగుకాగితములను నవరించుకొనుచు నాకత్యంతాత్మఁ డగునొకసేవకు నందుల కాజ్ఞాపించితిని. నిశీధ సమయమునకు వాఁడాశవమును దెచ్చి నాకుఁ జూపెను. కాషా

యవస్త్రావృత మగునాశవము యోగిని దనియే నమ్మి నీకుఁ దెచ్చి చూపితిని. నీవును జూచితివి. కాని నీవును నావలెనే మోసపోయితివి. ఆశవమును గుర్తింపజేక పోయితివి. నాయాస్త్రసేవకుఁడు న నెట్లు మోసపుచ్చెనో చూడుము. వాఁడు చేసిన మోసమును చినవెంటనే యాకపటశీలునిఁ బనినుండి తప్పించివేసితిని. తుమ్మ నిపు డెంతశిక్షించిన నేమిలాభము? ఆనీచుని ఖంలు చేసి పాటవైచినను మీ రనుభవించినకష్టములు పోవలని శామ్యూలు తనయపరాధమును గప్పిపుచ్చ దీ మొనర్చెను.

రా:—కానచ్చును. మీ భటుఁడు చేసిన మోస మాకు నష్టము లేదు. ఆశవమును మాతోటలోఁ బూడ్చిరే చేతఁ గదా మా కింతకష్టము సంభవించినది. మీరు సమీపమున నుండియు నిట్టిపని చేయించుట ధర్మమా? మా కాస్త్రమిత్తులు మీ రున్నారనియే నేను వెంటనే లోనికిఁ బోయితిని. లేనిచో నాశవమును గొనిపోవునంతదాక నచ్చట వేచియుండనా? అట్లున్న మా కీయాపద సంభవించునా? ఆ మా యాపదకు మీరే కారణ మనుటకుసందియ మున్నదా? ” అని పలికెను.

తనదీర్ఘోపన్యాస మంతయు రామామణిమాటలవలన వ మ్మగుటయే కాక తా నపరాధి యైనట్లు స్థిరీకృత మగుటచే శామ్యూలు కొంచెముకళవళపడి కలఁగినమనస్సును జక్కచేసికొని రామామణిని జూచి “అదే చెప్పఁబోవు చున్నాను. అది యెట్లు సంభవించినదో చూడుము. నీవు లోపలి కరుగగానే నే నాసేవకునితో నాశవమును గొనిపోవఁ బ్రయత్నించు చుండ నామార్గమునఁ గొందఱుమార్గ స్థులు వచ్చు చుండిరి. వారికిఁ దెలిసినచోఁ బ్రమాదింపునేమో యని మేము కొంతసే పచ్చటనే వేచి యు

మాకుఁ దగ్గినది కాదు. అందుచే నే నానేవకుని కాపని నియోగించి ప్రమాణత్వరచే నే వెడలిపోయితిని. నే వెళ్ళునప్పుడు వాని

సంతయో చెప్పి పోయితిని. ఆ తెల్లవాణుజాముననే నేను గ్రామాంతముఁ బోవుటచే నా కౌశలునివృత్తాంతము తెలిసికొనుట కే

చిక్కినది కాదు. నిన్ననే నావృత్తాంతము వాని

మార్గస్థులు పోవునప్పటికిఁ జాలకాలము పట్టె ననియు,

దాశవమును వల్లకాటివఱకును గొనిపోవుట కష్టమనియు

మనలె సాంద్రముగాఁ బెరినినమాతోటలో దాచిపెట్టిన

దెలియ దని యట్లొనర్చితి ననియు వాఁడు చెప్పెను.

మీదేసిన నేమిలాభము? ఆనాఁడు నాకాప్రయాణత్వర

నింతప్రమాదము పుట్టక పోవును. నే నే యున్నచో

మీ మీయాపదను రానిత్తునా? నానంటివాఁడు నీకు స్నేహితుఁడై

యుండియు సమయమునకుఁ బనికిరాక పోయితినిగదా యని మిక్కిలి

విచారించు చున్నాను. ఇంతయేల? ఆపద వచ్చినదే యనుకొనుఁడు

మీరు కారాగృహమునకు వెళ్ళవలసినట్లు తెలియగానే నా కొక

తంత్రీవార్త నంపిన నిముసములలోవచ్చి మీచెంత వ్రాలనా?

వ్రాలి మీయాపద పటాపంచ లగునట్లు చేయనా? ఇప్పు డేమి

యాలోచించినను లాభ మేమి? ఆపదలం దట్టియోజన ముండ

వలెనను? అని తనలోపమును గప్పిపుచ్చ మరల నుపన్యసించెను.

రామామణి వానికపటవాక్యచాతుర్యము సంతయు విని తల

యూఁచుచు నూరకుండెను. శామ్యూ లూరనుండియే లేడనిపించు

కొన్నట్లు రామామణికిఁ దర్వాతఁ దెలిసినది. అతఁడు చెప్పు చున్న

దంతయుఁ గల్గ యని యామె యెఱుఁగును. ఒక్కమాటచేతనే

యామె శామ్యూలుమోసమును వెల్లడింప గలదు. కాని యామె

పురానివలె నూరకుండెను. ఆమె తనవచన

ములను బూర్తిగా విశ్వసించిన దని నమ్మెను. ఆయిదువును నొక్క నిమిషము మానమునకై వహించి యుండిరి. అప్పుడు రామామణి యిట్లనియెను. “శామ్యూలుగారూ! విచారింప నేల? మా కీయా పద తెచ్చిపెట్టినది దైవము గాని మ తెవ్వరును గారు. ఇక గత మును ద్రవ్యకుడు. దానినలన లాభము లేదు. ఈసాయంసమయ మున మీరు నాకు దర్శన మిప్పింపవలెను. మీతో నొకరహస్యము మాటాడ వలయును. మఱియొక మనవి. ఇదివఱకు మాకు ధన మంతయవసరము లేకపోయినది. మొన్న మాకు సంభవించినకష్ట ములచే మాధన మంతయు వ్యయ మైచది. మీ రిచ్చెడిధన మిచ్చి ట్టన నిచ్చినచో నుచితముగా మీ రిచ్చినట్లు సంభావించెదను.” అని పలికెను.

అది విని శామ్యూలు “నాటిసాయంసమయమునకుఁ దప్పక వచ్చెద ”నని చెప్పి యామెయొద్ద సెలవు గైకొని వెడలి పోయెను.

2

బద్గుదొరగారికిని రామామణీనారాయణరావులకును స్నేహము కలిగి మఱుగా ముదురు చుండెను. దొరగారును వారును గలిసి యొక మాటు నారాయణరావు మోటారుబండిలో విహారాథము పోవు చుందురు. ఒకమాటు వారందఱును గలిసి దొరగారిబండి యెక్కి పోవు చుందురు. మొదట దొరగారు నారాయణరావునకు విరుద్ధ

ముగానే వర్తించెను. కాని యతఁడు నిరపరాధుఁ డని తెలిసినప్పటినుండియు నతని కతనియం దధికవిశ్వాసమును నయయు జనించినవి. ఆపురమున నున్న కగౌరవ మందుచు వైద్యమునం దద్వితీయుఁ డని పేరొంది వర్తించునారాయణరావునకుఁ బరాభవమును, మహాదుఃఖమును, గల్గించినందుల కతనియంతరాత్మలో సంతాప మొదలియుండ వచ్చును. తమవలన నతనికిఁ గల్గినయపకృతిని మఱపింపఁ జేయుటకే దొరగా రతనితో నంతమైతి వహించి వర్తించు చున్నారనుట యనాలోచితము కాదు. కాని దొరగారిమనస్సు నంతగా న్నాకిర్పించినది నారాయణరావునందలిదయ యనుటకంటె రామామణిసౌందర్యవిలాస మనుటయే సముచితము.

ఒకనాఁడు దొరగారు తనకార్యస్థానమున నుండఁగాఁ గుటుంబరావు పోయి సందర్శించెను.

దొ—ఒహో! గుటుంబరావా! వింతలేమి? మీరిచ్చటికి వచ్చి చాలకాలమైనది. కార్యము ఫలించున స్థిన్నదా?

గు—కార్యవృత్తియు ఫలించినది. ఆఘాతమునుభవించుటయే

దొ—కరిశోధనవలన గూఢచర్య లేమైనను శిలియవచ్చినవా?

గు—అవును.

దొ—తగిననిదర్శనము లున్నవియా?

గు—ఆదుష్టులు మిక్కిలియూహాపోహలు గలవారు. ఎంత జాగరూకతతోఁ బరిశోధించు చున్నను నా రెట్లో తెలిసికొని తప్పించుకొని పోవు చున్నారు. గోపాలరావును బట్టుకొన బహుశ్రమ చెందితిమి. కాని యతఁడు ప్రాణత్యాగము చేయుటచే మాప్రయాసము వ్యర్థ మైనది.

దొ—సరియే. దాని కేమి? పోస్తుక మేమి?

కు—అయ్యా! చోరాచార్యులవారిని గుర్తించితిని. చోర సంఘములోనివారని కొండలను స్థిరపఱచితిమి. వా రంద టీపుర ముననే యున్నాను.

దొ—(ఆశ్చర్యముతో) వా రెవ్వరు?

కు—మీ దిది రహస్యముగా నుపయోగించెదను.

దొ—సరియే. చెప్పుము.

కు—డాక్టరునారాయణరావుగా రే చోరాచార్యులు.

దొ—(నవ్వుచు) బాగు బాగు. ఇంక నెవ్వరు?

కు—శ్రీనివాసరావు మొద లగువారు.

దొ—రామమణియో?

కు—ఆసంఘములోనిదే.

దొ—పోలీసుభిటులను జరిపినవారు వారే కాదా?

కు—అం దొకని పాటు చెప్పితి. రెండవవానిని శామ్మూ లుగారు. (అని చెప్పి తనకు దెలిసినయంశములన్ని నవి చెప్పి పించెను.)

దొ—(అది వినియు సతనివచనములను సమ్మత) బాగు. కుటుంబరావు! దొంగలను బాగుగానే పట్టుకొంటివి. నీవు పెద్ద వాడ వగుటచే యుక్తాయుక్తజ్ఞానము నీకు సలిపిన ట్లున్నది. వారు దొంగలా? వా రెంతమందివారో, ఎంతశారవాస్పదులో నీకు దెలియునా?

కు—తెలియును. సుకుణము సంతిపట్టుకొనియే దుర్గుణము లుండును. లోకానాడకరుడగుచుద్రానియందు మచ్చ లేదా?

బద్గు—(విసుగుడలతో) అదిగో, నీవు మరల యుక్తుల కా రంభించితివి! ఒకదాని కొకటి పీర్చి వాడమగు సెంచు చుండువు.

అంతియ కాని యొకటిరెండుమాటలతో నీయభిప్రాయమును వెల్లడింపవు.

కు—చిత్తము. ఆగ్రహింపకుడు, వారు మంచివా రైనను గౌరవాస్పదులవలె, గనబడు చున్నను నేను జెప్పినదుర్గుణము వారి కుండవచ్చును.

బగ్గు—నీ కన్నావ మెత్తు చున్న చా యేమి? ఇంకను నా యంశమునే సమర్థించు చున్నావే! నిజముగా వారు దొంగ లగుదురా?

కు—అవును. దొంగలే.

బగ్గు—(నవ్వుచు) కుటుంబరావు, నేడు వారిని దొంగలన్నావు. తేను నన్నందువు. మంచిపరిశోధకుడవే. పొరుగుశ్లాఘకు బోయి వృత్తాంతము లరసి యపరాధకుల నరయుటకు మాటుగా నీ యూరు నిడలక గుట్టపబండిపై, గూర్చుండి సర్వదా విహరించుచు, నే, మేమైన, గోపింతుమేమో యని వచ్చి వారు దొంగ లనియు, దొంగ లనియు జెప్పెదవు. ఇంక నీకు శక్తి లేదు. తిరుగుట పక్కవ. ఇంక నీ పుష్కార వేతనము పుచ్చుకొని యొకమూల, గూర్చుండుట మంచిది. ఎదుటివారిగౌరవ మాలోచించి మాటాడము. అది మిక్కిలి ప్రమాదించును.

కు—చిత్తము. మీరు సావకాశముగా నామనవి వినుడు. నా కింకను జనసత్వము లునుగ లేదు. బుద్ధి నశింప లేదు. అట్టిశత వచ్చినప్పు డుపకార వేతనము పుచ్చుకొనుచు మూలనే పడి యుండెదను. నే నాడినవి పొల్లుమాటలు గావు. ఎదుటివారిగౌరవ మాలోచించియే చెప్పు చున్నాను. వా రపరాధు లగుట నిక్కము. అపరాధకు లీయూరనే యుండగనే నేను పొరుగుశ్లాఘకు బోయి యేమి చేయుదును? నే నీపురమునకు వచ్చినప్పటినుండియు వారిప్రవర్త

నము లరయు చున్నాను. నిశ్చయముగా నారాయణరావు మొన
లగువారే యపరాధులు.

బగ్గు—నీవు చెప్పినది యేమియును సందర్భముగా లేదు.
అంతటిధనసంపన్నులను, అంతటివిద్యాసంపన్నులను, సపరాధు
లన్నచో నెవ్వరు నమ్మెనకు?

కు—వారు విద్యాసంపన్నులైన గా నచ్చును. కాని ధన
సంపన్నులుమాత్రము కారు. ఒకవేళ ధనసంపన్నులైన దొంగత
నమువలననే యై యుండవచ్చును.

బగ్గు—దొంగలకు మోటారుబండి యేల? గుఱ్ఱపుబండ్ల?
నీవు చెప్పిన. దేమియు నుచితముగా లేదు.

కు:—మీరు చక్కగా నాలోచించినచో సముచితముగానే
యుండును. నేను మొదటనే చెప్పితిని. మన మన్వేషించు చున్న
దొంగలు నాగరకశిఖామణులు గాని యనాగరకులు గారు. ఇది
దొంగతనములో, గొత్తరకము. అయ్యా! మఱియొకవిషయ
మాలోచింపుడు. నారాయణరావు గర్భనరిదుడు. శ్రీనివాస
మంతకంటెను బరమదరిదుడు. ఇట్టివారికి మోటారుబండ్లు
బండ్లు లభించుటకు ధన మెక్కడిది. మఱియు నారాయణరావు
నింట నున్న దివ్యవస్తుసముదాయము, విద్యుత్తుక్తిదీపములు మఱియే
మందిరమందునుగూడ లేవని చెప్పవచ్చును. ఈమహావైభవమునకు
విత్త మెక్కడిది?

బగ్గు:—ఆవైభవ మంతయుఁ జోరధనమువలననే సంపాదించి
మైన దందువా యేమి?

కు:—కాక మ తెల్లు?

బగ్గు:—రామామణీనారాయణరావులు వైద్యవృత్తివలన
ధన ముమితముగా గణించు చున్నారు. తెలియునా?

కు:—వా రాజ్ఞిం చునది యేమాత్రము? వారికట్టువస్త్రము లకే చాలదు. దొరగారు పొరపడు చున్నారు. వారి కీవైద్యవృత్తి వలన లభించెడిధనముకంటె జ్యోర్యమువలన సంప్రాప్తమగుధనమే యధికము. వారు కేవలము దంభాచారులు. మీసంపత్తియంతయును వైద్యవృత్తివలననే లభించిన దని పైకి జెప్పుదురు.

బగ్గు:—నీవు చెప్పినది సత్యముగాఁ దోప లేదు.

కు:—మీ రాలోచింపకపోవుటచే నట్లు తోప వచ్చును. వారికి వైద్యమువలనఁ బెన్తరాఁబడి లేదు.

బగ్గు:—వా రెల్ల కాలములందును రోగులకు మందు లిచ్చు చునే యుందురు. అందువలన వారికిఁ రాఁబడి లే దందు వేని?

కు:—వా రూరివారిని మంచి చేసికొనుటకు గాఁ జాలమంది కుచితముగానే మందు లిచ్చు చున్నారు.

బగ్గు:—అట్టిపరోపకారచింత ముండుట మంచిదే కాదా;

కు:—కాని యది స్వార్థాభిలాషముచేఁ జేయు చున్నది. స్వార్థబుద్ధితోఁ జేయునది కాదు.

బగ్గు:—అందు స్వార్థ మే మున్నది?

కు:—ఉన్నది! పరోపకారమువలనఁ బ్రజాగౌరవము లభించు ననియు నాగౌరవమాదుఁ దమలోపములను దాచుకొన వచ్చు ననియు వారితలంపు.

బగ్గు:—నీవు చెప్పెడి దంతయు విపరీతముగా నున్నది.

కు:—మీరు రహస్యముగా వారిప్రవర్తన మరయుదురని నాచెప్పినది మీకు విపరీతము గాదు. కాని యీవృత్తాంతముమాత్రము వారికిఁ జెలియనీయకుండు.

బగ్గు:—యుక్తాయుక్తజ్ఞానము లేక నీవు పల్కినయనంద

ర్థములన్నియు నామిత్రులచేవిని వేసి వారిమానసమును గలగించు వాడను గాను.

కు:—(తనలో) అదియే నాకుఁ గా వలసినది. (ప్రకాశముగా) నే నిట్లనుచున్నా నని మీరు కోపింపకుఁకు. మఱియు నా దొక మనవి యున్నది.

బద్గు:—అది యేమి?

కు:—వారిని బట్టి బంధించుటకు నా కనుజ్ఞాపత్రము దయ చేయుఁడు. సమయము చూచి వారిని బంధించెదను.

బద్గు:—చాలు. చాలు. మంచిమనవియే. మొన్న మొన్న నే నారాయణరావున కవమానదుఃఖము గల్గించి విడిచి వుచ్చితిమి. అతఁడు నిరపరాధుఁడని తెలిసినప్పుడు న్యాయాధికారు లెట్లు చీవాట్లు పెట్టినారో తెలియునా? దాని కంతయుఁ గారకుఁడు శామ్యూలు నీ విప్పుడు మనల వారిని బంధించి వారికిఁ బరాభవదుఃఖమును గల్గింపఁ జూచు చున్నావా? నే నందుల కంగీకరించువాడను గాను. మఱియు మాటిమాటికిని నిరపరాధు లగుతగుమః. ఇట్లు చున్నచో బ్రతుకు మనల నిండింపరా? పైయధికారులు మనల నుద్యోగమునుండి తొలగింపరా?

కు:—మీ రట్లనుట ధర్మము గాదు. మీరు మాకుఁ గావలసినప్పుడెల్లను దోడుపడకున్నఁ గార్యములు నెఱవేఱవు. నారాయణరావు పెనుక నిరపరాధుఁడే. కాని యిప్పు డట్లు కాదు.

బద్గు:—ఎట్లు నిశ్చయించుట? నారాయణరావుతోఁటలొ శవము పూడ్చఁబడి యుండుటచే నతఁ డపరాధి యనుకొనుట కవకాశము లేకపో లేదు. కాని యాలోచింపఁ దుడ కతఁడు నిరపరాధుఁడే.

కు:—అవును. అది యొకపటనాటకము. దాని నాడించిన వారు శామ్యూలుదొరగారు. మీరు సావకాశముగాఁ జిత్తగించిన మనవి చేసెదను.

దొ:—మన శామ్యూలుగూడ ఘాతుకజనుఁడా! అంతమంచి వాఁడు మఱియొకఁడు లేడు. అతనిస్వభావ మెఱుంగక యిట్లనుచు న్నావు. ఒకలపై దోషారోపణ మొనర్చుట నీస్వభావము. కార్య కారణభావము చక్కగా నాలోచించి యపరాధము నిర్ణీత మైనప్పు డు గాని యాజ్ఞాపత్ర మొసఁగెను. అది యంతయును వినుటకు నా కిప్పు డవకాశము లేదు. సాయంసమయమున నావిడిదికి రమ్మని చెప్పి యప్పటికే రమారమియయిదుగంట లగుటచే మోటారుబండి నెక్కి విహారార్థ మడిగెను.

కుటుంబరా వచ్చటికి మరలి వచ్చి యుచితవస్త్రములు దాల్చి నిర్ణీతసమయమునకు దొరగారియింటి కరిగెను. అతఁ డొకసేవకుఁడు తెచ్చి వేసినకుర్చీపైఁ గూర్చుండి దొరగారిరాక కెదురు చూచు న్నట్లు. కాని నాఁడు దొర యథాకాలమున కిల్లు చేర లేదు. దొర వచ్చునుండగానే తొమ్మిది, పది గంటలు కొట్టెను. కాని దొర వచ్చు చేర లేదు. అంతరాత్రి యైనను నాఁడతఁ డిల్లు చేరకుండుటకుఁ గారణ మేమో యని యూహించియుఁ దెలియఁజాలక యొకభటునిఁ బిలిచి దొరగారు నారాయణరావుగారియింట ఉన్నారేమో తెలిసికొని రమ్మని పంప వాఁడచ్చటి కరిగి వచ్చి “ఈదిసము దొరగా రచ్చటికిఁ బోవనే లేదట?” అని చెప్పెను. అంతటఁ గుటుంబరావు నాటికి దొరగారిదర్శనము దుర్లభ మని యెంచి యింటికి మరలి వచ్చెను.

నాడు రామానుజునిఁ జూచి వచ్చినప్పటినుండియు శామ్యూ లధికొ
త్సాహభరితుడై యుండెను. తనకపటవచనము లామె నిశ్చయిం
చిన దని యతఁ డానందించెను. మాయానాటకము నాఁచి యా
యువతిని మోసపుచ్చినాదుల కతఁడు తన్ను, దానె మెచ్చుకొనెను.
తాను మహాపరాధ మొనర్చినను నది మఱచి నూకాంత నాడు
తనపై నత్యంతశౌరవాదరములు చూపి నాదులకు శామ్యూ లానం
దించి యింక నామెకు విగుడ్డముగా వర్తించుట తగదని నిశ్చయించి
తదీయధనమును నామె కిచ్చుటకు సిద్ధము చేసెను.

భానుడు పడమటిదిశ కరిగెను. శామ్యూలు కార్యస్థానమునుండి
యింటికి వచ్చి యుచితవస్త్రములు ధరించి రామానుజునంకగృహార్థ
మరుగు చుండఁ గుటుంబరా వతని కెదురమ్యెను. పరస్పరవందన
ప్రతివందనము లాచరించుకొన్నపిరపఁ గుటుంబరా వతనితో శామ్యూ
సంభాషించెను.

కు:—శామ్యూలుగాకూ! మీనిమిత్తమే నచ్చుచున్నాను.

శా:—ఏమిసెలవు.

కు:—బంగుదొరగారియువంత మే మైనను దేయవచ్చునని

శా:—లేదు. చుట్టపట్ల గ్రామములకుఁ దంతీ నార్తము

కాని యేమియును లాభము లేక పోయెను. ఆ యనఁగా
గామాయ మైనాడు.

కు:—ఇదేమి? చిత్రముగా నున్నది.

శా:—ఈపురమునఁ గలవ.

యమగుట యాశ్చర్యము కాదా? ఆయననిమిత్తము
పులికు భటులను బంపినాను.

కు:—ఆవిషయమై మనము తగినప్రయత్నము చేయవలెను.
అదినమున నతడు మోటారుబండి నెక్కి విహారార్థ మరుగుట
యెఱుఁగుదును. మోటారుబండి యెచ్చటనైన నున్నదేమో?

శా:—లేదు. అదియును గానరా లేదు.

కు:—ఇది చోరాచార్యులవారికృత్యమై యుండవలెను.

శా:—చోరవృత్తాంత మేమియుఁ దెలియ లేదు కదా?

కు:—లేదు. 'ఆప్రియత్నమునే చేయు చున్నాను. కాని
మీ లెచ్చటి కేగు చున్నారు విహారార్థమా?

శా:—కాదు. ఒకవ్యవహారమును బరిష్కరించుటకు.

కు:—అది నాకుఁ దెలియ వచ్చినా?

శా:—తప్పిమి? రామామణితండ్రి యుక్తవయస్సు వచ్చిన
పిమ్మటఁ దనకుమారి కియ్యవలసిన దని నాకుఁ గొంతధన మిచ్చి
ఆ ధనము నామి నా కేసు కొఁగఁగఁబోవు చున్నాను. బద్గుదొర
నామి నా కేసు కొఁగఁగఁబోవు చున్నాను. కావ్యస్థానమునకు వచ్చువేళకు
నే నచ్చట నుండ వలయును. మీరుగూడ నొకపరిఁ గార్యస్థానము
నకు వత్తురా?

కు:—ఆటంకము లేదు. తప్పక వచ్చెదను.

అంతరము కుటుంబరావు తనలో "దీపకాంతికి శలభమువలె
రామామణీదివ్యసుందరరూపమున కితడు భ్రాతృ చెంది స్వరూప
నాశనము నున్నాడు. ఆహా! మోహమెంతయపాయకరమైనది.

ఇకఁ జిరకాలపరిచితుఁడు. ఇతని సాయమున రామా
మణిని గొనుట మంచి" దని యూహించి

తనకు వచ్చినప్పటినుండియు రామా

మణిగారిని నందర్బించి పరిచయమును నొనపాదించఁ దలంచు చున్నాను. కాని నా కది యింతవఱకును లభింప లేదు. మీతోఁ గూడ నన్నచ్చటికిఁ గొనిపోయి నాకు వారిసర్వనము చేయింతురా?" అని యడిగెను.

కుటుంబరావు మనోరథము శామ్యూలునకుఁ గష్టమని పించెను. కుటుంబరావు తనతో వచ్చినచోఁ దమరహస్యమునకు భంగము గల్గునేమో యని యూహించుచు శామ్యూలు మానము ద్రాంకితుడయ్యెను.

కుటుంబరావు పూరకుండక "అయ్యా! శామ్యూలుగారూ! ఊర కున్నారేమి? ఈనామనోరథము మీవలననే ఫలింపవలెను. నన్నుఁ గూడ మీతోఁ గొనిపో" డని కోరెను.

"అయ్యా! సరియే. అట్లే చేయవచ్చును. కాని నా రా పూర లేదు. మఱియొకపరియైనచో వారిరువుర సందర్శ జేయ వచ్చును. మీ రట్లు చేయరాదా?" అని శామ్యూ

"డాక్టరుగారి నిదివఱకుఁ జూచి వచ్చాను. అతనితో నే బరిచయ మబ్బినది. నేడు రామామణియ సర్వనమును జేయింపుదా ఇదియే నాకోర్కీ" యని కుటుంబరావు కోరినది.

"నాకేమియు నభ్యంతిరము లేదు. సర్వనమునకు ముఱుగు చున్నాను. నన్నందులకే యా రామామణియ నుండును. చిక్కునో చిక్కదో" యని నాసందేహము.

"అట్లు శంకింపఁ బని లేదు. సమయము చిక్కనిచో మన పచ్చెదను. మీరుమాత్రము వెనుదీయక నన్ను గుఱించి యామెకుఁ దెలుపవలయు" నని కుటుంబరావు ప్రార్థించెను.

శామ్యూ లందుల కంగీకరించెను. వారిరువురును రామామణి మందిరమున కరిగిరి. కృతపరిచయుఁ డగుటచే శామ్యూలు ముం

దుగా మేడపై కెక్కి పోయి యామెను సందర్శించి యుచితమర్యాదలు పడసి “నీసందర్శనార్థము కుటుంబరావు వచ్చి వాటిని నిల్చి యున్నాడని చెప్పెను. అతనిపేరు వినగానే రామామణిముఖము వెలవెలపోయెను. మఃస్సన నాందోళన ముదయించెను. అయిన నామె సహజధైర్యవతి గావున, దనలోఁ గొంచెము యోజించి కుటుంబరావు వచ్చు గాఁ. అందువలన నాతలంపున కాటకము లేదు. మఱియు నప్పని యతనిసమక్షమున వర్తిల్లినచో నాకు మఱితమంచి” డని యూహించి మందహాసముతో శామ్మాయిను జూచి “అయ్యా! అతఁడు రహస్యాపరాధపరిశోధకుఁ డట కాదా! మూయింటిని బరిశోధించుటకు రాలేదుకదా?” అని పల్కెను.

శామాట పక్కిలేవి? మీయింటిని బరిశోధింప నెవ్వరిత అతఁడు మఁచివాఁడు. ఈపుఁమున గొప్పనా రగుమీఁదిచ సంపాదించున నచ్చెను. అతఁకుఁదప్ప మఱేమియును అని శామ్మాయి నెను.

అది విని రామామణిలోనికిఁ గొనిరం డని వల్కు శామ్మాయిలు డకి డగివచ్చి కుటుంబరావును బిలిచెను. అతఁడు శామ్మాయిను బిలిచెను. ఆయి వును మేడపై కెక్కి పోయిరి. అట్లు పోవు నపుడు కుటుంబరా వతిజగిరూకతతో నలువలంకులు పరిశీలింపఁ దొడ గెను. అతఁడు శామ్మాయిలతో నరిగి మూర్తీభవించిన సౌందర్యమువలె నన్నరామామణిని సందర్శించెను.

రామామణి సౌధ మతిసుందర మైనది. అందు విశాల మయి మనో
హర మగుకచ్చేరీచావడియొకటి యున్నది. దాని కొకవైపున శయ్యా
గృహము గలదు. దాని కిరుపార్శ్వములందును జిన్నకొట్టుగదు లుం
డెను. ఆచావడిమధ్యభాగమున సతిసుందరమగుబల్లయొకటి యు
న్నది. దానిచుట్టును రుచిరాసనము లుండెను. ఒకనంక పుస్త
కములతోనిండిన బీరువా లుండెను. మతీయు నది స్వదేశవిదేశవస్తు
సముదాయముతో, జక్కగా శృంగారి-పఱబడి యుండెను.
దానిపక్క గదియం దున్నయంత్రమునుండి విద్యుచ్ఛక్తి
ప్రసరించుటకై తీవ్రము పలుతావులగు సంఘటితము లై యుండెను.
విద్యుద్దీపముల కను వగుగాజబుడ్లతోన, బాదిరిసపుగోళములతోను,
నతిమణి కుముగా, బ్రాంతిపఱబడిన కృత్రిమవాక్రమతలతోను గూడి
యండలివితానము చూపఱకుఁ గన్న వివిధోర్పు చుండెను.

రామామణి యాబల్ల కొకపార్శ్వమున దున్నయాసనమున
నాసీన యై యాంక్షభాషాగ్రంథమును జదువు నదియు. నాడు
రామామణి, పాశ్చాత్యస్త్రీ కేషమున గల్గు చేతి యొందునట్లు
వడుపున నతిమనోహరమగు సరిగలను నది గట్టి వుండెనని
దొడ్డిగొనెను. దీర్ఘవిగ్నేలకుటిల్లికేశభారము వేణీహూయ మై య
పశ్చాద్భాగమునఁ గాలాహిచాచ్ఛన వెలయు చుండెను. ఒకటి
రెండుభూషణములుమాత్ర మామె ధరించి యుండెను. కాని సహ
జసౌందర్యవిలాసవతి యగునామె కవి యలంకారములుగాఁ జూపట్ట
లేదు.

తన్న సమీపించినకుటుంబరావును జూచి రామామణి మంద
హాససుండరవదనారవింద యై కిందడుగు లేమరు చని యుచిత
మర్యాదలు చేసి యొకయాసనమునఁ గూర్చుండఁజేసెను. శామ్యూ
లచ్చటి యొకయాసనమునగూర్చుండ బోవ రామామణి చూచి
“అమ్మా! మీరు నాకుఁ బితృసమానులు. మిమ్ము గౌరవించుట
కంటె నాకు ముఖ్యకృత్యము లేదు. ఇఁ గో! మీ కీకర్తృపై నుప
వేశింపుఁడని పల్కి యొకనూతనాసనమున నుపవిష్టునిఁ గావించెను.
రామామణి తనకర్తృమీఁద గూర్చుండెను. కుటుంబరా వామె
హృదుమధురవచనములుకును, మర్యాదకును, నానందించి తనలో
“ఆహా! ఈమందిరవైభవమునేనుని నుశీంతును? ఇట్టిసుందరమంది
రములో నీమనోహరఽస్తునముదాయమధ్యమున నీదివ్యసుందరగాత్రి
యెదుటఁ గూర్చుండినప్పుడు యోగీంద్రునినై నను మనస్సు చలిం
పక మాన దని చెప్పవలసినప్పుడు బద్గుదొర, శామ్యూలు, మొక
రిగు లఘుహృదయలసంగతి చెప్పవలయునా? ఆహా! ఈవైభవమును
బొడఁగాంచినప్పుడు రామామణినారాయణరావులు కూరకృత్యము
లాచరించువారనియెవ్వరైన ననుకొనఁ గలరా? కావుననే బద్గు
దొర నాతో నట్లువాదించి పలికెను” అని తలంచుచుఁ గూర్చుం
డెను. అప్పుడు వా రిట్లు సంభాషించిరి.

రా:—కుటుంబరావుగామా! మీసందర్శనభాగ్యము నా
హృదయము లభింప లేదు. నేడు సుదినము. మీబుద్ధివిశేషమును
మీయోగ్యతయు లోకాతీతము లని విందుచు.

కు:—అమ్మా! నే సంతబాగ్దృ కిద్దుఁడను గాను. ఏదో
సామాన్యముగా నావిహితకృత్యమునుమాత్రము నెఱవేర్చు
కొందును.

రా—బద్గుదొరగా రదృశ్యు లగుట వింత గా నున్నది. ఏ

క్రూరు లాతని కట్టియాపద గల్గించినారో, అతనిజాడ లేమయినను దెలిసినవా !

కు—లేదు. అతనియశ్యశ్యభావమునకుఁ గారణ మిదివఱకుఁ జేరువడినచోరస-ఘమే యని చెప్పవలయును. ఆమరాత్ములచేతుల లోఁ బడి దొరగారు బ్రతికి వచ్చు టెక్కడ ?

రా—అయ్యో ! ఆదొంగు నాపై నెక్కుడుదయ. మఱియు మన్నను మఱవలే కున్నాను.

రామామణి కుటుంబరావుతో నట్లు సంభాషించుట శామ్యూలు సహింపలేక పోయెను. అతఁడు ప్రసంగమును మార్చినెంచి రామామణినిఁ జూచి “ ఈశ్రాస్త్రకుర్చీ నెచ్చటకుండి తెప్పించితి” పని ప్రశ్నించెను.

రా—జపాను దేశమునుండి.

శా—(కుటుంబరావును జూచి) “అయ్యో ! ఈరామామణి వంటివి వేకనంతురాలు మఱియొక తె లేదు. సుందరవస్తుసంపాదనము ను దీమికుఁ గలపట్టువల మఱియొక కు” అని పొగడెను.

కు—అవును. ఆమె కట్టిశ్రాస్త్ర లిందలివస్తుసముదయమే చెప్పుచున్నది. (అని పల్కి) రామామణి “అయ్యో ! నీ సుందర్యము నాకు లభించినది. నాకు మిక్కిలిమిక్కిలి నెచ్చెను. నేఁడు సుందనము. ఇకఁ జూచును మఱియొకటి.”

రా—“ఆహా ! వెల్లడరా ! మీరు మహాత్ములు. నీ వారు మాయుంటికి పెచ్చి యూరక పోరాదు. మాత్రోటలోని రెండుమామిడిపండ్ల నొసంగెనను. ఉండు” డని చెప్పి లోని కరిగెను.

శామ్యూ లెప్పటియల్ల యాననమునఁ గూర్చుండి యుండెను. కుటుంబరా వతనికి నేమో సంభాషింపనతనివంకఁ జూచెను. శామ్యూ లెందుచేతనో త్రుళ్ళిపడెను. అదేమోయని కుటుంబరావు

వింతగాఁ జూడ సాగెను. ఇక నేమున్నది? శామ్యూలు వ్యాపార
 శూన్యఁ డయ్యెను. కనీనికలు చలింప లేదు. కాలుసేతు లాడలేదు.
 కుటుంబరావునకుఁ దొండరసాటు హెచ్చయ్యెను. అతఁడు చటా
 లున శామ్యూలును సమీపించి చేతితోఁ దిట్టుచు “శామ్యూలుగా
 రూ! శామ్యూలుగారూ!” అని పిలువసాగెను. కాని యతఁడు మా
 టాడ లేదు. ఇంతలో రామామణి ఘోషములు గొనివచ్చి శామ్యూ
 లుస్థితి చూచి యాశ్చర్యమును నటించుచు “అ! ఇదేమి? కుటుం
 బరావుగారూ! ఏమి జరిగినది?” అని యాఘోషమును బల్ల పై నుంచి
 చటాలున శామ్యూలును సమీపించి పిలిచి గుండె బాదుకొనుచు
 “అయ్యో! అయ్యో! ఇక నెక్కడ శామ్యూలు మృతి నొందినాఁడు.
 ఇంతవఱకును మా టాడుచుండినయితని కిట్టిమర్దశ పట్టిన దేమి?
 ఇంతలో నేమరణమా?” (అని) యతనిచేతినాడినిఁ బరిశీలించి “అయ్యో
 కుటుంబరావుగారూ! నా కేమియును దోషకన్నది. నాహృదయము
 కంపమొందుచున్నది. నాకాళ్లు సేతు లాడ కున్నవి. ఈతనిరోగలక్షణ
 మేమియు నాకు బోధపడ కున్నది. ఇది మూర్ఛాభేదములలో నొ
 కటి యై యుండు చేమో! ఇట్టినయమును నారాయణరావుగా
 రుండిన బాగుండును. కాని యతఁడూర లేడు. మీరు త్వరపడి
 యొకవైద్యుని తీసికొని వచ్చెదరా? ఏసాధనముచేత నైనను నితఁడు
 బ్రతికుండునేమో! నాయొద్ద దివ్యౌషధములు పెక్కు లున్నవి;
 కాని దీనికిఁ దగినమందే దో తెలియ కున్నది. మీరు త్వరగాఁ
 బోయి రావలయును” అని దుఃఖాతీతమును గద్గదకంఠి యై పలి
 కెను. కుటుంబరావున కది యంతయు నింద్రునిజాలమువలెఁ గప్పట్లు
 చుండెను. అతనిశరీరము, కంప మొందఁ జొచ్చెను. రామామణి
 దుఃఖవచనములకు మోసపోయి వైద్యుని సమీప మతఁడు
 పర్యేతెను.

అతఁడగుగంగానే రామానుజును దహనముచేయుచు “కుటుంబరావు! నీ వెంజోబుద్ధిమంతుడ వగునన్నాను ఇదియూ నీబుద్ధి” అని హేళనముచేయుచు, శామ్యూలును సమీపించి “ఓయీ! ఇంక నేమిచేయుదువు! ఇంకను మమ్ము బాధింప గలవా? మమ్మా పలువిధముల బాధించినీ కిది యర్హమే కానా? శామ్యూలు గారూ! మిమ్ము బెండ్లాడిన గాని నాధనము నా కీయరా? ఇకనైన నిచ్చెదరా?” అని పలుకుచు నాతని జేయలో నున్నధనమును దీసికొని లోపలదాచివేసి పైకి వచ్చెను.

అంతలో గుటుంబరావు వైద్యునితో నచ్చటికి వచ్చెను. రామానుజునికి మరల దుఃఖముగూడ నావిర్భవించెను. ఆమె గద్గద కంఠముతో “అయ్యా! ఇదేమిరోగమో నాకు బోధపడకున్నది. ఆసనమున నున్నట్లుగానే యుండి యితఁ డిట్టిదుర్దశకు వచ్చినాఁడు. పాపము. నాతండ్రి మృతి నొందినతర్వాత నితఁడు నాకు జేరినయు పకార మింతం తన వీలు లేదు. అందుచే నాకు బాడముదుఃఖము నకు బాధములేదు. ~~అయ్యా! నాకు ఘనవైద్యులు. త్వరచ~~ దుఁడు. చూడుడు. ధనమున కై వెనడియకుడు. మీరుకోరినంతధనమును గ్రహింపును. ఈతఁడు బ్రతుకు నేమో చూపును. చేతనాని బరిశీలింపుడు.” అని యావైద్యుని ద్వారాచేసెను. అతఁడు చేతనానిని బరిశీలించి “ఇక లాభములేదు. ఇతఁడు మృతి నొందెను. ఇతనిమృతికి హృదయరోగము కారణ మని తోచుచున్నది.” అని చెప్పి వెడలి పోయెను.

కుటుంబరావునికి మరలి వచ్చుచు, “ఉక్కుతునకవంటి శామ్యూలునకు హృదయరోగమా! ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! రామానుజుమాచార్యముచేతనే యతఁడు చచ్చి యుండునా? అట్ల

నటకుఁ బాప మానమయమున నానమిపమునం దై నను ఆమె లే
దే? ఇది యన్నింటికంటెను మిక్కిలి యద్భుతకార్యము” అని
యోజించుకొనఁ జొచ్చెను.

౧౦

కుటు బరావు రాత్రి భోజన మొనర్చి చావడిలో నుభాసనోపవిష్టుఁ
డయి చోరు లొనర్చుచున్న దుష్కృత్యములఁ దలపోయు చుండె
ను. అంతట శ్యామలుడు వచ్చి కూర్చుండెను. కుటుంబరా వతనిఁ
జూచి “శ్యామలా దురాత్ములకు నాచోరుల దురంతకృత్యములు
పెచ్చి పెరిగి పోవు చున్నవి. ఇక వాని నడ్డుపెట్టినఁ గాని లోకుల
కుఁజ మనకును హితము కలుగ నేరదు. మనము కష్టపడి పలుప్ర
యత్నములు సల్పి “దురాత్ము లికఁ బట్టుపడి” రని సంతసించు
నమయమున నేదోవిధము సుభవించు చున్నది. అందుచే నామ
నస్సు పరిపరివిధములఁ జరితపించు చున్నది. నాడు గోపాలరావు
కషయ మై యెంతశ్రమపడితిమి? వాఁ డట్లు మరణించెను. పరన
మందిరమున నాడుష్టులు నిశ్చయముగాఁ బట్టుపడి రని యూహించి
తిని. కాని వారును మాయ మై పోయిరి. తుదకు శామ్యూలు
దోషి యని నిశ్చయించునప్పటి కతనిప్రాణనాయువు లాకస్మికము
గా నెగిరి పోయినవి. ఇక నేమిచేయుటకును గాలునేతు లాడ
కున్నవి” అని పల్కెను.

శ్యా—పోసిండు. మనమూమున దుష్టు లొక్కొక్కరే నశించు చున్నారు. అది మనకుఁ జాలదా?

కు—ప్రాణముతోఁగూడ దుష్టులను బంధించి దొరతనము వారి కప్పగించినప్పుడు కదా మనగొప్పతనము.

శ్యా—అవును. దైవ మట్టి గొప్పతనము మనకుఁ దక్కని చ్చుచట్టు లేదు.

కు—నీయత్న మే మయినది.

శ్యా—లాభము లేకపోయెను. ఆయుచతి శామ్యూలువలన ధనసంగ్రహము చేసినది. శామ్యూలు దుశ్చరిత్ర మామెయెదుట వర్తింపఁజేసి “శామ్యూలు నిష్కారణముగా నిన్నుఁ జెటివి తా నిపుడు రామానుజుని మరలఁ బ్రేమించు చున్నాఁడు. నీ వతని పై నభియోగమును దెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నింపుము. శామ్యూలు భార్య వని నీవు స్థాపించుకొందువేని యతని నూర్తియంతయు నీకుఁ దక్కఁ గల” దని పలువిధముల బోధింపఁ జేసితిని.

కు—దాని కామె యేమన్నది?

శ్యా—“శామ్యూలునందు నాకుఁ బ్రేమ లేదు. ధనమున కే యతనిని ప్రేమించితిని. వానియిష్టముచొప్పున వర్తించి యెల్ల యిన నేమి నాకోర్కీ దీర్చుకొంటిని. నేనంక్షింపించినధనముకంటె నాతని కితర మగు నాస్తి యతనికే మియును లేదు. అతఁ డేమయినను నాకు విచారములే”దని చెప్పిన దట.

కు—అది గడుసుముండ. సామాన్యముగా నది మనకు లొంగునా? లొంగినను శామ్యూలు చావనే చచ్చెను. మన కిపు డేమి ప్రయోజనము?

శ్యా—శామ్యూలురోగమునకు హృదయరోగమే కారణ మందురా?

కు—అది కాదని చెప్పగలను. కాని తన్మృతికారణ మేమియో యింతవఱకును బోధ పడలేదు. చుట్టును బరిశీలించుట కైనను నవకాశము లేకపోయినది.

శ్యా—మీరు మఱియొకనూ తాస్థానమును జూచినచో మరణకారణమును గ్రహింపఁ గల రిచి నానమ్ముము.

కు—శ్చయమే. కాని యాదురాత్ములు నన్ను గూడ బ్రదుకనిచ్చినట్లు లేదు. వారలు నా పైఁ గన్న వేసినారు.

శ్యా—ఏమిచేయ నున్నారు?

కు—ఇదివఱకు శ్రీనివాసము నారాయణరావు మొదలగు వారు నా కగవడినఁ జాటుచు, బోవుచుండెడివారు. ఇప్పుడు వారు నా కెదురుగా నచ్చి మందహాసపూర్వకముగా నన్నుఁ బలుకరించి మిక్కిలిగౌరవించు చున్నారు. శామ్యూలును దొరగారినిఁ జేసినట్లు నన్నును జేయఁ దలచినారు. ఆదురాత్ములు పోలీసువారిని స్వరూపనాశము చేయనున్నట్లున్నది.

శ్యా:—అట్లయినఁ గష్టమే. మీరు జాగరూకతతో వర్తింపవలెను.

కు:—లేకపోయిన నే నీపురమున జీవింపఁ గలనా?

శ్యా:—ఏమి చేయ నిశ్చయించితిరి?

కు:—ఏమైనను సరియే సాహసించెదను.

శ్యా:—వారిని బంధింతురా?

కు:—ఇంకను సమయము రా లేదు.

శ్యా:—ఏమీ? వారు దుష్టులని మనము దృష్టాంశీకరింపలేమా?

కు:—కలము. కాని యాచోరసంఘమున కాయుధాన మొ

కటి యున్నది. అది గనుగొనునంతకును వారిని బంధి పరాదు.
బంధించినచో మన కార్య మసంపూర్తి యగును.

శ్యా:—ఈలోపున వెనుకటివలె వీరును మరణించినచో?

కు:—వీ రట్లుచేయువారు కారు. మిగిలినమనలను గూడ
నేదో యపాయమునఁ జంపి యీపురమున నిర్భయముగా జీవింపఁ
దలంచి యున్నారు.

శ్యా:—మఱి యాలోచన మేమి?

కు:—“న సాహస మనారుహ్య సరో భద్రాణీ పశ్యతి”యని
బుధు లందురు.

శ్యా:—ఏమి చేయుదురు?

కు:—కొలది దినములనుండి శ్రీనివాసము నాతో స్నేహ
ము చేసి నచ్చికబుచ్చిక లాడు చున్నాఁడు. నేనును నతనిస్నేహము
ను హృదయపూర్వకముగా సంగీకరించు చున్నాను. నేను నిజముగా
వారివలలోఁ జిక్కితి ననియే వారు నమ్ము చున్నారు. నన్ను విహా
రార్థము గొనిపోయి బిగ్గువొరకువలెనే నాకును నేదో యపాయము
ను గావింప నున్నారు. వారొనర్చుదారుణకృత్యము నెదుర్కొందును.

శ్యా:—అగ్నిలో నులుకుటయే?

కు:—కాకున్న మానవునిదైర్యము వెలువడదు.

శ్యా:—ముందుగా వారిని బంధించి వారిని నానా విధముల
బాధించినచోఁ గార్యకారి కాదా?

కు:—కాదు. వారు బహుశూరులు మహాదైర్యవంతులు.
అంతమాత్రమున లొంగువారు కారు. చెట్టును వ్రేళ్ళతోఁ బెల్లగిం
పవలెను. కొమ్మను కొట్టివేయుచున్నచో లాభ మేమి. అవి మరలఁ
జిగుర్చును. ఇది నీ విందుల కడ్డంకులు వెట్టకుము.

శ్యా:—మీయట్టి మహామహు లాదుష్టులచేతులకుఁ జిక్కి పోయిన లోకమునకు నష్టముని నాయభిప్రాయము.

ఈ:—ఓయీ! నీనన్నంత మహామహిమయే కలవాడనైన చో నాదురాత్ములకుఁ జిక్కిపోన. లేనిచో నేమునును విచారము లేదు. ఒకవేళ నపాయము సంభవించు నేని నాయచరితము నీ వీవ నికిఁ బూరుము. ఎట్లో కార్యమును సాధి చుటయే నాకోర్కి. నీవు జాగరూకుడ వయి వర్తింపుము. అని చెప్పి శ్యాముని బంపి వేసెను.

౧౧

కుటుంబరా వట్లుమృత్యుదేవతావననగహ్వరంబును బ్రవేశించి రా వలె నని దృఢసంకల్పుఁ డయ్యెను. అతఁడు సర్వనానానావిధయుద్ధ పరికరములను గుప్తముగా ధరించి యాదురాత్ములు త న్నేప్పుడు పిలిచిన నప్పుడే వారితోఁ గలసి విహారము నల్పుటకు నడుముకట్టు కొని యుండెను.

ఒకనాటిసాయంసమయమునఁ గుటుంబరావు నారాయణరావు వైద్యశాలసమీపమునుండి పోవు చుండెను. అది చూచి శ్రీనివా సము చేతులుతట్టి కుటుంబరావును బిలిచెను. అతఁడును వైద్యశాల లోని కరిగి వారు చేసిన మర్యాదలను బొంది యుచితాసనమున నా సీనుఁ డయ్యెను. శ్రీనివాసనారాయణరావులును నుపవిష్టు లయి యతనితో నిట్లు సంభాషించిరి.

శ్రీ—కుటుంబరావుగారూ! దొరగారిజాడలు దెలియవచ్చి నవా?

కు—అయ్యా! లేదు.

నా—(కుటుంబరావును జూచి) అయ్యా! దొరగారు నాకుఁ బ్రాణమిత్తులు. వారిదురవస్థకు మిగుల విచారించు చున్నాను. ఇప్పుటి కాయన జీవించియుండు నని మీకు నమ్మక మున్నదా?

కు—ఏమో! ఎవ్వరు చెప్పగలరు?

శ్రీ—ఆయన కట్టియాపద గల్గించినవా రెవ్వరై యుండురో?

కు—అది తెలిసినచోఁ గావలసిన దేమి?

నా—ఈప్రాంతమున సుప్రసిద్ధు లగుదొంగ లున్నారు. వారే యతని కాయాపద గల్గించియుండు రేమో?

కు—కావచ్చును.

శ్రీ—ఆదుష్టులదారుణకృత్యముల కంతము లే కన్నది. నాఁడు గోవిందరావు గూడ దొరగారివలెనే మాయమయ్యె నట. ఆ గోవిందుఁడు నాకుఁ బరమాత్ముఁడు. అంతమంచివాఁడు మఱియొకఁడుండఁడు.

కు—నిశ్చయమే?

శ్రీ—ఆతనిస్మృత్యాంతముగూడ నేమియుఁ దెలియలేదు కాదా? మీకు బాగుగాఁ బ్రయత్నించినచో నాదొంగలను బట్టుకొనట యెంత? భయ కరమగు కొండ లోయలో లభించిన కాగితపు ముక్కలవలన వస్త్రాపహానుఁ డగుపక్షి కాలయాధిపతిని బట్టుకొన్నారు? మీ బుద్ధిచాతుర్య మప్రమేయము.

కు:—చోరాధ్యక్షుని బట్టుకొన్నప్పుడుకదా యీమిప్రశం నకుఁ బాత్రుఁడను.

కుటుంబరావు వారివృత్తాంతము శన కేమియుఁ దెలియనివిధము గానే నారాయణరావు మొదలగువారితో సంభాషించెను. అచ్చటి నుండి వెడలిపోవుట కతఁడు లేచి నిలువఁ బడెను. శ్రీనివాస మది చూచి “అయ్యా! వెడలిపోవుకురా? ఇప్పుడు మీ కేమైనను బని యున్నదా? లేనిచోఁ గొంచెమునే పుండుడు. మోటారుబండి పై గొంతదూరము విహారార్థము పోయి వత్తము. మీవంటి యుత్త మపురుషులసహవాసము మాబోంట్లకు సామాన్యముగా లభింపదు.” అని వినయముగాఁ బ్రార్థించెను. కుటుంబరావు వారివృత్త మెఱిగి రాఁబోవువాని కెదురుచూచు చున్నాఁడు. గావున మనస్సున నుంతే నియు జంకు నహింపక యతనిప్రార్థనమున కంగీకరించెను.

అందులకు వారిరువురు నమంచానందము చెందిరి. వారిలో శ్రీని వాసరావు మోటారుబండిని గొనిపచ్చనెపమున లోనికిఁ బోయెను. నారాయణరా నతనిని వెంటబడించెను. అపుడు వారిట్లు ప్రసంగిం చుకొనిరి.

నా:—ఓయీ! బద్గుదొరను మోసపుచ్చి యిదేవిధమునఁ గొనిపోయి గమ్యస్థానమునఁ జేర్చితిని. రామామణి మాయోపాయ ముచే నాకు హృదయశల్య ముశామ్యాయును జంపినది. మనకుఁ బ్రతిభటుఁ డైవర్తించు నీకుటుంబరావుకొక్కఁడున్నాఁడు. వీనిని దువముట్టించుపని నీవంతు. వీని నెట్లొనర్చితివా మన మీప్రాంతమున నిరంకుశులై వర్తింప వచ్చును.

శ్రీ—నే నందుల కంగీకరించితిని. కాని యతని నేమిచేయు దము. ఆదొరకుఁ జేసినదండన మితనికిఁ జాలదా?

నా:—చాలును. వీనిని కూడ నక్కడ బంధించి యొక యింటిలోఁ బడవేయింపుము.

శ్రీ:—అట్లే చేసెదను.

అని చెప్పి మోటారుబండిని వీధిలోనికి గొనివచ్చెను. అతడు దాని నచ్చట నిల్పి కుటుంబరావును బిల్చి యాడు. గూర్చుండఁ గోరెను. అతఁ డట్లుచేయుచు “ఏమీ మనమిత్రులు నారాయణ రావుగారు రారా?” అని యడిగెను.

“రాదు. అతఁడు రోగులను జూడఁ బోవవలయు నట! మన మిర్వురమే పోయి వత్తము.”

“సంతోషము. అట్లే చేయుదము” అని కుటుంబరావు బండిలోఁ గూర్చుండెను. శ్రీనివాసరావు మోటారుబండిని నడిపింప నారంభించెను. ఆబండిని నడుపుటలో శ్రీనివాసమున కున్నంతచాతుర్యము వేటొకరికిఁ గల్గదు. అది వాయువేగముతోవేగముల కెన మై పోవు చుండెను. రెండునిమిషముల కాలములో బండి పురమును విడిచి చాలదూరము పోయెను. శ్రీనివాస మచ్చట నుండి బండిని మార్గము తప్పించి నడప నారంభించెను. కుటుంబరా వది చూచి “శ్రీనివాసరావుగారూ! బండిని దప్పుదారిని బోనిచ్చుచున్నారేల? ఇట్టి విషమప్రదేశమున బండిని నడిపించినచో నది చెడిపోవును” అని పల్కెను.

“అయ్యా! మీ రన్నది సత్యమే. కాని యీమార్గ మంతయు నిదేవిధమున లేదు. ఇక రెండడుగులు పోయితే మేలి మంచి దారిని బడుదుము” అని పల్కి బండిని బోనిచ్చు చుండెను. వా రట్లు సుమారు కొకకోసుదూరము పోయిరి. ఆపైప్రదేశ మంతయు సాంద్రాగణ్యములచే దుర్గమ మై చూడట్లు చుండెను. అయిన నాసాంద్రాటవీమధ్యమున బండి పోవునంతటి సన్నని మార్గము గనఁబడు చుండెను. బండి యాదారి ననుసరించి పోవుచుండెను. ఇరు పార్శ్వములందును మహోన్నతశృంగములును, ముండ్లపొడలును గిక్కిరిసి చీమదూలుటకుఁ దగినంత యవకాశ మైనను లేక యం

డెను. అది మిక్కిలి భయంకరముగా నుండెను. కుటుంబరావు శ్రీనివాసముతో “అయ్యా! ఇది మహారణ్యమువలె నున్నది. అవతల చీకట్లు క్రమ్ముకొని వచ్చు చున్నవి. ఇంక బురమునకు బండ్రిని మరలింపలేక పోయితిరా?” అని పల్కెను.

అది శ్రీనివాసము విని తనలో “ఓకుటుంబరావూ! నేడింకను బురమునకు బోదలంచుచున్నావా? ఇంక నెక్కడికి బోగలవు? శ్రీనివాసముచేతులలో జిక్కికొని తప్పించుకొనిపోవ నీతరమా? ఇంక బోయిన యమపురమునకు బోవును వేమో” యనకొని కుటుంబరావును జూచి “అయ్యా! భయము నలదు. ఇందలిమార్గము లన్నియును మాకు గరతలామలకములు. ఈదారి చుట్టిచుట్టి వచ్చి క్రమముగా మనపురికే పోవును. ఒకటి రెండునిమిషము లోపిక వెట్టదు రెని మనగంకవ్యస్థానమును జేరగల” మని బదులు చెప్పి బండ్రిని యధాప్రకారముగా బోనిచ్చు చుండెను. ఆగాఢారణ్యమును జీల్చుకొని బండ్రి జోరుగా బోవుచునే యుండెను. కుటుంబరా వింక దడసిన లాభములే దని శ్రీనివాసమును జూచి “అయ్యా! బండ్రి నిలుపు” డని పలికెను.

శ్రీ:—తొండర మేల?

కు:—నిలువుదురా? నిలువరా?

శ్రీ:—ఊరకుండెను.

కు:—(ఆగ్రహముతో) మీరు నిలువనిచో నేనే నిల్పెదను.

శ్రీ:—అది మీతరము గాదు.

కు:—న న్నట్లుగా భావించు చున్నావా? అని పలికి శ్రీనివాసముచేతులను దోసివేసి బండ్రిని టక్కున నిలువ బెట్టెను. ఇంతలో శ్రీనివాసరావు త్వరపడి కుటుంబరావును బండినుండి క్రిందికి లాగి తనశక్తికొలదిని సందిటను బట్టి బిగించి నేల బడవయిచు

టకు యత్నించెను. కాని యతనియాటలు సాగినవి కావు. కుటుంబరావు సులభముగానే యతనిపట్టు విడిపించుకొని చటానున నతని కుత్తుకను బట్టుకొని నేలఁ బడఁద్రొచి గుండెలపైఁ గూర్చుండి “ఓరీ ! నీపాపము పండినది. నీమాయలును నీబలమును, కుటుంబరావునొద్ద సాగవు. కదలక యట్లే యుండు. కడలిలివేని నీకత్తి వ్రేటుచే నీకుత్తుకను ఖండించి వేసెదను” అని పల్కి తనమెడ నున్న కండువాను జించి వైచి యొకభాగముచే వానికాలుచేతులు బంధించి యొకచెట్టుక్రిందఁ బాటనైచెను. ఒకవేళ నావస్త్రబాధ మును దంతపటుత్వమున భేదించుకొని పాటిపోవునేమో యని యూహించి దృఢ మగుతీవెలను గొన్ని సంగ్రహించి యతనికాలు సేతులుగాని మెకగాని స్వాధీనము కానివిధమున నిర్దయుఁడై బంధించి తిరిగి వచ్చి మోటారుబండిలోఁ గూర్చుండి తనలో “కానిమ్ము. నాకంఠములో జీవ మున్నంతసేపు నువ్వుశిక్షణ కై యత్నించెదను. ఇదివఱకు దైవ మధర్మమునకుఁ దోడు చూపెను. ఇప్పటినుండియు దైవ మింక ధర్మపక్షావలంబి కాక మానదు. ఈమార్గ మిట్లెచ్చటికిఁ బోవునో చూచెద” నని తలపోయుచు నయ్యరణ్యము ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు బండిని ముందునకు నడపించుకొని పోసాగెను.

ప్రళయకాలమృత్యుదేవతాగర్భవహరంబునలె నతికరాళం బగునా
మహారణ్యంబును జీల్చికొని కుటుంబరావు ముందునకుఁ బోన నారం
భించెను. అతఁ డట్లు కొంతదూర మరుగ నాయరణ్యమధ్యమున
నొకకొండపార్శ్వమందొకచిన్నమైనానమును దస్మధ్యమునఁ గొన్ని
కుటీరంబులును గలవు. కుటుంబరావని యొకబోయపల్లె యె యుండు
నని భావించి బండిని నడిపించుకొని పోయి యొక చెట్టునీడను
నిల్పెను. నిల్పుటయే తడవుగాఁ బదిపది నేనుగురుమనఃష్యు లాయుధ
పాణు లై బండిని జట్టు ముట్టిరి. వారందఱును మోటువాం ద్రగు
నాటవికులవలెఁ గనఁబడు చుండిరి. వారి శరీరములు కాటుక కాంతి
గల్గి భయమును గొల్పుచుండెను. ఆయుధపాణు లగునావనేచరు
లొక్కపరిఁ దన్నముట్టడించుటఁ గాంచి కుటుంబరావు వారందఱును
దొంగ లనియు, “జోరాచార్యుని సహచరు లనియు నవలీల
గ్రహించినాఁడు. తన కేదో యాపద సంభవించుట నిక్క మని
తెలిసికొనియుఁ జంచలచిత్తుఁడు కాక ధీమఁ డై కాఁగలపని కెదురు
చూచు చుండెను. అతఁ డాబండిని ద్రిప్పి జోరుగాఁ బర్వెత్తించి
సచో న్నాఁడు వారివలన నతని కపాయము గల్గనేరదు. అయిన నత
నికిఁ దనప్రాణరక్షణమందాశ లేదు. చిరకాలమునుండి లోకము
నకు మహావకార మొనరించుచున్న చోరసంఘవృత్తాంతమును జెలి
సికొని తన్నాశము గావించి తీరవలయు ననియే యతని పట్టుదల.
అతఁడు ధైర్య మవలంబించి బండి పై నట్లే కూర్చుండెను. అది
చూచి వారు “ఓరీ! వీఁ డెవఁడో కొత్తవాఁడు మనరహస్యము

లరయవచ్చిన దుర్మాంగుడు. కొట్టుడు. నలుకుడు. చంపుడు" అని
సింహనాదములు చేయ నారంభించిరి. అప్పుడు కుటుంబరావు
వారిని గాంచి "మీరు త్వరపడకుడు. నాప్రశ్నములకు సనుత్త
రము లిం దని యిట్లడిగెను.

కు:—నన్నవరిని భావించుచున్నాడు.

చో:—మారహస్యము లరయవచ్చిన కూతుడవు.

కు:—కాదు.

చో:—మే మెట్లు నమ్ముట?

కు:—ఈబండి యెవ్వరిది?

చో:—(చూచి) నారాయణరావుగారిది.

కు:—నారాయణరావుగారే న నీ బండితో నిచ్చటికి
నాడు. నేను మీయధ్యక్షునకు బరమాప్తుడను. మీసంఘముల
జేరినవాడను. నన్ను శంకింపకుడు.

చో:—కుటుంబరావుతో గూడ శ్రీనివాసముగారిచ్చటికి
వత్తు రని మాకు వార్త వచ్చినదే! ఆతడు రాలే దేమి?

కు:—ఈదినమున డాక్టరుగారికి శస్త్రచికిత్స చేయవలసిన
పని యుండెను. శ్రీనివాస మాకస్మికజ్వరపీడితుడై యుండెను.
నేడు కుటుంబరావు మనకు లభింపలే దని మీకుఁ దెలిపిరావలె
నని యధ్యక్షులు కోరగా నిట్లు వచ్చితిని. నేను గొత్తవాడ నయి
నచో సతిగుప్త మగునీయరణ్యమార్గము నాకుఁ దెలియుటెట్లు.
మీరే మోజింపు"డని పల్కెను.

కుటుంబరావు వారిని మాటలచే మోసపుచ్చు దలంచెను. కాని
వా రెట్లు మోసపోలేదు. బండి నారాయణరావు దని తెలిసినను
వా రాతనిమాటలు విశ్వసింప లేదు. వారతనితోఁబయి! నీవు
మాయధ్యక్షునికి శత్రుడవో మిత్రుడవో మాకుఁ దెలియదు.

నిన్ను మే మిదివఱ కెన్నఁడును జూచి యుండ లేదు. ఇప్పుడు మాలోఁ గొందఱయి పోయి నారాయణరావుగారిని నీన్యత్త మడిగి వచ్చెనము. అంతవఱకును నీ విచ్చటనుండి తీటవలె" నని పల్కిరి.

“ఓయీ! మీరు క్షల్లవలసినచోటు చాలదూరము. మీరు వెళ్ళివచ్చునప్పటి కెంతసేపు పట్టు నో! మీరు వచ్చి యీమోటారు బండిలోఁ గూర్చుండుడు. మనము కలిసి నారాయణరావుచెంతకుఁ బోవునము. అతఁడు నన్ను సదలనాజ్ఞాపించిన సట్లుచేయుడు” అని పలికెను.

కాని వా రందులకు సమ్మతింప లేదు. “ఈబండితోఁ గొనిపోయి పోలీసువారి కప్పగించిన మేమేమిచేయఁగలము. నిన్ను సమ్మ” మని వారు బదులు చెప్పిరి.

“ఓయీ! మీ కాయనమాన మున్నచో మీరు తెలిసికొని రండు. అంతవఱకు నిక్కడనిల్చి పోయెదను.” అని కుటుంబరావనెను.

అనంతరము వారిలో నల్వరు మనుష్యులు రాజనుహేంద్రవరమున కరిగిరి. కుటుంబరా వచ్చట నారాత్రి యుండక తీటినదికాదు. ఆమనుష్యులు నారాయణరావుచెంత కిరిగి వచ్చునప్పటి కయిదాటు గంటలకాలము పట్టు ననియు నీలోపున నెట్లో తప్పించుకొని పోకయున్నఁ దనప్రాణములు దక్క వనియు నతఁ డెఱుఁగును. అతఁ డందుల కుపాయ మరయుచుండ రాత్రి చాలవఱ కతిక్రమించెను. ఆయుధపాణు లగుభటులు నల్వరు తన్నుఁ గాఢికొని యుండుటచే గదలుటకయిన నతని కవకాశము చిక్క లేదు. తుదకుఁ గుటుంబరావు నాథునిచ్చి చెందినవడువున కుట్టుపెట్టి నారంభించెను. అది చూచి రక్షకభటులును మేమి వాల్చిరి. నిద్రపోకుండ నుండ మనియే వారితలంపు. కాని వారికి, దెలియకుండఁగనే నిద్రాదేని వారి

నావహించెను. ఆపల్లెయంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. తనప్రాణ
రక్షణమున కను వలసమయ మదియే యని కుటుంబరావు మెల్లన
లేచి పురాభిముఖుఁ డగుటకు నిశ్చయించియు బగ్గుదొరగాని గోవిం
దరావుగాని యచ్చట నుండునేమో యన్నయాశయంకురించుటచే
మెల్లగ నొకయింటిచెంత కరిగి నిప్పుపుల్ల వెలిగించి చూచెను.
అచ్చటఁ గొందఱుపురుషులు నిద్రించి యుండిరి. ఇట్లే యతఁడు
రెండుమూఁ డిట్లు పరిశీలించునప్పటి కొకయింటిలో దృఢతరపాశ
బద్ధుఁ డగుబగ్గుదొర యతని కగపడెను. తనయందు గాఢ మగున
సూయగల్గి మాటిమాటికిఁ దన్ను నిందించు బగ్గుదొరనుజూచి చేతి
కట్టయందు గుప్తముగా నుంచిన కత్తిని దీసి తదీయ బంధనచ్ఛేద
ము గావించెను. అది చూచి దొరగా రమితమగునానందాశ్చర్యము
లను జెందిరి. కాని యేమియును లాభము లేకపోయెను. ఇంతలోఁ
గావలిభటులు మేల్కొని జరిగినమోసమును దెలిసికొని నిద్రాగఱు
లకుతమవారిని మేల్కొల్పి యాయుధపాణు లయికుటుంబరావు
నెదుర్కొనిరి. వారు పెక్కండుఁ గి. ఆయుధపాణులు. తా నొక్కఁడు
దొరగాను బంధవిముక్తు లైనను నతనికిఁ గాలుచేతు లేమి
యును స్వాధీనములు కా లేదు. అందుచే నతఁడు కుటుంబ
రావునకు సాయపడ లేకపోయెను. ఆచోరులలోఁ గొందఱు కుటుం
బరావుతోఁ బోరాడుచుండ మఱికొందఱు దొరగారి నెప్పటియట్లు
బంధించి వేసిరి. అప్పుడు కుటుంబరా వొక్కఁడయ్యను ధీనుఁ డై
కత్తినిబట్టుకొని వారి నెదిరించెను. వారు షరస్పరమును ఖడ్గములతోఁ
బోరాడ నారంభించిరి. ఆసమయమున నొకయాటవికుని ఖడ్గఘాత
ము కుటుంబరావు కుడిమండపైఁ దగిలినందున నతనిచేతిలోని కత్తి
నేలఁ బడిపోయెను. ఆయనను జూచి యాదురాత్ము లతని పై గవి
సి నేలకుఁ బడఁద్రోసి గుండెల పై గూర్చుండిరి. వారు త్రొక్కి

దెచ్చి యతనిఁ గూడ బంధింప యత్నించు చుండఁ గుటుంబరావు
మెల్లగా నవకాశము గల్గించుకొని తన్ను నదిమిపట్టియున్న వారిని
విదిల్చికొని చట్టన లేవఁ బోవుచుండ వా రతని పై మరల గవిసిరి.
వారు కత్తులతోఁ దన్ను ముట్టడించుటఁ జూచి కుటుంబరావు పిస్తో
లు దీసి ధా మ్మను శబ్దము వెడలునట్లు కాల్చి “ఓరీ దురాత్ములా
రా! మీకు ముందుకు నచ్చితరేని మీప్రాణములు మీకుఁ దక్కు”
నని పలికి చిటుతుపాకితోఁ దూటాలు దట్టించునంతలో నాదొం
గలు వెనుకటినలఁ గుటుంబరావును గదిసి పట్టికొన యత్నించిరి.
అప్పు డతఁ డిఁక దడసిన లాభము లే దని మూడునాల్గుపర్యాయ
ములు తుపాకిని గాలెచ్చెను. ఆదెబ్బకుఁ దాళఁజాలక యిద్వరు నేలఁ
బడిరి. అది చూచి తక్కినవారు ప్రాణములు దక్కించుకొనఁ బర్వ
ి పోయిరి. అదియే సమయ మని దొరగారిబంధనములను మరల
బేధించి యతనితోఁ బైకి వచ్చుచుండ నతనిమనోదర్పణమున
గోవిందరావు వృత్తాంతము ప్రతిఘటించెను. గోవిందరావు గూడ
బద్ధుఁడై యాయుండ్లలో నెచ్చట నైన నున్నాఁడేమో యని తలం
చి చూడ నొకయింటిలో శల్యావశిష్టుఁడగు నతఁడగ పడెను.
తోడనే కుటుంబరా వమితానందము నొంది యతనిని విముక్తుని
గావించి వారిరువురతోను మోటారుబండి యున్నతావునకు వచ్చె
ను. ఆబండిపై వారితోఁ గూర్చుండి పోవలయు నని కుటుంబరా
వు నుద్దేశము. కాని యతనితలంపు వ్యర్థ మయ్యెను. ఏదో సమయ
మున మోటారుబండి నెక్కి యతఁడు పాటిపోవునేమో యని యెం
చి యాచోరు లాబండిని స్థలాంతరమున దాచివేసిరి. కుటుంబరా
వచ్చట దడయక పురమార్గ మునుసరించెను. దొరగారును గోవింద
రావును గూడ లేనిదై ర్యమును దెచ్చుకొని కుటుంబరావును వెంబ
డించిరి. వారు కొంతదూర ముగునప్పటికి వెనుకఁ బాటిపోయిన

దొంగలు గుమిగూడి వచ్చి యాయురణ్యమూర్తము దాటులోపల వారిని దువముట్టించి నిశ్చయించి వెనుకశట్టవఁ దాకిరి. ఇంతలో నారాయణరావుచెంత కరిగినమనుష్యులు వడివడి వచ్చుచు వారినిగాంచి ప్రమాదము సంభవించిన దని గ్రహించి వారి మార్గ మరికట్టి పోరాడ సాగిరి. ఇట్లుభయపార్శ్వమునుండియు దొంగ లెదుర్కొన్నను వారెంతమాత్ర మధైర్యము చెందక దొంగల నెదుర్కొనిరి. దొరగారు చిటుతుపాకిని బుచ్చుకొని యొకవంక దుష్టుని శిక్షించు చుండ ఖడ్గపాణి యై కుటుంబరావు రెండవవంక బోరసాగెను వారిలో గొందఱు గుండ్లదెబ్బలు దివి గూలిరి. మఱికొందఱు కుటుంబరావు ధాకకోర్వఁజాలక పర్వడిరి. ఇట్లుకుటుంబరావు, మృత్యువుకోటిలోఁ బడి వచ్చిన ట్లపాయమును దప్పించుకొని కార్యమును సాధించి పురమును జేరు కొనిను.

౧౩

కుటుంబరావు తమమాయావాగుర్లోఁ జిక్కెనని నారాయణరావుమిత్రానందము నొందఁ జొచ్చెను. కాని యెంతసేపు వేచియున్నను, శ్రీనివాసరావు మరలి రా లేదు. “శత్రురణ మూహింపఁజాలక యతఁడు తహతహపాటొంద నారంభించెను. కుటుంబరావును మోసపుచ్చఁ దలఁచి శ్రీనివాసమే యతనిమోసములోఁ జిక్కుకొనె నేమో యని యతని కనుమాన ముకురించెను. ఆయనుమానభూత మావేశించుటచే నతనికి నిద్రాహారములు దానక్తి లేక

పోయెను. రాత్రి రెండవయామము ముగియుచున్నను నతనికి నిద్ర వట్టలేదు. ఇంతలో నడవికుంకి యాతని యనుచరులు వచ్చి తద్వృత్తాంతమును విన్నవించిరి. తోడనే కుటుంబరావువలన శ్రీనివాసమునకు సంభవించిన దురవస్థ తెలిసికొని వారినిఁ జూచి “ఓయీ! ప్రమాదము సంభవించినది. మనశ్రీనివాసమును దోడ్చి కుటుంబరావును మీచెంతకుఁ బుచ్చిని. కుటుంబరావు మనశ్రీనివాసరావు ప్రాణము లపహరించి యుండును. ఇక మీ రాలస్యము చేయక యాకుటుంబరావును ఖండఖండములు చేయుఁడు. మీ తెలివికి సంతసించితిని. మాయావి యగుకుటుంబరావు మాటలను నమ్మి నాచెంతకు వచ్చుటయా! మంచిపని చేసితిరి. నేఁ జెప్పినట్లు చేసి వెంటనే తత్ఫలితమును నాకు విన్నవింపుఁడు. పొండు. వేగముగాఁ బొండు” అని పంపివేసెను. కుటుంబరా వరణ్యనుభ్యమున వంటయింటిని జొచ్చినకుండేటివలెఁ జిక్కుకొనిపోయె ననియుఁ దనవా రతనిని వధించి తీటుదు రనియు విశ్వసించి శ్రీనివాసరావున కై మిక్కిలి విచారింపుచుఁ బడుకొనెను. కాని యతనికి నిద్ర వట్టలేదు. ఇంతలో మఱికొందఁ జ్ఞనుచరులు వచ్చి జరిగినసమాచారము నంతను తెలియఁ జెప్పిరి. అది విని నారాయణరావు పిడు గడచినట్లు నేలకుఁ గుంగిపోయెను. ఇకఁ దనకుఁ బ్రమాదము సంభవింపక మానదని గ్రహించెను. తనయనుచరులను జూచి “ఓయీ! ఇప్పుడు మన మేమిచేసినను లాభము లేదు. దైవము మనకుఁ బ్రతికూల మయ్యెను. ఇక మీరు నలుదిక్కులకుఁ జెడరిపోయి గూఢవృత్తితోఁ గాలము గడపుఁడు. బ్రదికియున్నచో మరలఁ గలిసికొందము. మీరు త్వరగాఁ బోయి యచ్చటిధనమును పంచుకొనుఁడు. అందులో నాకు వంతు వలదు. ఇదివఱకే నేను విశేషధనమును వెచ్చించుకొన్నాను, పొండు. మీ రిక బొండు” అని పంపివేసెను.

అనంతరము నారాయణరావు రామామణిని జూచి “ప్రియరా
లా! ఇక మనరహస్యములన్నియు బయటికి బ్రాకుచున్నవి. ఇక
మనము నిరపాయముగా నుండుట కష్టము. ఇక నొకక్షణములో
మనలను పోలీసువారు బంధింతు రేమో యని భయపడుచున్నాను.
మనమిదివఱకుఁ బ్రశ్నోక్షముగా నపరాధము చేసినట్లు సాక్ష్యము లేక
పోయినను, బరంపరాసంబంధములచే మనయపరాధము వెల్లడికాక
మానదు. ఇప్పుడు కర్తవ్య మేమి?” యని యడిగెను.

అది విని రామామణి “నాథా!” పరంపరాసంబంధముచే మీ
రపరాధు లయినఁగావచ్చును. కాని పోలీసువారు నాయపరాధము
నెట్లు వెల్లడింపఁ గలరు? శామ్యూలువధ కుటుంబరా వెనుటనే జరి
గినది. అతని నెట్లుచూచినో మనకుఁ దప్ప మఱి యెవ్వరికిని దెలి
యదు. ఒక వేళ వారు నా పై నపరాధము మోపినచో కుటుంబ
రావుసాక్ష్యమును కోరుకొందును. నా కేమియును బ్రమాదము లేదు.
మీసంగతి యోజించుకొనును.” అని ధైర్యముతో బల్కెను.

ఆమెధైర్యమునకు సంతసింది నారాయణరావు! నీ కేమియుఁ
బ్రమాదము రాదు. నేనుగూడ రహస్యముగా నీభవనమందే దాగి
యుండెదను. ఆపస్సనుయముం దుండఁదగిన రక్షకస్థలమును మన
మిదివఱకే యేర్పఱిచికొన్నాము. నీవు జాగ్రూకతతో నుండుము.
పోలీసువారు రాగానే యందు దాగెదను. తదితర కాలములందు
మనము యథేచ్ఛముగా నుండ వచ్చును. మనము పాటిపోయినను
లాభము లేదు. పోలీసువా రెట్లో మనలను బట్టుకొనక మానరు.
కావున నా కిదియే యుత్తమవద్దతిగాఁ దోచు చున్నది. ఇంతకు
మన మొకరికొకర మెడఁబాసియుండ నక్కఱలే” యని చెప్పినది విని
యామెయు నందుల కంగీకరించెను.

కుటుంబరావు వారగారి కోను, గోవిందరావుతోను సురక్షితముగా, బురము ప్రవేశించెను. బద్గువారగారియహంభావ మిప్పు డంతరించి పోయెను. కుటుంబరావు మేధాసంపన్నుడనియు, ధైర్యసాహస వంతుడనియు, గాఢ్యవీక్షాపరుడనియు ప్రహించి యతని నెక్కుడుగా గౌరవించి యాదొంగారు “నీగొప్పతనమును దెలిసికొనఁ జాలక నిన్ను బలసాలు దిరస్కరించితిని. ఆనాయకరాధమును మన్నింపుము. నీవు కోరినప్పుడే నారాయణరావును బంధించినచో నింత ఫట్టకపోవు. నాబుద్ధిహీనతకు నాకుఁ దగినదండన మును నది” అని నాడు నారాయణరావు దమ్మునుచించి కొనిపోయిన వృత్తాంతమును జెప్పి మన మిప్పు డేమిచేయున మని కుటుంబరావు నడిగెను.

అది విని కుటుంబరావు “అయ్యా! గతమున కై విచారింప కుండు. ఈకష్టము లనిభవించినను మన మాచోరులయుచికిఁబట్టును గనగొనఁ గల్గితమి. శ్రీనివాసరావు నన్నుఁ గొనిపోయి బంధించి యటఁ బడవేయ నుంకించెను. కాని యావంచకుని కట్టిపెట్టి కాలు సేతులు బంధించి యడవిలో నొకచెట్టునకుఁ గట్టితిని. అతనిని మనము వెంటనే కొనిరావలయును. మనము భటవర్గముతోఁ యాబోయపల్లె నున్నవారిని బట్టుకొనవలెను. ఒకవేళ నాదుష్టులు పట్టపడక పోయినను ధన మైన నచ్చట లభించు నేమో, కావున మనలో నొక రచ్చటికి బోవలయును. ఇట రామామణీనారాయణరావును మనము వెంటనే బంధింప వలయు. ఆలసించిన వారు పాటిపోవుదు” రని పల్కెను.

అది విని “ఓయీ! నేను మిక్కిలి యతి చెందియున్నాను. నే నాయరణ్యమునకు మరలఁ బోజాలను. భటవర్గముతో నీవే యచ్చటికిఁ బొమ్మ నేనిచ్చటిపని సాధించెద” నని దొర పలికెను. “మంచి దట్లఁ జేయుఁడు కాని మీ రిప్పుడే పోయి బంధింపవలెను. మీ రాలసించిన కార్యము వితథ మగును” అని కుటుంబరావు బోధించి దొరగారియొద్ద సెలవు గైకొని కొంతభటవర్గముతో నరణ్యమున కలిగెను.

ఇంకను దెల్లవాఱకమునుపే బగ్గుదొర తనభటులతోఁ బోయి నారాయణరావుమందిరమును ముట్టడించెను. అతఁడు తనభటుల నారామభననముచేట్టును కావలి యుంచి తాను లోని కరిగెను. బగ్గుదొర సజీవుఁ డె మరలి వచ్చినఁ, డని విని పురప్రజ లమితా నందము నొంది యాశ్చర్యముతో నచ్చటికి వచ్చి కాఁగలకార్యమున కేమరుచూచు చుండిరి. దొరగారు లోపలికి వచ్చుటఁ జూచి రామా మణి యానందాశ్చర్యములను సూచించుచు నతని సమీపించి “అయ్యా! మి మ్మెవరో చోరులు బంధించుకొని పోయినవి కొందఱును సంహారము గావించి రని కొందఱును జెప్పగా విని నే నెంతయును దుఃఖించితిని. మిమ్ము నిరపాయులనుగాఁ జేసినందు లకు భగవంతునికి నమస్కారములు. చిరకాలమునకుఁ దమదర్శన భాగ్య ముద్భవించుల కమితానందము నొందితిని” అని యెంతో ప్రేమ యుట్టిపడునట్లు పలికెను. బగ్గుదొర యామెవచనములను సరకుగొనక “రామామణి! నీకడటప్రేమము చాలింపుము. నారాయణరా వెచ్చట నున్నాఁడో చెప్పుము. అతఁ డంత దుష్టహృదయుఁ డని భావింప లేకపోయితిని. చతురవచనములచే నమ్మించి నన్ను మోసపుచ్చిన యాతుచ్చుఁ డింక నెట్లు బ్రతికిపోఁగలఁడో చూతము!” అని పల్కెను.

రామామణి “అయ్యా! అతడు దుష్టహృదయుడు కాడు. మీ కపకారము చేసె నన్ననక్కము నాకు లేదు” అని యేమేమో పలుకుచుండ దొరగారు ముందు నారాయణరావును రప్పించుమని చెప్పెను.

“అయ్యా! ఆయనజాడ నా కేమియును దెలియదు. అతడు నిన్నరాత్రి యింటికి రానే లేదు. మీ కనుమాన మున్నచో మాయిల్లంతయుఁ బరిశోధింపుడు” అని చెప్పి దొరగారిచేయి పట్టుకొని యాభవనము నంతను జూపెను. నారాయణరా వెచ్చటను గనబడలేదు. దొరగా రున్నదిక. మిక్కిలి విచారించుచుఁ గొంతసే పచ్చటనుండి తనభటుల నటఁ గావలియుంచి తానింటికిఁ బోయెను. ఇంతలోఁ గుటుంబరావు బద్ధుఁ డయినశ్రీనివాసమును గొని మరలినచ్చి నారాయణరావు తప్పించుకొని పోయినట్లు విని మిక్కిలి దుఃఖితుఁడై దొరగారిని సంకల్పించి నిట్టూర్పు పుచ్చి “అయ్యా! అచ్చట మాప్రయాసము న్యర్థ మైనది. అచ్చట నెవ్వరును లేదు. ఆయిండ్లన్నియు శూన్యము లై యుండెను. ఇచ్చట నారాయణరావు నూడఁ బాటిపోయెనట గాదా? చిరకాలమునుండి నాచేసినకృషి యంతయును నిర్విధి మైనది.” అని పలికెను.

“కుటుంబరావు! నీవు చెప్పినట్లే చేసితిని. అతడు నిన్నరాత్రి యింటికి రానే లే డట!” ఆయిల్లంతయును బరిశోధించితిని. మతేమియును లాభము లేకపోయినది” అని దొర పలికెను.

“పోనిండు. రామామణి యున్నదా?”

“ఉన్నది”

“అట్లయిన నామెను బంధించి కారాగారమున నుంపవలయును”

“నరియే, నీవు పోయి యట్లు చేయుము”

కుటుంబరావు పెంటనే పోయి రామామణిని బంధించి గారాగా రమున నుంచెను. ఆమె గృహమునకు సర్వదా రక్షకభటశర్మమును గావలి యుంచెను.

౧౫

కుటుంబరావునందు దొరగారికిఁ గ్రీవుక్రమముగా గౌరవ మతిశ యించు చుండెను. అతఁ డేకావ్య మాచరించినను కుటుంబరా వుతో నాలోచింపకుండఁజేయలేదు. అంతియకాక కుటుంబరావు చేయుకార్యమునకు దేనికి నడ్డు పెట్టలేదు. కాని యమాయకురా లును నిరపరాధురాలు ను రామామణి బంధింపఁ గుటుంబరా పెందులకుఁ గోరెనో దొరగారికిఁ జెలియ లేదు. అందుచేఁ గుటుం బరావును జూచి దొరగా రిట్లు ప్రసంగించిరి.

దొః—కుటుంబరావు! రామామణి కీక్రూరకృత్యముఁ తో సంబంధ మున్నట్లు నీకు దృఢవిశ్వాసము కలదా!

కుః—నావాక్యములందుఁ దమకు నమ్మక మున్నచో నామె చేసినంత ఘోరములు పరు లెవ్వరును జేయలేదు.

దొః—ఆమె మృదుసంభాషణమును, వినయమును, జూడ గా నామె మిగుల నమాయకురా లని భావించుచున్నాను.

కుః—సామాన్యదృష్టి కామె యట్లే కనఁబడును. కాని యంతటి మాయావిని మఱి పుట్టదు. ఆమెయం దెంతసౌందర్య మున్నదో యంత క్రూర్య మున్నది.

దొ:-—నీ కెట్లు పరిశీలించితివి ?

కు:-—ఆమె చేష్టలచేతనే పరిశీలించితిని. అంతటి దుష్టురాలు మఱి యుండదు. ఆమె యేయుపాయముచే జంపినదో చెప్పలేను. కాని శామ్యూలు ప్రాణములుదీసిన దామెయే. అతడు హృదయరోగముచే జావలేదు. హృదయరోగ మైనను గొన్నినిమిషములకుఁ గాని ప్రాణము తీయదు. ఇది యట్లు కాదు. తెప్పపాటు కాలములోనే యతని ప్రాణము లెగిరి పోయినవి. అయిన నేమి ? న్యాయస్థానములో ఋజువుపఱచుట కాధారము లేమియును దొరకవు.

దొ:-—ఇప్పుడు మనము చేయవలసిన దేమి ?

కు:-—రామామణిమందిరము నొకమాటు పరిశోధించి రావలెను. శామ్యూలునధకుఁ గారణము తెలియక నామనస్సు మిక్కిలి తహతహతపాటొందుచున్నది. ఆ సౌధమును సావకాశముగాఁ బరిశీలించి వత్తము.

దొ:-—మంచిది.

అనంతరము వారిరువురును, ఆరామమందిరమున కరిగిరి. కుటు బరావు దానితలుపులు తెరిచి దొరగారిని కచ్చేరీచావడిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి నాటివృత్తాంత మంతయు దెలిపెను. శామ్యూలు కూర్చున్నయాసనమును జూపి యతఁ డచ్చటివస్తువును బరిశీలించి “అయ్యో ! కారణము దెలిసినది. రామామణి యెంతపని చేసినది” అని యాశ్చర్యపడఁ జొచ్చెను.

దొ:-—ఓయీ ! ఆకారణ మేమిటి !

కు:-—ఈకుర్చీకానికిఁ దీగెచ్చట్టుకొని యున్నది చూచితిరా?

దొ:-—అవును.

కు:-—అదియే శామ్యూలు ప్రాణములు దీసినది.

దొ:—ఎట్లు ?

కు:—చూడుడు. ఈతీగె ప్రక్కగదిలో నున్నవిద్యుచ్ఛక్తి యంత్రమున కమర్చబడి యున్నది. ఆమె తన్మూలమున విద్యుచ్ఛక్తిని బ్రసరింపజేసి శామ్మ్యాలును జంపినది. లేకపోయిన నంత సులభముగా మరణము సంభవింపదు.”

అని బోధించి యామందిరమం దున్నగదులన్నియుఁ బరిశీలించి చూచి “దొరగానూ! ఇం దెవ్వరును లేరు. ఈగదుల నన్నిటిని పరిశోధించి చూచి తలుపుల నేనే బంధించితిని. కాని యిందు మనుష్యసంచార మున్నట్లున్నది. వంటయింటిలో నీదినము భుజించిన గురుతు లగపకు చున్నవి. కావున నారాయణరా వీశ్వహమునదాగి యున్నాఁ డన్నయనుమానము తలచూపు చున్నది.” అని చెప్పి యాగదులన్నియుఁ బరిశీలించిరి. మూలమూలలు వెదకిరి. కాని యేమియును లాభము లేకపోయెను. అనంతరము వారు యథాప్రకారముగాఁ దలుపులు బంధించి కార్యస్థానమున కరిగిరి. అక్కడఁ గుటుంబరావు దొరను జూచి “అయ్యా! నారాయణరావు దాగియున్నస్థలము రామామణికిఁదప్పక తెలియును. ఆమెను నిర్దయచిత్తముతో బాధించినచో నామె తద్వ్యత్యాంతమును దెలుపక మానదు. కావున నామెను మనభటుల కప్పగింపవలెను.” అని చెప్పెను. దొరగా రతఁడు చెప్పినట్లు చేసిరి.

పోలీసువారిబాధలు సామాన్యములు కావు. అవి భూలోకమందలి యమబాధలు. సుకుమారాంగి యగురామామణి యాబాధలను సహింపలేకపోవు చుండెను. ఆమె శరీరము మిగులఁ గృశించిపోయి యుండెను. ఆమె యట్టికష్టము లెన్నఁడు సనుభవింపకపోవుటయే కాక చూచి ధైర్యముండలేదు. ఆబాధ అనుభవించుటకంటె మరణమే మేలు. కాని యామెకు మరణింప నిష్ఠము లేదు. ఆబాధల

ను సహింపలేదు. దొరగారిదయను సంపాదించి యెట్లయినను దద్యా
ధలను దొలగించుకొనఁ గడుంగడు ప్రయత్నించెను. కాని లాభ
ము లేకపోయెను. కేవలము దొరగా జై న-వోఁ దనీయ సాందర్యవి
లాసలకుఁ జిక్కియున్నవాఁడు కావున నామెకుఁ గొంతనాయపడి
యుండును. కాని యిప్పుడు తత్కార్యభారము దొరగారు
లేదు. కుటుంబరావు వహించి యుండెను. అందుచే నామె
నెఱవేఱుట కవకాశము లేకపోయెను.

ఒకనాఁడు దొర యామెను జూచి “రామామణీ! ఇక నీవు
నారాయణరావు పై నాశ వదలుకొనుము. నీ వతనివృత్తాంతము
చెప్పకపోయినను మేమే యెట్లో యతని నరసి పట్టుకొనక మాన
ము. అతనిని దండింపక మానము. అతనితోఁ గూడి నీవు కాపుర
ము చేయుట నట్టిది. ఇక నీవు ప్రతిదినమును మాభటులు పెట్టు
బాధ లనుభవింపవలసినదే. బాగుగా నాలోచింపుము. నారాయణ
రావున్నతావు దెలుపుము. నీ వెన్నియో ఘోరకార్యము లాచరిం
చినట్లు కుటుంబరావు నిదర్శనపూర్వకముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు.
వానికి నీవు ఘోరదండనలపాలు గావలసివచ్చును. ఇంతయేల? నీవు
మా కతని నప్పగించితివేని నీ కెట్టిదండనములు గల్గుకుండఁ జేయు
దును. సామాటయందు నమ్మక ముంచి మా కీయుపకారము చేసి
ప్రతిఫలము నొందుము” అని యిట్లుదొర మాటిమాటికిని బో
ధింప నారంభించెను.

అనంతరము రామామణి దూర మాలోచించి తా నాదొర చె
ప్పినప్రకారము చేయకపోయినఁ దన కాబాధలు తప్ప వని గ్రహిం
చి క్రమక్రమముగా నారాయణరావునందలి ప్రేమపాశమును భేదిం
చి యతనియెదుటఁ జేసినశపథము నుల్లంఘించి, తనప్రాణములు ద
క్కించుకొనవచ్చు నన్నయాశతో, దొరతనమునారి యున్నతోద్యో

గులలో నొకఁ డగుబద్ధుడొరగానిప్రేమ క్షమ్మకావచ్చు నన్నకొర్కి
తో, మృత్యువునోటిలోఁ బడనున్ననారాయణరావు తన్నేమియుఁ
జేయలేఁ డన్నదైర్యముతో సతఁడు దాగియున్నస్థలమును బెప్పి
వేసెను.

అంత కుటుంబరావు భటవర్ణముతో నారాయణరావునుగదిర
మున కరిగి రామామణిచెప్పినట్లు నిలుపుటయు తీసి చూడఁగా
నారాయణరావు దాగియున్న భూవివరమునకు దారి గనఁబడెను.
ఆదారికి నిలుపుటద్దమే తలుపుగా నమర్పఁ బడెను. అందుచే నది
సాధారణముగాఁ బరులకుఁ దెలియరా లేకు అనంతరము కుటుంబ
రావు నారాయణరావును బంధించెను.

౧౬

చోరసంగములోఁ బ్రధాను లగుశ్రీనివాసనారాయణరావులు బద్ధు
లయిరి. న్యాయసభలో వారిని విమర్శించిరి. తప్పించుకొన నను
నగుమ్మాము లేకపోవుటచే వా రాయపరాధములు చేసిన ట్లంగీక
రించిరి. దొరగాను మొదట రామామణికిఁ జేసిన వాగ్దానప్రకార
మామెను విముక్తరాలిని గావింప యత్నించెను కాని కుటుంబరా
వుదుల కంగీకరింపలేదు. శామ్మూలును జంపిన దామెయే యని
నిశ్చయించి యామె పై హత్యాపరాధమును మోపెను. ఆయపరా
ధమును బ్రత్యేకముగా విమర్శింపవలసి యుండెను. అది గాక రా
మామణి చోరసంగమునఁ జేరిన దన్నయంశముగూడ విమర్శింప

వలసి యుండుట చే నామెయు శ్రీనివాసనారాయణరావులతోఁ బాటు న్యాయసభకు వచ్చి యపరాధులు నిల్చుతావున నిలిచి యుండెను. వాదప్రతివాదములవలన నామె చోరసంఘమునకుఁ జేరియుండలే దని స్పష్టయించి విడుదల చేసిరి. హత్యాపరాధమును మఱునాఁడు విమర్శింప నిశ్చయించుకొనిరి. పోలీసువారు న్యాయాధికారుల యనుమతిచొప్పున రామామణి నెప్పటియట్లు కారాగారమునకుఁ దీసికొనిపోవ నుండిరి.

విశ్వాసఘాతుకురా లయిన రామామణివలననే తన కట్టియిక్కట్టు సంభవించిన దని నారాయణరావు కోర్ధానలముచే లోలోపలఁ గుతకుత యుడికిపోవు చుండెను. ఆవిమర్శనము కాఁగానే నారాయణరా వొకప్రక్కకుఁ దనచూపు పఱపెను. తనయపరాధవిమర్శనము నతిజాగరూకతతో పినుచు తననిమిత్తము మాటిమాటి కశ్రుద్విందువులు గార్చుచు గూపొందిన పతిప్రేమవలె, మూర్త్యభవించిన దుఃఖమువడువున నున్న కామాక్షి యతనికంటఁ బడెను. ఆమెను జూడగానే నారాయణరావు దుఃఖ ముద్రేకించెను. తనసన్నిధాన మం దున్న రామామణిని జూడగానే కోర్ధ మతిశయించెను. తోడనే యతనిహృదయసముద్రమున భావతరంగములు మహోన్నతములై విజృంభించి యొండొంటఁ గొట్టుకొన నారంభించెను. ఇక సతఁడు దుఃఖోద్రేకమును బట్టజాలక పోయెను. అతఁడు రామామణిని జూచి “ఓసీ విశ్వాసఘాతుకురాలా! ఎంతవని చేసితివి? అయ్యో! నీనిమిత్తమే కదా పతిప్రేమతీలక మగుకామాక్షిని విడిచితిని. నీనిమిత్తమే కదా కామాక్షిని మోసపుచ్చి ధనము తెచ్చితిని. అక్కటా! నీనిమిత్తమే కదా క్రైస్తవమతస్వీకారము గావించితిని. ఓసీ విశ్వాసహీనురాలా! సమస్తమునకును నిన్నే నమ్ముకొని వచ్చి నిన్నఁ బెండ్లాడిన ప్రాణవిభునకుఁ జేసిన యుప

కార మిదియూ? నీవు పోలీసువానికి నానృత్యమును జెప్పకపోయిన
నా కిట్టికష్టము సంపాదించు మగునా? నీమైత్రి నపేక్షించి నీవే
సర్వస్వ మిని సమ్మొక్కొన్న పతిప్రాణములు దీయఁ బాల్పడుటకంటె
నిష్కపటానురాగము గలదాన వైనచో నీవు ప్రాణత్యాగము
చేయరాదా? విద్యుచ్ఛక్తిసాయమున శామ్మూలు ప్రాణములు
పుచ్చుకొన్న దుష్టాత్మవు. అట్టి నీవు నీపతిప్రాణరక్షణార్థము ప్రాణ
త్యాగము చేయ లేక పోతివా! నీవు చిరకాలము వివిధ గోరు
చున్నావా? ఓసీ హీనురాలా! ఎంత ఘోర మాచరించితివి?
అయ్యో! మోసపోతివి. చెడిపోతి " అని పల్కుచు హరిణిపైకి లా
ఘించిన భీకరహర్యక్షంబుపగిది రామామణిని సమీపించి చేతియను
జనంకెలలతో గట్టిగా నామెతల పై మోదెను. నారాయణరా
వాగ్ధోరణి వినుచు నేమతిపాటున నున్న వారగుటచే బురరత్న
భటు లాతని నిర్బంధింప లేక పోయిరి. అదివఱకే మిక్కిలి కష్ట
చిహ్నమున రామామణి వెంటనే నేలఁ బడిపోయెను. ఆమెను
రక్షింపు చిమ్ము చుండెను. రక్షకభటులు చికిత్సనిమిత్త
వైద్యశాలకుఁ గొనిపోయిరి.

అప్పుడు న్యాయాధికారి నారాయణరావు
ర్యము చెప్పి ".....

దంశింపఁ దలంచుకొనిరి. కాని యాచాకు భగవంతుఁడే దండనము చేసెను. నారాయణరావు కొట్టిన దెప్పిలవలన నామె మరణించెను.

తనభర్త యగునారాయణరావు దంశితుఁ డగునట్లు వినగానే బాలయోగిని మిగుల విచారించుచుఁ దీర్థయాత్రల కై పోయెను.

అంతకుమునుపే బద్గుదొరగరితోఁ జెప్పి కుటుంబరావు నిరపరాధు లగుననంతరావు మొదలగువారిని విముక్తులఁ గావించెను. వారతనికఁ . కృతజ్ఞతను జూపుచుఁ బలువిధముల సతని ప్రతిభను నుతింపఁ జొచ్చిరి. కుటుంబరావు తనకుమారికను గోవిందరావున కచ్చి వివాహము చేసె నని వేఱ చెప్ప సక్కఱ లేదు.

స మా స్త ము

సంవత్సరము చందా రు 3-0-0.

ఇది ఆంధ్రదేశములో 5 సంవత్సరములనుండి అవిచ్ఛిన్నముగా నడపబడు చున్న భాషావిషయిక మాసపత్రిక. ఈపత్రికలో మంచిమంచికథలు మనోహరమైనగీతములు ప్రకటింపబడు చుండును. ఆధునికకవితాపస్థతులు వెలుసుకొనవలెనన్న సాహితీ చదివితీరవలసి నపత్రిక. ఈపత్రిక ననేకసాహిత్య భారతి, జన్మభూమి, ఆంధ్రవత్రిక మొదలగు తెలుగు దేశపత్రికారాజములు వేనోళ్ళపొగడి యున్నవి. తెలుగుదేశములో నున్న సుహృదయులెల్లరు ఈపత్రికనుగూర్చి సదభిప్రాయములను వెల్లడించియున్నారు. ఈపత్రికలపాతసంచికలు సంవత్సరములవరుసను సంపుటములుగా బైండుచేయబడి కొలదిప్రతులు మాత్రమే విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

మొదటిసంపుటము (3సంచికలేకలపు) చక్కనిబైండు	0-12-0
మూడవసంపుటము.	1-4-0
మూడవసంపుటము చక్కనిబైండింగు (6,7 సంచికలులేవు)	2-8-0
నాల్గవసంపుటము (చక్కనిబైండు పూర్తిగావుంది)	3-6-0

నిలయువారు:—

మేనేజరు, శారదాభాండారముద్రాశాల, బెజవాడ

అని వ్రాయవలయును.

ఆంధ్ర వాణిగ గ్రంథ మాల, (ఆద్య)

— — — — — ౫౦

నియమములు.

1. అపరాధపరిశోధక సాంఘికాదినవరస భరితంబులగు నవలలు, ప్రసర్థనార్హములగు చరిత్రాత్మక స్వకపోలితదృశ్యకావ్యములు నాల్గుమాసముల కొకటిచొప్పున వెలువడుచుండును.
2. ఇందుఁ బ్రకటింపఁబడు గ్రంథములన్నియుఁ గొనుటకు నొప్పుకొనువారు శాశ్వతపు చందాదారులగుదురు.
3. శాశ్వతపు చందాదారులు ప్రవేశరుసుము నాల్గునాలుముందు చెల్లించినఁ జెల్లింపవచ్చును. లేదా, ప్రథమ వి. పి. తో రాఁబట్టుకొందుము.
4. ఈగ్రంథమాల కైదుగురు చందాదారులఁజేర్చు భాషాభిమానుల కిందు బ్రచురింపఁబడు గ్రంథములలో దాముగోరుగ్రంథముచితముగా నిచ్చెదము.
5. గ్రంథములఁబంపుటకగు ఆంజెకూలిమొదలగు ఖర్చులన్నియును చందాదారులే భంపవలయును.
6. కాబోవుచందాదారులు వెనుకటిగ్రంథములన్నియుఁ దప్పకకొనవలయునని నియమ మెంతమాత్రమునులేదు. వార్షికగ్రంథములు మాత్రమే చందాదారులవెలకుఁ బంపెదము. కాని కొత్తగావెలువడు గ్రంథములు తప్పక పుచ్చుకొనవలయును.

ది వా క ర్ల స త్య నా రాయణ మూర్తి.

మేనేజరు, ఆంధ్రవాణిగ్రంథమాల.

ఆద్య, మాన్యువ్ జెల్లా.

* * ఉత్తమగ్రంథమాల * *

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి సంపాదితము

*

సంస్కృతము, ప్రాకృతము, పాలీ, జిందు మొదలగు ప్రాచీనభాషల
యందలి యుత్తమగ్రంథములు క్రిందిశీర్షికల ప్రకారముగా నాంధ్రీక
రించి యిందుఁ జేర్పఁ బడును. ప్రతిపుస్తకమునకు ఉపోద్ఘాతము,
టిప్పణములు, అనుక్రమణికలు మొదలగునవి యుండును. ఆయా
విషయమందుఁ బ్రవీణు లాంధ్రీకరించిన వే ప్రకటింపఁబడును.

*

దర్శనములు, ధర్మగ్రంథములు, అలంకార కామ శిల్ప
శాస్త్రములు, నాటక చంపూ పద్య గద్య కావ్యములు.

*

౧

ధర్మపదము

పాలీభాషనుండి ఆంధ్రీకృతము

ఇది శ్రీగంగా బుద్ధదేవ మునివిగ్రహము. ప్రచు చమునందలి మహా
త్కష్టధర్మగ్రంథసంజాతములోనిది. “త్రిపిట” కాంతర్గతము.

౨

కావ్యాలంకారసూత్రవృత్తి

శ్రీ వామనాచార్య విరచితము

సంస్కృతభాషనుండి తెలిగింపఁ ఒడినది. నూతనపద్ధతులపై రచిం
చిన వ్యాఖ్య కలదు. ఎల్లరకును సుబోధ మగు సరళశైలి.

[ఈ రెండు గ్రంథములును అచ్చులో నున్నవి.]

ప్రకాశకులు: సా హితీ సమితి. తెనాలి

242

స ర స్వ తీ ప వ ర్ పై న్

రా జ మ హే ం ద్ర వ ర ము.

ఈముద్రాయంత్రము భాషాగ్రంథములు తెలుగు—
సంస్కృతము—అరవము—ఇంగ్లీషుభాషలలో ముద్రింపఁ
దలఁచువారికి మిక్కిలియనువుగ నుండును. ఇందు పుస్తకములు
చక్కఁగ సంస్కరించుపండితులు గలరు. మిక్కిలిచక్కఁగా
ముద్రింపఁ దలఁచువా రందఱు నీముద్రాయంత్రమునఁ దమ
గ్రంథములు ముద్రించుట నుంచిది. మఱియు నితరములగు
సచ్చుపను లన్నియు నిందు మిక్కిలిబాగుగఁ జేయఁబడును.
అన్నిరకముల అచ్చుపనులు, ఎంగ్రేవింగుపనులు, జైండింగు
పనులు మిక్కిలేసుందరముగాఁ జేయఁబడును.

విశేషాంశములు తెలిసికొనగోరువారు:—

శ్రీఅద్దేవల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారు

సరస్వతీ పవర్ పైన్, రాజమహేంద్రవరము

243 స ర స్వ తీ గ్రంథ మం డ లి రాజమహేంద్రవరము

నవలలు—నవరసభరితములగు— నవలలు
ముచ్చటైన బొమ్మలతో-ముద్దులొలుకు క్యాలికోబైండుతో
రెండుమాసముల కొక్కటిగా వెలువడు చుండును.

ని బంధనలు.

1. ఇందుఁ జందాదారులుగఁ జేరువారు ప్రవేశరుసుముక్తింద
ముందుగా రు 0-4-0 లు చెల్లింపవలయును.

2. ఇందు రెండేసిమాసముల కొక్కటిగ వెలువడుచుండు
క్యాలికోబైండుగల ప్రతిగ్రంథమును రు 1-0-0 వెలకుఁ జందాదారు
లకుఁ బంపుచుండుము.

3. గ్రంథములఁ బంపుట కగుపోస్టేజి మొదలగు కర్చులన్ని
యును జందాదారులే భరింపవలయును.

4. చందాదారు లగువారు వెనుకటిగ్రంథముల నన్నియును
గొనవలయు ననునియమములేదు. కాని వారు కోరినచో వెనుకటి
పుస్తకములు కూడ, జందాదారులవెలకే పంపుచుండుము. కొత్త
గ వెలువడుచుండు గ్రంథములు మాత్రము చందాదారులు తప్పక
పుచ్చుకొనుచుండవలెను.

5. ఇందుఁ బ్రకటింపఁబడు ననుబంధములు చందాదారులు తప్పక
పుచ్చుకొనవలయుననునియమములేదు. కోరినవారికేపంపుచుండుము.

6. సంవత్సరము చందా అనగా ముందు ప్రకటింపఁబడు ఆఱు
పుస్తకములకు రు 7-2-0 లు ముందుగఁ బంపువారికి ఆఱుపుస్తకముల
వలకు ప్రతిపుస్తకమును అన్రిజిష్టరుపార్శిలుగా పంపుచుండుము.
అట్లు పంపినవారికి ఆఱుపుస్తకములకు చెల్లింపవలసిన మని ఆర్డరు
కమీషను 0-12-0 లును రిజిష్టరు కర్చు 0-12-0 లును రు 1-8-0
కూడివచ్చును.

ఇం దీవఱకు ప్రకటింపఁబడిన గ్రంథములు. 244 చిత్రపటశోభితములు

ప్రేమసుందరి

నవరసభరిత మగుసాంఘికనవల క్యాలికోబయిండు
272 పుటలు వెల చందాదారులకు రు 1-0-0 ఇత
రులకు రు 1-8-0. ✓

చోరశిఖామణి

లోమహర్షి కమగు డిటెక్టివునవల క్యాలికోబయిండు
197 పుటలు వెల చందాదారులకు రు 1-0-0 ఇత
రులకు రు 1-8-0.

లక్ష్మీప్రసాదము

నవరసభరితమగు సాంఘికనవల. ఇందుమాధురాం
ద్రుగుస్త్రీలవలన కుటుంబములందు సంభవించు కల
హములును నాకలహములవలనఁ గలుగు కష్టపరంప
రలు చక్కగా వర్ణింపఁబడినవి. క్యాలికో బయిండు
346 పుటలు వెల చందాదారులకు రు 1-0-0.
ఇతరులకు రు 1-8-0.

హత్యారహస్యము

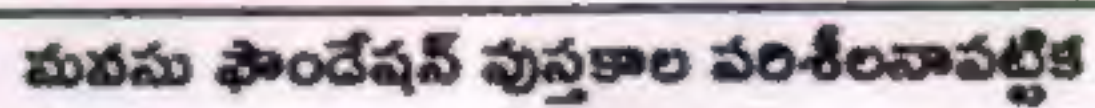
జటిలమగు ఇతివృత్తముగల డిటెక్టివునవల. తుదివర
కుదోషు లెవరో కనుగొనుటకువీలు లేకుండునటులందుం
డగులు పన్నినపన్నాగము లత్యంత భయంకరములు.
వెల. చందాదారులకు రు 1-0-0 ఇతరులకు రు 1-8-0

ఫాస్టు

(ప్రథమభాగము) అధికారదుర్వినియోగము-అభేద్యములై నకోటలం
దుదురాచారుల దురంతములు-మహాప్రళయము రహ
స్యమువలన గలిగిన తీవ్రమనో వేదనము మున్నగు చి
త్రవిచిత్రకల్పనా చమత్కృతులుగల యీసంపుట
మున బ్రతిపుటయందు క్షణక్షణము బాకమహేశయు
ల జిత్రరువులఁ గావించుచుండును. వెల చందా
దారులకు 1-0-0 ఇతరులకు రు 1-8-0.

ఫాస్టు

(ద్వితీయభాగము) ఈశ్వరకృపాతిశయము, భక్తసంరక్షణము, భాగ
వతవిజయము, విమలప్రేమాభిరాములగు సాధుయు
వతీయువజనుల కల్యాణము మున్నగు నత్యద్భుత ఘ
టనము. వెల చందాదారులకు రు 1-0-0. ఇతరులకు
రు 1-8-0

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA129B109
పుస్తకం పేరు	రహస్యభేదనము
తారీఖు	30/10/24
ముందు లభ్య	NO
వెనుక లభ్య	NO
మొత్తం పేజీలు	237
పెద్ద ఫైజ్ పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	166, 168, 87
లేని పేజీలు	1, 2, 143 TO 146, 123, 124
తయారు చేసినవది	Sowmya
పేజీలు విడదీసినవది	Sowmya
స్కాన్ చేసినవది	S. Sowmya
పరీక్ష చేసినవది	NANDINI
పేజీలు సరిచూసినవది	
భ్రండాంగు చేసినవది	
ప్యాకింగు చేసినవది	
పంపిణీ	900d